Carlo
Cassola

Logodnica lui Bube

roman

Editura Eminescu

Carlo
Cassola

Logodnica lui Bube

Roman

PARTEA ÎNTÎI

I

MARA CĂSCA. CE PACOSTE, SĂ fie silită să stea ferecată în casă din cauza fratelui ei ! Îi trecu prin minte că ar fi putut totuși să dea o raită pe-afară : dar Vinicio ar fi început să țipe, apoi, seara i-ar fi povestit maică-si tot ce-a fost ; ea însă ar fi susținut pînă-n pînzele albe că nu era adevărat. Și după aceea, i-ar mai fi tras și lui Vinicio vreo cîteva la spate.

Atît de mult i-a surîs ideea, încît a simțit o poftă nemaipomenită de a o pune în aplicare. Totuși, după aceea, s-a privit îndelung în oglinda ovală de pe scrin. Și-a trecut mîinile prin păr, să vadă cum i-ar fi stat, dacă l-ar fi purtat mai înfoiat. Cum oglinda avea o spărtură oblică, nu se putea vedea bine în ea ; nu-i încăpea tôată figura.

După cîteva minute coborî în bucătărie.

— Unde te duci ? strigă după ea fratele mai mic.

— Sînt aici, uriciosule.

— Nu ! Vrei să pleci ! se tîngui Vinicio. De necrezut ce teamă îi era să rămînă singur !

— Nu plec nicăieri. Stau aici ! Se așeză la fereastră.

Fereastra dădea spre o piațetă înconjurată de case. Ceva mai departe, piațeta se îngusta, formînd un fel de ulicioară, ce ducea spre singura stradă din sat.

Mauro stătea în pragul casei de peste drum.

— Ei ! Nu te-ai dus la lucru ? îl apostrofă Mara.

Mauro nu răspunse. Se ridică alene și traversă piațeta. Pantalonii îi alunecau de-a lungul șoldurilor slabe, încît mai tot timpul era nevoit să și-i tragă în sus.

— Vino afară ! o îmbie el.

— Nu pot, trebuie să am grijă de Vinicio.

— Vin eu înăuntru.

— Nici gînd !

— Și de ce ?

— Mama nu vrea să vii cînd sînt singură, îi răspunse ea într-o doară, fără să se fi gîndit, pentru ca în clipa următoare să se și căiască. Fața lui Mauro, ce-i drept, se și luminase într-un zîmbet malițios.

— Știu eu unde s-a dus mama ta ! S-adune spicele de grîu rămase pe cîmp.

— Nu, minți Mara, s-a dus pe-aici, pe-aproape, se poate întoarce dintr-o clipă în alta.

Mauro rînji răutăcios.

— S-a dus să adune spice, repetă el. Așa că pînă s-o întuneca, nu se întoarce. Vezi bine că poți să mă lași să intru !

— Nu vreau eu.

— Dar eu tot am să intru.

— Nu poți, am tras zăvorul.

Dacă Mauro s-ar fi ostenit să se convingă de spusele ei, și-ar fi dat seama că ușa era întredeschisă. Dar n-a făcut-o ; și Mara era foarte încîntată de șiretenia ei.

— Lasă-mă să intru, o imploră el.

— Ți-ar plăcea, nu ? îl întărîtă ea.

Mauro tăcu chitic. Avea o față lată, cu maxilare foarte pronunțate ; deasupra buzei îi mijiseră tuleie fine, dese, dar pe obraji și pe bărbie încă nu. Părul îi stătea totdeauna răvășit.

— Ți-e teamă ?

— De ce-ar trebui să-mi fie teamă ? sări ea ca arsă.

— De mine — și fața lui se lăți și mai mult, într-un zîmbet ce-i trăda mulțumirea de sine.

— Atîta rău cît mi-e mie teamă de tine !

— Ei, atunci, deschide-mi !

— Nu ! Și-i făcu un gest batjocoritor.

— Bine, tu, pînă una alta, trebuie să stai acasă ; în timp ce eu mă duc să mă plimb — spuse după cîtva timp Mauro.

— Și ce-mi pasă mie ce faci tu ?

— Mă duc la Annita.

— Du-te !

— Pun rămășag că-ți pare rău.

— Prostănacule !

Mauro luă aerul celui care știe multe.

— Voi, femeile, vă prefaceți indiferente, ca după asta să vi se întoarcă ficatul pe dos de supărare !

— Să auzim : oare, de ce-ar trebui să-mi pară rău ?

— Fiindcă Annita ți-a furat iubitul.

— Iubitul meu fiind tu ? Mara izbucni în rîs. Uite ce e, tu pentru mine nu însemni nimic. Dacă dispari mîine, nici nu-mi dau seama.

— Și poate crezi că mie îmi pasă de tine ?

— Atunci, de ce nu pleci odată ?

— De unde să plec ?

— De sub fereastra casei mele. Dacă nu-ţi pasă de mine, de ce mai stai aici ?

— Stau unde vreau eu. Se scotoci în buzunare, scoase un rest de ţigară, apoi un chibrit, pe care şi-l aprinse, hîrşîindu-l de zid. Şi ca să se vadă că nu stătea acolo pentru ea, îi întoarse spatele ; atunci Mara, aplecîndu-se peste pervazul ferestrei, îl trase de păr.

— Ah ! proasto ! M-a durut. De ce nu mă laşi să intru în casă ?

— Ţi-am mai spus de ce.

— Dar nu-i nimeni să ne vadă.

— De ce vrei să vii în casă ?

— Ca să stăm de vorbă.

— Putem vorbi şi aşa.

— Trebuie să-ţi spun ceva. Un secret.

— Spune-mi-l !

Deodată faţa băiatului luă un aer pocăit.

— Îţi promit să-mi ţin mîinile la locul lor.

— Da, dar eu nu sînt atît de proastă încît să cred în promisiunile tale ! Se înfurie : — Îmi juraseşi că nu vei mai sta de vorbă cu Annita : şi în schimb alaltăieri v-am văzut împreună.

— Fiindcă tu nu-mi dai nici un fel de satisfacţie — răspunse Mauro.

— Şi ea, în schimb, îţi dă, nu ? Nemaipomenită satisfacţie trebuie să ai cînd ieşi cu asemenea făptură ! Mai e şi sasie ! şi rise. Coborî glasul : — Ştii ce spune tata ! — Că femeile din familia aceea... nu prea stau pe gînduri să-şi ridice fustele — şi iar începu să rîdă.

Dar băiatul rămase serios. — Te rog, lasă-mă să intru — repetă el încăpăţînat.

— Nu.

— Doar o clipă.

Mara îl privea ironică. Îi plăcea să-l întărîte cu tot felul de vorbe, pentru ca apoi să-l lase mofluz.

Deodată băiatul încetă s-o mai implore ; își trase în sus pantalonii, și spuse cu un aer plin de vanitate :

— Zadarnic faci pe sclifosita cu mine, lasă, ce știm noi doi n-ar fi prea mare noutate pentru tine. Ai mai făcut-o.

— Vorbește încet, nerodule !

— Nu-i adevărat că ai mai făcut-o? repetă el cu glas scăzut.

— Cînd ? Eu nu-mi aduc aminte.

— Mincinoaso ! Chiar anul trecut, pe timpul ăsta...

— Tu ești mincinos !

— Uite ce e : îți spun și locul : acolo jos lîngă cuptor. Sau nu vrei să recunoști ?

— Sigur că nu recunosc !

— Ești o mincinoasă și o lașă.

— Tu ești un mincinos și un laș ! Eu nu mi-am ridicat fustele, dacă la asta vrei să faci aluzie.

— Dar mi-ai descheiat pantalonii — replică băiatul.

Mara nu-i mai vorbi, încetă chiar să se mai uite la el. „Putea să fie mort“ se gîndi ea cu furie. Chiar cu o săptămînă în urmă se dusese la cîmp cu o mătușă și cu altă femeie ; neatentă, femeia pusese piciorul pe o mină și sărise în aer. Pînă și mătușa fusese rănită, dar ușor, încît se și întorsese de la spital. În schimb Mauro nu păţise absolut nimic, n-avusese nici măcar o zgîrietură. „Ce n-aș fi dat să fi pus el, primul, piciorul pe mină“ — repeta în sinea ei Mara.

Crescuseră împreună în curtea aceea comună, ea, Annita și Mauro ; mai erau și alți băieți, dar ei trei erau nedespărțiți. Și făcuseră unele mici porcării (chiar așa le numeau : „porcării“). Annita de pe atunci era o neruşinată care umbla cu toți băieții, în timp ce ea, numai cu Mauro. Oricum, erau doar copilării ; cine le dădea vreo

importanță ?! Toate fetele le făceau ; Liliana poate că nu le făcea, dar asta fiindcă era o proastă care se ținea mereu de fusta maică-si.

Necazul fusese cu un an în urmă, cînd nici ea nici Mauro nu mai erau copii. El, care nici n-o băgase în seamă ani de-a rîndul, începuse deodată să-i dea tîrcoale de n-o mai lăsa în pace nici o clipă tot întinzînd mîinile s-o atingă ; ba ici, ba colo, iar Mara îi răspundea mereu cu palme. Era o joacă, fiindcă el, tulburat de ea, era incapabil să reacționeze ; se lăsa pălmuit și tăcea chitic. Îl plesnise odată peste obraz cu toată puterea de-i lăsase amprenta degetelor.

Dar într-o seară cînd primise și Mara vreo cîteva de la maică-sa și se ghemuise lîngă cuptor să plîngă în voie, venise și Mauro, încercînd s-o consoleze ; apoi începuse s-o mîngîie, tandru și insistent ca un adevărat îndrăgostit... „Era întuneric, nici nu-l vedeam la față ; altfel, nu l-aș fi lăsat să mă îmbrățișeze.“ Fiindcă băiețandrul acela îi era nesuferit, cu adevărat nesuferit. Și, deodată, nici ea nu-și mai dădea bine seama cum de se întîmplase... Fără îndoială, că nu-l lăsase să-i facă nimic ; din acest punct de vedere el n-avea, ce-i drept, cu ce să se laude.

— Nu te-am lăsat să-mi faci nimic — îi spuse ea.

Mauro rise răutăcios :

— Dar tu mie mi-ai făcut totuși ceva.

— Ei, dar nu știe nimeni. Chiar dacă te duci și mă pîrăști unuia sau aituia, eu am să spun că ești un mincinos.

— Lumea îi crede pe băieți și nu pe fete.

— Pe un mincinos ca tine nu-l crede nimeni.

— Hai să cădem la învoială. Eu jur să nu spun nimic iar tu mă lași acum să intru cinci minute.

— Pe ce juri ?

— Pe Sfînta Fecioară. Ba chiar pe Sfînta Lucia, să rămîn orb dacă nu mi-oi ține jurămîntul.

— Văd că ai o idee fixă — spuse Mara pe neașteptate. Îi rise în nas și se retrase brusc. Rămase apoi neclintită să asculte.

— Mara, o chemă băiatul, Mara, ascultă-mă. Unde te-ai dus ? Ea își înăbușea cu greu rîsul. Ascultă, Mara...

O chemă, o imploră, apoi îl auzi cum se îndepărtează.

A doua zi după-amiază, Mara stătea din nou la fereastra de la bucătărie. Se uita spre ulicioară, ceva mai departe, pe porțiunea scurtă de drum care se putea vedea, sperînd să apară vreo mașină americană. Fusese atît de distractiv în primele zile ale sosirii americanilor... Erau mulți, instalați în tabără, lîngă casa parohială ; soseau cu mașinile în mijlocul măslinilor, ba într-un loc chiar smulseseră pomii ca să netezească terenul, să se poată juca cu mingea. Seara, colindau totdeauna prin sat, băteau pe la toate porțile și cereau vin : ofereau în schimb pachete de țigări și tot felul de conserve.

Ei îi dăruiseră tablete de ciocolată, caramele, biscuiți. Îi spuneau : „Domnișoară, frumoasă domnișoară". Dar ei îi era teamă și fugea. Pe neașteptate plecaseră ; sosiseră alții, dar nu rămăseseră decît două zile ; de atunci, cînd și cînd dacă mai trecea cîte o mașină și asta era tot.

Se auzi zgomotul unei mașini. Gîfîia din greu pe urcușul scurt, dar abrupt, care ducea în sat. Mara mai privi o dată, cu mare atenție, în direcția aceea, sperînd să fie un camion american.

Nu era american. Era un camion civil, mic și hodorogit : în el se vedeau îngrămădite somiera unui pat, o saltea, o comodă, un morman de scaune, alte mobile. Mai

era și un tînăr care sări din camion mai înainte de a se fi oprit. Avea o raniță în spate și o basma roșie la gît.

Deși partizan, nu era tot atît de interesant ca un american. Mara rămase totuși cu ochii la el. Îl văzu vorbind cu șoferul. Apoi camionul o porni din nou. Tînărul se uită în jurul lui, neștiind parcă încotro s-o apuce. Întrebă ceva pe o fetiță și ea îi răspunse, arătîndu-i chiar în direcția casei lor.

Tînărul se îndreptă direct spre ea. Se opri sub fereastră :

— Aici stă Castellucci ?

— Da, răspunse Mara. Dar acum nu-i acasă.

Tînărul păru din nou șovăitor. Mușcîndu-și distrată un deget, Mara îl observa. Era slăbuț, brun, cu părul lins și cu mustăcioară.

— Și unde e ? întrebă el brusc.

— La Colle, răspunse Mara.

— Dar se întoarce ?

— Cine știe ? Uneori se întoarce seara, alteori rămîne să doarmă la Colle.

— Atunci era mai bine să fi rămas și eu la Colle, spuse tînărul, vorbind parcă în sinea lui. — Dumneata cine ești ? Fata lui ? Mara dădu din cap afirmativ. — Nu-i nimeni acasă ? Mara îi făcu semn că nu. — Sînt un fost tovarăș de luptă al bietului Sante, spuse deodată tînărul.

Mara nu răspunse nimic. O plictisea cînd i se amintea de fratele ei.

— Ei, bine, acum că tot sînt aici, îl voi aștepta pe tatăl dumitale — se hotărî brusc tînărul. Mara se depărtă de la fereastră, dar fără să-i iasă în întîmpinare.

Tînărul intră, sui cele două trepte ce duceau la bucătărie, își dădu ranița jos din spinare, și-o sprijini de perete. Se uită apoi în jur, stînjenit din nou ; răstit și totuși stîngaci, spuse :

— Mama dumitale e acasă ?

— Nu, răspunse Mara. Continua să-l observe. Părea foarte tînăr. Se vedea că nici nu știe încă să se bărbierească. În același timp avea totuși o înfățișare foarte serioasă, de bărbat. Era zdrențuit tot : un buzunar de la haină îi era descusut, o ruptură a pantalonului lăsa să i se vadă genunchiul gol.

Tînărul își privi și el ruptura pantalonului.

— Nu cumva ai puțină ață și un ac ? Cît stau să-l aștept pe Castellucci, cel puțin să-mi cos pantalonul. Și adăugă : — E o rușine să te întorci acasă în asemenea hal.

Mara se sui în camera de deasupra bucătăriei. Vinicio dormea, pe alocuri dezvelit, cu fața roșie, transpirată. Mara luă dintr-un sertar al comodei un mosor cu ață neagră și un petic în care erau înfipte ácele ; se uită o clipă în oglindă și se întoarse jos.

Între timp, el își scosese haina. În cămașă, părea și mai slab. Din mînecile suflecate ieșeau două brațe subțiri nemușchiuloase.

Fără să vorbească, Mara întinse mîna, ca el să-i dea haina.

Tînărul era stînjenit.

— Mă pricep și eu... Cu viața pe care am dus-o, am învățat și să cîrpim.

Totuși îi dădu haina, iar Mara se așeză în dreptul ferestrei și-i cusu buzunarul.

— Nu, aici nu contează, spuse tînărul, fiindu-i parcă teamă să nu-l atingă. Mara rîse ironic în sinea ei : era într-adevăr un băiat timid. Îi făcu semn să se așeze și îngenunchie lîngă el :

— Nu-ți fie teamă, nu te înțep — spuse ea, văzînd că instinctiv el se dădea înapoi.

— Să nu crezi că mi-e teamă, făcu băiatul serios.

— Gata, spuse Mara, ridicîndu-se.

Se ridică și tînărul. Cîteva clipe rămaseră în picioare, unul în fața celuilalt, ca privindu-l cu dezinvoltură, ba chiar cu obrăznicie, iar el neștiind încotro să se mai uite.

Ca de obicei ieși din stînjeneală în mod brusc :

— Mi-a vorbit Sante de dumneata. Dar credeam... vreau să spun, nu-i semeni prea mult.

— Nu eram frați buni, răspunse Mara.

— Cum ?

Iar îi veni să rîdă, dar se stăpîni.

— Eram frați vitregi, explică ea.

— Ah, făcu tînărul, încruntîndu-se. Se așeză din nou și ca să pară că face și el ceva, începu să bată ritmic cu degetele în masă. Apoi începu să fluiere, dar într-un fel atît de stîngaci, umflîndu-și exagerat obrajii și țuguindu-și prea mult buzele.

Încetă brusc :

— Sante și cu mine eram ca frații — spuse el. — Voi cum ați aflat ?

— A venit un țăran de prin părțile acelea — răspunse Mara. Vorbea fără nici un chef despre cele petrecute, pentru că-i reveneau în minte scenele dezlănțuite în casă... Mama, care-i striga tatălui că din vina lui îi venise lui Sante ideea să se ducă la partizani. În ceea ce-o privea, Marei nu-i păsa de nimic, ba chiar era mai mulțumită, deoarece acum camera lui Sante ajunsese să fie a ei, de unde pînă atunci fusese nevoită să doarmă în bucătărie.

Mai întîi se întoarse tatăl ei.

— Mama unde e ? întrebă el pe un ton răstit.

— La cîmp, să adune spice — îi răspunse Mara. Și văzîndu-l pe taică-său c-o ia spre camera lui, se ridică și i-l arătă pe tînărul care-l așteptase pînă atunci.

— Uite, e un băiat aici...

Tatăl se opri uluit.

— Am luptat alături de Sante — spuse tînărul.

— A ! făcu tatăl. Încîntat, tinere. Sînt mulțumit să... Nu-și găsea cuvintele. — Și mama ? repetă el, întorcîndu-se spre fata lui.

— Ți-am mai spus că e la cîmp să adune spice.

— Aha... da. Păru că-și aduce aminte de ceva : — Și Vinicio ? Mai are febră ? Dar aprinde lumina că nu se vede deloc !

— Încă nu ne-au dat lumină, răspunse Mara.

— Aha... Din nou se adresă tînărului : — Ia loc. Simte-te ca la tine acasă. Prin urmare ai fost împreună cu Sante...

— Chiar și atunci, la Montespertoli — răspunse tînărul.

— Ah ! Și tatăl își trecu o mînă peste fața lui neagră din cauza bărbii nerase. — Spune-mi, ești de prin partea locului ?

— Din Volterra — răspunse tînărul. Eram în drum spre casă. Puteam să ajung la ai mei, cine știe, poate chiar în seara asta, dar m-am gîndit, dacă tot trece drumul pe aici, să mă opresc și la casa lui...

— Și bine ai făcut. Mi-a făcut mare plăcere să te văd. Asta-i și casa ta, fiule. Tovarășii lui Sante sînt pentru mine ca și copiii mei. Îndată ce se va întoarce mama, luăm masa și după aceea te duci să te culci. Îl culcăm în camera lui Sante — adăugă el, adresîndu-i-se Marei. — Tu te-ai putea duce să dormi la mătușa.

— Dar nu vreau să vă stinghereșc — se grăbi să spună tînărul. Pot rămîne și aici, în bucătărie. Sînt obișnuit să dorm pe jos — adăugă el cu un zîmbet abia schițat.

— Nici pomeneală ! făcu tatăl. Ți-am spus, aici trebuie să te simți ca la tine acasă. Poți rămîne cît timp vrei. Și, iartă-mi curiozitatea, tinere, dar cum te cheamă ?

— Cappellini Arturo. Dar întotdeauna mi s-a spus Bube.

— Şi ca partizan, ce nume purtai ?

— Răzbunătorul — răspunse tînărul.

— A, da. Auzisem eu de numele tău de la Sante... Răzbunătorul, întocmai, repetă el, vrînd parcă să se convingă că numele acela îi era cunoscut.

Intră şi mama. Tînărul se ridică brusc. Cîteva clipe amuţiră cu toţii.

— Mamă, băiatul ăsta e un tovarăş care a luptat alături de fiul nostru, spuse tatăl.

Femeia îl privi cu indiferenţă pe tînăr, apoi urcă treptele şi dispăru.

— Ei, făcu tatăl, dînd din cap. — Trebuie să înţelegi, spuse el, adresîndu-se tînărului, e o lovitură mult prea puternică pentru o mamă... Şi pentru mine, bineînţeles că a fost cumplit. Dar, ce vrei ? Noi, bărbaţii, ştim să nu ne lăsăm doboriţi.

— Pentru fiecare din noi a fost cumplit. Din păcate, în revoluţii, în războaie, nu putem avea pretenţia să ajungem cu toţii pînă la capăt... Orice cauză îşi cere victimele ei.

— În sfîrşit, s-a dat drumul la curentul electric, exclamă Mara care văzuse de la fereastră cum se aprinde lumina în casa de peste drum.

Pe dibuite, găsi întrerupătorul. Camera se lumină slab.

— Ei, acum ne vedem mai bine la faţă, spuse tatăl, satisfăcut. Măi, să fie, dar eşti mult mai tînăr decît mi-ai părut... Cîţi ani ai ?

— Nouăsprezece.

— Un an mai puţin decît Sante al meu, observă tatăl.

— Hai, dă-ne ceva de băut, îi spuse el fetei. Mara deschise dulapul, luă sticla şi două pahare şi le puse pe masă. Tatăl turnă vinul în cele două pahare, le umplu de era să dea pe dinafară, şi-i întinse unul tînărului.

— Noroc şi sănătate ! spuse el, sorbind o gură.

— În sănătatea ta, tovarășe, răspunse tatăl. Goli iute paharul și-și turnă un altul. Fiindcă ești un tovarăș și tu, nu-i așa ?

— Mai e vorbă ?! făcu tînărul, cu un aer de parcă ar fi fost jignit.

— Eu sînt comunist de cînd s-a înființat Partidul. Vezi aici ? continuă el arătînd o cicatrice pe frunte. Am un semn de cînd m-au ciomăgit ticăloșii ăia, în timpul alegerilor, din '24...

Așezată pe un scăunel, Mara aștepta să se încălzească apa ca să poată spăla vasele. Ea trebuia să se ocupe acum de spălatul vaselor, deoarece mama trecea printr-o perioadă proastă, cînd îi făcea rău să bage mîna în apă. Dealtfel, în seara aceea, nici nu se așezase la masă, ci se dusese imediat să se culce.

Bube și tatăl ei rămăseseră la masă ca să mai discute și să bea. La drept vorbind, numai tatăl vorbea și bea ; și deodată, cum i se întîmpla deseori în asemenea cazuri, se întrerupse în mijlocul discuției, închise ochii și-și lăsă capul pe piept. O clipă mai tîrziu, sforăia.

Tînărul se întoarse spre Mara privind-o descumpănit.

— Te apucă durerea de cap, de cînd tot pălăvrăgește, îi răspunse Mara, și rîse.

— Tocmai îmi vorbea de... chestiuni de Partid, spuse serios tînărul.

— Și dumneata erai încîntat să stai să-l asculți ?

Tînărului i se citi mirarea pe față. — Politica, fără îndoială, nu e făcută pentru femei — spuse el după scurt timp, cu o nuanță de dispreț în glas. — E ceva care ne privește pe noi, bărbații. Și se bătu în piept ca să dea mai mare importanță afirmației. Se ridică, deschise ranița, începu să scotocească înăuntru. Deodată Mara îl văzu în fața ei cu un revolver.

— Ce te-a apucat ? făcu ea speriată. Pune-l imediat la loc ! .

Bube zîmbi :

— Nu-ți fie teamă, e descărcat. Se uită la revolver cu un aer satisfăcut. Acest revolver, vezi, a rezolvat pînă acum multe răfuieli. Și încă n-am terminat. Ridică glasul : Ce credeau ei ? Că numele de „Răzbunătorul" l-am primit chiar așa, degeaba ?

Mara începu să spele vasele. Cu coada ochiului, îl vedea cum se tot învîrte în jurul raniței. În cele din urmă scoase o bucată de material galben.

— Ia-o, ți-o dăruiesc. Și adăugă : — Este material de parașută. E mătase.

Mara se grăbi să-și șteargă mîinile, frecîndu-le de șorțul aspru. Era într-adevăr mătase, și destul de multă ca să-și poată face o bluză.

— Îți place ?

— Sigur că-mi place.

Tînărul păru satisfăcut.

— Ah, făcu el, întinzîndu-se, mă simt frînt de oboseală. De azi-dimineață sînt în picioare.

— Atunci, de ce nu te duci să te culci ?

— Îți țin de urît pînă termini treaba. Ba chiar uite, în timp ce dumneata speli vasele, eu le șterg și astfel vei termina mai repede.

Din cînd în cînd Mara îi arunca cîte o ocheadă ; îi venea să rîdă, văzîndu-l că pînă și cînd șterge farfuriile și paharele are aceeași expresie serioasă.

După ce termină, Mara își desfăcu șorțul și-l scuturâ ușor pe taică-su. El se trezi cu o privire rătăcită și o întrebă : — Ce e ?

— Ce să fie ! Trebuie să te culci, să ți se ducă vinul — și începu să rîdă. Apoi i se adresă lui Bube : — Atunci, la revedere și-ți... mulțumesc pentru dar.

— Vai, se poate ? Dar nu-i nimic, chiar nimic, se bîlbîi tînărul. Brusc schimbă tonul : — Aveam două bucăți... una i-o duc surorii mele și pe cealaltă am vrut să i-o dau surorii lui Sante.

La fereastră apăru o formă neagră :

— Tu ești ? Cobor acum.

Fiind lună plină, conturul umbrelor apărea exagerat. Se distingeau limpede valea și ceva mai departe profilurile colinelor. Și cîntecul greierilor se deslușea clar. Deodată se auzi ecoul răgușit al cucuvelei ; Mara se sperie.

Cineva întredeschise poarta : era Liliana, în cămașă de noapte, cu sfeșnicul în mînă.

— Cum așa ? A și dispărut lumina ?

— Tu nu știi că la ora asta totdeauna se întrerupe curentul ?

— Dar ce, e atît de tîrziu ?

— Da. Nici nu credeam că mai vii.

Camera Lilianei era mică, cu tavanul ceva mai jos. Dar cel puțin găseai în ea de toate : comodă, scrin, dulap. În schimb, în camera ei, se gîndea Mara înfuriată, nu era decît un coltar.

Cînd s-au așezat în pat, Liliana a întrebat-o :

— Cine-i tînărul ăsta ?

— Un prieten al lui Sante.

— De unde, din Colle ?

— Nu. Din Volterra, răspunse Mara. Insistența verișoarei o făcea să creadă că-i intrase ceva în cap. Imediat se simți datoare să-i alimenteze bănuielile :

— Gîndește-te, trebuia să se ducă acasă ; de nouă luni nu și-a văzut familia ; dar mai înainte, a vrut să se oprească la noi.

— Avea de adus lucruri de-ale lui Sante ?

— Nu. Lucrurile lui Sante le-a adus țăranul acela. El a venit... fiindcă avea să-mi aducă mie un dar. Liliana făcu o mișcare. — Dar de ce ții lumînarea aprinsă ? Stinge-o ! Putem vorbi și pe întuneric. Pe întuneric îi venea mai ușor să spună minciuni.

După ce stinse lumînarea, Liliana rămase o clipă tăcută și neclintită ; apoi se agită și în cele din urmă, întrebă :

— Ce dar ?

— O bucată de mătase, din care să-mi fac o bluză. Ți-o arăt mîine.

— Dar tu cînd l-ai cunoscut ?

Mara era gata, gata să născocească cine știe ce poveste. Dar știa că Liliana s-ar fi dus direct la maică-sa să se informeze ; de aceea spuse :

— Nu, eu nu-l cunoșteam. Dar el, da : mă văzuse în fotografie. Ceea ce dealtfel putea fi chiar adevărat ; Sante luase cu el fotografia părinților, și era și ea acolo, dar ce să mai vorbim, pe vremea aceea era doar o copilă.

— Cum în fotografie ? Acum Liliana nici nu mai încerca să-și ascundă curiozitatea ; Mara a trebuit să-i povestească de-a fir a păr cum decurseseră lucrurile. Prin urmare, Sante avea cu el o fotografie a ei.

— Știi, cea pe care mi-am făcut-o anul trecut. I-o arătase lui Bube și Bube a păstrat-o. Odată, cînd Sante venise acasă, Mara îi spusese : „Dă-mi fotografia". Atunci Sante a fost nevoit să-i destăinuie că i-o dăduse unui prieten. — Eu m-am înfuriat, îți închipui ! Nu voiam ca o fotografie de-a mea să ajungă în buzunarul unui străin.

Liliana amuțise. În sfîrșit spuse :

— Și atunci ?

— Și atunci, ce ?

— Ce ți-a spus, cînd te-a văzut ?

— Mi-a spus că eram întocmai ca în fotografie. Ba chiar mai bine ca în fotografie. Dar eu, închipuie-ți, m-am

purtat urît cu el ; i-am spus că nu avea dreptul să țină o fotografie de-a mea, din moment ce nu era nimic între noi și nici măcar nu ne cunoșteam. Și el, știi ce mi-a răspuns ? „Domnișoară, de cînd am văzut fotografia dumitale, n-am făcut altceva decît să mă gîndesc la dumneata". Apoi mi-a dat bucata de mătase în dar, însă eu n-am vrut s-o primesc.

— Totuși ai primit-o, răspunse prompt Liliana.

— Dar nu imediat. După masa de seară, după ce-am mai stat împreună de vorbă. El mi-a spus că dacă n-aș primi cadoul lui, i-aș provoca o durere nemaipomenită... Și atunci ce era să fac ? Am primit.

— După părerea mea ai făcut rău.

— De ce ?

— Fiindcă i-ai dat speranțe.

— Deloc. N-am spus nici o jumătate de cuvînt care să-l facă să spere ceva.

— În sfîrșit, ai face bine dacă te-ai gîndi de două ori, mai înainte de a-ți lega viața de cineva pe care, la urma urmelor, l-ai cunoscut abia azi.

— Dar cine are de gînd să-și lege viața de cineva ? Eu ? Dar ce-ți închipui ! Doar nu e singurul tînăr care-mi dă tîrcoale ! Acuma gata, e tîrziu, hai să ne culcăm. Și-i întoarse spatele.

Liliana nu îndrăzni să mai spună nimic, dar vara ei o simți schimbîndu-și poziția de cîteva ori. „Acum n-ai decît să mori de ciudă" se gîndea Mara încîntată de ispravă, lăsîndu-se apoi să alunece ușor în lumea viselor.

II

Bube a reapărut după o lună. Era într-o dimineață cînd făceau pîine : Mara o ajutase pe mama ei să bage pîinea

în cuptor, apoi se întorsese acasă. Și iată că în fața porții, cu același aer șovăitor, stătea Bube.

— Bună ziua, spuse el. Și imediat întrebă de tatăl ei.

— E la Colle.

Bube făcu un gest de părere de rău.

— Aveam într-adevăr nevoie să-l văd... Se întoarce deseară ?

— Cred că da.

— Dar eu nu pot aștepta până deseară. Și-o lămuri cum venise cu motocicleta cu un prieten care plecase mai departe.

— Ne-am înțeles să treacă să mă ia după-masă.

Intrară în casă. Bube era îmbrăcat cu același costum albastru, dar cu petele scoase de pe el și reparat. Avea și ceva deosebit pe figură, în expresie...

— De ce ți-ai ras mustața ?

— Cum ? Ah, da, e-adevărat, și zîmbi. — Era o rămășiță a vieții de partizan — mai adăugă el. Mai toți, acolo, în pădure, ne-am lăsat mustăți... alții și barbă...

— Dumitale îți vine mai bine fără.

— Ei, făcu Bube, nesigur.

Rămaseră tăcuți. Apoi Mara avu o idee :

— Mă duc să-mi pun bluza. Să vezi ce bine-mi stă.

— Ce bluză ?

— Bluza făcută din bucata de mătase pe care mi-ai dăruit-o.

Și alergă în cameră. Într-o clipă își scoase rochia, își puse fusta și bluza, și-și legă părul cu o panglică albastră ca cerul.

Tînărul fuma. O privi, dar nu spuse nimic.

— Cum îmi stă ?

— Bine, răspunse Bube, sec.

Mara se așeză pe un scăunaș. Culmea e că-i era și foame, dar o plictisea să mănînce în prezența lui. De ce

venise oare, din moment ce stătea acolo încremenit, fără să scoată o vorbă ?

Încercă să încropească o conversație :

— Acasă i-ai găsit pe toți bine ?

— Da, răspunse Bube. Pe mama, însă, nu prea bine. Din cauza atîtor emoții și a atîtor spaime cîte a tras. Ticăloșii ăia au ținut-o în temniță o lună, fiindcă nu voia să le spună unde mă aflu eu.

— Și logodnica dumitale ? se hazardă Mara.

— N-am nici o logodnică, răspunse serios tînărul.

— Poate că nu ești logodit față de cei ai casei... totuși o fată cred că ai și dumneata. Toți tinerii au.

— Eu... n-am avut timp să mă gîndesc la anumite lucruri, răspunse Bube. — Anul trecut, pe vremea asta, eram alături de partizani.

— Totuși a trecut cîtva timp de cînd te-ai întors acasă.

— Da, dar ce crezi ? Ziua lucrez și seara mă duc la sediu. N-am niciodată o clipă liberă, nici măcar duminica.

— Și totuși azi ți-ai luat o zi de libertate.

— Ei bine, azi... De mult voiam să vin să vă fac o vizită, adăugă el pe neașteptate. Se sperie de propriile-i cuvinte : — Vreau să spun că fiind vorba de sora lui Sante... Eu nu-i uit pe tovarășii mei morți, spuse el ridicînd glasul. Nu sînt ca atîția alții care nu se mai gîndesc deloc la foștii tovarăși.

Dar ea încetase să-l mai asculte : aflase ceea ce dorea să afle, îi ajungea atît. În sinea ei era pe deplin triumfătoare. Acum Liliana n-ar fi putut pune la îndoială că tînărul acesta se îndrăgostise imediat de ea, la prima vedere...

— Mara ! Unde te-ai ascuns ? Era mama ei care venea să vadă ce-i cu fata.

După aceea au ieșit împreună cu gîndul să se ducă la prăvălie. Mai mult ca un pretext născocit de Mara, ca să

poată fi văzută împreună cu tînărul acela, străin de satul lor.

A avut noroc: de îndată ce-au ieșit din prăvălie, au dat nas în nas cu verișoara ei.

— Unde te duci? o întrebă.

— Acasă, răspunse Liliana. Stătea acolo cu un aer plictisit, prefăcîndu-se că nu-l observă pe Bube, care se oprise doi pași mai departe. — Este adevărat că tatăl tău s-a hotărît să stea iar la Colle?

— Nu, răspunse Mara. Se duce și se întoarce cu bicicleta.

— Eu auzisem că s-a stabilit acolo.

— Nu-i nimic adevărat, se grăbi să-i răspundă Mara, cu promptitudine. I se păruse că dedesubtul întrebării se ascundea o maliţiozitate. Ce-i drept, o dată, tatăl ei își părăsise familia, ca să se stabilească împreună cu o altă femeie, la Colle.

— Și ce are de făcut la Colle? insistă Liliana.

— Muncește pentru comuniști, răspunse Mara.

— Dar asta nu înseamnă muncă.

— Văd că primește plată pentru ceea ce face, deci este o muncă.

— O fi, dar nu e ca munca pe care o face tatăl meu.

— Și de ce? Crezi că a fi zidar înseamnă a avea o meserie mai bună decît a altora?

— Cel puţin zidarii au totdeauna de lucru. În schimb tatăl tău a stat acasă și un an întreg. Și-apoi tata nici nu mai e zidar.

— Dar ce e, atunci?

— Maistru-șef, răspunse Liliana. Mara n-a mai știut ce să-i răspundă, mai ales că nu prea cunoștea bine semnificaţia acelui cuvînt. — Știi? Acum cînd trebuie să reînceapă lucrul la Colle, îl va lua și pe Mauro cu el.

— Pe Mauro ? făcu Mara, rîzînd. Să crezi că și are o poftă nebună de lucru băiatul ăsta...

— De voie sau de nevoie trebuie să înceapă și el să lucreze. Știi ? Mama lui a venit să-l roage pe tata să-i dea de lucru.

— Și, mă rog, ce a ajuns tatăl tău ca să le poată da și altora de lucru ? Patronul vreunei fabrici ?

— Maistru-șef, nu ți-am mai spus că e maistru-șef ? Știi sau nu știi, cine sînt maiștrii-șefi ?

— Sigur că știu — se grăbi să răspundă Mara.

— Și-atunci, ce te mai miri că angajează oameni la lucru ? L-ar putea angaja și pe tatăl tău — mai adăugă ea, după cîtva timp. Dar bineînțeles că atunci ar trebui să isprăvească cu băutura.

— Tatăl meu nu are nevoie de al tău, ca să găsească de lucru ; are el de lucru ; cum să te fac să înțelegi ?

— Ce face el pentru politică nu înseamnă lucru, repetă încăpățînată vara ei. — Hm, bine, acum trebuie să mă duc.

— Unde ? Așteaptă un minut...

— Nu. Am treabă acasă, și-apoi văd că ești însoțită.

— Da, sînt însoțită. Și asta te cam enervează, nu-i așa?

Liliana se făcu roșie :

— Și, mă rog, de ce-ar trebui să mă enerveze ?

— Ei, parcă nu te-aș cunoaște, drăgălașo !

— Nu înțeleg ce vrei să spui. La revedere, trebuie să plec.

Mara o reține, apucînd-o de braț :

— Ai vrea să mă faci să cred că puțin îți pasă că un tînăr stă alături de mine... cînd la tine nu se uită nimeni niciodată.

— Te înșeli, draga mea ; aș fi putut avea și zece tineri în jurul meu, dacă aș fi vrut. Dar eu nu sînt ca tine, să mă leg de primul venit.

— El nu e primul venit.

— Dar în fond nu e a doua oară că-l vezi ? Oricum, cunoști zicala... Dacă tu ești mulțumită, restul ce contează ?! La revedere, draga mea ; complimente și urări de bine acasă.

— La revedere, fandosito ! Dar Liliana se prefăcu a nu înțelege și plecă țanțoșă mai departe.

În tot acest timp, Bube stătuse deoparte, iar cînd auzise că se discuta despre el, se depărtase și mai mult. Mara începu să-i spună vrute și nevrute pe seama verișoarei ei :

— Vrăjitoarea asta ! Are cu un an mai mult ca mine și niciodată nu s-a găsit măcar un cîine care să se fi uitat și la ea ! Crapă de invidie ! Ai văzut ce mutră a făcut cînd ne-a întîlnit ?

Stînjeneala tînărului devenise și mai pronunțată. Dar dangătul clopotului de amiază întrerupse dezlănțuirea Marei.

— Vai, ce tîrziu e ; trebuie să mergem acasă.

Pe Bube îl cuprinse o neliniște.

— Mă duc să văd dacă aici servesc și ceva de mîncare, spuse el, arătînd spre prăvălioară.

Mara îl făcu atent că pregătiseră masa și pentru el ; iar Bube, după cîteva nazuri, se lăsă convins.

În timpul mesei au stat tăcuți. Bube era mai stingherit ca oricînd, și Marei nu-i făcea nici o plăcere să vorbească în prezența mamei sale. Ea i se adresase o singură dată lui Bube, ca să-l întrebe dacă la Volterra se găsea sare. Bube îi răspunse că da, și o asigură că avea să se ocupe el, să-i procure un pachet.

Din clipa aceea mama se arătă mai atentă cu tînărul, și după-masă, cînd îl văzu căscînd, îl invită să se ducă alături și să se întindă pe pat.

Cînd a rămas singură, Mara s-a dus să spele vasele, apoi s-a așezat pe scaun și-a început să-și roadă unghiile. De obicei, de cum termina cu vasele, o zbughea afară, în primele ore ale după-amiezii singurele în care era liberă. Dar acum că Bube era acolo, în casă, parcă n-avea chef să iasă pe afară.

Bube! Nu-i prea plăcea cine știe ce numele lui. „Eu îi voi spune Arturo" — și-i veni să rîdă, amintindu-și de o vorbă de rușine pe care o spunea totdeauna Mauro în legătură cu numele de Arturo. „Am să-i născocesc un nume. Am să-i spun Bruno. Bruno e un nume frumos, și-apoi îi stă bine fiindcă este într-adevăr brun. Cînd te gîndești că sînt atîția blonzi, pe care-i cheamă Bruno... Să mă fi chemat Bruna, blondă cum sînt, cred că nu mi-ar fi stat rău."

Era obișnuită să se lase purtată în lumea fanteziei și să vorbească îndelung cu ea însăși. Cîte nu-i treceau prin minte! În serile de iarnă, cînd stătea ghemuită pe patul de deasupra vetrei!

Cîteodată se gîndea cît era de nenorocită că se născuse într-o familie ca a ei, cu un tată trîndav care fusese cîndva și la închisoare. Și cu o mamă care-l iubea numai pe Sante. O invidia pe Liliana, care era cel puțin singură la părinți, și de aceea toată atenția lor era concentrată numai asupra ei.

Dar de la un timp, n-o mai invidia nici pe Liliana și nici pe altă fată din sat. În primul rînd i se părea că ea era cea mai frumoasă. Chiar dacă părul îi stătea vîlvoi în cap, încîlcit, de nu era chip să și-l pieptene și să-l așeze la locul lui. Poate că-i părea rău că nu prea are forme rotunde. Se ducea mereu la Liliana fiindcă avea o oglindă mare și în ea se putea vedea în întregime; stătea în fața oglinzii cîte o jumătate de oră și mai bine, cu privirea ațintită, îngrijorată, să vadă dacă-i crescuse pieptul, dacă i se rotunjiseră

șoldurile. Și după cum îi răspundea oglinda, pleca de acolo veselă sau tristă. Cînd mergea, își mișca ritmic șoldurile, cum văzuse că fac artistele, în rarele duminici cînd se dusese și ea la cinematograf, la Colle. Dacă se întorcea de la cîmp cu un mănunchi de vreascuri, era în stare să aleagă drumul mai lung, numai ca să treacă prin sat ; fiindcă știa că mersul cu o greutate în echilibru pe cap, dă și mai mare mlădiere siluetei.

Faptul că era prost îmbrăcată o interesa pînă la un anumit punct ; dar ce n-ar fi dat în schimb să poată avea o pereche de pantofi cu tocuri înalte ! Într-o zi, cînd îi proba pe cei ai Lilianei, a surprins-o mătușa ei și s-a înfuriat la culme. „Ce caută pantofii tăi în picioarele ei ? strigase ea la fiică-sa. Nu știi că fiecare trebuie să-și țină lucrurile pentru sine ? — Dar nu i-am pus decît o clipă, să văd cum îmi stau, se justificase Mara. Și mătușa ei : — Dealtfel tu tot nu ești sortită să porți pantofi cu tocuri înalte. Tu nu trăiești în condițiile Lilianei, care poate spera chiar la un maistru-șef, sau la un vechil ; să fii bucuroasă, dacă reușești să găsești măcar un muncitor cu ziua. Și să-i mulțumești lui Dumnezeu, dacă l-oi găsi și pe acela. În fond, cine vrei să se înrudească cu o familie ca a ta ? — Familia mea nu e cu nimic mai prejos decît altele — dăduse ea prompt replica. — Mda, de parcă nu s-ar ști că maică-ta, deși nemăritată, a avut un copil de la un bărbat însurat ! Că tatăl tău fura, și l-au închis în temniță ! Dar Mara nu se lăsase pradă descurajării. — Mult îmi pasă mie de ceea ce a făcut mama sau tata. Tinerii nici nu se uită la familie, se uită cum arată o fată. Și dacă ții într-adevăr să știi, eu sînt de cincizeci de ori mai bine făcută decît fata ta.“ După care plecase de acolo, ridicînd disprețuitoare din umeri.

Era sigură pe ea, pe resursele ei : avea o încredere nemărginită în frumusețea și în șiretenia ei...

Dar cît mai dormea și băiatul ăsta ! Spusese că prietenul lui avea să treacă să-l ia după-amiază, devreme ; prin urmare n-o să-i mai rămînă timp de vorbit ! Și mai aveau atîtea să-și spună ! Sau mai bine zis, el ar fi trebuit să-i spună ceva...

„Trebuie să-l scol.“ Bătu încet la ușă ; nu primi răspuns. Rămase o clipă șovăitoare, apoi împinse ușor ușa. Camera era cufundată în penumbră, fiindcă Bube apropiase puțin obloanele. Încet, încet, deslușì mai bine lucrurile : pantofii erau pe jos, așezați unul lîngă altul ; haina pusă pe speteaza scaunului. Se apropie de pat : Bube dormea cu fața în sus cu un braț îndoit și cu celălalt întins. Era frumos, cu o mîndrețe de păr negru, fruntea ușor încruntată, gura întredeschisă. Îi veni poftă să-l sărute, sau și mai mult, să se întindă lîngă el și să-l îmbrățișeze strîns de tot. Se înduioșase într-atît, încît i se împăienjeniseră ochii ; nici nu-l mai vedea decît ca prin ceață...

Bube deschise ochii. Rămase așa cîteva clipe ; se ridică brusc și o întrebă :

— Ce e ?

O privea cu ochii rătăciți ; apoi, recunoscînd-o și dîndu-și seama unde se afla, i se lumină fruntea și-i zîmbi.

Rămaseră un timp să se privească și Mara aștepta ca el s-o tragă aproape și s-o sărute. Dar figura lui căpătă expresia obișnuită :

— Am dormit mult ? Trebuie să fie tîrziu — și se grăbi să se uite la ceas. Este trei și jumătate ; prietenul meu ar fi trebuit să fie aici.

Se dădu iute jos din pat și deschise larg obloanele ; își puse pantofii, și-și scoase un pieptăn pe care și-l trecu prin păr, în fața oglinzii. Deasupra colțarului era și fotografia aceea, format carte poștală, pe care Mara și-o făcuse cu un an în urmă la Colle : una din puținele cheltuieli mărunte pe care și le putuse îngădui cu banii cîștigați la cu-

lesul măslinelor. Bube o luă în mînă ; fără să spună nimic o puse la loc, își îmbrăcă haina și ieși din odaie. Dezamăgită, Mara îl urmă în bucătărie.

— Trebuia să fi fost aici, repetă Bube. — Doar nu i s-o fi întîmplat ceva ! Se duse la poartă să privească în direcția din care spera să-l vadă apărînd. — Și totuși i-am explicat bine de unde să vină să mă ia — spuse el, întorcîndu-se spre fată. N-aș vrea să fi trecut mai departe, fără să se fi oprit, mai adăugă el, după puțin timp.

— Eu n-am auzit să fi trecut vreo motocicletă, îi spuse Mara.

El sui din nou treptele și se așeză pe bancă. Își aprinse o țigară. Pe măsură ce trecea timpul, devenea tot mai nervos ; ba se ridica, ba se așeza, înfurîind-o atît de tare pe Mara, că abia aștepta să-l vadă plecat.

— Of, în sfîrșit, spuse Bube, sărind în picioare. Se auzise zgomotul unei motociclete ; dispăru o clipă, apoi se auzi din nou foarte aproape. Bube alergase la fereastră :

— Vin imediat ! strigă el. Atunci... la revedere, făcu, întorcîndu-se spre Mara.

În dreptul porții se mai întoarse o dată :

— Salută-l pe tatăl tău. Spune-i că mi-a părut rău că nu l-am găsit.

Mara nu răspunse nimic. Și numai curiozitatea de a vedea cum arată prietenul lui Bube o făcu să se ducă la fereastră, să-i vadă plecînd.

Bube și-a ținut promisiunea făcută mamei iubitei sale. După cîteva zile, Carlino se prezentă cu pachetul de sare. Carlino era un samsar din Volterra, care venea deseori la Monteguidi. Era un bărbat frumos, înalt, voinic, cu părul castaniu, ondulat, cu mustăți creț și ochii de culoare deschisă. Fie vară, fie iarnă, el era îmbrăcat într-un cos-

tum de abă iar pe cap purta o pălărie verde, plușată, cu o pană de fazan înfiptă în panglica pălăriei.

Mama era în casă. Carlino îi dădu pachetul și bău paharul de vin ce-i se oferise ; într-un moment cînd femeia era întoarsă cu spatele, scoase o scrisoare îndoită și i-o întinse Marei.

Mara fugi în hambar. Tremura de emoție în timp ce deschidea plicul ; și în același timp îi venea să rîdă.

Scrisul umplea o jumătate de pagină : *„Dragă Mara, prin aducătorul prezentei scrisori, îi trimit mamei dumitale sarea și dumitale aceste rînduri. Sper să am ocazia să mă întorc curînd, să te revăd atît pe dumneata cît și familia. Dacă nu te stingherește, aș fi încîntat să primesc o fotografie a dumitale. Salutări, Bube.“*

După ce reflectă puțin la cele citite, Mara se duse la prăvălie să cumpere o coală de hîrtie și un plic. Luă tocul și cerneala din dulapul de la bucătărie și scrise scrisoarea pe colțarul din camera ei : *„Dragă Bube, îți mulțumesc pentru gîndul dumitale delicat de a-mi trimite salutări. Eu, împreună cu familia mea, o ducem bine, și tot astfel sper s-o duci și dumneata împreună cu familia dumitale. Dacă vrei să ai o fotografie de-a mea, mai întîi trimite-mi una de-a dumitale. Salutări, Mara.“*

Închise scrisoarea și se duse în căutarea lui Carlino. Îl găsi în fața prăvăliei, în mijlocul cîtorva oameni din sat. Cînd dădu cu ochii de el, îi făcu semn. El îi arătă că înțelese, totuși mai rămase puțin de vorbă cu țăranii. În sfîrșit îi lăsă, apucînd-o spre ulicioara de lîngă prăvălie. După scurt timp, Mara se luă după el, făcînd pe indiferenta. Îl văzu oprindu-se discret în fața gardului de mărăcini ; așteptă să-și termine treburile, apoi se apropie de el și-i dădu iute scrisoarea.

După o săptămînă îi sosi altă scrisoare de la Bube, prin același mesager, care nu mai riscă de astă dată să vină la ea

acasă, ci o fluieră ușor din curte. Văzînd-o că iese, el dădu colțul străzii. Mara îl ajunse din urmă, luă scrisoarea și voi să se întoarcă acasă.

— Bube mi-a spus că așteaptă răspuns.

Mara alergă în cameră, deschise plicul, dar nu era o scrisoare, ci numai fotografia lui, îmbrăcat ca partizan, cu o basma la gît și cu revolverul, foarte vizibil, pe un șold. Pe spatele ei scrisese : „*Marei, Bube*". Mara o puse alături de-a ei ; nici nu suferea comparație ; fotografia lui Bube era mică și chiar puțin voalată, în timp ce a ei fusese făcută în atelierul unui fotograf și, pe lîngă asta, ea ieșise foarte bine, pe o hîrtie lucioasă, care-i reda minunat carnația și părul ondulat. Dealtfel i se și spusese că în fotografia aceea părea o madonă. Pînă la urmă se hotărî să se lipsească totuși de ea ; dealtfel mai avea una. Dar nu i-a scris nici o dedicație.

— Dacă e vorba să mai continuăm tot așa cîtva timp, trebuie să cădem la o învoială, spuse bărbatul. Eu îi fac bucuros un serviciu lui Bube... și dumitale, domnișoară. Dar ar trebui să găsim un loc discret unde să ne vedem.

Mara se gîndi o clipă :

— Aici, în spatele casei, spuse ea, lîngă cuptor, sîntem la adăpost.

— Atunci, uite cum o să facem : eu vin marți : dumneata, pe la ora asta, fii atentă și stai la fereastră. Dacă mă vezi trecînd, înseamnă că mă duc direct la cuptor să te aștept.

Marțea următoare au făcut întocmai. Și-au schimbat scrisorile. Dar Carlino, acum că era la adăpost de orice privire indiscretă, nu se grăbea deloc să se despartă de ea.

— Mai așteaptă o clipă. Ai timp o săptămînă întreagă să tot citești scrisoarea asta. Ai vreme s-o înveți pe dinafară.

Mara făcu din nou gestul de a se retrage ; el o reținu, apucînd-o de braț. — De ce să pleci ? Doar nu te mănînc. Mara rămase subjugată de privirea lui blîndă, de vocea lui mîngîietoare. — Aș vrea să te întreb ceva, domnișoară : Îl cunoști de mult timp pe Bube ?

— De vreo... două luni.

— Și nu ți-a fost teamă să te împrietenești cu el ?... Rise încet : — Pun rămășag că în toată Volterra nu există o fată care să fi avut curajul să se apropie de Bube.

Mara ridică din umeri :

— Puțin îmi pasă, spuse ea. Îl privi ironică : — Poți să știu de ce-mi vorbești astfel ?

— Eu nu vreau decît să-ți fac un bine, fata mea, și-i atinse ușor obrazul mîngîind-o.

— Ține-ți mîinile la locul lor !

— Dumneata înțelegi greșit intențiile mele... Nu știi că sînt om însurat ? Și că am o fată aproape tot atît de mare cît dumneata ? Și apoi, nu m-aș încumeta niciodată s-o necăjesc pe prietena lui Bube. Brrr... adăugă el, făcînd o grimasă de teamă, de parcă numai numele, și-ar fi fost de ajuns să-l cutremure de spaimă.

Trecu o săptămînă, trecură două și Carlino nu mai apărea. Și iată că într-o dimineață îl auzi fluierînd. Ea era în combinezon, tocmai se spăla, în bucătărie. Se îmbrăcă în grabă și alergă la cuptor. Dar nu era Carlino, ci chiar Bube.

— Ah, tu ești ?

— Da, sînt eu Carlino.

— Și de ce n-ai venit în casă ?

— Mai întîi voiam să vorbesc cu tine.

— Ei bine, atunci vorbește.

— În primul rînd voiam să-ți spun că mă voi stabili la San Donato.

— Unde ?

— La San Donato. Lîngă Florența.

— Cum așa ?

— Ei, uite ce e... la Volterra... nu mă mai simțeam bine. Închipuie-ți că săptămîna trecută șeful jandarmeriei avea pretenția să mă bage în închisoare... După aceea, bineînțeles că am protestat și a fost nevoit să-mi dea drumul.

— Și de ce trebuia să te bage în închisoare ?

— Pentru o nimica toată. Fiindcă lovisem pe un fascist, adăugă el pe neașteptate. Așa că m-am hotărît să mă întorc la San Donato unde mă așteaptă tovarășii mei.

Mara intră la bănuieli.

— Nu cumva te așteaptă vreo fată ?

Bube făcu o figură uimită :

— Ce tot spui ? Nu cunosc nici o fată acolo... Nici n-am rămas mai mult de două zile, după sosirea americanilor.

— Hm... făcu Mara, nu prea convinsă.

— Carlino mă duce pînă la Colle ; de acolo voi căuta eu un mijloc de transport ca să ajung la Florența și de la Florența la San Donato... Mă auzi ?

— Doar nu sînt surdă, răspunse Mara cam nepoliticoasă.

— Și cum să facem acum ? Fiindcă trebuie să-l văd neapărat pe tatăl tău. Unde e ? La Colle ? Mara îi făcu semn că da. — Mă voi duce să-l caut la sediu, încheie Bube.

O cuprinse o îndoială.

— De ce trebuie să-l vezi pe tata ?

— Ca să-i spun de noi doi, nu ?

— Dar ce nevoie e ?

— Cum asta, ce nevoie e ? Eu nu vreau să fac nimic pe ascuns. Alor mei le-am și spus, acum trebuie să le-o spun și părinților tăi.

— Dar nici gînd de așa ceva, răspunse Mara. Ea era obișnuită cu felul cum se desfășurau lucrurile la ea în sat : ca tinerii să facă dragoste ani de-a rîndul, mai înainte de a se logodi în familie. Și apoi, se revolta la ideea că ai ei ar fi trebuit să se amestece cît de cît în ceva ce o privea numai pe ea.

— Tu ai vrea să continuăm așa, să ne scriem și să ne vedem pe ascuns ?

— Și ce e rău în asta ?

— Eu vreau să fiu corect față de familia ta... declară Bube. Sante era cel mai bun prieten al meu... Ar fi fost primul căruia să-i spun, dacă s-ar mai fi aflat printre noi.

— Ufff ! își pierdu răbdarea Mara. Era pe punctul de a-l da dracului ; de a-i spune să-i dea înapoi fotografia, scrisorile, fiindcă n-avea deloc de gînd să rămînă cu el.

— Uite ce e : nu-i timp de pierdut : Carlino mă așteaptă, trebuie să mă duc.

— Ei, atunci du-te, aleargă, făcu ea ironică.

— Da, e mai bine, răspunse el fără să înțeleagă. — Așadar... te salut.

— Pa !

El rămase o clipă pe gînduri :

— Nu vrei să ne sărutăm ? Știi, s-ar putea să treacă mult timp pînă să ne revedem.

Mara nu răspunse nimic, și el, fără s-o îmbrățișeze, se aplecă spre ea și pentru o clipă își apăsă gura pe buzele ei. — Te salut ! mai spuse el o dată.

„Ia te uită ce fel de-a fi, se gîndea Mara. Logodiți ! Dar e nebun de-a binelea !“ O înfuriase într-atît felul de a fi al lui Bube, încît îi alungă imaginea din minte și nu se mai gîndi la el toată ziua.

Tatăl ei sosi tîrziu în seara aceea : cele două femei luaseră masa și-l culcaseră pe Vinicio.

— Bună seara, spuse el vesel. Se adresă Marei: — Bravo, fata tatii. Ea era cu gîndul atît de departe de Bube, încît atribui vinului cuvintele tatălui ei. — Daţi-mi să mănînc!

Se aşeză pe bancă, îşi turnă o jumătate de pahar de vin şi-l bău dintr-o sorbitură. Frecîndu-şi mîinile, o privea pe Mara care-i umplea blidul:

— Aşadar, fată dragă, ce-mi spui? Eşti mulţumită, nu? Şi eu sînt mulţumit. Da, sînt mulţumit, adăugă el, ridicînd glasul pe un ton care voia să fie solemn, sînt mulţumit că fata mea s-a logodit cu un tovarăş şi un prieten al bietului Sante.

„Ia te uită, negriobul s-a dus într-adevăr să-i vorbească". Dar n-a mai avut timp să-i răspundă lui taică-său, fiindcă mama o zgîlţîi cu violenţă:

— Ce-a făcut fata ta?

— Cum, nu ţi-a spus? S-a logodit cu Bube. Adică Bube a venit să-mi ceară consimţămîntul... şi eu i l-am dat, pentru că îl consider un tînăr cinstit... pentru că e un tovarăş şi pentru că el şi Sante...

— Lasă-l în pace pe Sante. Nici nu ar mai trebui să pomeneşti de numele lui Sante. Sprijinită cu braţele pe masă şi aplecată spre soţul ei, îl fixă cu ură: — Ea e fata ta, se poate logodi şi cu diavolul. Dar aici, în casă, să nu-l prind! Ai priceput? strigă ea adresîndu-se fetei. — Du-l pe cîmp, du-l în şanţuri, du-l unde crezi tu! Dar aici în casă, nu, nu vreau să-l văd! Nu vreau să-l mai văd, cu mutra lui de ticălos!

Mara încremeni cu ochii în pardoseală, apoi îşi ridică privirea să se uite la maică-sa, care după explozia aceea de furie, revenise la treburile casei. Simţi parcă nevoia să spună şi ea ceva; dar nu reuşi. Cu o mişcare bruscă se duse direct în camera ei, se aruncă pe pat, cu faţa înfundată în pernă şi izbucni în hohote de plîns.

III

În timpul iernii, Bube dădu semne de viață prin două, trei scrisori, primite de Mara în diferite feluri (una o adusese tatăl ei de la Colle). Apoi, cînd poșta și-a reluat activitatea, începu să-i scrie cu regularitate o dată pe săptămînă. Dar nu erau scrisori adevărate, așa cum își imagina Mara că ar trebui să-și scrie îndrăgostiții. Și o indigna faptul că Bube îi vorbea de căsătorie.

Odată a venit chiar s-o vadă, în timpul carnavalului; dar a stat la ea doar cîteva ore, nefăcînd altceva decît să discute politică cu tatăl ei. Pe vremea aceea se ținea după ea un alt tînăr, unul de la țară pe care-l cunoscuse la o petrecere într-un hambar.

Așa că Mara se gîndea foarte puțin la Bube. Îi făcea plăcere să se laude în fața prietenelor cu un îndrăgostit de pe alte meleaguri, mai ales față de verișoara ei; dar fără îndoială că nu se spulbera de dorința de a-l revedea. Îi aruncase fotografia într-un colț și n-o privea niciodată. De cîte ori o întreba tatăl ei de Bube, se enerva. După scena din seara cu pricina, mama ei nu mai adusese deloc vorba de el.

Într-o după-amiază, Mara era jos, în grădina de zarzavat, cînd veni în goana mare, fratele ei, s-o cheme.

— Mara! Vino imediat acasă! A sosit Bube! îi strigă el de departe.

Ceea ce nu suporta Mara era faptul că logodnicul însemna pentru ea o nouă obligație. Fără să-i răspundă măcar lui Vinicio, ea continuă să-și vadă de lucru în grădina de zarzavat.

— Grăbește-te! Ce aștepți! Vinicio ardea de nerăbdare, văzînd întîrzierea surorii lui. — Eu te-am chemat, exclamă el în cele din urmă; dacă nu vii, tot ție o să-ți pară rău. Și se întoarse în grabă acasă.

După ce-și termină treaba, Mara se duse la rîu să se spele pe picioare. Și le uscă la soare, apoi își puse pantofii. Era singura pereche de pantofi ușori pe care-i avea : pînza era pătată și, pe alocuri, ruptă, iar tălpile de cauciuc miroseau urît.

Sui colina fără să se grăbească și după ce intră în curte se opri. Bube fuma : aruncă iute mucul de țigară și veni în întîmpinarea ei. Mara își întoarse fața și primi sărutarea pe tîmplă.

— Ce mai faci ? o întrebă Bube ; și imediat adăugă : pun rămășag că nu mă așteptai.

— Nu te așteptam, nu. Credeam că ai murit.

— Fiindcă n-am mai scris ? Mara ridică din umeri. — Am avut o sumedenie de treburi, se justifică Bube. — O porneam cu camionul pînă și duminica. Ei, am lucrat din greu... Dar am pus ceva bani deoparte. Vru să mai spună ceva, dar nu-i veni în minte. Mara tăcea cu îndărătnicie.

— Intrăm înăuntru ? întrebă în sfîrșit Bube.

Intrară în bucătărie, urmați de Vinicio, care nu-și mai lua ochii de la Bube. Purta același costum albastru, și mai zdrențuit decît în ziua cînd venise pentru prima dată : Mara observase imediat o pată mare, de grăsime, pe haină și alta pe pantaloni. Manșetele de la pantaloni erau ferfeniță și la spatele hainei atîrna căptușeala descusută. În cele din urmă nu se putu abține să nu-i spună :

— Așa cum ești îmbrăcat, pari un cerșetor.

— Ce ? Bube se încruntă. — Sigur că hainele sînt într-o stare mizerabilă... Dar în valiză am stofă pentru două costume. La Volterra, le dau la cusut. Am pus deoparte aproape douăzeci de mii de lire, ce crezi ?

— Atunci puteai să-mi aduci și mie un cadou, spuse iute Mara.

— M-am gîndit, răspunse Bube. — Dar a trebuit să plec pe neașteptate... Chipul lui căpătă o expresie îngrijorată : — N-a venit cineva să întrebe de mine ?

— Cine trebuia să vină să întrebe de tine ?

— Nimeni... Întrebam și eu într-o doară. Se așeză pe bancă și rămase cu privirea fixă în fața lui. Mara stătea în picioare, sprijinită de perete.

— M-am oprit la Colle ca să-l văd pe tatăl tău, spuse deodată Bube. — Dar era plecat... Aveam de vorbit cu el despre ceva ce mi s-a întîmplat ieri.

— Atunci de ce-ai venit aici, dacă trebuia să vorbești cu tata ? Nu știi că niciodată nu-i aici, la ora asta ?

— Ei bine, înseamnă că o să-l văd cînd o să se întoarcă. Cel puțin pînă mîine dimineață pot rămîne și eu... Sînt în trecere — spuse după puțin timp. M-am hotărît să mă întorc la Volterra.

— Te-ai simțit rău și la San Donato ? făcu Mara ironică.

— Nu că m-aș fi simțit rău... Cooperativa mergea bine, am cîștigat ceva bani. Deși șeful jandarmeriei ne băga bețe-n roate, mai adăugă el, după o clipă. — Știi că a venit să ne sechestreze camionul ?

— E clar ca lumina zilei, că tu nu te prea înțelegi cu jandarmii — spuse Mara, și rîse.

— Cred și eu că nu mă pot înțelege cu ei, din moment ce toți sînt fasciști. Ba chiar ăsta voia să ne facă să credem că fusese partizan. El și fiul lui, mda ! Dar cînd ne-am dus să protestăm pentru sechestrarea camionului, ce crezi că am văzut atîrnat pe perete ? Portretul regelui Vittorio... Uite ce fel de partizan era jandarmul Cècora.

— Jandarmul Cieco [1] ?

---

[1] *Cieco*, în ital., orb.

— Nu, Cecora ; așa se numește. Ei bine, de ce rîzi acum ?

— Rîd fiindcă am înțeles greșit... Un jandarm orb desigur că nu-i putea prinde pe hoți, și iar începu să rîdă.

— Acum n-o să mai prindă pe nimeni. Se ridică și începu să umble prin cameră. De mult timp ne provoca, ticălosul ! Ba cu una, ba cu alta... Luna trecută, ți-am spus, ajunsese chiar să ne sechestreze camionul. Ieri însă, a apărut în povestea asta și preotul... Dar tu mă asculți ?

— Te ascult, da.

— Prin urmare, era nu știu ce sărbătoare la biserică... Înălțarea, mi se pare. Eu eram împreună cu Ivan și cu Umberto, alți doi tovarăși ; Umberto a trecut să-și ia logodnica ; și cu ea mai veni și altă fată...

— Aha... spuse Mara, și din clipa aceea deveni mai atentă.

— Ei bine, fetele astea se duceau la slujbă și țineau să le întovărășim și noi. Însă preotul a venit să ne spună că nu putem intra, fiindcă sîntem îmbrăcați în pantaloni scurți.

— Cum ? făcu Mara și izbucni în rîs.

— Adică eu eram îmbrăcat ca acum, iar Ivan și Umberto erau în pantaloni scurți... Totuși ceea ce spunea preotul era un pretext ; adevărul e că nu voia să ne lase să intrăm, fiindcă eram partizani. Dealtfel Umberto i-a și spus-o : — Cînd veneau fasciștii cu steguleț, îi lăsați să intre, atunci lăsați-ne și pe noi cei cu basmaua roșie. Dar el nici nu voi să audă. Și șeful de post, care văzuse scena de la fereastră, deoarece cazarma e chiar în fața bisericii, a coborît să-i dea o mînă de ajutor. Noi am încercat să-i expunem motivele noastre... Dar cînd ne-am dat seama că era zadarnic, l-am înghesuit lîngă zid, fiindcă

nu voiam să fim victimele vreunui abuz din partea lui. Și atunci s-a întîmplat ceea ce s-a întîmplat.

— Dar ce-a fost ? Povestești lucrurile atît de anapoda, de nu se mai înțelege nimic.

— El a scos revolverul și a început să tragă... Și așa, Umberto și-a pierdut viața. Dar l-am răzbunat, se grăbi el să adauge. Mai întîi a fost omorît șeful de post, apoi fiul lui. Se opri o clipă : — Pe băiat eu l-am ucis. Apăruse, nu știu de unde, și cînd l-a văzut pe taică-său mort, a început să țipe... Pe urmă, cînd și-a dat seama că-l ocheam, a luat-o la goană. Dar eu nu l-am lăsat să-mi scape. Am fugit după el și cînd eram gata-gata să-l ajung, s-a furișat într-o casă. L-am urmărit în sus pe scări și cînd a ajuns în vîrful scării a trebuit să se oprească... s-a întors fiindcă nu mai avea scăpare. I-am străpuns capul cu primul glonte. Glontele i-a intrat pe-aici — și-și atinse fruntea — și i-a ieșit prin ceafă. Ei — făcu el privindu-l pe Vinicio care stătea pe jos și asculta fermecat povestirea — eu nu greșesc niciodată o lovitură. Niciodată n-am greșit ținta cu ăsta, strigă el lovindu-și cu palma șoldul unde-și ținea revolverul. Și următorul va fi pentru ticălosul de popă. Se ascunsese în spatele altarului, lașul... și atunci, ce vrei, să mă duc să-l omor în biserică ?... Dar afară din biserică, trebuia să vezi ce scene... Se adunase toată lumea, și biata fata aceea, logodnica lui Umberto, ce-l mai îmbrățișa, și plîngea, și striga că nu era adevărat... Am fost nevoiți s-o luăm de acolo cu forța.

Se așeză din nou și-și aprinse o țigară. — De asta, înțelegi, voiam să discut cu tatăl tău.

Sub cuptor, persista același miros de totdeauna de la cuștile cu iepuri de casă și de la coliviile cu porumbei ; dar nu din cauza asta a încetat Mara să mai cotrobăie și

a plecat în grabă mare de acolo. Deodată o cuprinsese teama că se furișase înăuntru vreun animal ciudat. Vreun gușter, de exemplu, sau vreo salamandră, sau și mai rău, o viperă ; tatăl ei omorîse una, cu ani în urmă.

Era pe la asfințitul soarelui. În vale, plopii nu se mai deslușeau bine, ci doar o pată deschisă în umbra întunecată a cîmpurilor. Dincolo de vale, vederea cuprindea ondulațiile succesive ale terenului, unele pustii și altele acoperite de păduri ; cîte o lumină licărea palidă. La ora aceea, Mara avea totdeauna obiceiul să stea afară ; numai cînd se întuneca de-a binelea, se simțea îndemnată să intre în casă.

În piațetă, îl întîlni pe Mauro care împingea bicicleta cu mîna.

— Ce ți s-a întîmplat ?

— Mi s-a spart camera din spate, răspunse Mauro.

— Și de ce n-ai lipit-o ?

— Ei, da ! Nu merita. În primul rînd nu prea vedeam și apoi nici n-aveam chef.

— Eu mă dusesem la cuptor să caut pisica ; știi, totdeauna cînd i se apropie ziua să fete, se duce să se ascundă acolo, dedesubt. Am început să dau deoparte lăditele cu porumbei, dar n-am reușit s-o găsesc.

— Era de ajuns s-o chemi, dacă era pe-acolo, dădea ea un semn de viață.

— De fapt nu-i așa. Pisicile sînt curioase. Cînd sînt pe punctul de a face pui, nu mai vor pe nimeni în preajma lor. Și la urma urmei au dreptate : de ce li se înecă aproape toți pisoii ?... Bietele animale mici și plăpînde...

— N-au încotro, trebuie să-i omoare — spuse Mauro. — Altfel n-am mai scăpa de pisici. Bine, acum mă duc să le spun gospodinelor mele să-mi pregătească cina ; mi s-a făcut o foame de lup, tot mergînd atîta drum pe jos...

Auzind că se deschide poarta, tatăl ei își curmă vorba, dar văzînd că era fiică-sa, continuă :

— Bineînțeles că la Volterra ești mai în siguranță decît aici. Mîine, dis-de-dimineață, ia bicicleta mea și du-te la Colle. După-amiază îți continui drumul spre Volterra.

— Mie-mi venise altă idee, spuse Bube. Fiindcă mi se ivește ocazia, aș vrea s-o iau și pe Mara cu mine ca s-o prezint familiei mele.

— Pe Mara ? Hm, da, desigur... Poate că aș veni și eu, mi-ar face și mie plăcere să-ți cunosc familia... Dar tocmai acum nu pot lipsi. Mîine am o ședință aici și poimîine alta la Cavallano... Știi, trebuie organizată lupta dijmașilor, și trebuie făcută acum, mai înainte de seceriș. Fiindcă, ori cad cu patronii la învoială, ori nu mai seceră deloc. După care, începu să vorbească de lupta dijmașilor ; se întrerupse numai cînd auzi zgomot de pași dincolo de poartă ; de astă dată era soția lui. — Atunci ne-am înțeles, ei nu-i spui nimic.

Femeia abia îi salută pe Bube, și trecu imediat la treburile ei. După o jumătate de oră, stăteau toți la masă. Au mîncat o supă de varză apoi tatăl îl sfătui pe Bube să facă la fel ca ei, să înmoaie pîinea în vin ca în supă.

— Aici, dragul meu, trebuie să te mulțumești cu orice. Supă de varză și pîine înmuiată în vin... Asta-i mîncarea săracilor. Îl învățasem pe băiatul meu de cînd era mic : asta-i rația burghezului și asta-i rația muncitorului. Burghezul, carne și pui, și toate bunătățile de pe lume, muncitorul ,o supă de legume și un blid de zarzavaturi... Atunci, ne-am înțeles — spuse el, sărind de la un subiect la altul după cum îi era obiceiul cînd începea să resimtă efectele vinului. Mîine dimineață iei bicicleta mea și te duci la Colle. Pe Mara o duci pe cadru... După aceea, lași bicicleta la sediu. Și după-amiază vă duceți la Vol-

terra. Mamă, mîine Mara se duce cu Bube la Volterra... O ja cu el s-o prezinte familiei lui.

Mama nu spuse nimic : păru că nici nu auzise.

— Eu îți încredințez bucuros fata — reîncepu tatăl, și nu se înțelegea dacă i-o încredința bucuros ca s-o ducă la Volterra sau ca soție, pentru toată viața. — Ți-o încredințez bucuros, fiindcă ești un băiat cinstit și fiindcă ești un tovarăș bun. Dumnezeul... și înjură. — Dacă ai fi fost dintre ceilalți, nu ți-aș fi dat-o, chiar dacă ai fi avut vila contesei. Niciodată n-am fost dintre cei ce-și fac anumite planuri cu fetele lor. Cum face de exemplu prostul de frate-meu. Niciodată n-am spus : să sperăm că fata mea va găsi un soț așa și pe dincolo... Nu, și iar nu. Sfîntă Fecioară !... Fata mea trebuie să se mărite cu un om ca mine, cu un muncitor. Ca să-ți spun drept, și în Partid, n-aș vrea alți oameni decît muncitori. Știu, unii tovarăși spun că Partidul are nevoie de elemente intelectuale. Dar mie nu-mi dau să beau cei ce au mîinile curate, de se vede cale de-o poștă că n-au pus mîna în viața lor pe o cazma... Spun că sînt de partea noastră, fiindcă în momentul de față le e teamă. Dar dacă am putea să le pătrundem în conștiință, am vedea noi cine sînt. Îl luă pe Bube de un braț : — Știi ce spunea Marx ? Dictatura proletariatului, spunea el... Prin urmare cine nu e muncitor, nu are dreptul la nimic. Muncitorii trebuie să comande, iar pe burghezi, cu cît îi încolțim mai mult, cu atît e mai bine. Și fără milă, de astă dată. Mai sînt unii și aici, în sat, cu care e cazul să se încheie socotelile. Lași, care purtau înainte numai cămașa neagră... Hei !... Mi-i amintesc eu, fii tu sigur. M-au chinuit ca pe Cristos pe cruce, timp de douăzeci de ani. Ei aveau mereu de lucru, cu nimic... Și unul dintre ăștia e Carlino, consăteanul tău... E unul care a dat cu pumnii, nici vorbă ! Cînd a reapărut, l-am înfruntat și i-am spus verde în față ce gîn-

deam despre el. Și el știi ce mi-a răspuns ? Că făcea parte din district. Și mi-a arătat o hîrtie... Astea sînt greșeli, îți dai seama, tovarășe ? Nu trebuia să se dea nimănui asemenea hîrtii. Totdeauna s-a spus, cînd vine momentul, dezrădăcinăm o dată pentru totdeauna iarba rea. Dar a fost de ajuns să vină nevasta să boccască sau copiii... De parcă un om, fiindcă are nevastă și copii, ar trebui să fie iertat pentru douăzeci de ani de ticăloșii ! Eu le-o spun mereu tovarășilor : am stat să pierdem timpul cu vorbăria, în loc să profităm de momentul acela, ca să acționăm. Le-am propus : să-i luăm pe cei trei sau patru, să-i ducem în pădure, o descărcătură bună de foc și adio ! Dar tu știi cum stau lucrurile în sate, ăsta-i vär cu celălalt, ăstălalt e cumnat cu cestălalt...

Discuția devenea din ce în ce mai incoerentă ; în cele din urmă omul adormi. Mama se și dusese la culcare cu Vinicio, iar Mara spălă vasele.

— Ar fi bine să ne ducem și noi la culcare, fiindcă mîine trebuie să ne sculăm devreme, spuse Bube.

Ideea de a merge la Colle și la Volterra nu-i displăcea deloc Marei : pentru ea, care umblase atît de puțin, însemna o noutate plăcută. Dar o irita ca Bube să hotărască totul, fără să-i ceară și ei măcar o părere ; de aceea îi răspunse :

— Dragul meu, la Colle te vei duce singur. Și la Volterra de asemenea.

— Cum așa ? o întrebă Bube surprins. — Nu hotărîserăm...

— Cine hotărîse ? Tu și cu tatăl meu ați hotărît ; dar eu, dragul meu, nu sînt deloc sluga ta. Așa că închipuie-ți și tu, dacă eu o să accept să merg la Volterra !

— Dar voiam să te prezint familiei mele.

— Ce să spun, e o plăcere nespusă pentru mine.

— Voiam să-ți cumpăr și un dar... imediat, mîine dimineață, la Colle.

— Puteai să mi-l fi cumpărat azi. N-ai fost și azi dimineață la Colle ?

— Dar eram grăbit să ajung aici... Și-apoi nici nu știam ce ți-ar fi făcut plăcere.

Mara își schimbă brusc părerea :

— Îmi cumperi o pereche de pantofi ?

— O pereche de pantofi ? Sigur. Eu... am destui bani, așa că cere-mi orice vrei...

— O pereche de pantofi cu tocuri înalte.

— Cu tocuri înalte, bineînțeles. Dar atunci, vezi că trebuie să vii și tu ; cum să-ți cumpăr pantofi, fără să-i probezi ?

După puțin timp s-au dus cu toții să se culce. Bube, ca de obicei, în patul Marei, iar ea pe o saltea de paie în bucătărie. Tatăl spusese că într-adevăr nu era cazul să se ducă la Liliana, ca să nu se mai știe în sat că venise Bube la ei.

După ce s-a întins pe saltea, cu o pătură veche aruncată peste ea, Mara a început să se gîndească. Avea să se ducă neapărat la Colle ca să-i cumpere pantofi. Ce mutră o să facă Liliana cînd o va vedea cu tocuri înalte ! Dar la Volterra, nu, nu avea să se ducă : nu voia să-i dea satisfacție lui Bube. „Dacă nu vrea să mă aducă înapoi cu bicicleta, mă voi întoarce pe jos ; m-am mai întors eu de atîtea ori pe jos." Tatăl ei consimțise imediat ca ea să se ducă la Volterra cu Bube. În schimb mama nu spusese nimic... Și deodată Mara se gîndi : „N-a spus nimic, fiindcă nici nu-i pasă dacă mă duc sau nu. Nu numai că nu-i pasă, dar e mai mulțumită dacă plec, ba chiar ar vrea nici să nu mă mai întorc."

Și în clipa aceea hotărî să se ducă cu Bube și la Volterra

I

FEREASTRA DE LA BUCĂTĂRIE n-avea jaluzele, așa că Mara se trezi odată cu răsăritul soarelui. Pe tavanul afumat străluceau o dungă dreptunghiulară ; de afară se auzea piuitul puilor. Deodată ideea că ziua aceea nu avea să fie la fel ca toate celelalte, o emoționă puternic : dădu la o parte pătura și sări în picioare.

Deschise geamurile și depărtă larg obloanele. Casa de peste drum arunca o umbră lungă pe pămîntul bătut din piațetă ; uși, ferestre, toate închise. Mara își puse apă în lighean și dădu să-și scoată rochia, trăgînd-o pe cap. Ca să se dezbrace mai iute, uitase să-și descheie nasturii de pe șold ; rochia nu-i trecea de cap ; trase cu putere : auzi

un pîrîit. Dar puțin îi păsa : tot avea să-și pună fusta în cute și bluza galbenă.

Tocmai se ștergea, cînd ușa se deschise și în prag apăru Bube.

— Oh, iartă-mă, iartă-mă — spuse el, retrăgîndu-se. — Credeam că te-ai și îmbrăcat.

— Sînt în combinezon, răspunse Mara. Hm, poți să vii... Nu-i nici un rău dacă mă vezi în combinezon.

Bube se hotărî să intre, dar se uita în altă parte.

— Dacă vrei să te speli, apa e în cană. Oh, ia te uită ! Ce frumusețe ! Partea rotunjită a cănii părea într-adevăr că scînteiază. În schimb, dîra de foc dispăruse din tavan după ce deschisese ea larg obloanele.

În timp ce Bube se spăla, Mara intră în odaia ei, se îmbrăcă, se pieptănă și-și legă părul cu o panglică roz. Îi scăpă însă o șuviță care i se ridică deasupra frunții ca o creastă ; Mara încercă să se pieptene și să-și mai lege părul o dată, dar îl prinse și mai rău. Dealtfel și Bube avea părul ca al ei, drept și țepos, și oricît l-ar fi pieptănat tot nu stătea la locului lui.

„Ne-am potrivit de minune“ — gîndi Mara în sinea ei, rîzînd. În sfîrșit își strînse lucrurile de care avea nevoie în călătoria aceea : două batiste, o pereche de chiloți, portofelul cu ceva mărunțiș, pieptănul, periuța de dinți, pasta, cinci sau șase panglici : din astea avea și ea din belșug, dar toate erau decolorate. Făcu o boccelușă și deschise valiza lui Bube ca s-o pună acolo.

— Bube, Bubino !

El apăru în ușă, puțin uimit și contrariat că cineva îl strigă în felul acela.

— Astea-s toate lucrurile tale ?

— Da ; de ce ?

— Pentru că înseamnă că și tu ești sărman, lipit pămîntului — spuse Mara, și rise.

— Ei, da, sînt la pămînt cu îmbrăcămintea, admise Bube.

Și valiza arăta ca vai de ea : zgîriată și lovită, cu mînerul fixat cu o sfoară. Mara i-o arătă în ce hal era ; plictisit, Bube mormăi că nu avea rost să piardă vremea cu fleacuri. — Ar fi mai bine să-l trezești pe taică-tău, îi sugeră el.

— De ce ?

— Oare nu trebuie să-l salutăm ?

— Ce nevoie e ? Mai degrabă... dar nu-și termină fraza.

Mai degrabă voia să-și ia rămas bun de la maică-sa. O auzise cu puțin timp înainte cînd ieșise afară din casă. Ea se trezea totdeauna cu primii zori ai dimineții.

O găsi în spatele casei, întinzînd rufele pe o sfoară prinsă la un capăt de un cîrlig fixat în zid și la capătul celălalt de un par împlîntat în pămînt.

— Mamă, eu plec. Mama păru că nici măcar nu înțelesese ce i-a spus Mara. — Voi lipsi... vreo patru, cinci zile.

Mama termină de întins rufele pe care le avea pe braț. O privi.

— Dacă tatălui tău nu-i pasă, și te trimite cu băiatul ăsta...

— Mă duc să-i cunosc familia, se justifică Mara. Maică-sa dădu din umeri. Se aplecă spre coșul cu rufe și mai luă un braț din ele.

— Vrei să te ajut ? o întrebă Mara.

— Nu, nu, du-te ! Du-te ! și păru că strigă la ea.

Mara mai rămase locului încă o clipă, fără să știe ce să facă ; în cele din urmă spuse :

— Atunci, la revedere, mamă. La revedere. Se apropie de ea și-o sărută. Mama se lăsă sărutată, dar fără să-i înapoieze sărutul și fără să-i ureze drum bun.

Bube era gata, cu valiza și bicicleta. Mara se sui pe cadru.

— Tu gîndește-te numai să ții bine valiza de ghidon, îi spuse Bube. Nu, nu așa, pune-o de-a latul.

Se sui și el pe șa și apăsă cu nădejde pe pedală : bicicleta șovăi pe roate, dar el o repuse iute în echilibru printr-o pedală împinsă mai cu putere... Luînd-o pe ulicioară, au intrat pe șosea ; nu se zărea decît o persoană, un bărbat, dar departe ; dealtfel, ei aveau s-o ia în partea opusă. Astfel, totul decurse cum era mai bine ; nu-i văzuse nimeni.

Cum șoseaua cobora în pantă, bicicleta căpătă viteză. La prima curbă, Mara scoase un țipăt de spaimă, dar în spatele ei, glasul serios al lui Bube o asigură :

— E de ajuns să nu-mi miști ghidonul, ca să nu mai fie nici un pericol să cădem.

A doua curbă, oricum, o înfruntă cu mai mare prudență : coborîșul se terminase și în fața lor se așternea un drum drept, într-un cîmp prăfos, iar de partea cealalată o pajiște foarte verde, fiindcă prin ea șerpuiau pîriiașe.

— E cam răcoare, nu ? spuse Mara, întorcîndu-se să-l privească.

Bube avea aceeași expresie de totdeauna, serioasă ; consimți ușor.

— Atenție, o mașină, spuse Mara, care privea din nou în față.

— Am văzut-o, fii sigură.

Mașina aluneca printre castani ; o porni apoi pe drumul drept, ridicînd praf. În timp ce trecea, Mara strigă bucuroasă : — Salve ! și se grăbi să-și întoarcă privirea.

— Îl cunoșteai ? o întrebă după puțin timp, Bube.

— Nu, răspunse Mara.

— Atunci de ce l-ai salutat ?

— Doar așa...

Faptul de a merge pe bicicletă îi stîrnea o poftă nemaipomenită de vorbă și de rîs. În sufletul ei nu mai era nici urmă din starea neplăcută pe care o avusese mai înainte, cînd mama ei se arătase indiferentă în fața plecării ei.

Începu urcușul printre castani. Mara ridică brațul și reuși să rupă o frunză.

— Stai locului, o preveni Bube. Dacă mai faci o mișcare bruscă, riscăm să cădem.

La prima curbă, a trebuit să se ridice de pe șa, susținîndu-se pe pedale. Gîfîia.

— Ești obosit? îl întrebă Mara.

Cu greu reuși Bube să-i răspundă că nu.

— Vrei să cobor?

De astă dată el nu mai izbuti nici să-i vorbească, dar apăsă și mai tare pe pedale. Mara se întoarse să-l privească: avea figura crispată, privirea tulbure; transpira; se vedea că depusese toată străduința să facă o impresie bună logodnicei sale.

— Ești un campion! îi spuse ea; și el făcu o grimasă care voia să semene a zîmbet.

În sfîrșit ajunseră în vîrf. Bicicleta continua să înainteze încet de tot, fiindcă Bube, peste măsură de istovit, încetase să mai pedaleze.

— Bietul meu Bubino, spuse afectuoasă Mara.

Acum peisajul era diferit, aprig, pietros, fără nici un copac, cu arbuști de grozamc înflorite. Încă un urcuș ușor, tot drept, după care se deschise panorama Valdelsei. Mara izbucni într-o exclamație de bucurie.

Soarele era încă jos, la orizont, și puțin pîclos. Se vedeau doar vîrfurile colinelor, din față, fiindcă poalele erau ascunse de ceața care se lăsa, greoaie, în adîncul văii. O licărire sinuoasă trăda cursul rîului.

— Sîntem aproape, strigă Mara, plină de entuziasm. Mai fusese în nenumărate rînduri la Colle, cu bicicleta și chiar pe jos ; dar de astă dată excursia avea farmecul unei aventuri.

Au trecut de o cabrioletă, apoi de două țărănci care mergeau una în spatele alteia, pe marginea ierboasă, cu cîte un coș pe cap și pantofii în mînă ; trei bărbați umblau prin mijlocul drumului, vorbind tare.

— Știi că azi e tîrg la Colle ? spuse Mara. Și acest lucru o bucură.

Drumul, aparent drept, dar în realitate denivelat, era pe punctul de a se sfîrși. Colle se ascundea în spatele povîrnișului : se întrezăreau doar cîteva case, și o poartă crenelată spre care ducea șoseaua în linie dreaptă. Ei însă au luat-o la stînga, pe un drum străjuit de platani, care se afunda din ce în ce mai mult între o prăpastie și o groapă adîncă unde se descărcau tot felul de reziduuri, dincolo de care se ridica bastionul caselor cu ferestre mici, rufe întinse, aer îmbîcsit. Descriind o curbă amplă, drumul se deschise, în sfîrșit, în partea de jos a satului, printre streșini, șure, mici coșuri și chiar molozuri pe care creșteau tot soiul de buruieni sufocate de praf. Pavajul stricat și trecătorii, din ce în ce mai numeroși, îl obligau pe Bube să meargă încet și să claxoneze continuu.

S-au oprit în piață, spre marea bucurie a Marei, care se simțea cam amorțită.

— Mă duc să las bicicleta la sediu ; tu așteaptă-mă aici cu valiza.

Bube întîrzie cam mult pînă să se întoarcă, dar ea, fără îndoială, nu se plictisi : spectacolul lumii aceleia — lume de la țară mai ales, care venea să-și facă tîrguielile — era de ajuns ca s-o distreze. Un bărbat o îmbrînci, altul, care mergea cu capul întors, privind înapoi, se îm-

piedică de valiză ; îi scăpă o înjurătură, dar văzînd-o pe Mara, zîmbi.

— N-a lipsit mult să cad, frumoaso — și ea se arătă încîntată de compliment.

Sosi și Bube.

— La sediu am găsit închis, a trebuit să las bicicleta în parcaj. O luă de braț. — Să mergem să mîncăm ceva.

În cafeneaua aceea, cea mai bună din Colle, intrase o dată, sau de două ori. Măsuțele erau de fier, cu plăci rotunde de marmură ; tejgheaua, din lemn sculptat.

— Vrei să te așezi ? o întrebă Bube. Sau mîncăm în picioare ?

Mara se gîndi o clipă.

— Mai bine în picioare, spuse ea. Ceea ce o făcuse să se hotărască era oglinda afumată din spatele tejghelei.

— Atunci ce iei ? O cafea cu lapte ? Două cafele cu lapte ! — comandă el, pe un ton autoritar. — Servește-te, pînă una alta, îi oferi el, arătîndu-i brioșele așezate pe tăvile de carton din spatele geamului glisant. Mara încercă să împingă o parte din geam, dar împingea în sens contrar ; Bube îi veni în ajutor. — Ia ce vrei. Marei i-a fost teamă să ia o prăjitură cu cremă ca să nu se mînjească ; se mulțumi cu o brioșă. Era destulă lume, și se simțea stînjenită, dar într-un anume sens, pînă și asta îi făcea plăcere, îi stîrnea și mai mult pofta de rîs ; fiind însă alături de Bube nu voia să riște să facă o impresie proastă, mai ales că el știa cum să se comporte în lume... Se duse la casă să plătească și să-și lase valiza ; se întoarse cu bonul, îl așeză pe tejghea și puse deasupra lui o monedă.

— Mulțumesc, domnule — făcu chelnerul, oferindu-le cele două cești din care ieșeau aburi.

— Bube !

— Ce e ?

— Ești o comoară.

— Vorbește încet, te aude toată lumea.

— Și ce e rău în asta ? Deși știa și ea că nu-i frumos să fii auzit cînd spui vorbe de dragoste. Fapt e că ce spusese ea nu erau chiar vorbe de dragoste ; mai degrabă o exclamație de mulțumire.

Ieșiră de sub porticuri.

— Și acum ce facem ? întrebă Bube.

— Trebuie să mergem la tîrg.

— Și ce să facem acolo ?

— În primul rînd să vedem, și apoi, nu mi-ai promis tu că-mi cumperi pantofi ?

— Ba da, dar nu de la tîrg, la tîrg nu se vinde decît marfă proastă.

Toată viața ei, Mara nu cumpărase decît de la tîrg, de aceea rămase uluită ; și totuși ea insistă să meargă să vadă tîrgul.

Tîrgul era într-o piațetă dreptunghiulară, îngrădită de două rînduri de căsuțe, de un cîmp de moloz și de fațada unei clădiri care avea găuri în loc de ferestre. Bube era oarecum refractar la ideea de a se strecura printre tarabe, în mijlocul omenirii aceleia de cumpărători și curioși ; dar ea îl luă de braț, spunîndu-i :

— Îmi place atît de mult la tîrg !

— Aici nu-i cine știe ce marfă, spuse Bube. La Volterra e de zece ori mai multă.

— Cum e Volterra ? Mai mare decît Colle ?

— Desigur, mult mai mare. Volterra e un oraș.

Se opriseră în fața unei tarabe cu țesături, și vînzătorul, un tînăr înalt și brun, cu cămașa în carouri roșu cu albastru, striga răgușit, luînd un cupon în mînă, și mototolind materialul, împingîndu-l sub nasul cumpărătorilor și-apoi aruncîndu-l într-o parte, pentru a lua un alt articol :

— Vă rog, frumoasă doamnă, aruncați-vă o privire și

aici, vă rog ; apropiați-vă și dumneavoastră, frumoasă domnișoară, faceți-mi onoarea ! Asta-i marfă de prima calitate, marfă dinainte de război ; puneți mîna, vă rog, puteți s-o șifonați cît vreți și să-mi spuneți mie că sînt mincinos, dacă rămîne vreo dungă...

Mara ținea materialul în mînă, prefăcîndu-se că-l examinează ; dar Bube o smuci puțin și-i spuse :

— Hai să mergem !

— De ce ? făcu Mara, urmîndu-l fără poftă, în timp ce în spatele lor, continua să se audă glasul vînzătorului.

— Nu-mi place ca cineva să-ți vorbească pe un ton intim.

— Fiindcă mi s-a adresat cu „frumoasă domnișoară" ? Dar asta o spune tuturor : „frumoasă doamnă, frumoasă domnișoară..." și începu să rîdă. — Dacă nu cumva o spune și unora urîte... Și iar rise. — Poate ești gelos ?

— Nu... dar nu-mi place felul lor de-a fi.

— Dacă și tu dai atîta importanță unui cuvînt... de-ai ști cîte aud în spatele meu, din partea tinerilor...

— Fă în așa fel încît să-l aud și eu pe vreunul și o să vezi cum îl fac să-i piară pofta...

— Și în ce fel ? îl întărîtă. L-ai văzut pe cel de colo cît de mare era și de voinic. Avea mușchi, nu glumă... Îl strînse de braț : — Tu, bietul de tine, Bubino, n-ai reuși să-l dobori.

— Și în schimb tuturor le e teamă de mine.

— Mie nu, răspunse Mara ; dar văzînd că el se întunecă și mai mult la față : — Hai, lasă, glumeam ; se poate să nu știi de glumă ?

— Eu nu glumesc. N-am glumit niciodată, adăugă el ridicînd glasul.

— Ei, știu... Și de fapt ai face mai bine dacă nu le-ai mai lua pe toate chiar așa, în tragic. Că de nu, vezi cîte necazuri ți se întîmplă ?

— Despre ce necazuri vorbești?

— De șeful acela de post... și de băiatul lui.

— O, dar e o treabă pe care o vom lămuri imediat. Are grijă Partidul s-o lămurească.

— Da, dar pînă una, alta, ai fost nevoit să fugi.

Bube se simți jignit de acel cuvînt.

— N-am fugit deloc... Am colindat toată ziua prin sat... l-am dus pe tovarășul nostru la Casa Poporului, unde a fost incinerat... în timp ce carabinierii stăteau ferecați în cazarmă și le era o teamă...

Ieșiră din gloata aceea și se întoarseră în piața principală. Acolo, sub porticuri, erau cele mai bune magazine.

— Acum, în primul rînd, să ne gîndim la pantofii tăi, declară Bube. Pe cele trei rafturi de sticlă erau expuși pantofi de toate calitățile. Dar privirea Marei a fost imediat atrasă de o pereche de pantofi de piele cu pete galbene și cafenii.

— Uită-te, Bubino! Ți-ar plăcea o pereche de pantofi, așa?

— Ție trebuie să-ți placă, nu mie, răspunse Bube serios.

— Dar puțin și ție, nu? Nu ești mulțumit să mă vezi elegantă?

— Mie îmi placi așa cum ești.

— Cu părul ăsta? cochetă Mara. Parcă sînt țepi, și rîse.

Bube se uită la părul ei, de părea că-l vede pentru prima oară.

— Într-adevăr, îl ai cam... ca al meu. Hai, să intrăm, spuse el nerăbdător.

Vînzătoarea era brună, cu un halat negru, lucios, lipit de corp, cu gura rujată în formă de inimă.

— Aș dori o pereche de pantofi cu tocuri înalte, spuse Mara.

— Cum îi doriți ?

— Ca cei de afară.

— Care din ei ? Sînt atîția în vitrină, răspunse vînzătoarea.

Ieșiră din magazin, și Mara îi arătă pantoful care-i plăcuse.

— Aha, aceia din piele de șarpe, spuse vînzătoarea.

— Din piele de șarpe ? făcu Mara uimită. Și era gata să-i spună că renunța, dar vînzătoarea intrase din nou în magazin și trăsese o cutie.

Cu oarecare jenă, Mara își scoase pantofii ei mizerabili, descusuți și urît mirositori, și probă pantofii aceia frumoși și lucioși, cu tocuri înalte și subțiri.

— Îți vin bine ? o întrebă Bube.

— Sigur că-mi vin bine.

— Atunci îi cumpăr. Cît costă ?

— O mie două sute, răspunse vînzătoarea. Bube plăti fără să clipească.

— Vi-i lăsați în picioare ? o întrebă vînzătoarea.

— Da, răspunse Mara și dădu să iasă, dar fata o chemă să-i dea cutia în care-i pusese pantofii cei vechi.

— Să sperăm că nu-i un șarpe otrăvitor, spuse Mara și rîse. — Dar trebuia să mă lași pe mine să plătesc ; mai mult de o mie nu i-aș fi dat.

— Ești nebună ? — La tîrg poți să te tocmești, dar nu într-un magazin.

Tocurile înalte făceau un zgomot sec pe pietrele de pavaj. Mara, cînd se uita spre vîrfurile lucioase ale pantofilor, cînd trăgea cu coada ochiului în cîte o vitrină ca să se vadă trecînd. Cu totul altă impresie lăsa o fată cu tocuri înalte ! În primul rînd părea mult mai înaltă : în timp ce, fără tocuri, dacă trecea cu puțin de umărul lui Bube, acum îi ajungea pînă la ureche. Apoi, deși în timp ce mergea, nu reușea să se vadă bine în geamul vitrine-

lor, era totuși convinsă că formele trupului ei ieșeau și mai mult în evidență.

— Oo... ! dar trebuie să ducem bicicleta la sediu ! exclamă Bube. Altfel o să uit pînă la urmă.

— Du-te, spuse Mara.

— Și tu ?

— Eu mă învîrtesc pe aici.

Bube rămase o clipă șovăitor :

— Dar nu te îndepărta, altfel riscăm să ne pierdem unul de altul.

— Nu-ți fie teamă.

— Vin într-o clipă, mai spuse Bube.

Mara o luă din nou spre porticuri. Se opri în fața unei vitrine.

— Ia te uită, cine se vede ! Se întoarse : era Mauro, în ținută de lucru, cu un strop de var pe frunte și cu cămașa ieșită din pantaloni. — Ce faci la Colle ?

— Nimic. Sînt aici cu logodnicul meu.

— Atunci e-adevărat că te-ai logodit.

— Sigur că-i adevărat, răspunse Mara, jignită.

Mauro o observa.

— Ce elegantă te-ai făcut... pînă și pantofi cu tocuri înalte...

— Îți plac ? îl întrebă Mara măgulită. Mi i-a dăruit logodnicul meu.

— E bogat logodnicul tău ?

— Ei, chiar bogat nu e, dar oricum, cîștigă bine. Să știi, e de ajuns să-i cer ceva și imediat îmi dăruiește.

— Și tu ce-i dai în schimb ? Eu, dacă aș avea o logodnică, și mi-ar cere un dar, i-aș spune : imediat, copila mea, dar mai întîi vreau și eu ceva.

— Ce anume ?

— Lasă că ai înțeles tu. Acum trebuie să plec. Naiba să-l ia de lucru ! adăugă el pe un ton deznădăjduit.

Mara continuă să se învîrtească pe acolo. I se părea că bărbații o priveau cu insistență și admirație. Deodată își dădu seama că e urmărită. Se opri în fața unei vitrine. Se opri și tînărul. „Uff!" se gîndi Mara. S-o privească îi făcea plăcere, dar să se țină după ea, o irita și aproape c-o speria. Respiră ușurată, văzîndu-l pe Bube ; se grăbi să-l întîmpine.

Tocurile înalte începeau s-o obosească : și-apoi era cald și nu mai era nimic de văzut. Au stat pe o bancă de piatră în grădinița din mijlocul pieții.

— Cît e ceasul ?

— Unsprezece și jumătate, răspunse Bube.

— Uf, ce plictiseală ! Abia aștept să se facă amiază.

— Și de ce ?

— Ca să ne ducem la masă.

— Ți-e foame de pe acum ?

— Nu, foame, nu... Dar abia aștept să fim într-un restaurant.

— Mergem acolo unde am mîncat eu ieri, declară Bube.

— În sfîrșit, aici e mare plictiseală, să facem ceva, propuse Mara, după cinci minute.

— Dar parcă abia ai spus că ai obosit de cît ai mers. Așteaptă : mi-a venit o idee : să mergem la o cafenea.

La cafenea cu greu au găsit o măsuță liberă, fiindcă sosise chiar atunci autobuzul de Florența și mulți călători se așezaseră acolo, cu valize și cu tot felul de baloturi.

Au băut cîte ceva să se răcorească. Mara, ce-i drept, ar fi vrut și o prăjitură, dar Bube îi spuse că avea să-și strice pofta de mîncare.

— Peste o oră și așa ne ducem să luăm masa.

— De ce atît de tîrziu ? protestă Mara. N-ai spus la amiază ?

— La restaurant nu ne putem duce atît de devreme... am face o impresie proastă.

Sorbindu-și băutura, Mara privea în jurul ei plină de curiozitate.

— Bubino, uită-te la cel de colo ce burtă mare are!

— Vorbește încet. S-ar putea să te audă.

— Uită-te la bătrîna aceea cu pălăriuță. Nu ți se pare... o cioară?

— Ei, da, admise Bube.

— Uită-te la popa de colo ce sutană soioasă are. Întoarce-te; e chiar în spatele tău.

Bube se întoarse să-l vadă pe preot, și imediat se simți cuprins de o mare neliniște:

— Îl cunosc. Să sperăm că nu mă vede, dacă nu... Și se întoarse să arunce o ocheadă pe furiș. Tu grăbește-te să bei mai repede, să putem pleca.

— Și de ce? Doar abia am venit...

— Ți-am spus, nu vreau ca preotul acela să mă vadă.

— Dar pentru care motiv?

— Fiindcă... mă cunoaște. E preotul din parohia mea: cînd eram copil am cîntat și în cor, la biserică.

Mara începu să rîdă:

— Cred că erai încîntător, îmbrăcat în costumul acela frumos al copiilor din cor.

Bube se enervă.

— Nu-i nimic de rîs... cînd sîntem copii nici nu știm ce facem. Ai mei mă trimeteau și eu mă duceam. Ce știam eu atunci cine sînt preoții? Rămase pe gînduri: — Și-apoi era un tip care știa cum să se poarte cu noi, copiii. Ne atrăgea cu bomboane, cu mici daruri... ne lăsa să ne jucăm în spatele bisericii... cîteodată își sufleca veșmîntul preoțesc și începea și el să dea cu piciorul în minge. Știi, un preot de acest fel, simpatic, săritor, amabil. Între altele, se mai spunea chiar că uneori se și îmbăta.

— Oh, ce să mai vorbim, al nostru din Monteguidi e veșnic beat. Știi ce i-a spus alaltăieri tatii ? „Noi doi nu sîntem de acord în privința ideilor, dar în privința vinului..."

— Celălalt nu numai că se îmbăta, spuse Bube — dar mai era și scîrbos.

— Toți preoții sînt scîrboși, spuse Mara convinsă.

— Și pe deasupra mai era și fascist.

— Atunci, dacă era fascist, chiar dacă te vede, nu vine la tine, fii sigur.

— Știi, pe motiv că m-a cunoscut de copil... Uită-te să vezi ce face, spuse el, după o clipă.

— Nu face nimic... Se uită la femei ! Și începu să rîdă. — Într-adevăr, vezi fata aceea de la casă ? Nu-și ia o clipă ochii de la ea. Ar trebui să-i fie rușine : pe lîngă toate, mai e și bătrîn.

Cînd se făcu douăsprezece și jumătate, Bube spuse :

— Ei bine, acum ne putem duce să mîncăm.

Restaurantul era la un demisol. După ce coborîră primele trepte, Bube se opri : în sala lungă și strîmtă nu se vedea, ce-i drept, nici o masă liberă.

— Ce facem ? spuse el nesigur. Mara era gata să-l dojenească pentru că nu voise să vină mai devreme, cînd chelnerul îi invită să intre :

— Vă rog, poftiți.

L-au ascultat, și el i-a condus în sală, printre două rînduri de mese. — Puteți sta acolo, spuse el, arătîndu-le o masă cu un singur client : un tînăr în cămașă, care mînca spaghete.

Tînărul își ridică privirea : făcu o figură mirată ; se grăbi să înghită : — O, te salut, Bube, spuse el ridicîndu-se.

— Memmo ! exclamă Bube. — Ce faci la Colle ?

— Am venit pentru lucru, răspunse tînărul ; și o privi pe Mara.

— Ți-o prezint pe logodnica mea, spuse Bube.

— Ah !... Încîntat de cunoștință, domnișoară. Mara nu răspunse nimic.

— Nu voiai să te duci la toaletă ? o întrebă Bube. Ușa e acolo.

Toaleta era o cămăruță în care lumina pătrundea printr-o ferestruică înaltă. Mara închise ușa, dar nu izbuti să tragă zăvorul. „Și acum ?“ Dar simțea prea mare nevoie să facă pipi, așa că se așeză, sperînd să nu vină nimeni.

După ce ochii ei se obișnuiseră cu semiîntunericul, cînd să iasă, descoperi și un mic lavoar. Robinetul era strîns legat cu sfoară ; dar tot curgea puțină apă. Deasupra unei etajere de sticlă era un pieptăn căruia îi lipsea o mare parte din dinți. Mara se privi în oglindă : era într-o stare jalnică, cu cîteva smocuri de păr ca țepii, iar alte smocuri turtite.

— Ce-ai stat atîta ? o dojeni Bube.

— A trebuit să mă pieptăn, se justifică ea. Cu țepii ăștia ! și rîse. După primele momente stinghere, prietenul lui Bube n-o mai intimida, deși se vedea că avea o condiție socială superioară lor. Era, între altele, și un tînăr frumos, cu părul mătăsos și ondulat, cu figura rotundă și cam plinuță, și cu un trup robust.

— Te-am așteptat pe tine ca să comand, spuse Bube. — Chelner ! chemă el cu un glas autoritar.

— Vin imediat, răspunse chelnerul.

— Trebuie să aveți puțină răbdare, spuse tînărul, zîmbind. — Eu sînt de trei sferturi de oră aici și abia mi-a servit primul fel...

Bube bătea ritmic cu degetele pe masă, cu un aer absorbit. Se trezi la realitate :

— În sfîrșit, chelner, vii sau nu? Altfel plecăm la alt local.

— Nu pot să mă împart în patru, replică chelnerul, care servea la masa alăturată. Totuși, după scurt timp, veni să ia comanda. — Dumneavoastră, domnule, pentru felul doi ce doriți să vă pregătesc?

— O friptură, un cotlet, răspunse tînărul.

— Aveți o listă? întrebă Bube.

— Cine știe pe unde o fi? răspunse chelnerul, aruncînd o privire în jurul lui. Vă spun eu ce mai avem: iofcaua s-a terminat; au rămas spaghete, sau o supă cu tăieței...

— Tu ce iei?

— Eu, spaghete, răspunse Mara. — Vreau o farfurie atît de mare...

— De două ori spaghete.

— Vin? întrebă chelnerul.

— Vin roșu. Așteaptă: aveți apă minerală? Terminîndu-și comanda, se adresă prietenului său:

— Și așa, Memmo? Ce-mi mai spui? Ce mai e nou la Volterra?

— Aceleași lucruri, răspunse Memmo.

— Secretarul sediului e tot Baba? Și Lidori ce face? Dar Bomboniera? Mara începu să rîdă. — De ce rîzi? făcu brusc Bube.

— Ce nume caraghioase aveți la Volterra.

— Nu sînt deloc nume. Sînt porecle, răspunse Bube serios.

— Acum... te întorci definitiv la Volterra? îl întrebă după puțin timp Memmo.

— Hm!... depinde. Încă nu știu.

— La San Donato precis că nu te întorci, interveni Mara.

— Și de ce?

— Fiindcă te-ar băga la pușcărie, și începu să rîdă.

Bube făcu un gest de indiferență.

— Am trecut eu prin altele și mai grele, pe vremea nazifasciștilor... Tu nu face caz de ce spune ea, adăugă el, adresîndu-se lui Memmo.

Mara simțea în sufletul ei nevoia de a-l mai împunge, dar sosiră spaghetele și cotletul. Chelnerul nu prea mai avea mulți clienți de servit, și după ce le-a adus parmezanul a înfiripat o discuție cu ei. Se adresă în primul rînd lui Memmo, considerîndu-l parcă un client mai de vază.

— Nu mai e sos de roșii nici pentru noi, cînd e tîrg; unul te cheamă ici, altul colo...

— Mda, mi-amintesc și simbăta trecută...

— Aha, iată, exclamă chelnerul. Mi se părea mie că nu sînteți o figură nouă... Și pe dumneavoastră v-am mai văzut, sau mă înșel?

— Eu am fost ieri, răspunse Bube.

— Într-adevăr, mi se părea mie; se adresă din nou lui Memmo: — Domnul e cumva comis-voiajor?

— Nu, răspunse Memmo.

— Știți, v-am văzut servieta, explică chelnerul. Și adăugă: — Mai de mult, localul acesta era foarte frecventat de comis-voiajori. Acum, în schimb, trebuie să ne mulțumim cu ce clienți se întîmplă să vină. Țărani în cea mai mare parte, spuse el, aplecîndu-se spre Memmo, de parcă i-ar fi făcut cine știe ce mărturisire intimă. — Ei sînt acum cei ce manevrează monedele, și făcu gestul evocator al banilor, frecîndu-și degetul mare de arătător. Reveni la poziția normală: — După asta ce vă mai servesc? îl întrebă pe Bube.

Bube înghiți iute:

— Ce aveți? Ceva gata, căci n-am prea mult timp.

— Un cotlet ca și domnul?

— Dorești un cotlet? o întrebă Bube pe Mara. — Două cotlete.

— Pot să știu de ce ești grăbit? îl întrebă Mara, după ce chelnerul se retrase. Și așa pînă deseară, tot nu avem autobuz.

— Nu-mi convine să aștept tot acest timp, declară Bube. Acum o luăm pe șoseaua spre Volterra să vedem dacă găsim vreun mijloc de transport.

— Dar eu, în schimb, vreau să rămîn la Colle.

Bube se enervă :

— Tu vei face cum spun eu.

— Sărăcuțul de tine!

Bube se înfurie de-a binelea :

— Mulțumește-i soartei că ne aflăm într-un local public... Altfel îți trăgeam o palmă...

— Da, și eu aș fi stat neclintită s-o primesc, replică Mara și făcu un gest de batjocură.

— Nu-i deloc rea ideea de a ne duce pe șoseaua spre Volterra, spuse la un moment dat Memmo. Dacă nu altceva, vom găsi măcar un loc să ne putem odihni puțin. Eu sînt în picioare de azi-dimineață de la cinci.

Localul se golea. Au mîncat cotletele, apoi Bube, ca să facă pe grozavul, o întrebă dacă vrea brînză.

— Nici pomeneală, sînt ghiftuită, nu mai încape nimic.

— Nici fructe? insistă Bube.

— Fructe am acasă; n-o să vin să mănînc fructe la restaurant!

— Socoteala, chelner! spuse tare Bube. — Așteaptă! Și dacă am cere cîte o cafea?

Memmo dădu din cap :

— Mai bine luăm cafeaua în altă parte.

Se întoarseră în aceeași cafenea. Preotul tot acolo era, cu capul lăsat pe un umăr. Avea gulerul descheiat, și în

pumn strîngea o batistă. Tresări o clipă cînd intrară ei, deschise ochii și-i închise la loc. Apoi din nou își lăsă capul să-i atîrne într-o parte.

— Ia te uită, făcu Memmo, preotul Ciolfi !

— Eu l-am mai văzut, îi răspunse Bube. — Pesemne că a sosit cu cursa de Florența.

— Hm ! bombăni Memmo. — Ar face mai bine dacă s-ar întoarce înapoi la Florența. Nu-i o atmosferă prielnică pentru el la Volterra. Au fost bătuți cîțiva, mai zilele trecute. Îi așteptau la sosirea cursei... Eu nu înțeleg : sînt cu adevărat inconștienți. Acum, după ce s-a terminat războiul, se întorc la Volterra de parcă n-ar fi fost nimic... — Se mai uită o dată la preot : — Ce-i drept, arată cam prost.

— Slab. De fapt totdeauna a fost slab, observă Bube.

— Dar acum e chiar sleit cu totul. Și apoi vezi ce palid e la față ? Cred că-i bolnav.

Au băut cafeaua, după aceea Bube s-a dus să-și ia înapoi valiza. Dar de la casă o duseseră pesemne într-altă parte ; Bube dispăru în spatele unui chelner.

— Și așa, vei deveni și dumneata volterrână, spuse Memmo.

— Eu ? Nu, cîtuși de puțin.

— Dar din moment ce ești logodită cu Bube... Bineînțeles că sînteți încă prea tineri ca să vă gîndiți la căsătorie. Cîți ani ai ? Mă scuzi că...

— Șaisprezece, răspunse Mara.

— Ca să fiu sincer atîta mi se părea și mie.

„Puteam să-i spun optsprezece", se gîndi Mara necăjită. Nu-i convenea ca tînărul s-o trateze ca pe o fetiță.

— Dumneata ai mai fost la Volterra ?

— Nu, ce-i drept, răspunse Mara promptă. La Vol-

terra se duc numai cei care au rude nebune sau în pușcărie, și începu să rîdă.

Memmo rămase tăcut.

II

După ce s-a trezit, Marei i-a trebuit mult timp pînă să se dezmeticească ; poate pentru că visase. Un freamăt continuu străbătea frunzișul înalt al plopilor și foșnetul acela ar fi putut-o face să creadă că se află în grădina ei de zarzavat, de lîngă rîu. Bube, care dormise cu capul sprijinit în poala ei, dispăruse.

Se ridică în șezut : Memmo stătea și el și o privea. „Se uită la picioarele mele", se gîndi Mara, și se grăbi să-și tragă fusta mai jos. Nu din pudoare era îndemnată la acest gest, ci din plăcerea de a-i face în necaz.

Apoi, continuînd să fie atentă să nu-și arate picioarele, se ridică ; își scutură fusta, luînd de pe ea un fir de iarbă care se prinsese.

— Ai dormit ? o întrebă Memmo.

— De ce, dumneata, nu ?

— Mă enervau furnicile. Rîse forțat : — Mi se suiau în sus, pe picior...

Bube răsări din desișul pomilor.

— A trecut vreo mașină ? îl întrebă pe Memmo.

— Nici gînd. N-a trecut nici un cîine măcar. Ai să vezi că pînă la șapte, aici înțepenim.

— Hai să ne ducem la rîu ! Cel puțin stăm și noi mai la soare.

Ascunseră lucrurile într-un desiș și, trecînd pe o cărăruie noroioasă, traversară păduricea de plopi.

Albia rîului era largă, dar aproape secată.

— De ce nu ți-ai pus ceilalți pantofi ? o dojeni Bube. Uită-te în ce hal i-ai murdărit de noroi !

Mara se plesni peste frunte :

— Dar nu-i mai am ! Și începu să rîdă. I-am uitat la cafenea.

— Aha ? Și mai și rîzi ?

— Și așa erau vechi și rupți.

— Dar acum ți-ar fi prins bine.

— Atunci, uite ce fac... Își scoase pantofii și, cu picioarele goale, o porni pe prundul noroit. Era un noroi uscat, totuși, care nu se prindea de picior. Pe o porțiune, un val de apă șerpuia pe prundiș ; Bube se descălță și el. Memmo traversă apa, mergînd pe tocuri. Șuvoiul de apă propriu-zis nu era mai larg de doi metri : l-au trecut dintr-un salt.

Acum se aflau pe un fel de banc de pietriș, cu bolovani șlefuiți, șerpuiți de vinișoare albe.

— Vezi ? făcu Bube satisfăcut. Acum putem să facem și plajă, ca și cînd am fi la mare. Și-și scoase cămașa și maioul.

— Mda, dar eu cum să fac ? spuse Mara, rîzînd. — Doar nu pot să rămîn goală. Și adăugă încet : — Dacă n-ar fi tînărul de colo, aș putea-o face, totuși.

Bube se uită la ea ; păru tulburat ; dar își reveni imediat.

— Tu te bronzezi pe față și pe brațe : asta ai să faci.

Dar ea insistă :

— De ce l-ai tîrît și pe omul ăsta după tine ? Dacă nu-l luai, puteam sta în voie.

— Dacă l-am luat cu mine, înseamnă că am motivele mele... Memmo e în Comitetul de Eliberare. Vreau să discut cu el întîmplarea de la San Donato.

— Spune drept : tu te prefaci că e o nimica toată : dar în realitate, în adîncul inimii, ți-e o teamă cumplită.

— De ce teamă ? Nici gînd !

— Atunci de ce vrei să discuți cu el despre cele întîmplate ?

— Ei, doar așa, ca să mă sfătuiesc cu el.

— Ei, bine, vorbește cu el și pe urmă dă-l naibii ! Vrei să-ți spun ceva ? Mi-e chiar antipatic.

— Vorbește încet ! Te-ar putea auzi.

— Cu atît mai bine dacă m-aude.

— Ascultă, Mara... dar ea văzuse un rac cum se mișca de-a curmezișul prundișului :

— Bubino, uită-te ! Ia-l mai înainte de a intra în văgăuna lui.

— Și dacă-l iau ce să fac cu el ?

— Spune adevărul : n-ai curaj !

Nu putea suporta nici o aluzie în legătură cu curajul lui.

— Am făcut anumite lucruri, pe care, dacă n-aș fi avut curaj... Eu, ca să știi cum stai, am atîta curaj că pot să mai vînd și altora...

— Și totuși ți-e teamă să iei un rac în mînă !

— Nu spune prostii !

— Ei, atunci ia-l !

— Fac ce vreau. Se întoarse amenințător spre ea : — Ține bine minte... dintre noi doi, eu sînt cel care comand... iar tu trebuie să asculți.

Mara îi rîse în nas.

— Fii atentă c-o încasezi.

— Dar cui crezi că-i e frică de tine cu brațele astea firave ? îl luă Mara peste picior.

Deodată Bube se plesni peste umflătura buzunarului din spate.

— Eu, cu ăsta inspir teamă !

Memmo, fără să fi părut că ar fi urmărit scena, se apropie încet de el :

— Fii atent, că e periculos să umbli cu revolverul la tine. Dacă te prind, sînt în stare să te bage o lună la închisoare. Și știi că în primul rînd sînt cu ochii pe cei care au fost partizani.

Bube nu-i răspunse. Rămase pe gînduri. După puțin timp, spuse :

— Ascultă, Memmo... La Volterra este același șef de post ?

— Da, răspunse Memmo. Noi l-am reclamat de mai multe ori, dar n-am reușit să-l alungăm. De ce ? Ești îngrijorat pentru ce-a fost atunci ?...

— Nu de asta sînt îngrijorat. Ci pentru ceva ce mi s-a întîmplat la San Donato...

Și începu să povestească.

Mara se așezase pe mal cu picioarele în apă. În timp ce Bube povestea, ea îl privea fix pe Memmo ca să vadă cum reacționează. Cînd Bube relată răspunsul pe care-l dăduseră preotului : „Dacă pe fasciștii cu steguleț îi lăsați să intre, atunci ne puteți lăsa și pe noi cei cu basmaua roșie", Memmo aprobă :

— I-ați răspuns după cum se cuvenea.

Dar de îndată ce auzi că fuseseră și morți, se schimbă la față.

Bube îi povestea cu aceleași cuvinte cu care-i povestise și ei : „Și cînd băiatul șefului de post a ajuns în vîrful scării, s-a întors, fiindcă nu mai avea scăpare. Așa că am avut tot timpul să țintesc și la prima împușcătură i-am străpuns capul. Glontele i-a intrat pe aici și i-a ieșit prin ceafă."

Memmo rămase tăcut multă vreme. În sfîrșit spuse :

— Este o treabă... cam urîtă. Firește că totul ar merge bine dacă am comanda noi ; dar pacostea e că ei comandă. Englezii și americanii.

— După părerea ta, ce-ar trebui să fac ?

— Cred că cel mai bun lucru ar fi să stai ascuns cîtva timp. Acum, la Volterra, vei afla și ce-ți vor spune Baba, Lidori... Și ascultă-mă pe mine : nu povesti nimănui cele întîmplate... Nici măcar alor tăi. În asemenea cazuri cu cît vorbești cu mai puțini oameni, cu atît e mai bine. Și încheie cu o frază care i se păru ciudată Marei : — Și mai ales, nu spune nimănui că ai vorbit cu mine. Nici lui Baba măcar și nici lui Lidori.

Memmo se întoarse pe șosea, dar în mijlocul prundului veniseră cîțiva oameni să încarce pietriș într-o căruță. Mara comentă :

— Văd că nu reușim deloc să rămînem singuri. Îl privi : — Dealtfel am impresia că tu nici nu dorești prea mult.

— Ce anume ?

— Să rămîi singur cu mine.

Stăteau cu spatele sprijinit de un bolovan mare ; ea își strecură mîna pe sub brațul lui : — Dacă nu-ți plac, de ce te-ai logodit cu mine ?

— Ce prostii spui ? Sigur că-mi placi.

— Atunci privește-mă ! El o ascultă. — Și acum sărută-mă.

— Ești nebună ? Sînt oamenii aceia...

— Dar ce, parcă ei stau să se uite la noi ? exclamă Mara, pierzîndu-și răbdarea. Își retrase brațul. — Dealtfel fă cum crezi ; bineînțeles că n-o să stau să mă rog de tine. Se ridică. — Ba chiar, știi ? Mă duc și eu pe șosea.

Sări de partea cealaltă a apei și o porni pe prundiș, Bube se repezi să se ducă după ea, dar trebui să se oprească să-și pună ciorapii și pantofii. — Așteaptă-mă, îi strigă el, însă ea nici nu se întoarse măcar. Memmo era pe șosea. Mara rămăsese pe pajiștea aflată mai jos de șo-

sea ; mai întîi cu frunze, apoi cu o ramură uscată, ea încercă să-și dea jos noroiul de pe pantofi. Fiind prea proaspăt nu se lua.

Bube o găsi în toiul acestei ocupații.

— Uite în ce hal ești !

— Cred și eu, cu cît noroi era acolo... Uite ce e, tu ai vrut să mergem la apă !

— N-o pățeai dacă nu-ți uitai pantofii cei vechi... Acum vei intra în casa mea cu pantofii noroiți în halul ăsta !

— Și ce-ți pasă ție ?

— Nu vreau să le faci o impresie proastă alor mei și să cad eu rău.

— Ascultă-mă bine : tu ai avut ideea de a mă duce la Volterra ; eu n-aveam nevoie s-o iau din loc. Așa că nu mă mai bate la cap, fiindcă altfel, te las aici baltă și mă întorc acasă la mine.

Bube nu mai răspunse în nici un fel. Fumă o țigare, apoi spuse :

— Să mergem pe șosea. Mai întîi însă, deschise valiza și puse în ea revolverul.

— Cît e ceasul la tine ? îl întrebă pe Memmo.

— Șapte și zece.

— Cum de nu se vede încă autobuzul ? M-am săturat să mai aștept, mai spuse.

— Potolește-te, bietul de tine, îl luă peste picior Mara.

— De șase luni n-am mai fost acasă ; doresc și eu să ajung mai repede, nu ?

— Iată că vine ! spuse Memmo.

Într-adevăr autobuzul se zări venind. Cînd se apropie se văzu că alături de șofer stăteau și persoane în picioare.

— Să vedeți că n-o să găsim scaune libere, bombăni Bube.

— Din vina ta, spuse Mara, fiindcă ai insistat să ve-

nim aici ; dacă ne-am fi suit de la Colle, am fi găsit locuri și pe scaun.

— Eu speram să ne ia vreo mașină, mai avu timp să spună Bube. Ridică brațul. Dar cursa și așa își încetinise mersul. Mai înainte de a se opri, o femeie se aplecă cu totul pe fereastră și începu să strige : — Bube ! Bube ! Bine că ești aici ! De tine era nevoie ! În mașină e părintele Ciolfi !

Mara și Bube se urcaseră în față, unde cele cinci sau șase persoane, în picioare, s-au grăbit să le facă loc să treacă. Bube de-abia așezase valiza, că o femeie, aceeași care-l strigase de la geam, îi luă mîinile spunîndu-i : — De tine era nevoie, Bube. Acum are cine să-l chelfănească pe popă ! și se uită în jur satisfăcută. Dar ceilalți călători n-o priveau evitînd să se uite unii la alții.

— Poți pleca, spuse taxatorul, șoferului. Cursa o porni din nou. Dumneavoastră luați bilete ?

— Da, răspunse Bube. — Cît e ?

— Două, nouăzeci de lire.

Bube scoase o hîrtie de o mie. Taxatorul îi numără restul, cînd deodată femeia începu să vorbească din nou cu glas tare :

— Acum, de îndată ce ajungem la Volterra vei fi snopit, după cum ți se cuvine. Are grijă Bube să te chelfănească !

— Liniștiți-vă ! spuse taxatorul în timp ce termina de numărat restul.

Pe neașteptate, femeia începu să strige :

— Popă scîrbos !... Laș ticălos !... Și parcă întărîtată de propriile-i cuvinte, se ridică, să dea buzna pe culoarul mașinii. Dar taxatorul se grăbi s-o rețină.

— Ticălosule ! strigă femeia, ca scoasă din minți. — Îi

ai pe conștiință pe toți morții aceia... Ți-au fost tovarăși, da... Unul din cei uciși era și băiatul surorii mele... îl cunoașteți cu toții pe Baldini Salvano, un băiat de nouăsprezece ani... din cauza ta, ticălosule — și iar încercă să se repeadă pe culoarul mașinii, dar taxatorul o împiedică.

— Să ne înțelegem, doamnă : aici, în mașină nu vreau asemenea povești.

— Criminalule ! mai strigă o dată femeia.

— Terminați, ne-am înțeles ? îi spuse taxatorul. — Ajunge cu țipetele ! Sînteți rudă cu persoana ? îl întrebă el, discret, pe Bube.

— Nu, răspunse Bube.

— Oricum, spuneți-i și dumneavoastră să se potolească. Altfel îi spun șoferului să oprească și o dau jos. Și fără să se adreseze nimănui în mod special : — După ce veți coborî, puteți face ce doriți ; dar aici, în mașină, dacă se întîmplă ceva, sînt și eu implicat.

— Doamnă vă rog să vă liniștiți, îi spuse Bube femeii. Ea îl privi și ochii îi scăpărară ; se întoarse să-i strîngă mîinile în mîinile ei.

Prin urmare Bube era silit să călătorească într-o poziție destul de incomodă, aplecat asupra femeii aceleia care nu-i lăsa mîinile și-l privea fix, cu un aer avid și rugător. Marei îi venea să rîdă. Ar fi avut poftă să-i spună : „Ce cucerire ai făcut, Bubino". Într-adevăr, femeia era grasă și nepieptănată, cu obrajii aprinși și lucioși : îți făcea greață numai cînd o priveai.

În fundul mașinii începuse o discuție. Mara desluși glasul lui Memmo :

— Mă rog, e vina dumneavoastră că v-ați întors.

Acum și femeia îi spunea ceva încet lui Bube, încet, dar pe un ton tulburat, continuînd să-l privească cu ochii sticloși și febrili. „Trebuie să fie nebună", se gîndi Mara. Deodată femeia încetă să mai vorbească ; și începu să

plîngă. Plîngea încet, făcînd anumite strîmbături de parcă ar fi durut-o ceva.

Bube încerca s-o consoleze :

— Ei, doamnă, toți am avut suferințele noastre, pierderile noastre... Fratele logodnicei mele era partizan ca și mine ; l-au omorît nemții.

Femeia încetă să mai facă toate strîmbăturile acelea ; se uită la Mara ; îi zîmbi. „Acum îmi ia și mie mîinile", se gîndi Mara.

Femeia se întoarse spre băiatul care stătea lîngă ea.

— Ridică-te, și las-o pe domnișoara să stea, îi spuse ea.

Și astfel Mara se văzu așezată lîngă femeia aceea. Ca să nu înceapă o discuție cu ea, își întoarse privirea spre fereastră. Un aer dens și neguros apăsa asupra cîmpiei. Apoi, după dealurile cultivate, urmă pădurea : ajungea pînă jos, în marginea șoselei, cu desișul închis al tufișurilor izolate. Străjuită în continuare de pomi deși, șoseaua începu să urce. Mașina mergea nespus de greu. Povîrnișul se înălță, formele scunde ale arborilor defilau una după alta pe fundalul cerului care mai păstra încă o urmă de lumină.

— Doamne, ce încet mai merge ! — spuse femeia cu glas liniștit. Se adresă băiatului : — Ți-e somn ? Ia spune? și-i dădu o palmă ușoară peste coapsa goală.

— Să-l las să se așeze din nou pe locul lui, propuse Mara.

— Ba nu, de ce, se poate ? Oricum, mai avem puțin pînă ajungem.

Urcușul se terminase : pe stînga apărură miriade de lumini. Mașina se porni cu toată viteza la vale, și luminile începură să danseze în ferestre.

— E Volterra ? întrebă Mara arătînd luminile.

— Da, Volterra e... Cine știe dacă ne-o aștepta sora mea... mai adăugă femeia, vorbind parcă în sinea ei. —

Fiindcă nici el nu-i copilul meu ; eu n-am copii, dar pe el și pe cel mai mare, Silvano, i-am iubit, ca și cînd ar fi fost copiii mei... glasul i se înecă ușor. — Ca și cînd ar fi fost copiii mei ; și pe Silvano mi l-au omorît !

Brusc, începu din nou să vorbească tare :

— Își va da seama preotul ce primire îi va face Volterra ! Se întoarse cu privirea înapoi : — Ce credeai ? Că acolo, sus, comandă tot ticăloșii aceia de tovarăși ai tăi ? Acum, pentru Dumnezeu, comandă poporul...

— Eu n-am făcut rău nimănui — se auzi un glas în tăcerea generală.

— Aha, n-ai făcut rău nimănui ? Toți spun la fel ca el, eu n-am făcut rău nimănui ! Să crezi că răul ni l-am făcut noi singuri ! Pe băieții aceia — urlă ea — cine i-a ucis pe băieții aceia ? Acum să răspunzi, asasinule !

— Nu sînt asasin, țipă preotul. — Eu... dar acolo în fundul mașinii se produsese o agitație de nu se mai putea desluși glasul preotului.

— Nu mergeai oare la braț cu cei ce ne-au omorît băieții ? Și pe băiatul surorii mele, hohoti ea ; sora mea e acum o nenorocită din cauza voastră, din cauza ta, popă scîrbos ce ești ! Mara se uita uluită la femeia care-și acoperise fața cu mîinile, tremurînd toată, în hohote de plîns. — Copilul surorii mele ! gemea ea. Avea nouăsprezece ani... avea...

— Bube, vino aici o clipă ! Era glasul lui Memmo.

— Ai grijă de ea, îi spuse Bube Marei.

Femeia încetase să mai hohotească, dar stătea tot cu capul plecat și cu fața ascunsă. Mara îi puse o mînă pe umeri. Nu din politețe, ci pentru că dintr-o dată i se făcuse milă de pieptul acela mare, înclinat în față, de capul ei plecat și ascuns în mîini. Simțindu-se atinsă, femeia avu o tresărire, dar rămase mai departe în aceeași poziție. Atunci Mara îi spuse :

— Trebuie să vă faceți curaj. Femeia își ridică încet capul, se întoarse spre ea ; fața i se întinse într-un zîmbet. Dar poate că își aminti că și Marei îi omorîseră un frate.

— Biata de tine. Sărmana ta familie ! Oameni buni, cînd se întîmplă o nenorocire ca asta într-o familie... cînd moare un băiat tînăr...

Avea fața roșie, scăldată în lacrimi, cu o șuviță de păr lipită de obraz. Dar toate astea nu mai însemnau nimic pentru Mara, dimpotrivă simți parcă nevoia de a o îmbrățișa, de a o mîngîia.

— Hai, ștergeți-vă ochii, îi spuse ea cu blîndețe ; și femeia o ascultă, continuînd s-o privească și să-i zîmbească.

Deodată Mara se simți năpădită de o lumină violentă. Se uită afară : era un felinar ; trecură apoi pe lîngă un altul, fixat într-un zid ; apoi autobuzul o luă pe o șosea, străjuită de un șir de căsuțe alăturate, cu ferestre mici, și ghivece cu flori la ferestre.

— San Lazzaro, se auzi glasul încasatorului, cine coboară la San Lazzaro ? Trei, patru persoane se pregătiseră să coboare.

Bube se întorsese ; îi spuse :

— Și noi ar trebui să coborîm aici.

— Atunci de ce nu coborîm ?

— Fiindcă am de încheiat mai întîi o socoteală.

În spatele lui apăruse Memmo :

— Trebuie să-l ducem pe preot la închisoare. Vorbind, se adresă și femeii : — Ne luăm noi sarcina, eu și cu Bube. Fiindcă e mai bine să evităm un incident... Aici tot englezii și americanii comandă și nu trebuie să le dăm motiv să intervină. Ați înțeles, doamnă ? Noi vă înțelegem nespusa durere, și resentimentul dumneavoastră, pe bună

dreptate ; dar repet, CLN [1]-ul vrea să evite incidentele ca să împiedice intervenţia guvernului militar aliat.

Femeia îl privea cu o figură inexpresivă. Probabil că nu înţelesese nimic din ceea ce-i spusese Memmo.

Autobuzul se oprise ; călătorii coborîseră ; portiera fusese închisă. Dar imediat cineva de afară o redeschise cu violenţă ; un tînăr palid şi slab, aproape un copil, sări pe scară. Prompt, Bube se năpusti asupra lui :

— Tu ce vrei ? Coboară !

— Vreau să văd cine e.

— Coboară, îţi spun !

Dar tînărul îl şi văzuse pe cel pe care ţinea să-l vadă ; fiindcă se întoarse cu spatele ca să-i anunţe pe ceilalţi, triumfător :

— Ei, băieţi, înăuntru e preotul Ciolfi !

Bube profită de faptul că era întors spre ceilalţi ca să-i dea un brînci ; tînărul îşi pierdu echilibrul şi ca să nu cadă pe spate, fu silit să sară jos de pe scară. Bube se aplecă să poată trage mînerul portierei spre el, dar ceilalţi îl împiedicară. Mara, care se ridicase în picioare ca să vadă mai bine, zări patru, cinci tineri pe şosea.

— Lasă-ne să ne suim în maşină.

— Nu, lasă-l pe preot să coboare, spuse un altul, şi toţi rîseră.

— Oo ! dar e Bube !

— Sînt Bube, da ; şi voi nu vă amestecaţi în treburi care nu vă privesc. Mă oblig eu să rezolv problema cu preotul. Ceilalţi au dat drumul la portieră şi Bube a închis-o cu putere. Autobuzul a plecat mai departe.

— Atunci ne-am înţeles, îi spuse Bube Marei ; eu trebuie să mă ocup de preot ; tu cobori şi mă aştepţi.

— Şi valiza ? făcu Mara contrariată.

---

[1] CLN *(Centro Liberazione Nazionale)* — Centrul de Eliberare Naţională.

— De valiză trebuie să te ocupi tu. Și o luă spre fundul mașinii.

Autobuzul trecu pe sub un arc.

— Iată-ne la Volterra, exclamă femeia. Îi îmbrăcă băiatului un pulover ; apoi își puse o basma pe cap, înnodîndu-și-o pe sub bărbie. — Pune-ți și dumneata ceva pe cap, domnișoară ; la Volterra e răcoare pe seară. Apoi o salută și-i mulțumi că-i ținuse de urît.

Se așezară unul după altul, ca să coboare ; în față, băiatul, apoi femeia și Mara. În spatele ei, un bărbat îi spuse : — Coborîți, domnișoară, am eu grijă de valiză.

Se opriră într-o piață cu pomi. O mulțime de oameni aștepta sosirea cursei. Femeia, înainte de a coborî, se întoarse să-i mai spună o dată :

— La revedere, domnișoară !

Mara coborî imediat, apoi, veni rîndul omului cu valiza.

— V-o pun aici, deoparte, în caz că se întîmplă ceva...

— Mulțumesc foarte mult, răspunse Mara.

Cei care stătuseră în față coboriseră ; în spate, în schimb, încă mai era lume ; coborî Memmo, coborî Bube ; cînd, în cele din urmă, apăru și preotul, izbucni o explozie de fluierături.

Deodată se auzi un hohot de rîs. Marei îi veni poftă să alerge să vadă ce se întîmplă, dar autobuzul tocmai dădea înapoi, ca să intre în garaj, așa că se văzu silită să-și ia iute valiza.

După ce mașina dispăru, văzu că rămăsese doar puțină lume. Doi tineri se întorceau înapoi, strîmbîndu-se de rîs ; Mara, nemairezistînd curiozității, îi opri :

— Dar ce s-a întîmplat ? De ce rîdeți ?

— Din cauza pălăriei, răspunse unul. Se adresă celui de lîngă el: — Și cînd te gîndești că nu se simțea nici o adiere de vînt... Începu din nou să rîdă. Cum a pornit-o preotul la drum, o suflare de vînt și hop ! i-a zburat pălăria...

— Eu i-am dat una cu piciorul atît de tare, de cred că i-am făcut-o zob, spuse celălalt.

— Dar eu? A căzut chiar la picioarele mele și poc! i-am dat cu sete un șut de nu s-a mai văzut...

— Și pe urmă i-ați mai dat-o înapoi? întrebă Mara.

— Ce s-o mai dai, că a nimerit în fundul gropii de gunoaie.

Acum, după ce se mai potoliseră, îi dădură mai multă atenție fetei.

— Dar dumneata nu ești din Volterra, domnișoară? o întrebă cel care vorbise primul.

— Nu, răspunse Mara.

— Aștepți pe cineva?

— Pe logodnicul meu.

— Trebuia să vină să te ia de la autogară?

— Nu, era în mașină cu mine. Dar voi îl cunoașteți de altfel: Bube.

— Bube? făcu tînărul uluit. Bineînțeles că-l cunoaștem; Bube e prietenul nostru. Dar nu știam că s-a logodit. Tu știai?

— Nu, răspunse celălalt. Nu l-am văzut de mult. Dumneata stai într-un sat din apropierea Florenței... Nu-i așa?

— Da, răspunse Mara, la San Donato.

— Și ești din San Donato? o întrebă primul tînăr.

— Nu, răspunse Mara.

— Atunci de unde ești?

— Din Monteguidi... lîngă Colle.

— Aha! Spune-mi, domnișoară... Toate fetele sînt ca dumneata în Monteguidi?

— Ce vrei să spui?

— Drăguțe ca dumneata?

Mara dădu din umeri, dar în sufletul ei era încîntată de compliment.

— Atunci mă duc și eu la Monteguidi să-mi caut o logodnică, spuse tînărul. Și insistînd în gluma lui : — Din întîmplare, n-ai vreo soră ?... Sau vreo verișoară ?

Mara începu să rîdă.

— Am o verișoară, dar e urîtă ca păcatul.

— O prietenă, atunci... Dacă-mi dai numele și adresa...

— Gata, să terminăm. Spune-mi mai degrabă : închisoarea e departe ?

— Nu. E chiar aici deasupra.

— Și atunci cum de întîrzie atîta Bube ?

— Iată-l și pe Bube ! exclamă celălalt.

Într-adevăr el era ; palid, cu sufletul la gură, de parcă ar fi alergat în cursă. Cei doi îl salutară călduros, strîngîndu-i mîna și bătîndu-l pe umeri. Bube însă nu spuse mai mult de : Vă salut ! și imediat se adresă Marei : — Să mergem !

Luă valiza și o luă și pe ea de cot. Dar mai mult o împingea, decît o ținea de braț.

— Pot să știu de ce te grăbești ? îl întrebă Mara, încercînd să-și desprindă brațul. Pe lîngă toate celelalte, mergînd repede pe pietrișul din parc, risca să-și scrîntească piciorul.

Deodată Bube o lăsă ; și întorcîndu-se spre cei doi :

— Preotul și-a primit lecția după cum a meritat. Și ridică pumnul, arătîndu-le nodurile degetelor jupuite și însîngerate.

Dincolo, în cameră, stinseseră lumina și nu se mai auzea nici un zgomot. Ea se și dezbrăcase, își scosese bluza, fusta și chiloții ; își descheiase chiar și sutienul ; totuși întîrzia să se culce. Se gîndea la discuția aprigă avută cu Bube, care pretindea ca ea să se culce cu mama și sora lui. „N-avea decît să doarmă el cu femeile din casa lui."

Patul era de un loc și jumătate, așa că vezi ce plăcere să dormi în trei ! Iar fețele de pernă aveau cîte o pată închisă la mijloc ; cine știe de cînd nu mai fuseseră înfățate pernele ! Dar în primul rînd ea avea o repulsie față de familia lui. Mama lui Bube era cheală și fără dinți, iar sora lui, păroasă și plină de negi.

Ce familie ! Și ce casă ! Doar două camere, dintr-una într-alta ; bucătăria și camera. Closetul era pe scări : o chichineață rău mirositoare de care se servea și familia care locuia deasupra lor. În bucătărie, ca și în cameră, dalele de pe podea erau pe jumătate rupte, pereții murdari și pătați de igrasie, tavanele cojite. Spre marea ei satisfacție, Mara se gîndea că față de casa asta, a ei părea un adevărat palat.

Pe Mara o obișnuise mama ei cu curățenia și cu ordinea, și de aceea observase imediat și murdăria și dezordinea care domneau în casa lui Bube. Dealtfel i-a și spus-o, într-un moment cînd femeile nu auzeau :

— Locuiești într-un adevărat bordei ! Firește că Bube s-a simțit jignit.

— Fac parte dintr-o familie săracă ; dar nu mi-e rușine deloc de asta... Ba chiar sînt mîndru, dacă vrei să știi.

Dar ce legătură avea sărăcia cu mizeria care domnea acolo ?! Ce să mai vorbim, era o murdărie de nedescris ! În cameră mirosea a pipi, și în bucătărie, era o duhoare de zoaie de vase, respingătoare.

Asta nu i-o spusese, dar cînd Bube i-a pretins să se ducă să doarmă în odaie s-a revoltat ; puțin îi păsa ei dacă o auzeau mama și sora lui.

— Eu sînt obișnuită să dorm singură, și mai ales cu persoane străine alături de mine n-aș reuși să închid o clipă ochii.

Iar el, jignit :

— Dar nu sînt persoane străine : sînt mama și sora

mea. — Și ce înseamnă asta pentru mine? Din moment ce acum o oră nici nu le cunoșteam măcar! Bube ridicase glasul: (probabil că în prezența mamei și a surorii lui voia să se vadă că el era cel ce comanda), dar ea îi ținuse piept cu curaj: — În sfîrșit, ori mă lași să dorm singură în bucătărie, ori o șterg de aici și mă duc la hotel. — Să faci ce-ți spun eu! — Nu, dragul meu. — Mara fii atentă c-o încasezi! — Dar cine crezi că ești tu? Fiindcă ai bătut un preot, ai vrea acum să mă bați și pe mine? Frumoasă dovadă de forță să bați un bătrîn, mai adăugase ea cu dispreț. Și v-ați mai adunat și vreo cincizeci în jurul lui. — Nici pomeneală! Ceilalți stăteau să privească, l-am bătut singur. — Dar cum au sosit carabinierii ați luat-o cu toții la goană! Tu în primul rînd. — Nici pomeneală! — Dar chiar tu ai spus-o! Nu-i așa? se adresase ea surorii lui. Fata rămase tăcută, pesemne că era o idioată, fiindcă toată seara n-a deschis o dată gura, decît ca să spună cîte o prostie. — În sfîrșit eu sînt bărbatul... și tu trebuie să mă asculți, încheie Bube. Ea începuse să rîdă: — Și eu sînt femeia... și de aceea vreau să am ultimul cuvînt! Și apoi nu ești cîtuși de puțin amabil, iartă-mă: eu ți-am cedat patul meu cînd ai venit acasă la mine; tu de ce nu vrei să-mi răspunzi cu aceeași gentilețe? — Eu ți-am propus asta ca să stai mai comod, mormăise Bube; și începuse să fumeze, întunecat la față, dar gata să cedeze, resemnat.

După puțin timp de la această discuție, mama lui se dusese să se culce; și sora lui nu întîrziase s-o urmeze.

— Bubino, te rog, nu te duci și tu dincolo? Fiindcă mi-e somn și vreau să mă culc. — N-ai decît să te culci! — Dar trebuie să mă dezbrac, nu? Doar n-o să mă dezbrac în fața ta? — Bine, mă duc. În pragul ușii se întoarse: — Și asta fiindcă n-am vrut să-ți fac o scenă în fața mamei și a surorii mele... căci altfel m-ai fi ascultat tu și încă iute.

Bietul Bubino ! Totdeauna voia să lase să se înțeleagă că ceda spontan. Dar acum ea îl descoperise ce fel de tip era. N-o speria cu amenințările lui.

Își luă de pe jos sutienul care-i căzuse și-l atîrnă de scaunul pe care-și pusese toate lucrurile. Traversă odaia, în picioarele goale ; întoarse întrerupătorul ; pipăind, își regăsi patul de campanie. Se strecură sub cearceaf. Dar nu era chiar întuneric : lumina de afară pătrundea prin fereastra care nu avea obloane, conturîndu-se pe tavan în două romburi abia schițate. Mai bine așa : fiindcă ar fi rămas într-o beznă totală în casa aceea necunoscută, și ar fi încercat o senzație neplăcută...

Firește că nu avea să rămînă mult timp acolo. „Rămîn aici pînă luni, apoi îi cer bani pentru cursă și mă întorc acasă.“ A doua zi era duminică, prăvăliile închise, și ea se gîndea de fapt să-i mai ceară și alt cadou lui Bube. Un sutien, de exemplu. Ei, da, un sutien era o nimica toată. Bube ar fi putut foarte bine să-i mai facă un cadou frumos, cum i-a făcut, cumpărîndu-i pantofii. O geantă, poate... Iată un alt lucru pe care nu l-a avut niciodată ; și nu numai asta ; dar nici Liliana nu avea geantă. „Va crăpa de furie, dacă mă va vedea venind cu o geantă.“ Desigur că o geantă costă scump, dar și așa, Bube era doldora de bani, și apoi trebuia să recunoaștem, nu era deloc avar. Ba chiar își dădea aere de domn generos. Mara se gîndi că făcea pe mărinimosul, tocmai pentru că fusese întotdeauna foarte sărac. La fel se întîmplase cu cineva din satul lor ; un nenorocit, care, ce să mai vorbim, nici casă n-avea, dormea într-un staul ; după sosirea americanilor începuse să vîndă diverse lucruri la negru, cîștigînd ceva bani, și acum, cheltuia, risipind în dreapta și în stînga, invitîndu-i pe toți să bea pe socoteala lui de parcă ar fi fost un nabab. Și mai fusese și un alt caz, cînd era ea mică : un oarecare primise o moștenire și o risipise în

cel mai scurt timp. Printre altele, își cumpărase și un aparat de fotografiat cu care le făcea tuturor poze ; cînd nu fotografia persoane, fotografia cîini, porci, măgari... El îi făcuse și fotografia pe care Sante o luase cu sine în munți... Și în legătură cu poza aceea, născocise ea o întreagă poveste verișoarei ei.

Totuși, ce ciudat... Ea îi spusese o minciună și curînd după aceea minciuna se adeverise. Fiindcă într-adevăr, Bube se îndrăgostise de ea și ajunsese să se logodească.

Ce cald era ! Îi veni chiar ideea să-și scoată combinezonul și maioul și să rămînă goală. Dacă ar fi fost în patul ei ar fi făcut-o. Dar, acolo, deși așternutul era curat, numai la gîndul că-l atinsese sora lui Bube...

Se tot învîrtea în pat fără să izbutească să-și găsească o poziție bună de dormit. Salteaua de paie era tare, cu unele ghemotoace ici, colo... Poate că nu-i priise cina, mîncase cam îngrețoșată, mai ales după ce găsise și un fir de păr în supă ! Sora lui Bube avea cîteva fire de păr lung crescute anapoda : unul îi ieșea dintr-un neg mare de deasupra buzei, și cînd respira i se mișca în sus și în jos...

De fapt însă, nu reușea să doarmă fiindcă se simțea stingheră și neliniștită. Încercă să se cufunde în gînduri plăcute. Se gîndi la propriul ei trup. Adineauri, rămînînd în combinezon, își scosese sînii afară, privindu-i îndelung. Fără îndoială, că erau grațioși, mici, dar cărnoși, trandafirii, cu puțin pufuleț numai în jurul sfîrcurilor. În schimb Liliana îi avea închiși la culoare, pătați și cu perișori negri...

Îi veni în minte maică-sa pe vremea cînd îl alăpta pe Vinicio. Ea era o fetiță de șase, șapte anișori și de pe atunci era foarte curioasă să vadă asemenea lucruri. Dar într-o zi cînd mama ei și-a dat seama că era spionată i-a tras o palmă. Fiindcă mama era geloasă pe propria-i intimitate și nu voia ca Mara s-o vadă dezbrăcată... Tatăl ei, în schimb,

nu ținea la așa ceva, ba chiar umbla prin casă în indispensabili... Încă un motiv de ceartă între părinții ei.

Mama însă avea dreptate. Unde se ajunge într-o familie dacă părinții și copiii umblă dezbrăcați unii în fața altora... și dacă mai și dorm în același pat... ? Chiar și faptul că Bube dormea cu mâma și cu sora lui era ceva ce nu-i plăcea deloc. Oare nu avea și el un prieten unde să se ducă să doarmă ?

Își alungă însă gîndul de la aceste lucruri. Se gîndi la pantofii dăruiți de Bube ; la geanta pe care avea să i-o dăruiască... îi reveni în minte ceea ce-i spusese Mauro, cînd o văzuse atît de elegantă : „I-aș face și eu cadouri logodnicei mele, dar aș vrea ceva în schimb...“ Rîse ironic. Nu era în primejdie ca Bube să-i ceară ceva în schimb. Rămăseseră singuri destul de mult timp, acolo sus, pe insulița aceea, în mijlocul rîului ; și el nu încercase nici măcar s-o mîngîie sau s-o sărute. Liliana ar putea spune orice despre el, dar că nu-i un tînăr serios, nu. Și totuși, faptul că era un băiat atît de serios n-o liniștea ; dimpotrivă, cine știe de ce, dar parcă îi dădea o și mai mare neliniște...

„Nu, eu nu mai sînt în stare să continui tot așa. Mîine i-o spun. Îi spun : «Uite, m-am gîndit bine și m-am hotărît să rupem logodna». Îi cer înapoi fotografia și scrisorile, și mă întorc chiar mîine acasă. Cît despre geantă, mă lipsesc. Pantofii, bineînțeles, îi păstrez ; dealtfel pe ceilalți i-am și pierdut.“

Nici nu luase bine această hotărîre și parcă se și simți mai ușurată ; combinezonul, cearșaful, parcă n-o mai sîcîiau ; cîteva clipe mai tîrziu, adormi...

— Bube ! Trezește-te, Bube !

Mara privea licărirea de lumină din tavan. Nu pricepea

nimic, nu putea reveni ușor la realitate... Dar deodată simți că îngheață de spaimă.

Ușa scîrții ; se deschise încet ; o dîră de lumină se furișă pe podea.

— Trezește-te, Bube ! repetă glasul.

— Cine e ? strigă Mara, sărind din pat. Era îngrozită la gîndul că vreun nebun scăpase din balamuc.

În loc să răspundă, intrusul întoarse întrerupătorul.

— Ah ! exclamă el. — Credeam că aici doarme Bube !

— Dar dumneata cine ești, mă rog ?

— Eu sînt Lidori, un prieten de-al lui Bube.

Mara își aminti că-i auzise pe Bube și pe Memmo rostind acest nume.

— Aha, am înțeles, spuse ea. Dar ce spaimă am tras din cauza dumitale. Rîse ușurată.

Zîmbi și tînărul.

— Înțeleg că nu-i o oră potrivită să vii în casele oamenilor. Dar trebuie să vorbesc imediat cu Bube. Unde e ? Acolo ? întrebă el arătînd spre camera alăturată.

— Da, dar acum doarme.

— Sînt nevoit să-l scol. Mai bine să-l trezesc eu, decît carabinierii, nu crezi și dumneata ? Mara îl văzu cum deschide ușa și se strecoară înăuntru. Probabil că înaintea lui Bube, se trezise sora lui, deoarece gemu ușor de frică. Apoi îi auzi vorbind ; dar nu reușea să înțeleagă nici un cuvînt.

După cîteva minute, Lidori se reîntoarse în bucătărie. Scoase cutia cu tutun și foițe și, cu calm, începu să-și răsucească o țigară. Era înalt, slab, robust, cu un nas mare, acvilin ; vinișoare subțiri i se vedeau ramificate pe pomeții obrajilor și pe nări.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă Mara.

— S-a întîmplat că îl caută carabinierii ; și de aceea trebuie s-o șteargă de aici și cît mai repede.

— Pentru ce-a făcut cu preotul ?

— Pentru ce-a făcut la San Donato.

Bube intră îmbrăcat :

— Ea e Mara, logodnica mea.

— Da, mi-am dat seama, răspunse Lidori. Prin urmare — n-am vrut să spun în prezența celor de dincolo — afacerea e serioasă ; tu le-ai vorbit, nu ? Bube făcu semn că nu. Bravo, e mai bine să nu știe nimic. Dar cum de n-ai venit imediat la noi de îndată ce ai sosit în Volterra ?!

— Mă gîndeam să vă istorisesc totul mîine dimineață.

— Mîine dimineață ar fi fost prea tîrziu. Dacă au fost anunțați carabinierii din Colle, înseamnă că au primit comunicarea și cei de aici. Un lucru nu pot să pricep : dacă se aflau și ei acolo, la plecarea cursei, cum de nu te-au înhățat ?

— Cum, carabinierii se aflau chiar acolo, în stație ?

— Cel puțin așa ne-au telefonat ai noștri din Colle.

Bube se uită la Mara :

— Atunci a fost un noroc c-am plecat... Se întrerupse, fiindcă intrase și sora lui în cameră, îmbrăcată și ea, dar în picioarele goale.

— Lidori, ce s-a întîmplat ?

— Nimic, Elvira, nimic. Doar că Bube trebuie să se ascundă.

— De ce ?

— Mă rog... tu știi că șeful jandarmeriei are ce are cu el. Și cum am mai auzit eu și altele... Oricum, în caz că vor veni e mai bine să nu-l găsească.

— Poate că e din cauza răfuielii cu preotul, sugeră Bube.

— Dar cum așa ? Carabinierii încep acum să-i aresteze pe cei ce-i bat pe fasciști ? Atunci ar trebui să ne aresteze pe toți ; alaltăieri, cînd a fost bătut Amilcare, era piața plină de lume... Eram și eu acolo — adăugă cu satisfacție.

— Să mergem ! spuse Lidori ; n-avem deloc timp de pierdut.

— Și unde vrei să mă duci ? întrebă Bube.

— Ne-am gîndit împreună cu Baba că cel mai bun loc este cabana aceea unde ați stat ascunși mai înainte de a vă fi dus la partizani.

Bube își scoase o țigară, pe care și-o aprinse de la Lidori ; trase din ea de trei, patru ori la rînd ; deodată spuse :

— Eu rămîn aici.

— Ai înnebunit ? Știi sau nu, că te paște un mandat de arestare ?

— Nu vreau să se răzbune iar pe mama și pe sora mea. Nu vreau să se mai întîmple ca ultima oară, cînd le-au dus pe amîndouă la închisoare fiindcă n-au dat de mine.

— Din punctul ăsta de vedere, fii liniștit ; nu mai sîntem pe vremea colaboraționiștilor fasciști. În caz că va fi nevoie, avem noi grijă, dacă ar avea cumva intenția să comită vreo samavolnicie...

— Știi ce-ți spun ? făcu Bube, ducînd mîna la buzunarul de la spate unde ținea revolverul. Eu îi aștept acasă; și de cum vor cuteza să suie scara...

— Ba nu, ai să vii cu mine, și încă imediat. Este ordinul Partidului.

Bube șovăi o clipă, apoi spuse :

— Bine, dacă-i ordinul Partidului, atunci nu mai discut... Dar nu că mi-ar fi teamă de carabinieri... Nici de nemți nu mi-era teamă, darmite de ăștia...

Ajutat de sora lui, începu să-și pună lucrurile în raniță.

Deodată Mara se gîndi că avea să rămînă singură ; spuse :

— Bube, eu mîine dimineață mă întorc acasă. Dă-mi bani de drum.

— Mîine e duminică, nu circulă cursa... Vei pleca luni.

— Cum ? Gîndul de a mai petrece încă o zi și o noapte în casa aceea, cu cele două femei, era prea mult... — Atunci vin cu tine. Cuvintele îi ieșiseră din gură aproape fără să vrea ; dar în clipa următoare se hotărî să-și impună voința.

— Ești nebună ? Este vorba de o colibă de țară, nu-i nicidecum un loc pentru tine.

— Și totuși eu vin.

— Da, și cum o să umbli cu pantofii ăștia ?

Interveni Lidori :

— Bineînțeles că dacă nu i-ar fi greu să umble cu asemenea pantofi... Nu s-a gîndit rău domnișoara. E mai bine să n-o găsească aici carabinierii.

— Nu trebuie să aveți grija pantofilor ; dacă e nevoie, merg și desculță. Hai, ieșiți, că vreau să mă îmbrac.

Bube intră din nou în odaia de alături ; Lidori coborî să arunce o ochiadă jos, în stradă. Ce-i drept, Mara ar fi vrut să iasă și sora lui Bube din cameră, dar ea înlemnise acolo, cu aceeași figură prostită, așa că vrînd-nevrînd se îmbrăcă în fața ei. Boccelușa cu lucrurile ei era pe dulap ; o desfăcuse ca să-și ia o batistă ; o legă din nou și o înghesui în ranița lui.

Își luară, în grabă, rămas bun. Bube o sărută pe sora lui pe obraji.

— Nu-ți face griji pentru mine ; mai degrabă ai grijă de mama.

— Dacă vin carabinierii, le spui că Bube a plecat din nou — ó sfătui Lidori — și că nu știi unde s-a dus.

Se opriră pe ultima treaptă ; Lidori scrută drumul, se uită la ceas :

— E unu, spuse el ; la două, ar trebui să fim la colibă.

III

Ferestruica se deschisese în timpul nopții și o pînză destrămată de păianjen se mișca în suflarea aerului proaspăt al dimineții. Mara încercă să tragă spre ea pătura, apoi se întoarse pe partea cealaltă ; văzu spinarea lui Lidori. Îi reveni clar în minte scena din timpul nopții : Bube se grăbi să spună că el putea dormi foarte bine pe jos ; atunci ea și cu Lidori se așezaseră pe pat.

Poate pentru un minut, Mara rămase fixată la gîndul că se afla acolo, în coliba aceea, în tovărășia lui Bube și a unui străin ; ba chiar tocmai străinul era cel ce dormea lîngă ea, în pat. „Dacă ar ști ele !“ și se gîndi la mama ei, la mama Lilianei, la Liliana ; dar somnul o cuprindea și o atrăgea în profunzimea lui.

Cînd se trezi din nou, pînza de păianjen flutura într-o rază de soare, și acolo, în colibă, totul era clar și foarte vizibil. Tavanul crăpat îi părea o amenințare iminentă ; pereții nu aveau tencuială pe ei, abia o aruncătură de var uscat pe la rosturi.

— Bube. Ești treaz ?

— Da, răspunse glasul lui Bube.

— Și Lidori unde e ?

— L-am auzit cînd a plecat. Se ridică, fără să se uite spre pat. — Ai ! făcu el, mă dor toate oasele. — Bube dormise pe două baloturi întinse pe jos și cu rănița în chip de pernă.

— Din vina ta, de ce n-ai venit să dormi tu în pat ?

— N-ar fi fost bine, răspunse Bube, continuînd să nu se uite la ea.

— Atunci n-a fost bine nici că am dormit cu Lidori.

— Ce are a face ? Lidori nu înseamnă nimic pentru tine ; și apoi e bătrîn.

— Nu-i chiar atît de bătrîn. De fapt e încă un om tînăr. Bube își aprinse o țigară și stătea în ușă. Desculță cum era, Mara se apropie de el și-i puse o mînă pe umăr :

— Nici un sărut, măcar ? Bube se uită la ea. — În fiecare dimineață, cînd te trezești, trebuie să mă săruți.

Bube se aplecă s-o sărute, dar nici de astă dată Mara n-a avut timp să-i simtă căldura buzelor, fiindcă el se și retrăsese.

— De ce stai desculță ? Nu-i bine, poți răci.

— Oo,... Sînt obișnuită să umblu desculță. Vara, stau totdeauna desculță. Sînt o țărancă ; cu cine crezi că te-ai logodit ? El făcu un gest de protest, dar ea insistă : — M-am dus la cîmp încă de mică. Și-mi place mai mult să fiu țărancă decît slugă. Într-un an m-au trimis ca slujnică la o familie din Colle ; dar am stat puțin acolo. Nu-mi place să mi se comande, încheie ea zîmbind.

— Oo... ! Uite-l pe Lidori, spuse Bube, cu o intonație de ușurare, de parcă s-ar fi simțit stingher, singur cu ea.

Mara, înciudată, intră înăuntru. Deschise ranița și-și trase lucrurile ei afară.

— Ura ! spuse Lidori intrînd. — V-am adus mîncarea de dimineață : și puse pe pat o pîine întreagă și un pachet care se desfăcu lăsînd să se vadă cîteva felii groase de șuncă și două ouă. — Hai, serviți-vă ! În timp ce tăia pîinea, continua să vorbească : — Mă doare capul... Azinoapte n-am închis ochii.

— Mincinosule ! spuse Mara. — Sforăiai de toată frumusețea. Seara trecută, la un moment dat, Lidori începuse s-o tutuiască și ea, firește, făcuse la fel.

— Eu, să sforăi ? Poate ai visat !?

— M-ai și trezit, de tare ce sforăiai.

— Tu m-ai trezit de cît dădeai din picioare. Vai de cel ce te va lua de nevastă ! mai adăugă el și-i făcu cu ochiul lui Bube. — Ei, acum trebuie să vă las, copii !

Brusc redevenise serios : — Trebuie să mă duc să văd ce întorsătură iau lucrurile.

— Treci pe la mine pe-acasă, te rog.

— Fii liniștit. Iar tu să nu cumva să apari în lume. Își puse haina pe umeri și ieși. — La amiază, sau cel mai tîrziu la unu, sper să fiu înapoi. După cî'va pași se întoarse, și pe chipul lui reapăruse același aer vesel : — Și... să fiți copii cuminți, ne-am înțeles ?

L-au privit cum coboară dealul. De jos, le-a mai făcut un gest de salut cu brațul.

— E un adevărat prieten, Lidori, spuse Bube.

— E simpatic, admise Mara.

Au mîncat, așezați pe scară, în fața ușii. Vîntul sufla ușor pe podiș, aplecînd grîul scurt și rar. Dincolo de șosea, era un teren nivelat, împărțit în mai multe brazde dreptunghiulare care se succedau la intervale egale ; și în dreptunghiurile acelea, ochiul expert al Marei deslușì imediat diferitele culturi : aici lucernă, acolo dovleci, sau napi, sau fasole, sau roșii. Apoi apa, ascunsă de o pădure deasă din care se înălțau copaci groși, izolați. Dincolo de apă se întindeau alte cîmpuri ; dar case nu erau ; ele se vedeau în vîrful colinelor sterpe și nu prea înalte ce conturau panorama.

— Apa aceea e Era ? întrebă ea cu gura plină.

— Nu... Nu știu cum se numește. E un afluent al Erei.

— Ce înseamnă afluent ?

— Care se varsă în Era... A, dar sînteți tare neștiutori prin părțile voastre !

— Bine că sînteți voi luminați, îl luă peste picior Mara. Înghiți ultima bucățică de pîine și se ridică : — Mergem ? întrebă ea, întinzîndu-i mîna.

— Unde ?

— La apă. La afluent, și începu să rîdă. — Să ne spălăm pe botic.

— Ah, da, chiar simt nevoia să mă spăl.

Intrară să-și ia lucrurile : săpunul, periuțele de dinți, pasta : le puseră pe toate în prosop. Bube i l-a dat ei să-l țină : — Uitam ceva.

Mara îl văzu că se tot învîrtea în jurul raniței. În mînă îi străluci revolverul ; și-l băgă în buzunarul de la spate. Mara simți un fior de neliniște în adîncul sufletului... Doar pentru o clipă ; în timp ce coborau, alergînd pe cărăruie, nu mai avea altă senzație decît plăcerea de a se afla în aer liber, liberă să facă ce vrea și marea emoție de a fi singură cu logodnicul ei.

Pîrîul era ca un drum mărginit de două dîmburi înalte, deasupra cărora creștea viguroasă păduricea care pe alocuri își întindea ramurile la mijloc, încît acoperea aproape vederea cerului. Firicelul de apă abia ajungea să umezească pămîntul gălbui. Ceva mai sus era o cascadă mică, unde s-au și dus dealtfel să se spele.

Bube se grăbi să se spele și reveni pe mal să se poată spăla și ea în voie.

— Bubino, nu te uiți, da ? Fiindcă sînt goală.

Era într-adevăr goală pînă-n talie ; se spălă pe piept și pe spate, apoi își trase maioul de bumbac și fusta, și se întoarse să-și ia sutienul și bluza pe care le atîrnase de o ramură.

Bube stătea tolănit la poalele unui cireș uriaș de trunchiul căruia se prinsese o viță, ce ajungea pînă la înălțimea ramurilor, ca apoi să cadă înapoi.

— Bubino, văzînd cireșul ăsta și vița, la ce te duce gîndul ? El nu înțelese ; ea continuă : — La mine, la doi îndrăgostiți. El e tînărul și ea e fata.

— El, cine ?

— El, cireșul. Vezi, ea ar vrea să-l îmbrățișeze și el o respinge.

Bube pricepuse aluzia ;

— S-ar putea spune și contrariul : el o îmbrățișează și ea se ferește de el.

— Nu, e așa cum îți spun eu. Sînt ca mine cu tine, adăugă ea pe neașteptate. Tu mă respingi mereu, Bubino.

— Spui așa din cauza celor petrecute ieri ? Dar acolo erau oamenii aceia care încărcau pietrișul...

— Acum însă nu-i nimeni. De ce nu mă îmbrățișezi ?

Bube o privi șovăielnic :

— Acum fumez.

— Vezi că totdeauna găsești o scuză ?

El se ridică, apoi se așeză din nou. Mara se apropie de el.

— Fă-mi o plăcere : încheie-mi sutienul. — Și se întoarse cu spatele la el.

Îi simți degetele cum îi alunecă pe piele în căutarea copcilor.

— Ah, mă gîdili, spuse ea rîzînd.

— Iartă-mă, răspunse el serios.

— Chiar că nu ești bun de nimic, Bubino ; nici măcar să mă închei la sutien.

— Nu pricep cum vine... Se încăpățînă să-l închidă și în cele din urmă reuși.

— Iată că l-am prins, spuse. Își retrase o mînă, dar cu cealaltă mai întîrzie pe pielea ei. — Ce caldă ești, îi spuse.

Era tulburat ; ea își dădu imediat seama, de cum se întoarse să-l privească.

— Bube, spuse ea într-o suflare, și se apropie cu fața de el, închizînd ochii.

Deodată el îi apucă fața cu mîinile ; apoi o sărută cu patimă și rămase mult timp cu buzele strivite de ale ei. Se desprinse o clipă, și-o mai sărută o dată, și a treia oară.

Apoi rămaseră tăcuți, fără să se privească măcar. Și ea era tulburată, fiindcă fuseseră primele ei sărutări adevă-

rate. Privirile lor se întîlniră, ea încercă să spună ceva, dar clătină doar din cap și-și lăsă ochii în jos.

— Ce e ? se bîlbîi el.

Dar ea nu avea puterea să-i vorbească. Puse o mînă pe mîna lui : simți cum i-o strînge. Apoi se simți îmbrățișată. Atunci își sprijini capul pe umărul lui.

Rămaseră multă vreme astfel, amîndoi tulburați. Tulburați și fericiți cum nu poate fi cineva decît o dată în viață : fiindcă și pentru el era pentru prima dată. Asta o înțelesese Mara încă de multă vreme...

Îi trezi din reverie lumea care trecea pe drum. Erau trei țărani, îmbrăcați în straie negre de sărbătoare ; și imediat după ei mergeau două femei, care vorbeau atît de tare, de li se auzeau deslușit cuvintele :

— ...Dar ce poți face împotriva nenorocirii ? Cînd nenorocirea pătrunde într-o casă, vai de biata familie !

— Chiar așa : există leac pentru toate, dar împotriva nenorocirii nu există leac. Ei da, doctori, medicamente, doar bani aruncați...

— Trebuie să plecăm de aici, ne văd de pe drum, spuse Bube. După ce trec și femeile acelea ne ducem acolo, sus, și-i arătă fîșia de pădure care mărginea vîrful colinei din față.

El o porni de-a lungul perdelei de copaci ; ea în urma lui, pe pămîntul săpat proaspăt, în care i se înfundau plăcut picioarele. Mai înainte de a trece drumul, Bube se uită în dreapta și în stînga. Cele două femei ajunseseră departe și din capătul celălalt al drumului nu apăruse nimeni. Suiră în grabă pe cărarea care ducea la colibă ; acolo sus, au fost nevoiți să meargă prin mijlocul grîului. Pămîntul era crăpat tot : apoi deveni chiar pietros ; și iată că se pomeniră în fața pădurii. Cu trunchiurile subțiri și dese,

se ridica în fața lor ca un zid ; dar mergînd de-a lungul liziere, au dat de-o pajiște acoperită cu iarbă deasă și fragedă.

Se așezară pe ea în aceeași poziție de mai înainte : el, cu picioarele întinse, ea, cu ele ghemuite ; dar vraja se spulberase și nu era ușor de readus, deși amîndoi o doreau. Nici unul nu se hotăra să facă primul gest. Nervos, Bube își aprinse în cele din urmă o țigară ; Mara smulse un fir de iarbă și începu să rupă cu dinții din el.

Nu reușeau să-și vorbească. Amintirea celor întîmplate îi paraliza. Vai, ce învălmășeală de gînduri în mintea ei ! Gîndurile o frămîntau, deși nu erau gînduri adevărate ; fără vreo formă, nedefinite, se succedau fără răgaz, buimăcind-o.

Apoi Bube, cu un gest distrat, lăsă să cadă scrumul cald pe genunchiul Marei.

— Oh, iartă-mă, spuse el ; ea, ca răspuns îl privi și atît. Apoi s-au sărutat. Un sărut rapid, după care s-au desprins, și au continuat să se privească ; ea nu se mai simțea stingheră și acum ar fi putut face orice ; dar ținea ca el să facă primul pas. El o apucă de brațe și o împinse în jos ; o împingea și totodată o susținea ; pînă cînd ea se trezi întinsă pe spate. Atunci închise ochii, invitîndu-l parcă s-o sărute.

Și el o sărută de mai multe ori ; de fiecare dată apăsîndu-și și mai tare buzele pe ale ei. Îi strivea obrajii ; și ea simțea sub ceafă pămîntul tare și relieful ascuțit al unei pietre, dar durerea și-o înăbușea cu plăcerea sărutului, contopindu-se într-o unică senzație de voluptate. Se sufoca ; i se părea că-i sare inima din piept ; de aceea îl și respinse, ca să-l îmbrățișeze din nou, imediat, apoi să se ghemuiască toată lîngă el. Acum erau întinși unul lîngă altul ; și iar simțea c-o doare un braț, o ureche ; dar totul se topea în voluptate.

— Oh, iubitule, spuse ea la urmă, întinzîndu-se din nou pe spate ; dacă el ar fi vrut s-o posede, ar fi putut-o face, fiindcă ea era ca și sleită de puteri.

Se așezaseră la marginea pădurii. La picioarele lor, o albină roia în jurul unei tufe de flori mici, albăstrii.

— Știi că am un stup ? spuse Mara.

— Da, am văzut stupul lîngă cuptor.

— Cînd mă aflu pe cîmp și văd o albină, mă întreb totdeauna : „O fi vreuna de-a mea ?“ Odată am încercat să urmăresc o albină. Serios ; cred că am umblat după ea cel puțin o oră. Voiam să văd unde se duce. Dar cînd s-a săturat bine de nectar, a zburat sus de tot, de n-am mai văzut-o.

— Asta fii sigură că nu-i a ta.

— Ei, nu, admise Mara rîzînd. Nu putea veni atît de departe. La ce depărtare de aici o fi satul meu ?

— Hm, vreo treizeci de kilometri.

— Spune-mi : tu crezi în soartă ?

— Ce vrei să spui ?

— Soarta care a făcut ca noi să ne întîlnim.

— Au fost... împrejurările, spuse Bube. Încercă să se exprime mai bine : — Eu, din întîmplare nu m-am dus cu partizanii de aici, din Volterra... și așa am nimerit unde era fratele tău... Fiindcă, nu te-aș fi cunoscut nici pe tine, dacă nu l-aș fi întîlnit pe Sante.

— În schimb, noi doi trebuia să ne întîlnim prin puterea destinului. Îl privea : — Și cînd te gîndești că sîntem atît de deosebiți unul de altul. Vreau să spun, tu ești brun, eu blondă... și ochii, tu îi ai negri, iar eu galbeni... Cum de ți-am plăcut cu ochii ăștia galbeni ?

— În primul rînd nu sînt galbeni... poate sînt verzi. Și apoi vrei să ți-o spun ? Chiar ochii tăi m-au făcut să mă îndrăgostesc de tine.

— Mai spune-mi o dată.

— Ce anume ?

— Că ochii mei te-au făcut să te îndrăgostești.

— De ce trebuie să ți-o mai spun o dată ? Îi era teamă ca ea să nu-l ia peste picior. Nu-i nevoie să repeți ceea ce ai mai spus o dată.

— Oh, Bubino, de ce nu vrei să mă faci fericită ? Nu știi că îndrăgostiții își spun de o sută de mii de ori aceleași vorbe ?

— Ce vorbe ?

— Te iubesc, mi-ești drag, ești toată viața mea, ești ca un vis pentru mine. Dar, la drept vorbind, mie încă nu mi-ai spus nimic din toate astea. Hai, spune-mi. Spune-mi : „Țin la tine". Ba nu : mai întîi, spune-mi : „Te iubesc !" Bube rămase mut. — Bubino, atunci nu-i adevărat că mă iubești !

— Ba e adevărat.

— Atunci spune-mi-o !

— Te iubesc, făcu el scos din răbdări.

— Ah, nu, Bubino, nu așa. Trebuie să mi-o spui din inimă. Uite, întocmai cum ți-o spun eu : Te iubesc... Dar nu-i spusese din inimă, ci mai degrabă cu maliţiozitate și cochetărie.

— Ai spus-o cum am spus-o și eu.

— Nu. Eu ți-am spus-o din inimă. Ascultă cum ți-am spus : Te iubesc... te iubesc, Bube, iubitule, te iubesc, te iubesc... Vocea ei devenise duioasă ; dar se prefăcea că e emoționată ; în realitate îi venea să rîdă și se simțea chiar mulțumită la gîndul că îi reușea atît de bine să interpreteze rolul de îndrăgostită. — Acum trebuie să mi-o spui și tu, tot de atîtea ori de cîte ori ți-am spus-o și eu.

— Dar acum nu-mi vine, spuse Bube întunecat la chip.

— Vai, Bubino, cît mă întristezi !

— Ascultă, Mara... dar nu mai adăugă altceva. Scoase o țigară.

— Uite la el ce face ?! fumează și la Mara lui nu se mai gîndește. Te salut, Bubino : te părăsesc, adio !

— Unde te duci ?

— Plec, fiindcă ești rău. Plec pentru totdeauna, știi ? Și așa, tu vei rămîne singur, răule, Bubino...

Brusc el îi spuse :

— Încetează cu asemenea povești... Vino aici !

Ea se opri, fără să se întoarcă înapoi. Bube se ridică și o ajunse din urmă :

— Unde aveai de gînd s-o pornești ?

Deodată ea se întoarse și izbucni într-un hohot de rîs.

— Jos, în colibă. Fiindcă mi s-a făcut foame, o foame de lup ! Din cauza ta mi s-o fi făcut foame, adăugă ea, languroasă... M-ai sărutat atît de mult...

El se tulbură imediat, o îmbrățișă, se aplecă asupra ei ; îi căută gura, dar ea știa să se ferească.

— Nu, Bubino, nu ; acum nu ; gata, spuse pe un ton absent, iar el simțea cum dorința îi crește din ce în ce mai mare. O strînse ; ea se zbătea ; deodată exclamă : — Uite-l pe Lidori ! El se grăbi s-o lase. — Nu-i adevărat, nu-i nimeni, dar mie mi-e o foame nemaipomenită, mă duc să mănînc, și apoi începu să alerge pe cărăruie în jos. Bube o urmă după puțin timp.

Mai rămăseseră două felii de șuncă ; Mara rupse din pîine și începu să mănînce. Mînca într-adevăr cu lăcomie, mușcînd ba din pîine, ba din șuncă ; și între una și alta, îl privea pe Bube cu duioșie și ironie. El își revenise, făcînd lucrurile cu calmul său obișnuit. Coji un ou după ce-l ciocni de fierul patului, apoi îl bău lăsîndu-și capul pe

spate. Se șterse pe gură cu dosul palmei și azvîrli găoacea oului. Își aruncă apoi privirea în vale, spre șosea.

— Curios cum Lidori n-a ajuns încă... Spunea că cel tîrziu la unu va fi aici.

— Și acum cît e ceasul ?

— Aseară am uitat să-mi întorc ceasul... Dar trebuie să fie tîrziu. S-ar putea să fie chiar două.

După ce termină de mîncat, Mara spuse :

— Acum, Bubino, vreau să dorm puțin fiindcă sînt obosită. Te rog să nu faci zgomot.

El fumă o țigară, așezat pe scară, apoi se ridică ; rămase neclintit s-o privească, ghemuită în pat. Din nou îi cuprinse dorința, cu aceeași intensitate ca mai înainte, cînd ea îl excitase cu îndărătnicia ei. Grijuliu, fără să facă zgomot, se întinse lîngă ea. Din felul regulat în care respira, i se părea că doarme. Dar iată că ea îl privea cu ochii mari.

— Mara, murmură el, și începu s-o mîngîie pe șold. — Mara, comoara mea ! Ea continua să-l privească, avînd un aer uimit care-i dădea și mai mult farmec... Rămase s-o privească, vrăjit, apoi îi strivi fața cu un sărut lung, fără sfîrșit.

— De ce m-ai trezit ? întrebă ea.

El o privea, continuînd s-o mîngîie pe șold, apoi mai jos...

— Ce faci ? spuse ea, dar nu pe un ton de dojană ; dimpotrivă, Mara nu era tulburată, ci voia doar să-și încerce puterea pe care o avea asupra lui ; de aceea, cînd el își pierdu cu totul și cu totul capul, ea îl opri : — Nu, Bube, nu... Nu trebuie s-o facem... Încă nu sîntem căsătoriți.

I-a fost de ajuns respingerea motivată astfel, ca să-și revină.

— E adevărat... nu trebuie s-o facem, spuse el. Se desprinse de ea ; se ridică din pat ; se duse să se aşeze la soare.

Ea veni după el :

— Te-ai supărat pe mine ? îl întrebă ea, luîndu-i mîna.

— Nu, Mara, nu. Eu... iartă-mă, pentru adineauri, dar îmi pierdusem capul. Tu ai dreptate, nu trebuie... Se înroşi fără să mai fie în stare să continue.

— Bube, dragul meu, spuse ea, sprijinindu-şi capul de umărul lui.

Şi din nou se lăsară în vraja iubirii duioase şi afectuoase.

Atmosfera senină era purificată de adierea vîntului. Şi odată cu adierea vîntului ajungea şi ritmul unei muzici de dans.

— De unde vine muzica asta ?

— De la Iano, îmi închipui, răspunse Bube. — E un sat acolo, şi arătă colinele din faţă, adînc întunecate de umbră.

— Ce păcat că nu ne putem duce acolo, spuse Mara, după o clipă.

— Unde ?

— La petrecerea aceea.

— Eu tot n-aş putea dansa... nu sînt bun de aşa ceva, mărturisi Bube, îmbujorîndu-se la faţă.

— Ei, dar te-aş învăţa eu.

— Mă tem că nu prea sînt potrivit pentru aşa ceva, mai spuse Bube.

— Şi totuşi e uşor... Nici eu nu ştiam la început... am învăţat în iarna asta. Mai întîi a fost războiul, şi nu se făceau petreceri cu dans. În schimb, anul ăsta am dansat de trei ori : în seara de Anul Nou, de Bobotează şi în ultima zi a carnavalului... Eu am învăţat imediat, de prima dată. E o plăcere să dansezi, ştii ? Spune-mi, te rog : acum,

că sîntem logodiți, doar n-o să-mi interzici să mai dansez cînd și cînd ? Fiindcă acolo, la Monteguidi, nici nu sînt alte distracții... Bube nu spunea nimic, dar avea aerul omului contrariat. Atunci Mara îi spuse : — Ce frumos ar fi să dansăm împreună eu și cu tine ! Toți ar spune : „Ce pereche frumoasă !“ Fiindcă sîntem o pereche frumoasă, nu crezi ? Eu blondă și tu brun... și ca înălțime sîntem potriviți, fiindcă eu nu sînt prea scundă și tu nu ești prea înalt... Cîteodată vezi cîte o pereche, ea mică, mică, și el cît o prăjină. Sau amîndoi la fel de înalți, și nici așa nu-i frumos. Îl mîngîie pe păr. — Urît îl avem amîndoi, parcă avem țepi, nu păr... Își luă, distrată, o șuviță. — Dar e mai bine așa, nu ți se pare ? Altfel, dacă eu aveam păr frumos și tu nu, ai fi fost invidios ; sau invers... și începu să rîdă. Dar imediat un gînd trist îi trecu prin minte. — Spune-mi adevărul, Bube, crezi că va trebui să stai multă vreme ascuns ?

— Ei, făcu Bube nesigur. Faptul că Lidori nu s-a mai întors... N-aș vrea să se fi întîmplat ceva...

— Dar cît timp ? Spune-mi, o lună ? Sau și mai mult ?

— Ei,... cine știe. Fără îndoială că tovarășii se vor strădui să pună la punct toată afacerea asta...

— Am înțeles, făcu Mara cu tristețe. Tu nu mai speri ca lucrurile să se rezolve cu una, cu două. Răbdare, spuse ea într-un oftat. — Numai să se sfîrșească cu bine... Of, Bubino, iartă-mă dacă ți-o spun : dar era absolută nevoie să te amesteci în povestea asta nenorocită ? Ce-ți păsa ție de preot și de jandarm ? Nu puteai să-i lași în plata cerului ? El nu-i răspunse nimic și ea continuă : — Acum ne-am putea plimba amîndoi liniștiți... ne-am putea duce la plimbare, oriunde, împreună, sau la dans...

— Ei bine, ai să vezi că o să se limpezească apele, o asigură Bube ; dar tonul lui nu era convingător. Voia parcă să se facă iertat că din cauza lui erau siliți să stea

ascunși : — Pentru geanta pe care ți-am făgăduit că ți-o dăruiesc... îți voi da bani să ți-o cumperi tu.

— Oh, mulțumesc, Bubino. I-o ceruse de dimineață, în timp ce stăteau pe lizieră ; i-o ceruse așa, într-o doară, fiindcă venise vorba ; dar nu pentru că ar fi interesat-o prea mult. Acum, după ce puseseră stăpînire pe ea atîtea gînduri, nu-i mai păsa de nimic.

Bube puse mîna pe portofel :

— De cîți bani crezi că vei avea nevoie ? Două mii de lire ? Trei mii ? și făcu gestul de a-i oferi cele trei hîrtii albastre.

„Pune mîna pe portofel cu aceeași ușurință cu care pune mîna pe revolver", se gîndi Mara, buimăcită.

— Ce-ți veni ? îl întrebă ea. Pune-i înapoi în portofel, acum nici n-aș ști unde să-i țin. Și-apoi, dacă vei sta mai multă vreme departe, vei avea tu nevoie de ei... nu trebuie să te lipsești de bani ca să mi-i dai mie. Ai făcut chiar prea mult că mi-ai cumpărat pantofi. Știi ceva ? Tu cheltuiești prea ușor... Te comporți întocmai ca un copil. Dar dacă într-adevăr ai intenția să te însori, trebuie să devii un om serios.

Bube tăcea chitic. Dar devenise nervos ; scoase pachetul de țigări, o trase pe ultima ; strînse în pumn pachetul gol și-l azvîrli.

— Ai rămas fără țigări ? Atunci păstrează-o pe ultima pentru mai tîrziu, și făcu gestul să i-o ia.

El se opuse :

— Nu, vreau s-o fumez imediat. O aprinse și începu să tragă fum după fum.

— Ești furios, fiindcă nu mai ai ce fuma... sau din cauza vorbelor mele ? Dar e adevărat că în anumite privințe ești ca un copil... un copil nesăbuit, și-l mîngîie pe obraji. El avu o mișcare de răzvrătire.

— Nu sînt copil... Crezi că am avut o viață ușoară ? De la unsprezece ani am fost nevoit să mă duc la lucru.

— Și totuși, în anumite lucruri, ești ca un copil. Altfel nu te-ai fi vîrît în nenorocirea asta !... Dar nu mai face mutra asta ! O spun spre binele tău ! Și apoi, Bubino, eu vreau să fiu sinceră cu tine... și să nu-ți ascund niciodată nimic din ceea ce gîndesc. Iar tu trebuie să faci la fel ca mine. Tocmai aici e frumusețea cînd doi oameni se iubesc, mai adăugă ea după o clipă : că există o ființă căreia să-i poți spune totul... Eu, vezi, niciodată n-am putut să-mi dezvălui gîndurile nimănui... Dacă aveam vreun necaz, trebuia să-l înec în sufletul meu. Nici mamei n-am putut vreodată să-i spun păsul. Prietenelor, ce să mai vorbesc, le spuneam totdeauna invers de cum gîndeam... Și dacă mă simțeam nefericită, atunci mă străduiam să par cît mai veselă în fața lor. Fiindcă sînt foarte mîndră, știi ? Și nu voiam să fiu compătimită de nimeni... dimpotrivă, voiam ca toți să mă invidieze. În timp ce cu tine... la început, ce-i drept, nici cu tine nu eram sinceră... Acum, în schimb, simt nevoia să-ți spun tot, dar chiar tot, știi, Bubino ? Și tu, tot așa, trebuie să-mi destăinui totdeauna tot ce ai pe suflet. Ah, dar tu nici nu mă asculți !

— Ba te ascult.

— Facem legămîntul ăsta ?

— Ce legămînt ?

— Să ne spunem totdeauna tot... să nu ne ascundem unul altuia nimic, niciodată ?

— Sigur că da, să-l facem !

— Atunci, spune-mi ce te frămîntă acum ?

Bube o privi.

— Sînt îngîndurat. Mă întreb ce i s-o fi întîmplat lui Lidori.

— Chiar crezi că i s-a întîmplat ceva ?

— Din moment ce nu s-a întors, ce altceva să cred ?

Rămaseră cîtva timp tăcuți amîndoi. Apoi, ea îi spuse :

— Sprijină-ți capul de umărul meu. El o privi uimit, dar după aceea o ascultă. — Uite așa. Îi sărută părul. — Să stăm așa fără să vorbim. Nu stai bine ? Îl mîngîie pe păr. — Eu aș vrea să stau mereu așa... El încercă s-o îmbrățișeze. — Nu, stai locului ! El rămase liniștit. — Așa, să rămînem așa. Nu vorbi.

Și-l ținu cu capul sprijinit de umărul ei, mîngîindu-i ușor părul ; în sufletul ei simțea cum se macină, și nu știa nici ea dacă era plăcere sau durere.

Soarele coborîse în spatele unui nor mare și întunecat, pitit dincolo de coline ; pe neașteptate peisajul se șterse, atmosfera însăși părînd a fi devenit aburită, fără viață.

Mara tresări :

— Ce iute trece timpul ! Suspină. Dar ce ai ? Ai adormit ? și-i veni să rîdă.

Se trezi și el din visare :

— Da, mai, mai că... era gata să adorm. Mă simțeam atît de bine, mai adăugă el, privind-o cu duioșie.

— Bube.

— Mara.

Amîndoi erau emoționați.

— Eu te iubesc, Mara.

— Și eu te iubesc, Bube.

Cînd au ajuns la șosea, Mara își puse pantofii ; apoi îl luă de braț. Mergeau tăcuți. Peisajul din jurul lor nu se schimba : aceleași petice de pămînt cultivate pe partea pîrîului, și povîrnișul sterp de partea cealaltă.

— Cum se numește, la Volterra, strada pe care se plimbă logodnicii ? întrebă Mara.

— Corso, răspunse Bube.

— E o stradă mare ?

— Nu, nici gînd... Volterra e un oraș vechi, toate străzile par ulicioare. Totuși, în anotimpul ăsta putem merge pe bulevard... E frumos, e larg... sînt copaci, bănci...

— Știi că am o sete nemaipomenită? Toată șunca aceea mi-a stîrnit o sete...

— Eu am mare poftă să fumez! Să facem ceva: să mergem pînă la podul de peste Era: acolo e o prăvălioară unde se vînd și țigări...

Podul era aproape, dar ei au pierdut timp pe drum, fiindcă Mara a vrut ca Bube să se urce în pom ca să-i culeagă cireși. Bube, ce-i drept, se cam codea s-o facă, dar ea l-a convins, spunîndu-i că țăranilor nu le prea pasă de cireși.

— Dacă ar fi fost vorba de struguri, atunci sigur că ar fi contat, fiindcă din struguri ei fac vin; dar cu cireșele nu știu ce să facă.

Cîmpia era acum de o paloare vineție. Cînd au pornit-o din nou la drum, cîte o lumină licărea ici și colo înțepînd întunericul.

— Uite, acolo e prăvălia, spuse Bube, arătînd un grup de case. Scoase două hîrtii de o sută: — Ia-mi un pachet de țigări Naționale... Și dacă nu sînt, cumpără-mi americane. Și tu să bei o apă minerală.

— Nu, vreau o băutură ca cea pe care am băut-o la Colle.

— Atunci o vișinată.

În prăvălie nu era nimeni.

— Patroane! spuse tare Mara.

La ușa din spatele tejghelei apăru o femeie, ștergîndu-și mîinile de șort.

— Ce doriți?

— Țigări Naționale.

— N-avem pînă mîine.

— Atunci... americane.

Femeia deschise sertarul și-i întinse Marei un pachet de țigări americane.

— O sută șaptezeci, spuse.

Mara ochise sticla cu vișinată în raft, dar îi era teamă să nu coste mai mult de treizeci de lire, adică atît cît primise ca restul. Puteți să-mi dați un pahar cu apă ?

Femeia se aplecă să ia o cană cu apă și o puse pe tejghea. Apoi, fără să se grăbească, șterse un pahar de sticlă groasă.

— Poftim ! spuse ea. Și în timp ce Mara bea : — Dar dumneavoastră de unde veniți ? Nu v-am văzut niciodată.

— Sînt din alt oraș, răspunse iute Mara ; și pentru ca femeia să nu-i mai pună și alte întrebări, salută și ieși.

Bube sări de pe parapet și veni s-o întîmpine.

— Ai găsit țigări ?

— Da. Dar americane.

— Cît ai cheltuit ?

— O sută șaptezeci de lire cu vișinată cu tot, minți Mara.

El își aprinse imediat o țigară : vîrful ei aprins strălucea cu putere și din gură îi ieși rotocoale mari de fum alb.

— Să mergem, spuse.

— Nu, să stăm puțin aici. Se așeză și ea pe parapet. Cum se numește satul acela ?

— Nu-i un sat : sînt trei-patru case.

— Și cum de e aici prăvălia asta ? Și încă destul de mare ; mai mare decît a noastră din Monteguidi.

— Știi, deservește toate aceste ferme. Pentru țăranii de aici ar fi prea greu să se ducă pînă la Volterra.

Nu se auzeau zgomote ; dar unele ferestre erau luminate. Mara se distră să le numere : una, două, trei, patru, cinci. Le mai numără o dată, erau numai patru.

— Cît o fi ceasul ? îl întrebă pe Bube.

— Cine știe ?

— E posibil să se culce de pe acum ?

— Ei, știi, la țară sînt obișnuiți să se culce devreme.

— Uită-te, Bubino : s-a mai stins o lumină.

— Ar fi mai bine să ne ducem și noi sus. Dacă a venit Lidori, și nu ne găsește...

— Dar l-am fi văzut trecînd.

— Ei bine, se poate să fi trecut și prin altă parte.

Mergînd, Mara se întoarse să se uite în urmă de mai multe ori, pînă cînd drumul făcu o curbă și luminile dispărură.

Cîteva minute mai tîrziu, suiau pe cărăruie. Din colibă se desprinse o umbră întunecată : dar nu era Lidori.

Sufla vîntul însă nu era deloc frig. Nori albi treceau grăbiți și atît de jos încît păreau deasupra capului, înnegrind discul lunii.

Departe se vedeau lumini izolate sau în grupuri. Scînteierea lor tremura fără răgaz ; și Mara se simțea singură și pierdută.

„Oare cînd s-o întoarce Bube ?". Bube se dusese să-l însoțească pe vărul său ; era abia un băiețandru și poate că-i era teamă să se întoarcă singur.

— Îl însoțesc eu pînă la pod, spusese Bube ; dar dacă l-ar fi însoțit numai pînă la pod, s-ar fi întors pînă acum. — Tu, între timp mănîncă ceva, îi mai spusese Bube ; dar ei nu-i era foame. nu-i era poftă nici de șunca rămasă de dimineață și nici de carnea adusă de Arnaldo. Și apoi, nu se vedea nimic în colibă, nu era posibil să găsească nici lucrurile.

„Doamne, ce s-o mai întîmpla acum ?" se gîndea Mara simțindu-se din ce în ce mai îngrijorată. Se străduia să-și facă o idee de ceea ce s-ar fi putut întîmpla, dar nu știa

cum și în ce fel să lege lucrurile : politica nu era ceva de domeniul femeilor... Lidori fusese oprit de carabinieri în timp ce ieșea din casă de la Bube ; cineva văzuse cele petrecute și anunțase imediat sediul ; tovarășii au luat atunci o mașină cu care au plecat neîntîrziat la Pisa ; și la Pisa s-au înfuriat peste măsură, din cauza imprudenței lui Lidori... Acestea erau cele relatate de Arnaldo, repetîndu-i recomandarea de a sta ascuns, și pentru Dumnezeu, să nu cumva să se lase văzuți prin împrejurimi.

Dar de ce, dacă la urma urmelor jandarmul șef din San Donato era un fascist ? Poate că din nou comandau fasciștii ? Nu, fasciștii nu mai comandau, dar și așa, tot era o nenorocire ceea ce înfăptuise Bube, omorîndu-l pe jandarm și pe fiul său.

Mara renunță să mai înțeleagă ceva. Intuia doar că era o situație gravă, o situație care, cine știe pentru cîtă vreme, avea să-i constrîngă să stea ascunși sau despărțiți... Deoarece, după cîte i se părea ei că pricepuse dintr-o frază a lui Arnaldo, Bube avea să fie nevoit să plece departe ca să evite primejdia de a fi arestat.

În sfîrșit, descoperi o umbră care suia cărarea.

— Tu ești ?

— Da, răspunse Bube.

— Unde ai fost, de nu te mai întorceai ?

— Aici, la podul Era — răspunse Bube. Și adăugă : — Am mai pierdut puțin timp la prăvălie. I-am dat bani lui Arnaldo să bea o apă minerală... și apoi i-am dat bani să cumpere două și pentru noi. Cel puțin avem ce bea în timp ce mîncăm.

— Mie nu mi-e foame, spuse Mara.

— Dar ceva trebuie să mănînci. Intră în colibă și aprinse trei sau patru chibrituri, ca să găsească lucrurile ; se întoarse cu pîinea, șunca și cu hîrtia în care era împachetată carnea. — Ce vrei : șuncă sau carne ?

— Vreau numai pîine, răspunse Mara. Și era adevărat: nu avea poftă de nimic, decît de pîine. Mestecînd alene, mîncă o bucățică, apoi se ridică și spuse: — Eu mă duc în pat.

— Fumez o țigară și vin și eu.

Îl simți cum se întinde lîngă ea și se așază sub pătură.

— Bube!

— Ce e?

— Nu-mi dai nici un sărut măcar? El se întinse pe spate, iar ea se așeză într-o parte, cu fața la el și cu picioarele ghemuite. Cu un genunchi îi atingea șoldul.

Îl simți cum se întoarce și el și o atinge ușor cu buzele și din nou se așază pe spate.

— Bube!

— E tîrziu, Mara... Încearcă să dormi.

— De fapt ce ți-a spus băiatul acela?

— Doar l-ai auzit, nu? Erai și tu de față cînd a povestit cum a fost cu Lidori, cu Baba...

— Dar după asta, cînd l-ai însoțit?

— Nu mi-a spus nimic. Ce voiai să-mi spună?

— Doar n-oți fi tăcut tot drumul?

— Mi-a vorbit de toată situația...

— Amintește-ți că trebuie să-mi spui adevărul. Mi-ai promis că nu-mi vei ascunde nimic.

— Acolo, la Pisa... vor să dispar pentru cîtva timp. Poate că vor veni să mă ia mîine cu o mașină.

— Și unde te vor duce?

— Hm, nu știu... Poate că mă vor trimite în străinătate.

— În străinătate? întrebă Mara uluită.

— Da, dar numai pentru puțin timp... și așa, spun ei, în curînd va fi o amnistie, și astfel voi putea reapare și eu în lume. Hai, nu te mai gîndi acum la asta și dormi.

— Dar atunci, dacă vin să te ia mîine... asta-i ultima seară în care mai stăm împreună. Bube nu spuse nimic.
— Nu vrei să mă îmbrățișezi ?

Dar el stătea neclintit și dîrz de parcă n-ar fi auzit-o.

— Bube !

— Ce vrei ?

— De ce nu mă iei în brațe ? Am putea dormi îmbrățișați... Bube nu-i răspunse.

— Dacă nu vrei să mă iei în brațe, înseamnă că ai ceva.

— N-am nimic. Vreau să dorm.

— Nu, tu ai ceva... Ceva împotriva mea.

— De ce spui așa ?

— Ei, atunci îmbrățișează-mă ! E cu putință să nu mai ai chef să mă iei în brațe ?

— Dar ce tot spui ? Am chiar prea mult chef... Tăcu cîteva clipe, apoi spuse : — Dat fiind că sînt obligat să plec departe de tine... și va trebui să stăm separați, cine știe cît timp... poți să-ți retragi cuvîntul dat. Vreau să spun că nu mai ai obligația de a te considera logodnica mea. Îți redau libertatea.

— Atunci e adevărat că nu mă mai iubești.

Îl simți cum se ridică pe o parte.

— Nu înțelegi că toate astea ți le spun tocmai pentru că te iubesc ? Eu te iubesc, Mara... și aș vrea să te fac fericită... Dar dacă acum nu e posibil, atunci, e mai bine să nu te mai gîndești la mine. Vei găsi un altul care să te facă fericită.

Mai mult decît de cuvinte, ea a fost impresionată de tonul lui, atît de serios, atît de trist. Rămase tăcută, ținîndu-și respirația... I se părea că nu mai poate vorbi, că nu se mai poate mișca...

— Mara, dormi ? o întrebă el după mult timp.

Ea își pierduse aproape cunoștința ; avu o tresărire ; și imediat după asta îl îmbrățișă strîns de tot.

— Bube — îi spuse ea. Bube, dragostea mea. Și-și lipi buzele de obrazul lui, desperată.

El nu spunea nimic, și nici măcar n-o săruta, dar se strîngea, lipit de ea, cu toată puterea, de parcă numai astfel ar fi putut suporta propria-i durere.

— Vai, Bubino, ce nenorociți sîntem! scîncea Mara.

IV

Calota pădurroasă care acoperea vîrful colinei era numai apendicele marginal al unei uriașe păduri ce cobora treptat spre Era; așa cum descoperi Mara a doua zi dimineață, cînd Bube, apucînd-o pe cărăruie, ieși, în sfîrșit într-o pajiște întinsă, de unde panorama cuprindea întreaga vale. Aidoma rădăcinilor ce străbat pămîntul, ieșind la suprafața lui, ramificațiile pădurii coborau spre brazdele cultivate, în mijlocul cărora se întrezărea albia pietroasă a rîului.

— Vezi că în dimineața asta nu mi-a fost teamă să vin cu tine în inima codrului? rupse Mara tăcerea, rîzînd. — Dealtfel după ceea ce s-a întîmplat azi-noapte...

— Dar acum n-ar fi rău să ne întoarcem înapoi. S-ar putea să vină cineva.

— Cu atît mai bine dacă vine și nu ne găsește. Se vor întoarce de unde au venit. Nesuferiții, mai adăugă ea după cîtva timp. Vin să ne deranjeze, cînd noi o ducem atît de bine singuri... Nu-i așa că te simți bine singur cu mine?

— Da, răspunse Bube. Era serios și emoționat. Din păcate, cine știe cît timp va trebui să stăm departe unul de celălalt...

— Sst ! îi spuse drăgăstos Mara. Nu mai vorbi despre asta. Și apoi eu încă mai sper să nu fie absolut necesar. M-am gîndit noaptea trecută și mi-a venit o idee.

— Care ?

— Că te-ai putea ascunde acasă la mine. Vreau să spun, nu chiar în casă, lîngă grădina noastră de zarzavat de lîngă rîu... Într-o colibă de vreascuri unde stătea ascuns Sante cînd n-a vrut să se prezinte la recrutare.

— Dar nu-i deloc același lucru, spuse Bube, deznădăjduit. Atunci stăteau atîția ascunși... Nu puteau să ne caute pe toți. În timp ce acum, numai eu sînt... Nu, imposibil — adăugă — vorbind parcă în sinea lui. Trebuie să mă duc departe.

— Totuși azi nu trebuie să pleci. Chiar dacă vin să te ia, nu trebuie să te duci cu ei... O să pleci mîine. Fiindcă vreau să mai stau cu tine încă o zi... și încă o noapte...

El o strînse în brațe cu emoția dragostei deznădăjduite, dar ea nu-i răspunse în același fel. Nu era ceea ce voia ; era sătulă de sărutări.

— Bube !

— Spune.

— Trebuie să-ți cer ceva. Tu ții la ai tăi ?

— Ce vorbe ! Sigur că țin la ai mei !

— Da, mi-am dat seama, spuse Mara, și părea decepționată. Dar ții mai mult la mama și la sora ta sau la mine ?

— Ce legătură are una cu alta ? Iubirea mea față de mama și de sora mea... e cu totul altceva. Doar n-o fi ca dragostea pe care o simt pentru tine....

— Și la tatăl tău țineai ?

— La tata ? Nici nu l-am cunoscut măcar, ce-oi fi vrînd ? Aveam trei ani cînd a murit. Închipuie-ți ce nenorocire a fost pentru familia mea... Nu știu cum de-a izbutit mama să ne crească. Se ducea să spele, mai adăugă

el după o clipă. Se deșela trudind într-una la spălatul rufelor. Și după asta se mai miră unii că am ideile pe care le am. Dar cum ? Societatea trebuie să îngăduie ca o biată femeie să se spetească muncind numai pentru că a avut nenorocirea să rămînă văduvă ?

— Să nu vorbim acum despre asemenea lucruri, spuse Mara, uitînd că ea fusese prima care adusese vorba. — Să vorbim de mine și de tine.

— În schimb eu vreau să vorbesc mai departe. Crezi că nu știu ce gîndește o anumită lume despre mine ? Și Memmo, care e totuși comunist și el. M-a înfuriat atît de mult alaltăieri... Parcă avea aerul să spună că dacă s-a întîmplat nenorocirea aceea la San Donato, a fost din vina mea. Nu se gîndește prea mult Memmo înainte de a vorbi, mai adăugă el, după scurt timp. El n-a cunoscut niciodată mizeria. Face parte dintr-o familie căreia nu-i lipsesc banii. A studiat, are o diplomă... Dar cum voiai ca mama să mă poată da la învățătură ? Cînd reușea cu greu să cîștige o bucată de pîine ca să ne potolească foamea ? În viața mea n-am avut o jucărie, niciodată un dar... Dulciuri în casa mea nu s-au văzut vreodată... Dacă se întîmpla ca cineva să-mi dea o ciocolată, sau o bomboană, mi se părea că apuc pe Dumnezeu de un picior... Tăcu, și începu să rupă frunzele de pe o ramură pe care o desprinse din pom.

— La ce te gîndești ? îl întrebă după puțin timp Mara.

Bube-i răspunse printr-un gest plictisit.

— Nu, tu te gîndeai la ceva. Știi, eu văd imediat cînd te frămîntă un gînd... ți-l tălmăcesc în ochi.

— Bineînțeles că mă gîndeam... totdeauna te gîndești la ceva.

— Atunci, spune-mi, la ce anume ?

— La nimic... Deodată spuse : — Mă gîndeam la preotul Ciolfi. Și nu mai adăugă nimic.

— De ce l-ai bătut ?

Bube o privi uimit :

— Fiindcă era fascist, nu ?

— Da, dar mai întîi te-ai înțeles cu Memmo să-l duci la închisoare... tocmai ca să eviți să fie bătut.

— E adevărat, dar... O privi : — Și apoi, ce era să fac ? M-ar fi socotit un laș dacă l-aș fi lăsat să fie bătut de femei.

— Cum, de femei ?

— Femeile au tăbărît asupra lui... Cea din autobuz, apoi altele... Au sărit în față și ne-au așteptat la rampa di Castello. Și pe deasupra, s-a mai și împiedicat.

— Cine ? Povestește-mi cum trebuie.

Se vedea că Bube era reținut, de parcă amintirea acelei scene l-ar fi stînjenit ; totuși spuse :

— De la rampa di Castello urci spre intrarea la închisoare... Ajunseserăm în apropiere, fără să se întîmple nimic. Apoi acolo, ne-am pomenit înconjurați de femei. Poate că n-ar fi făcut altceva decît să urle că era un ticălos... Dar lui i-a fost teamă și atunci se vede că nu s-a mai uitat pe unde calcă și s-a împiedicat de o treaptă. Și astfel ele au putut să se năpustească asupra lui, să-l lovească. Eu, îți repet, dacă nu de altceva, măcar în amintirea vremurilor cînd eram copil... fiindcă recunosc că mie nu mi-a făcut nici un rău.

— Atunci, cu atît mai mult, nu trebuia să-l bați ! declară Mara.

— Dar eu n-am vrut ! Ai văzut, nu ? Chiar cînd autobuzul s-a oprit la San Lazzaro... cînd băieții aceia țineau cu tot dinadinsul să se urce și eu i-am oprit...

— Tot așa trebuia să faci și mai tîrziu.

— Da, dar vezi tu... cîteodată te poți afla într-o situație în care nu poți acționa cum vrei. Gîndește-te la cele întîmplate la San Donato...

— Și acolo ai făcut rău, spuse Mara hotărîtă.

— Dar cum ? Trebuia să-mi las tovarășul să rămînă nerăzbunat ? Fiindcă el a tras primul : ticălosul acela de jandarm...

— Dacă l-ați omorît pe jandarm, de ce l-ai mai omorît și tu pe fiu-său ?

Bube o privi aiurit.

— Știi, în asemenea clipe... nu te mai gîndești la ceea ce faci. Totuși, nu mă așteptam din partea ta, exclamă el iritat. Că nu mi-a dat dreptate Memmo, încă mai pot înțelege ; fiindcă el pretinde că e dintre ai noștri, dar nu-i deloc adevărat. El n-a suferit. El n-a cunoscut mizeria ! Dar tu, da ; pe tatăl tău l-au persecutat ; pe fratele tău l-au asasinat ticăloșii ăștia !

Sărise în picioare și acum tremura tot ; ochii i se împăienjeniseră ; părea că ar căuta ceva sau pe cineva asupra căruia să-și reverse propria-i furie.

— Îi voi omorî pe toți ! Ai înțeles ? Pe toți !

— Of, Bubino, nu vreau să te aud vorbind așa !

— Și totuși eu așa spun, și chiar așa voi face !...

— Atunci înseamnă că nu mă iubești. Că puțin îți pasă de mine...

Mai tîrziu, după ce s-au împăcat, Mara i-a spus — Tu, Bubino, nu vei putea să-mi ascunzi niciodată nimic. Fiindcă eu înțeleg ceea ce gîndești tu... Este ca și cum aș fi în inimioara ta.

— Dar eu nu-ți ascund nimic.

— Atunci de ce nu-mi spui tu ce te frămîntă în adîncul inimii tale ? Își puse urechea pe pieptul lui : — Tic-tic-tic, făcu ea. Se ridică, rîzînd : — Iată ce spune inimioara ta : tic-tic-tic ! Și știi ce vrea să spună tic-tic-tic ? Redeveni serioasă. — Vrea să spună... eu o iubesc foarte mult pe Mara mea... și nu vreau s-o supăr... de aceea nu voi mai face acele lucruri... altfel voi fi nevoit să plec

departe... cînd de fapt, eu aș vrea să rămîn întotdeauna alături de ea !

— Da, Mara ; așa e ; este tocmai ceea ce gîndesc, spuse Bube emoționat.

— Atunci, îmi promiți ?

— Ce anume ?

— Că nu vei mai face... asemenea lucruri ?

— Îți promit, spuse Bube.

Ea îl sărută drept răsplată.

După aceea au vorbit despre viitor. Cînd va veni amnistia, el se va întoarce și se vor căsători imediat.

— Și unde vom locui ?

— Hm... acolo unde voi găsi eu de lucru, spuse Bube. Eu aș prefera totuși să plec din Volterra.

— Da, e mai bine să mergem în alt loc, nou, consimți ea. — Undeva unde să nu ne cunoască nimeni. Fiindcă eu și cu tine o ducem foarte bine singuri, nu-i așa, iubitule ? Și nu ne pasă de toți ceilalți. Totuși nu vom rămîne întotdeauna singuri... Vom avea un copil... Tu ce preferi ? Băiat sau fată ?

— Asta nu e ceva ce putem hotărî noi, observă Bube.

— Dar eu sînt convinsă că dacă o să vreau fată voi avea fată... Dar eu prefer băiat ; un băiețaș care să-ți semene.

— Și eu o fată : o fată care să-ți semene.

— Ah, Bubino, ce frumos va fi ! Gîndește-te, o căsuță numai pentru noi și eu o s-o țin totdeauna în ordine, fiindcă sînt harnică, știi ? Mă descurc în ale gospodăriei... Și-o să-ți pregătesc bunătăți la masă... fiindcă sînt pricepută și la asta, ce crezi tu ?... Oh, Bubino, eu vreau să te fac fericit, foarte fericit !

— Dar și tu trebuie să fii fericită.

— Eu voi fi fericită dacă voi reuși să te fac pe tine.

— Și eu... începu Bube, și ar fi vrut să spună și el ceva, dar se fîstîci și nu reuși să-și încheie fraza.

Mara se porni iar să rîdă.

— Oh, Bubino, sînt mai tare ca tine la discuții! Dar și așa, am înțeles eu ce voiai să spui. Prin urmare, ascultă-mă, cînd vom fi căsătoriți, nu vom mai fi două ființe, ci una singură. Vom fi fericiți împreună... Și dacă vom avea vreun necaz, îl vom trece împreună. De exemplu, dacă te va durea un dinte, și pe mine mă va durea un dinte... Oh, Bubino, dar tu te plictisești cu copilăriile mele. Și ai dreptate... Atîtea prostii mai spune și Mara ta... Dar nu trebuie să mă condamni pentru asta. Sînt proastă, e adevărat, în schimb te iubesc atît de mult... Mi se pare că nu mai pot stăvili atîta dragoste cîtă îți port.

Apoi, au vorbit de ceea ce se întîmplase noaptea trecută. Ce noapte lungă a fost! Adormeau, se trezeau, din nou adormeau...

— Bube, pot fi într-adevăr liniștită?

— Sigur.

— Și totuși... ne-am iubit.

— Da... dar nu s-a întîmplat nimic.

— Of, Bubino, dar de ce te îmbujorezi? Acum sîntem ca și soț și soție...

Au venit să-l ia la două după-amiază. Abia terminaseră de mîncat. Bube își închise ranița în grabă, o apucă de curele și coborî pe cărare. Mara alerga în urma lui, urmată de Arnaldo. La volan era un tînăr cu basc, în timp ce un om între două vîrste și de statură mijlocie, voinic, cu pălăria trasă pe ochi, mergea în sus și în jos, pe marginea șoselei. Văzîndu-l pe Bube, îi spuse:

— Să ne grăbim. Și Bube sări în mașină fără să se mai gîndească s-o salute. S-au sărutat prin geamul lăsat al

portierei. — Fii liniștită ; nu-ți face griji, abia avu timp Bube să-i spună. Și omul acela voinic : — Tu așteaptă aici, nu te mișca... Va veni mașina să te ia și să te ducă acasă ! Se sui lîngă șofer ; îi mai spuse iar cîteva cuvinte : — Și dacă va fi să te interogheze cineva, nu știi nimic, n-ai văzut pe nimeni.

Mașina o porni ; ei îi rămase în minte expresia impunătoare și resemnată a lui Bube... Era buimăcită. Se reîntoarse în colibă.

— Va trebui să treacă cel puțin vreo două ore pînă să ajungă înapoi mașina, îi spuse Arnaldo, e mai bine să te trîntești pe pat, stau eu de pază.

Ea se trînti pe pat, dar nu izbuti să adoarmă ; sau poate că a aţipit ușor, dar nu și-a dat seama. Apoi se așeză pe scară cu Arnaldo ; îi puse o sumedenie de întrebări despre Bube, despre familia lui Bube. Băiatul răspundea exact la întrebări de parcă n-ar fi avut cincisprezece ani, ci douăzeci sau douăzeci și cinci.

Mașina reapăru.

— Atunci, adio, Arnaldo ; și mulțumesc pentru tot.

— Adio, Mara, spuse Arnaldo. Pe neașteptate o îmbrățișă și-i pecetlui, cu elan, două sărutări pe obraji. Marei i-a venit să plîngă.

PARTEA A TREIA

MARA A FOST ÎNCÎNTATĂ SĂ SE întoarcă acasă. Contrar obiceiului, mama ei se arătase plină de atenție față de ea.

— Poate că ești istovită, Marina, îi vorbi ea, de cum o îmbrățișase și o sărutase ; îți încălzesc o ceașcă de supă.

Mara se dusese la ea în cameră și apoi, fără un motiv precis, se suise în camera părinților ei ; după ce fusese în casa lui Bube și după ce trăise două zile în coliba aceea, casa ei i se părea spațioasă și cu tot ce-i trebuia. Mama o chemase după aceea să-și ia supa ; alergase și Vinicio să-i spună că pisica făcuse patru pisoiași.

S-au dus împreună să-i vadă. Pisica fusese așezată într-un coș, și Mara cu greu reuși să deslușească cei patru

cotoiași, agățați de spinarea mamei lor care stătea cuminte și liniștită.

— Știi, unul e cenușiu și ceilalți trei sînt negri.

— Da ? Atunci noi îl vom păstra pe cel cenușiu, spuse Mara. Le mîngîie cu duioșie trupșoarele plăpînde. Pe neașteptate, Vinicio izbucnise în plîns :

— Nu vreau să-i omoare ! Nu vreau să-i omoare ! striga el.

— Încetează, prostuțule, cine crezi tu că o să-i omoare ?!

— Tata vrea să-i arunce în fîntîna cea neagră !

Mara îl încurajă, spunîndu-i că aveau să se intereseze dacă nu cumva era vreo familie care să aibă nevoie de pisoi ; unul, fără îndoială că voia mătușa... Apoi îl sărută și-l luă de acolo.

Tatăl lăsase vorbă că nu se va întoarce : acest lucru, nu se știe de ce, îi făcu plăcere Marei. În timp ce luau masa de seară, mama o întrebă dacă fusese bine primită acasă la Bube.

— Ah, desigur, răspunse Mara.

— Dar tu nu trebuia să stai acolo o săptămînă ? insistă mama.

— O, spusesem și eu așa, într-o doară, se grăbi să răspundă Mara. Ce puteam face eu acolo, la Volterra ? Și ca să devieze discuția : — Îți plac pantofii mei ? Mi i-a făcut cadou Bube.

— Ți i-a cumpărat la Volterra ?

— Nu, la Colle.

— Sînt foarte frumoși, n-am ce spune ! Dar trebuie să ai grijă de ei, altfel ți se vor strica imediat. Trebuie să-i păstrezi, să-i încalți cînd o să te duci din nou la Colle. Și ca și cînd acum și-ar fi dat seama pentru prima oară că fetița ei devenise o fată în toată firea : — Dar dacă vrei

să pari și tu o domnișoară, trebuie să fii pieptănată mai cu grijă.

— Numai că părul meu nu vrea să stea cum trebuie. Parcă-s țepi, și rîse cu un aer stingher.

— Fleacuri ! Fiindcă nu-l îngrijești. Trebuie să te speli mai des pe păr și să-l perii bine... Și eu l-am avut ca tine, dar eram ambițioasă, niciodată n-aș fi ieșit în lume cu părul în asemenea hal.

— Dar tu îl aveai mătăsos, mamă, se vede și din fotografia aceea cu tata...

— Fiindcă-l îngrijeam, repetă mama.

Apoi Mara spălă vasele și mama, pe măsură ce le spăla, le și ștergea. Se vedea bine că mama era mulțumită că ea se întorsese acasă. Întinsă pe pat, așteptînd să adoarmă, Mara aproape că se simțea fericită.

„Unde-o fi Bube ?“ se întrebă ea, dar se grăbi să-și, alunge gîndul. Era obosită și-și întindea ici și colo cîte un picior, prețuind, încîntată, moliciunea saltelei.

Cînd mama ei intră în cameră și deschise fereastra, Mara dormea dusă.

— Scoală-te, Mara, trebuie să mergem la vilă să luăm rufele.

Și Mara se trezi, conștientă, năpădită de tristețea că pentru ea începea aceeași viață dinainte.

Vila se afla la un kilometru de sat, pe o creastă de lîngă drumul de provincie : ajungeai la ea, străbătînd o alee de chiparoși care urca brusc în zig-zag. În timp ce se întorcea de acolo cu un coș de rufe pe cap, o opri vechilul, ca s-o întrebe dacă tatăl ei era în sat ; dar nu era decît un pretext ca să intre în vorbă și să-i facă ochi dulci. În trecut, nu i-ar fi displăcut ; acum însă o irita, așa că i-o reteză scurt și-și văzu de drum.

Mama pregătise totul pentru spălatul rufelor ; au săpunit cearșafurile și le-au îndesat în albie. Apoi, mama se

întoarse acasă, nu înainte de a-i fi atras atenția să supravegheze rufele.

— Ei, sigur că da, știu și eu ce trebuie să fac, spuse Mara mîndroasă. Dracu să le ia de rufe! Ce-i pasă ei de rufele contesei?

După-amiază hoinări prin sat; o întîlni pe Liliana și o chemă. Liliana, rece și distantă, n-o scuti pe Mara de cîteva săgeți încărcate de venin. Dar Mara n-a reacționat, fiind pur și simplu descurajată. Se gîndea că doar cu o zi în urmă era împreună cu dragostea ei și că acum era singură, sau acceptînd tovărășia unor persoane care-i erau indiferente, dacă nu și mai rău, odioase... „S-ar putea să fie vorba de cîteva luni", îi spusese Bube. Cîteva luni? Iar ea nu izbutea s-o scoată la capăt nici măcar o zi! Era patru după-amiază, și Mara, de desperare că nu știa ce să mai facă, s-ar fi dat cu capul de pereți.

Se întoarse acasă, și începu să-și ajusteze breteluța de la sutien; dar lăsă lucrul la jumătate, nu avea nici un rost'ceea ce făcea. Ieși afară, intră iar în casă; timpul parcă se oprise în loc.

Sosi tatăl ei cu bicicleta. Se îmbrățișară; apoi tatăl, cu o scuză, se îndepărtă împreună cu ea: voia să afle vești despre Bube. Mara îi povesti pe scurt cele întîmplate; nu-i spuse totuși că rămăseseră singuri în timpul nopții.

— Dar unde l-au dus? întrebă tatăl.

— În străinătate; cel puțin așa mi-a spus Bube, că aveau să-l expatrieze.

— Am înțeles, răspunse tatăl. Se gîndi puțin apoi spuse: — Fără îndoială că-l trimit în Rusia.

— În Rusia? făcu Mara uluită.

— În Rusia, da; și acolo fii convinsă că e în siguranță. Lasă, știu ei, cei de la Partid, ce să facă. Era încîntat că Bube scăpase de ghearele carabinierilor: — I-a fugit de sub nas, spuse, de parcă ar fi fost și meritul lui.

După cină a venit mama Lilianei cu o rudă a lui Mauro. Și atunci au început obișnuitele discuții, ca între femei, despre una, pe care bărbatul o bătea, despre alta, care trebuia să-și facă o operație, și despre nu știu cine, care de trei luni nu se mai dăduse jos din pat. La un moment dat, mătușa i se adresă :

— Ferice de tine, Mara, că ești tînără și n-ai griji. Ei, eu îi spun mereu Lilianei : „Bucură-te de tinerețe, deoarece odată cu căsătoria vin și grijile, de nu vei mai avea o zi liniștită". Marei, această înțelepciune a persoanelor vîrstnice, lipsită de prea mare savantlîc, i se păruse totdeauna fără noimă și artificială ; acum însă o scotea rău din sărite. Ei, cum ? Grijile începeau numai cînd te măritai ? Dar ea le avea de pe acum ; și măcar de s-ar fi putut mărita cu Bube ! Puțin i-ar fi păsat ei de grijile vieții ; ce puteau ele însemna în fața acelui bine unic de a sta împreună cu ființa iubită ?

Se grăbi cu spălatul vaselor și se duse la culcare. Dar pălăvrăgeala plicticoasă a vrăjitoarelor acelora ajungea pînă în cameră : „Bube, Bube al meu !" Of, cu ce furie de senzații și de dorințe retrăia îmbrățișările și sărutările ei cu Bube !

Se întoarse în pat, trîntindu-se cu fața în pernă și afundîndu-se în ea. Nu-și amintea de clipa în care fusese cu totul și cu totul a lui ; ceea ce fusese între ei se petrecuse atît de iute, încît Mara, pe moment, nici nu-și dăduse seama. Nu, ea își aducea aminte doar de îmbrățișările sufocante și puternice și de sărutări. Mai ales de sărutări, sărutările lungi, pătimașe, dîndu-i senzația că-i soarbe sufletul. Sărutările care-i sleiau puterile, lăsînd-o fără suflare, vlăguită și satisfăcută...

Femeile plecaseră ; prin crăpătura ușii nu mai străbătea nici o lumină ; totul era cufundat în tăcere, în casă și afară. Dar ea rămase multă vreme trează, întinsă pe

spate, neclintită, încremenită în gîndul dureros al iubirii pierdute.

Deveni insensibilă la toate ; cînd tatăl ei, după două zile, se descotorosi de pisoiași, azvîrlindu-i în puțul negru, nu numai că nu simți nici un regret, dar aproape că încercă o mulțumire. Lui Vinicio i se spusese că pisoii fuseseră dați unei familii din Colle ; dar fiindcă băiatul o tot plictisea cu întrebările, ea îi dezvălui adevărul cu brutalitate.

— Prostule, tu chiar credeai că tata i-a dus la Colle ? Află că i-a aruncat în puțul negru !

Băiatul a avut o criză de desperare ; l-a lăsat întins pe podeaua din bucătărie, urlînd ca un scos din minți.

Duminică ieși la plimbare cu Annita. Ca de obicei, s-au dus la plimbare pe unica uliță din sat. Mara își arăta mîndră pantofii ei cu tocuri înalte, deși asta nu-i dădea nici o satisfacție. Nu avea ochi decît pentru perechile care treceau : ce putea fi mai frumos, decît să mergi la plimbare, ținîndu-te la braț ?

I-o spuse Annitei, dar prietena îi răspunse că era o adevărată stupizenie obiceiul de a te fîțîi în sus și în jos pe singura uliță din sat ; dacă ea ar fi avut un logodnic s-ar fi retras în vreun loc singuratic.

— Mie nu-mi place să stau multă vreme logodită. Uită-te la cei doi : de cînd eram de-o șchioapă îi tot văd plimbîndu-se împreună la braț. Cred că or fi trecut vreo zece ani de cînd sînt logodiți. Mă întreb ce așteaptă ca să se căsătorească ? Și începu să rîdă cu o vulgaritate necontrolată. Apoi își destăinui părerile în legătură cu viitorul ei soț : — Eu iau lucrurile în mare, ce crezi ? Din punctul meu de vedere, mă mulțumesc ca bărbatul meu să fie bărbat și atît, nu mă uit prea mult la amănunte. Cum spune proverbul ? Poate fi și șchiop și cocoșat... Mara se uită la ea cu dispreț.

În schimb, Annita avea un glas frumos. Nu numai că nu cînta fals, dar cînta cu suflet; parcă era alta cînd cînta.

Trecuseră de ultimele case și se opriseră la marginea unui cîmp. Annita începu să cînte:

„Hoinăresc c-o inimă pustie
Printr-o lume ce nimic nu știe:
Unde-ai dispărut, iubire...“

Mara asculta, fermecată și chinuită. Cîntecul îi trezise brusc suferința ei de dragoste. Ce bine oglindea melodia aceea starea ei sufletească! Ce bine redau cuvintele situația ei! *„Hoinăresc... printr-o lume ce nimic nu știe...“* Nimeni, nimeni nu cunoștea suferința ei! *„Unde-ai dispărut, iubire...“* Îi venea să plîngă... iubirea ei era departe, poate pierdută; și ea era singură, părăsită, și durerea o copleșea. devenea de nesuportat.

A vrut ca Annita să i-o mai cînte o dată.

— Cum de-ți place atît de mult? o întrebă Annita.

— Fiindcă-mi amintește de logodnicul meu.

— Mie-mi amintește de iarna asta cînd dansam în hambar... Începu să rîdă. — Îți aduci aminte de data aceea cînd de unde, de nounde a apărut un șoarece? Apoi spuse că aveau să danseze și în iarna asta.

— Mie puțin îmi pasă, făcu Mara.

— Cum așa? Ei bine, nici mie, ce crezi? Nici eu nu sînt nebună după dans. Te lipești cît te lipești de cîte un tînăr și totul se termină acolo.

— Te rog, mai cîntă-mi pentru ultima oară *„Hoinăresc c-o inimă pustie“*.

Și din nou melodia aceea tristă s-a furișat în sufletul ei și cuvintele i-au adîncit și mai mult durerea. Seara, în pat, și-a cîntat ea singură pentru ea cîntecul, încet, de

cel puțin zece ori. Suferea și se bucura în același timp; da, pentru că era mulțumită să-și redeschidă rana.

O mîndrie amară se înfiripa în sufletul ei. Pe ceilalți, pe ființele care nu iubeau, nu sufereau, le disprețuia și aproape că le compătimea. Era ceea ce simțea față de Annita, de Liliana, față de celelalte fete, ce nu-i inspirau decît dispreț și în fond, compătimire.

Într-o după-amiază se întorcea de la grădina de zarzavat și, în fața ei, pe cărăruia abruptă, mergea o bătrînă cocîrjată de greutatea unui mănunchi de vreascuri. Trecu de ea, dar se auzi strigată: — Fata mea, ajută-mă, te rog! Voia să-i așeze mai bine vreascurile, care-i alunecaseră. Mara o ajută fără nici o poftă; bătrîna o întrebă:

— Dar cine ești? Mi se pare că te cunosc. Ești fata lui Gildo?

— Nu.

— Atunci cine ești? insistă bătrînica.

Oh, afurisita! Tare-ar mai fi vrut Mara să-i dea un brînci. De ce mai trăia o babă ca ea, la ce bun?...

Cînd se întorcea acasă, o luă pe drumul cel mai lung, care ducea pînă la casa parohială. Pe iarba verde din fața bisericii, preotul stătea de vorbă cu o femeiușcă. Trecînd prin fața casei mătușii, Marei i-a venit în minte s-o cheme pe Liliana; dar renunță. De la fereastra deschisă a unei căsuțe joase, de curînd construită, se auzea o muzică veselă. Mara își încetini pasul. Știa cine locuiește în casa aceea: o tînără siciliană, soția unuia din sat. Mara îi văzuse, duminica, plimbîndu-se, îmbrățișați. Mătușa spunea: — Siciliana și soțul ei nu fac decît să se dea în spectacol. Se îmbrățișează în prezența tuturor, se sărută ca la cinematograf.

Credea că-i bîrfește, dar pentru Mara era cea mai frumoasă laudă care i se putea aduce unui tînăr și unei fete, aceea de a semăna cu un cuplu de cinematograf.

Oare numai în film se întîmplă ca doi tineri să se iubească și să nu se satură niciodată de sărutări ? Și să fie fericiți, și să se lase văzuți de toată lumea ?

Mara oftă. Ea trebuia să se lipsească de dragoste ; și cine știe pentru cît timp avea să se lipsească. Pentru a scăpa de golul îngrozitor al prezentului, se refugia în trecut, evocînd în toate amănuntele puținele ore de intimitate cu Bube. Sau încerca să-și închipuie viitorul. Și ei doi aveau să aibă o căsuță ca aceea pe care o clădise zidarul pentru soția sa, siciliana : cu o cameră, o bucătărie și nimic altceva ; dar nouă, curată, plăcută, cu dale colorate pe jos și cu dale albe în spatele lavoarului, cu ghivece cu mușcate la ferestre. Și ea avea să țină radio-ul deschis cînd se transmiteau cantonete ca să-i treacă timpul mai ușor în așteptarea reîntoarcerii lui Bube.

Deși nu spusese nimănui un cuvînt, ceilalți, în cele din urmă, și-au dat seama de starea ei sufletească.

— Pot să știu ce ai ? o întrebase mama ei.

— N-am nimic, răspunsese ea ; și imediat adăugase : — Am nervi ; n-am dreptul să am nervi ?

— Fiindcă iubitul tău e departe ? făcuse mama ironică. Dacă aș fi eu în locul tău, nu m-aș amări atît. Nu merită să te amărăști atît de mult din cauza asta.

Mara nu-i mai răspunse nimic, dar cînd mătușa ei îi ținuse o predică asemănătoare, o sfătuise să-și vadă de-ale ei.

Și mătușa :

— În fond, ce ți-am spus ? Doar se vede cale de-o poștă că ești foc de îndrăgostită... Și de cine, dacă te gîndești... Văd că se adevărește povestea cu musca de aur : se părea că ai avea cine știe ce pretenții ca pînă la urmă să te mulțumești cu acel coate-goale. Și de-ar fi numai un zdrențăros ! adăugă ea cu aerul persoanei care știe multe.

— Ce vrei să spui ? sări Mara.

— Vreau să spun că a făcut-o de oaie Bube al tău... dacă-i adevărat că-l căutau carabinierii și că a fost nevoit să fugă. Poate că nu e așa ? Luată pe neașteptate, Mara n-a știut ce să-i mai răspundă ; și mătușa, care o spiona atentă, se grăbi să tragă concluzia : — Știam eu că e ceva la mijloc.

— Ce legătură are cu tot ce spui ; este o învinuire de natură politică, spuse Mara.

— Da, de natură politică ! Persoanele cumsecade, draga mea, n-au niciodată de-a face cu carabinierii.

Așa că toată povestea a fost descoperită și la Monteguidi. Mara îl bănui pe Carlino : îl văzuse de dimineață cînd se oprise să stea de vorbă cu mătușa.

A doua zi (se întorsese de două săptămîni la Monteguidi) un carabinier pe bicicletă îi aduse un aviz. Era scris că în dimineața următoare va trebui să se prezinte la jandarmeria din Colle.

În spatele mesei stătea un bărbat între două vîrste, scund, robust, cu părul blond, lînos, nasul turtit, buzele groase și proeminente ; își ridică o clipă privirea și apoi continuă să scrie, fără să spună nimic. Mara nu cunoștea gradele, dar pricepu imediat că era șeful de post. „Să sperăm că te va interoga locotenentul", îi spusese tatăl ei pe drum. „Cu locotenentul se mai poate discuta, în schimb șeful de post este o adevărată bestie".

A avut timp să observe și portretul regelui pe perete ; și-a amintit de cuvintele lui Bube în legătură cu șeful de post din San Donato.

Șeful încetă să mai scrie și-i spuse brusc :

— Ia loc — și-i arătă scaunul. După ce o întrebă ce vîrstă are și care e numele părinților, o privi fix : — Și acum, domnișoară, fii foarte atentă cum răspunzi : pen-

tru că trebuie să-mi spui adevărul... Îl cunoşti pe Cappellini Arturo, zis Bube ?

— Da.

— Îl cunoşti bine ?

— Sigur : e logodnicul meu.

— De cît timp îl cunoşti ?

— L-am cunoscut anul trecut pe vremea asta. Nu, ceva mai tirziu...

— Şi în ce fel v-aţi cunoscut ?

— Era partizan împreună cu fratele meu Sante, care a fost ucis de nemţi ; şi aşa, după ce a trecut războiul, a venit să-mi cunoască familia. Astfel o instruise tatăl ei să răspundă. „Spune-le că eşti sora unui partizan, căzut eroic ; totdeauna asta e ceva ce-i impresionează pe nenorociţii aceia."

— Cînd l-ai văzut ultima oară ?

— Or fi vreo cincisprezece zile.

— Spune-mi ziua precisă.

— Era... vineri.

— Vineri 28 mai ?

— Da, răspunse Mara.

— Şi unde l-ai văzut ?

— Cum, unde l-am văzut ? La Monteguidi.

— Şi de unde venea ?

— Da la San Donato.

— Şi dumneata nu te-ai mirat că-l vezi venind la Monteguidi ?

— De ce trebuia să mă fi mirat ? Cînd şi cînd, venea să mă vadă.

— Dar ce ţi-a spus logodnicul dumitale ? Ţi-a explicat motivul pentru care a plecat de la San Donato ?

— Nici gînd... Mi-a spus că a venit să mă vadă.

— Domnişoară, fii foarte atentă, să nu spui minciuni. La noi minciunile au picioare scurte. Şi cine spune

minciuni în timpul unui interogatoriu, știi unde ajunge ? Și o privi din nou fix, dar ea își revenise, reușind să-i susțină privirea cutezătoare. — La închisoare. Ea nici nu clipi. — Ți-a povestit logodnicul ce s-a întîmplat la San Donato ?

— Nu, nu mi-a spus nimic.

— Dar știi că logodnicul dumitale este un asasin ?

La cuvîntul acesta, simți că se cutremură, vibrîndu-i fiece fibră ; dar nu rosti o vorbă.

— Prin urmare, știi.

— Nu, nu știu nimic.

— Dar dacă n-ai știi, n-ai sta atît de liniștită ! Nu se întîmplă în fiecare clipă să afli că logodnicul tău e un ucigaș ! Oare pe dumneata nu te impresionează în nici un fel, să afli că logodnicul dumitale e un asasin ? Mara ridică din umeri. — Domnișoară, dumneata nu vrei să ne ajuți să descoperim adevărul ; ai să vezi c-o să fie rău pentru dumneata.

Fără să știe, Mara alesese calea cea mai bună : să stea acolo neclintită și îndîrjită, fără să se abată deloc de la răspunsul ei : — Nu, eu nu știu nimic. În cele din urmă, șeful de post își ieși din sărite :

— Te voi acuza de complicitate ! Ai înțeles ? Mara rămase tăcută și impasibilă. — În sfîrșit, dumneata vrei să vorbești, da sau nu ?

— Dumneavoastră întrebați-mă și eu vă răspund, spuse ea calmă. Șeful de post transpira.

— Dumneata te-ai dus la Volterra cu acest Bube. Nu încerca să negi pentru că ai fost văzută.

— Dar cine neagă ?

— De ce anume te-ai dus la Volterra ?

— Ca să cunosc familia logodnicului meu.

— Nu-i adevărat ! Și șeful de post dădu cu pumnul în masă. Dumneata nici n-ai fost acasă la Bube.

— Şi totuşi eu am fost acolo.

— Minţi.

Marei îi venea să rîdă : o dată a spus şi ea adevărul şi omul acela n-o credea.

— Carabinierii nu te-au găsit la Bube acasă.

— Nu m-au găsit fiindcă plecasem.

— Şi unde erai plecată ?

— La plimbare, răspunse Mara.

Şeful de post o privi pieziş : se vedea că-i era teamă să nu fie luat peste picior. Dar se stăpîni :

— Cunoşti pe un oarecare Fantacci Renato ?

— Nu.

— Şi totuşi îl cunoşti.

— Ei asta-i, făcu Mara amuzată de situaţie. De acest Fantacci chiar că nu auzise niciodată ; dar dacă şeful de post i-ar fi rostit şi porecla atunci ar fi stat în cumpănă şi poate că i-ar fi răspuns.

— Şi după ?

— După ce ?

— După ce-ai fost la Volterra... unde te-ai dus ?

— M-am întors la Monteguidi, răspunse Mara.

— Şi Bube unde s-a dus ?

— Ce ştiu eu ?

— Dar după părerea dumitale unde e Bube acum ?

— La Volterra, minţi Mara cu neobrăzare. Acum înţelegea că luase calea cea mai bună ; se putea şi distra pe socoteala măgarului de şef de post.

— Da, într-adevăr, la Volterra ; sau dacă nu, cine ştie, s-o fi reîntors la San Donato. Dumneata ce crezi ? Brusc, el încetă să mai facă pe spiritualul : — Bube a fugit ; dar îl vom prinde. Fii convinsă că-l vom prinde. Şi atunci nimeni nu-l va mai putea scăpa de ocnă... şi nici pentru dumneata nu prevăd un sfîrşit prea bun ! Fiindcă cine ajută pe un criminal să fugă, comite şi el o crimă.

Se deschise ușa și apăru un ofițeraș :

— Ați terminat, domnule plutonier major ? — și în același timp își aruncă privirea asupra fetei.

— Da, domnule locotenent.

— Atunci încheiați imediat procesul verbal și dați-mi-l la semnat... A ! formulați și scrisoarea de transmitere mai departe a procesului verbal : trebuie să-l trimitem cu poșta de dimineață.

— Imediat, domnule locotenent. Și, cu o expresie posomorîtă, se ridică pentru a se așeza apoi în fața unei mașini mari de scris. Mara a putut observa că are picioarele strîmbe. „Parcă-i un maimuțoi.“ Era încîntată că-i ținuse piept : și chiar că-l luase peste picior pe maimuțoiul acela.

A fost nevoită să stea acolo o jumătate de oră încheiată, în timp ce șeful de post bătea la mașină literă cu literă ; și cu pauze lungi, în timpul cărora se scărpina în cap. Apoi se apleca deasupra mașinii ca să vadă ce scrisese și se strîmba de parcă n-ar fi fost deloc satisfăcut. La urmă trase foaia de hîrtie, se întoarse la locul lui, în spatele biroului, și spuse :

— Acum citesc procesul verbal al interogatoriului ; dumneata să fii foarte atentă, fiindcă după aceea trebuie să-l semnezi. Și cu o voce fără culoare, începu : „Azi, 14 iunie 1945, în fața mea, sergent major Sciacca Vincenzo, s-a prezentat numita Castelluci Mara, fiica lui Antonio și a Mariei Del Testa, necăsătorită, de ani șaisprezece, locuind în această comună, în satul Monteguidi. La întrebare răspunde : «Îl cunosc pe Cappellini Arturo zis Bube, cu care sînt logodită...»“

Tatăl ei o aștepta cuprins de neliniști ; dar văzînd-o surîzătoare, se liniști.

— Prin urmare, a mers bine ? o întrebă de cum a văzut-o ieșind.

— Foarte bine, îi răspunse Mara. Și-i povesti cum încercase s-o sperie plutonierul major ; dar ea nu se lăsase intimidată ; și cum nu i-a spus nimic din tot ce voia el să afle. La urmă m-a întrebat : „Unde crezi dumneata că e Bube în clipa asta ?“ și eu i-am răspuns : „Ce știu eu ? O fi la Volterra“. Și apoi i-am ris în nas, prostănaculuі aceluia.

Tatăl ei era încîntat de ea și emoționat.

— Bravo, fata mea ; ești o logodnică demnă de un băiat ca Bube.

O luă cu el la sediu, unde Mara a fost obligată să reia povestirea în fața secretarului, un tînăr în genul lui Lidori.

— Ce-ți spuneam ! exclamă tatăl, la urmă. Știe să se descurce, fata mea, și încă bine. Ce mai, n-o spun numai așa, dar am știut să fac copiilor mei o educație de adevărați comuniști. Vrei să știi ? Ea, ce-i drept, nu avea atunci nici cincisprezece ani, era o fetiță : într-o zi cînd Sante era acasă, ascuns în colibă, și satul era ticsit de soldați, veniți special ca să-i caute pe cei ce nu voiau să fie recrutați, ei bine, eu m-am ascuns bineînțeles în șură, și soția mea nu avea curajul să iasă din casă, căci dacă ar fi văzut-o cu sufertașul, și-ar fi închipuit că se duce să-i ducă de mîncare băiatului. Ca să n-o mai lungesc, i-am dat mîncarea pentru Sante, Marei ; și ea, de îndată ce a ieșit din casă, a și dat de o patrulă. O opresc : „Ce-ai acolo ?“ Și ea ! „O crăticioară cu mîncare“. „Și cui i-o duci ? Cuiva care stă ascuns ?“ Și ea : „I-o duc bunicei mele care e infirmă“. Și spusese și pe un ton de sfidare : „Dacă nu mă credeți, veniți după mine“. Și soldații, văzînd-o atît de sigură pe ce spunea, au crezut-o...

La amiază s-au dus să mănînce într-un birt, undeva pe aproape ; veni și secretarul. El discuta cu tatăl ei despre politică ; Mara nu pricepea cine știe ce, dar și așa,

tot îi făcea plăcere să-i asculte. Simțea mai puțin durerea despărțirii : poate pentru că discuțiile acelea le auzise și cu Bube ; și fiindcă tînărul acela, prin felul lui de a vorbi, i-l reamintea pe Lidori...

II

După ce-au luat masa, tatăl s-a reîntors la sediu. Ea a rămas să mai hoinărească prin tîrg. A vrut să se întoarcă prin toate locurile pe unde fusese cu Bube ; în piațeta unde era tîrgul gol și mizer ; în grădinița din mijlocul pieții ; sub porticuri, să privească vitrinele, magazinele... Mai înainte de a pleca, Bube a insistat să-i dea cele trei mii de lire. Ajungînd acasă ea i le-a dat maică-si să i le păstreze. Apoi a uitat de bani, într-atît, încît abia acum își amintise de ei ! Dar numai la geantă nu-i era gîndul : n-o mai voia ; cu banii aceia n-avea să-și cumpere absolut nimic, asta-i !

— Ce proastă am fost mai înainte, cînd dădeam atîta importanță unor asemenea lucruri ; pantofi cu tocuri înalte, geantă...

Deodată simți un fior : îl văzuse, la doi pași, în fața ei, pe șeful de post. Mergea repede, cu picioarele lui strîmbe. „Bine că nu m-a văzut", se gîndi Mara. Sigur că și dacă m-ar fi văzut, n-ar fi fost nimic rău... Mie nu-mi pot face nimic... Dar lui Bube ?" Și se gîndi din nou la cuvintele șefului de post : „A fugit, noi totuși îl vom prinde, și atunci nimeni nu-l va mai scăpa de la ocnă..."

Ocnă ? Dar ocnă însemna că avea să rămînă în temniță pînă la moarte ! Simți că leșină... Continuînd să meargă ca un automat, ieșise de sub portic, și acum mer-

gea pe lîngă gardul de ciment, de-a lungul căii ferate... Era un tren care tocmai pleca, cu locomotiva care pufăia. „Dacă o să pună mîna pe el, eu mă arunc înaintea trenului", se gîndi deodată Mara.

Dar nu, nu era nimic adevărat, șeful de post îi spusese așa numai ca s-o sperie. N-o amenințase oare că o va trimite la închisoare și pe ea? Rîse, ușurată, în sinea ei. Doar nu trebuia să-l creadă pe șef, trebuia să creadă în ceea ce-i spusese Bube, în ceea ce-i spusese tatăl ei, în ceea ce-i spusese Lidori... Că era o chestiune de timp, apoi avea să vină o amnistie...

Dar o străpunse o îndoială: „Și dacă cumva mi-au ascuns adevărul? Dacă m-au mințit, anume ca să nu cad pradă desperării? Dacă s-au înțeles cu toții să nu-mi spună nimic? Oh, Doamne, cum să fac să știu adevărul?"

Tatăl ei! Avea să-l întrebe pe tatăl ei. Avea să-i spună: „Tată, trebuie să-mi spui adevărul! Jură-mi! Jură pe Sante!" Și se duse la sediu. Dar tatăl ei nu era în cameră. Se adresă unui tînăr care stătea pe coridor.

— E la ședință, îi răspunse acesta.

— Dar eu trebuie să-i vorbesc imediat.

— Nu se poate, sînt în ședință.

— Și cînd se termină această ședință?

— Cine știe?

Mara rămase acolo, așezată pe o bancă, frămîntîndu-și mîinile. Din cînd în cînd sosea cîte o persoană, spunea că vrea să vorbească cu... iar tînărul îi răspundea în mod invariabil: „Nu se poate, sînt în ședință".

În sfîrșit, se deschise ușa din fundul coridorului, și secretarul ieși însoțit de cineva; în urma lui apăru și tatăl Marei alături de alți cîțiva bărbați. Discutau tare; ba chiar rîdeau; Mara se ridică și luînd-o într-acolo, se opri în fața tatălui ei: — Tată, trebuie să-ți spun ceva.

— Mergem imediat! Dar continua să vorbească cu unul, cu altul; intră o clipă și în camera lui; în cele din urmă, îi spuse secretarului:

— Atunci, dacă nu mai e nimic altceva, eu plec, trebuie s-o duc acasă pe fata mea; și secretarul:

— Du-te, du-te liniștit. Veni s-o salute: — La revedere, domnișoară și... felicitări.

În gang, tatăl își luă bicicleta. Îi făcu semn să se urce și ea.

— Tată, ascultă ceva mai întîi; azi-dimineață am uitat ceva. Șeful de post a spus că pe Bube îl vor prinde negreșit și după aceea îl vor băga la închisoare pe viață.

— Da, chiar că-l vor prinde, n-am ce spune! răspunse tatăl ei. La ora asta Bube își rîde de ei.

— Dar dacă l-ar prinde?

— Unde? În Rusia sînt la putere comuniștii; nicidecum pociții ăștia.

— Atunci Bube va trebui să rămînă tot restul vieții în Rusia, deoarece dacă s-ar întoarce în Italia, l-ar prinde imediat.

— Nici gînd! Lasă să plece englezii și americanii de aici, și pe urmă îi arătăm noi jandarmului cine comandă! Hai, suie pe cadru!

X

Mara își dădu seama că mama ei o privea într-un mod ciudat. Și la masă, pe neașteptate, o auzi cum întreabă:

— Pot să știu și eu ce-a făcut Bube al tău?

— Nimic, dar glasul îi tremura.

— Atunci, ce voiau carabinierii de la tine?

— Nimic: voiau să știe ceva de pe vremea cînd Bube era partizan... Se înțelesese cu tatăl ei ca mamei să-i dea această explicație.

— Și de ce nu l-au întrebat pe el?

— Fiindcă Bube nu e acum aici, răspunse pentru ea, tatăl.

— Atunci e adevărat că a fost nevoit să fugă!

— Cine a spus asta?

— Toată lumea o spune.

— Ei, da... Partidul a hotărît astfel. Carabinierii voiau să-l interogheze și atunci, cei de la Partid i-au cerut să nu se prezinte. Fiindcă noi, comuniștii, nu trebuie să dăm cont de acțiunile noastre carabinierilor. Fir-ar să fie!... înjură el. — Ar fi de rîs dacă un comunist ar trebui să dea socoteală de acțiunile lui justiției burgheze...

Deodată, mama îl întrerupse:

— Cu asemenea discuții l-ai distrus tu pe Sante! Și acum o distrugi și pe ea — și-o arătă pe Mara.

Tatăl simți brusc că nu mai e sigur pe el.

— Ce tot spui? se bîlbîi el.

— Da, tu cu discuțiile tale l-ai înfierbîntat pe Sante... de-a ajuns acolo unde a ajuns. Tu ai fost cauza morții lui...

— Ai înnebunit?

— Dacă nu erai tu să-i vîri în cap ideea cu partizanii — continuă mama, fără să țină seama de el — ar fi rămas aici... cum au făcut toți ceilalți tineri... Fiindcă nu s-a găsit nimeni în sat la noi să se ducă la partizani... Numai băiețașul meu s-a dus — începu să strige de-a binelea — și numai tu l-ai convins să se ducă!

— Ai fi vrut să-l sfătuiesc să se prezinte ca soldat al Republicii Sociale Italiene?

— Era de ajuns să nu-i fi vîrît în cap ideea cu partizanii — repetă neîndurătoare mama. Of, Doamne, dacă ar fi rămas Santino al meu acasă, azi ar fi în viață! și izbucni în hohote de plîns.

— Liniștește-te, mamă, începu să-i spună tatăl. Era tulburat. — Sante... și-a făcut datoria. Nu-i vina mea că nutrea astfel de sentimente... Tu, mamă, nu trebuie să

spui că-i vina mea... Pe neașteptate strigă : Recunosc, am fost un tată rău... Mi-am părăsit copiii cînd erau mici... am ajuns și la închisoare... Dar pe Sante îl iubeam... Era mîndria vieții mele, Sante... eram mîndru să aveam un asemenea băiat... Tu, mamă, nu trebuia să-mi vorbești astfel... spune-mi ce vrei, dar nu asta, asta nu trebuie să mi-o spui... Copii ! Vă iau drept martori : nu-i vina mea... Vorbea și plîngea. Niciodată nu-l mai văzuse Mara în asemenea stare.

Cu glasul tremurîndu-i de emoție, Mara le spuse :

— Mamă, tată ! Gata, împăcați-vă !

Mama își ridică privirea și-și șterse lacrimile.

— Da, spuse mama cu un fir de voce. Se adresă soțului : — Nu lua în seamă ceea ce spun. De prea mare durere vorbesc așa... Durerea față de bietul meu băiat care a murit... Da, și tu țineai la el... nu era băiatul tău, dar tot îl iubeai...

— Uite, așa mamă, așa — se bîlbîi tatăl ; nu mai plînge, e mai bine așa.

N-au mai spus nimic, n-au mai făcut un gest : pentru prima dată uniți în durere din cauza fiului mort. Și Mara, în timp ce spăla vasele, cu spatele întors spre părinții ei, simți rostogolindu-i-se pe obraji, tăcute, primele lacrimi pentru fratele ei.

Numai după sfîrșitul ceremoniei funebre făcută în amintirea lui Sante a putut Mara să stea de vorbă cu Lidori :

— Ai aflat ceva ?

— Nu, încă nimic, răspunse Lidori. Se retraseră într-un colț.

— Și totuși, a trecut o lună.

— În fond, ce vrei, nu-i este ușor să transmită vești

despre el. Trebuie să fie prudent. Și apoi, acolo, în Nord, abia s-a sfîrșit războiul, poșta încă nu funcționează.

— Dar unde se află ? Măcar atît dacă aș putea ști...

— Cred că în Jugoslavia. Am aflat că ai fost chemată de carabinierii din Colle...

— Da, răspunse Mara ; și-i povesti cum se desfășurase discuția acolo. Mi-a pus, între altele, unele întrebări ciudate... de exemplu m-a întrebat dacă-l cunosc pe un oarecare Fantoni Renato... ba nu, Fantocci Renato...

— Și tu ce i-ai răspuns ? o întrebă Lidori.

— Că nu-l cunosc, ceea ce e purul adevăr. În fond nu cunosc pe nimeni cu numele ăsta.

— Numele ăsta e numele meu.

— Al tău ? Și Mara își puse mîna peste gură, speriată și în același timp amuzată. Ei bine, dar eu cînd te-am cunoscut te-am știut pe numele de Lidori și atît !

Lidori trebuia să se întoarcă imediat înapoi ; s-au despărțit strîngîndu-și mîinile cu putere. Și Mara se simțea mai înseninată, deși Lidori nu-i spusese nimic nou despre Bube.

Mara găsi casa plină de lume. Bărbații stăteau în bucătărie, în jurul tatălui ei care de cum o văzu îi ceru să aducă încă o sticlă de vin. Pe lîngă mulți alți oameni din sat, mai era și primarul, secretarul sediului din Colle, și unchiul ei. Tată-său, foarte tulburat, vorbea într-una și în timp ce turna de băut oaspeților, îi tremura mîna.

Și camera lor de dormit era plină de lume ; mai multe femei îi țineau de urît mamei. Biata femeie zăcea pe pat, descompusă de durere. Slujba pentru Sante îi readusese în minte zilele tragediei.

— Of, Marina — exclamă ea de îndată ce o văzu și din nou izbucni în plîns.

Seara, cînd s-a putut duce în sfîrșit să se culce, Mara era frîntă de oboseală.

Acum cînd știa că trupul neînsuflețit al lui Sante zăcea în cimitirul din sat, mama își mai reveni parcă. Cel puțin nu mai avea acel aer absent al ființei căreia nu-i mai pasă de nimeni și de nimic. Copiii pe care-i mai avea redeveniseră pentru ea o rațiune a vieții.

Mara, în primul rînd ; era neliniștită pentru fata ei. Într-o zi cînd s-au dus împreună să strîngă spicele de grîu rămase pe cîmp, maică-sa îi spuse :

— Ascult-o pe mama ta, Marina... Uită-l pe Bube. Nu te mai gîndi la el ; nu-i un om care să te facă fericită.

— Dar, mamă, tu nu-l cunoști ; l-ai văzut abia de două, trei ori.

— Da, și mi-a fost de ajuns. Are o privire care nu-mi place. Și apoi, mereu cu revolverul în buzunar... Ca să împarți viața cu un asemenea om, e firesc să ai numai necazuri.

— El are ideile lui, mamă.

— Nu de ideile lui e vorba ! Și Sante avea aceleași idei, dar n-ar fi fost în stare să facă vreun rău nici unei muște. Și tatăl tău, ce crezi ? spune el, spune... dar ce-i drept, n-a făcut rău niciodată, nimănui. Are atîtea defecte, e cam trîndav, mai și bea, dar nu e rău.

— Nici Bube nu e rău, mamă ; eu îl cunosc bine, fii sigură... Mama o întrerupse :

— Atunci de ce n-ai vrut să-mi spui ce-a făcut ? O privea cercetător cuprinsă de neliniște.

— S-a pomenit... amestecat într-o încăierare mai violentă ; dar crede-mă că el nu are nici o vină : a fost forțat de împrejurări...

— Ce încăierare ? Povestește-mi mai deslușit.

Mara încercă să-i vorbească, dar nu izbuti. Simțea un nod în gît. Nu, nu era în stare să-i povestească faptele, întocmai cum se petrecuseră...

— Vezi că nu vrei să-mi spui ? înseamnă că și ție ți-e rușine.

Nici de astă dată n-a fost capabilă să răspundă.

Mama n-o mai întrebă nimic ; dar nu trecea zi, să nu facă aluzie la „nenorocirea" fetei. Și încet încet, Mara începu și ea să gîndească la fel. și anume că era o nenorocire să-ți legi viața de un om ca Bube.

Într-o duminică dimineață, Mara intră grăbită, aproape alergînd, în prăvălie ; dar rămase încremenită cînd dădu cu ochii de părintele Ciolfi.

Stătea în picioare, lîngă tejghea, cu pălăria ridicată pe frunte ; avea aceeași sutană, peste măsură de veche și de soioasă. O privi o clipă, apoi își citi, liniștit, ziarul.

Mara se grăbi să-și facă cumpărăturile și să plece. Ce făcea preotul Ciolfi la Monteguidi ?

Explicația a avut-o după aceea din vorbele unei femei : Ciolfi era noul paroh din Cavallano, un sătuleț la vreo trei kilometri depărtare.

L-a revăzut după alte cîteva dimineți ; de astă dată împreună cu Carlino care de îndată ce-o descoperi, îi spuse ceva, încet, preotului.

Cînd Mara se întoarse, preotul era tot acolo, neclintit, în fața prăvăliei ; de astă dată o scrută atent cu privirea. „Răutatea de Carlino i-a spus că sînt logodnica lui Bube." Ca să-i arate că nu-i era teamă, trecu prin fața lui și se uită fix la el. Preotul se grăbi să se uite în altă parte.

Seara, tatăl ei părea prost dispus. De obicei, în casă, se abținea să discute despre politică, deoarece mama dădea imediat semne că-i era profund nesuferit asemenea subiect ; dar în seara aceea era prea supărat, ca să nu înceapă să depene una din discuțiile lui încîlcite și lungi ca pelteaua, adresîndu-se în primul rînd fetei lui, de

parcă ea ar fi fost în stare să-l înțeleagă. Dar și mama, lucru neobișnuit la ea, îi urmărea atentă cuvintele.

— În sfîrșit, ce este acest *Uomo qualunque?* își întrebă ea bărbatul.

— Sînt fasciștii, fasciștii care se numesc așa acum. Nu le-a fost de ajuns lecția primită; ticăloși nenorociți; vor să mai primească altă lecție, asta vor... Și și-au găsit un adept și aici în sat... acum, cu precizie, nu știm cine e; dar sîntem cu ochii pe trei sau patru... Ca să nu mai spun că la Cavallano s-a și format un mic grup. Șeful lor este prăpăditul de popă, venit de la Volterra.

— Preotul Ciolfi, spuse Mara.

— Ciolli, Ciolfi, un nume cam așa. Am și primit informațiile. Închipuie-ți că episcopul l-a trimis într-o parohie de lîngă Volterra, dar poporul s-a revoltat și nu l-a vrut. Și atunci episcopul ni l-a dat nouă în dar. Dar și așa, Cavallano a fost totdeauna un cuib... Ah, știi cine mai e? Carlino. Și el e totdeauna cu un *Uomo qualunque* în buzunar... Să ții minte, Mara: dacă i se năzare să vină aici, trîntește-i ușa în nas. În casa mea nu admit asemenea oameni. Un ticălos nenorocit! După ce i s-a iertat trecutul... la Volterra tovarășii i-au mai dat și o foaie... Dar pe cît puneți voi rămășag, exclamă el, că de s-o întîmpla să-mi iasă în cale, îl apuc de piept... și-i trîntesc vreo cîteva... La fel și preotului: să stea în parohia lui, să încremenească acolo! Dar dacă are de gînd să vină aici, ca să ne aducă necazuri... Femeii de la prăvălie, i-am și spus dealtfel: pachetul cu exemplarele din *Uomo qualunque* trebuie să-l trimiteți înapoi. La Monteguidi porcăria asta nu trebuie s-o citească nimeni. Dumnezeule! și înjură. — Nu trebuie să ne provoace, nu trebuie! Căci altfel, de astă dată o să se termine rău, nu glumă.

— Tu mai lasă-i în plata Domnului, spuse mama pe neașteptate. Este o lume fără conștiință: după tot răul

pe care l-au făcut... Apoi se adresă fetei : — Marina, mîine te duci la vilă, amintește-ți să iei daliile pentru Sante.

— Vinicio ! Unde ești ?

— Sînt aici. Caut raci.

— Fii atent, să nu intri cu picioarele în apă. Știi cît de ușor răcești ! Ai face mai bine dacă m-ai ajuta să culeg roșiile, mai adăugă după puțin timp.

Trebuia să umple două coșuri : le strîngea pentru conserve. Apoi avea de udat brazda cu salată și tulpinele de fasole. Dar oricum, nu era mare grabă. Era atît de plăcut acolo în vale : doar foșnetul plopilor stîrnea o adiere răcoroasă.

Celelalte grădini de zarzavat erau tot ca a lor ; brazde pe o suprafață nu prea întinsă, împrejmuită cu un gard de nuiele și închisă cu o portiță și un zăvor. Ele continuau astfel, de-a lungul desișului pădurii, de unde se iveau trunchiurile de plopi, drepți și golași, abia purtînd un ciuf de frunze în vîrf.

Deodată apăru Mauro care cobora pe cărăruie. Ea se grăbi să-l cheme pe Vinicio, fiindcă nu voia să rămînă singură cu el. Fratele nu-i răspunse. Ea îl strigă.

— Vinicio ! Unde te-ai virît ? Nu știi că în rîu cineva a văzut un șarpe atît de lung ?

Fratele ei nu-i răspunse nici de astă dată, dar puțin după aceea apăru și el.

— Ce șarpe ? Ce șarpe ? vorbea el speriat.

— Un șarpe lung de aici pînă aici. Du-te, du-te tu după raci și o să vezi ce-o să pățești.

— Mincinoaso ! se răsti băiatul. Dar rămase să se învîrtească pe lîngă grădină.

Mauro se apropia grijuliu și aproape pe furiș, de parcă n-ar fi fost prea sigur de primirea care-l aștepta din partea ei. De cîtva timp era acasă și începuse iar să-i dea tîrcoale. Știind-o logodită, nu mai îndrăznea să pună mîna pe ea ; se mulțumea doar să-i spună vorbe deocheate.

Împinse portița și intră în grădină.

— Fii atent să nu calci pe legume, se răsti Mara pe un ton grosolan.

— Ei, Mauro, e adevărat că în rîu e un șarpe ? îi ceru părerea Vinicio.

— Da, răspunse Mauro. Un șarpe care le mușcă pe fete ; și începu să rîdă. Pe tine te-a mușcat vreodată ? și i se adresă Marei.

— Nici nu știu despre ce vorbești.

— Auzi-o cît e de nevinovată. Știi, cel puțin, ce se întîmplă cu fetele care se lasă mușcate de șarpe ? Dar ea dispăruse în desimea tufelor de roșii. — Vrei să te ajut ? o întrebă pe un ton amabil.

— Vreau să mă lipsești de prezența ta.

— Cum de ai devenit atît de trufașă ? Ia te uită : Madam Cilți a devenit trufașă. O numea astfel din cauza părului. — Madam Țepi a ajuns o trufașă. Altă aluzie la părul ei. — Madam...

— Ascultă, dacă nu-ți convine cum sînt făcută, de ce îmi tot dai tîrcoale ?

— Dar cine-ți dă tîrcoale ?

— Atunci ce cauți în grădina mea de zarzavat ? Du-te într-a ta !

— Mă duc. Dar nu se clinti din loc. Dimpotrivă, se ghemui pe călcîie ca să-i vadă mai bine picioarele, în timp ce stătea aplecată. Mara, dîndu-și seama, se grăbi să-și reia poziția dreaptă.

— Degeaba, că tot ți le-am mai văzut !

Ea părea că nici nu-l ascultă.

— Ei bine, am înțeles că ești logodită, dar nu-i un motiv să mă tratezi în felul ăsta.

— Te rog, fără discuții prosteşti, fiindcă, uite, am şi eu nervi ; de aceea taci din gură, sau de nu, du-te !

— Ai nervi, nu ? Şi de ce, mă rog ? Fiindcă logodnicul tău e departe ?

Rîse batjocoritor : — Fetele sînt totdeauna nervoase cînd logodnicul le e departe... Vezi că ai fi făcut mai bine să te logodeşti cu unul din satul tău... cel puțin, seara, ai mai avea şi tu cu cine să te strîngi în brațe...

— Îmi faci plăcerea să încetezi ? Ba chiar îmi faci plăcerea să pleci de aici, şi încă imediat ?

— Atunci chiar nu mai vrei să mă vezi ? se văicări el.

— Nu mai pot să te văd, nu.

— Dar de ce ? Ce ți-am făcut ?

— Nu mi-ai făcut nimic. Dar mă scoți din sărite, spunînd mereu numai porcării ; tu chiar că nu ai nimic altceva în minte decît lucruri murdare. Eşti un ticălos murdar, asta eşti ! Era indignată. — Vrei să piei din calea mea, da sau nu ?

Vinicio, la cîțiva pași depărtare de ei, se distra pe seama lor. El, bineînțeles, că ținea cu Mauro. Mara l-a văzut, i-a observat expresia feței, obtuză şi maliționsă în acelaşi timp ; sări pe el :

— Şi tu, ce stai acolo să asculți discuțiile dintre cei mari ?! Hai, du-te ! Prostănacule !

Vinicio, drept răspuns, îi scuipă în față şi atunci ea îi dădu una peste bot. Frățiorul începu să plîngă în hohote. Deodată încetă, luă de pe jos o piatră şi o aruncă în sora lui, lovind-o în spate.

— Lua-te-ar naiba ! strigă. Apoi se repezi la coşul cu roşii, îl răsturnă şi începu să le strivească pe rînd cu picioarele, cuprins de furii. Mara îi dădu un ghiont de-l întinse lat pe jos.

— Te omor, țipă ea, aplecată deasupra lui. — Ai înțeles ? Pe Dumnezeul meu c-o să te omor. Și lasă-mă și tu în pace, îi strigă lui Mauro care interveni apucînd-o de un braț.

Se zbătu, desprinzîndu-se din mîna lui și fugi. Luă stropitoarea și cobori la rîu s-o umple. Dar după ce-o umplu nu se mai duse sus, la grădină...

— Te doare unde te-a lovit cu piatra ? Era Mauro care venise după ea, fără să se facă simțit. — Atunci, ce ai ? De ce plîngi ?

— Eu plîng ? Nici nu-și dăduse seama că plîngea.

— Fratele tău a fugit acasă. Acum cine știe ce-i va povesti maică-ti. Dacă o fi așa, te apăr eu : îi spun că ți-a aruncat o piatră în spate, și că a strivit toate roșiile din coș.

— Mult îmi pasă mie de el, spuse Mara.

— Atunci de ce plîngeai ? Ai vreun necaz ? Am auzit discutîndu-se unele lucruri pe seama logodnicului tău... O, iartă-mă, iartă-mă, nu voiam să te jignesc.

— Puțin îmi pasă de bîrfelile lumii, nu fac nici cît o ceapă degerată pentru mine : ai înțeles ? Ba chiar știi ce-ți spun ? Că o să plec de aici... și nimeni n-o să mă mai vadă...

— Și unde ai vrea să te duci ?

— Să plec undeva. Departe. Unde nu mă cunoaște nimeni. Decît să rămîn aici, prefer să mă duc în lumea mare cu căruțele țiganilor ! Îl privi : — Ah, de-aș fi bărbat, nici o zi n-aș rămîne în satul ăsta scîrbos... Dar vederea chipului opac și neînțelegător al lui Mauro îi tăie pofta să mai continue.

Trecuse vara ; și ea nu se mai gîndea atît de mult la Bube. Totuși, nu mai era cea care fusese mai înainte.

Micile vanități de altădată, ciorovăielile cu verișoara ei, mici discuții cu prietenele o făceau să zîmbească plină de compătimire, cînd se gîndea la ele. Acum se simțea superioară tuturor acestor fleacuri. Era nefericită, chiar desperată ; dar n-ar fi vrut să redevină fetișcana prostuță de altădată.

Sosi și anotimpul culesului măslinelor și, ca în fiece an, Mara se angajă cu ziua ca și alte fete din sat. Era un an sărac, dar la fermă au fost angajate toate cîte s-au prezentat : așa le impusese celor de la fermă Camera Muncii. Numai Liliana nu profitase de situație ; mama ei își dădea acum prea multe aere ca să-i îngăduie fetei ei să se ducă să lucreze cu ziua.

În schimb, pentru fetele din sat, munca aceasta era și o distracție : fără îndoială că Liliana le invidia, cînd le vedea trecînd pîlcuri, pîlcuri, cu coșul și cu grătarul cu jeratic. Deși nu era decît noiembrie, erau îmbrăcate de iarnă, cu ghetuțe și cu ciorapi de lînă, cu două pulovere puse unul peste altul, pe cap cu o basma înnodată la ceafă. Citeodată apărea vechilul : cu pușca în spate, avea aerul că se duce la vînătoare și că supraveghează munca ; dar în realitate îi făcea plăcere să mai glumească cu fetele.

Cînd își simțeau mîinile amorțite de frig și de oboseală, coborau și se adunau în jurul focului : apoi se întorceau să mai pună jeratic peste cărbuni, și iar treceau la lucru. Pe la jumătatea după-amiezii luau cîte o gustare, o felie de pîine, puțină sare și măsline uscate, semănate peste tot pe jos, mai ales după zilele în care suflase vîntul dinspre nord. Dar și în timp ce munceau, continuau să vorbească și să rîdă. Se înțepau pe rînd în legătură cu iubiții lor adevărați sau presupuși. Altă dată, Mara era cea mai iute cînd era vorba să le ia peste picior pe prietenele ei, tăindu-le pofta de a lua-o pe ea în zeflemea. Dar acum

tăcea și stătea cuminte la locul ei. Nu accepta glumele lor, se înfuria imediat ; într-o zi chiar lăsă lucrul baltă și fugi de acolo.

Pe la sfîrșitul lunii află că o familie din Poggibonsi căuta o femeie de serviciu ; a ținut neapărat să se ducă acolo, fiindcă nu mai putea trăi la Monteguidi.

III

Mai înainte de a se dezbrăca, Mara privi îndelung pe geamul ferestruicii, devenit opac din cauza unei îndelungi neglijențe. Se deslușeau, ca prin ceață, siluetele întunecate ale caselor și luminile ferestrelor și ale străzilor : i se părea că e într-un oraș mare și nu într-un sat. Prin ferestrele ei mari, o clădire înaltă și îngustă răspîndea o lumină orbitoare : era o fabrică unde se lucra și noaptea.

Vederea acelor lucruri începu s-o împace cu noua ei stare sufletească. Mirosul de praf din cămăruța ei n-o mai irita ca în ziua în care sosise. Se culcă pe patul de campanie, stinse lumina și adormi imediat.

Familia, în serviciul căreia se angajase, era alcătuită din cinci persoane care stăteau însă foarte puțin în casă. Mara avea obligația să pregătească masa, după curățenia în cele patru camere și alte treburi gospodărești. Era însă destul de liberă ; aproape nimeni nu-i comanda, și mai puțin decît toți ceilalți, stăpîna, o femeie leneșă și foarte neglijentă, care stătea în prăvălie, la casă, iar acasă nu se ocupa de nimic. Domnișoara era și ea ocupată cu prăvălia, de asemenea și fiul. Tatăl lor se vedea că nu conta deloc ; bunicul, în schimb, bombănea într-una, dar

nimeni nu-i acorda atenție, și în curînd învață și Mara că nu trebuie să-i pese de el.

Într-una din primele seri se și întîlni cu Ines, o consăteană care-i găsise acest serviciu. Abia se cunoșteau, dar s-au întîlnit cu mare bucurie. Ines avea cu cinci ani mai mult, și era necioplită și grosolană la înfățișare și în felul ei de a fi ; dar fiind de mult timp în serviciu, căpătase un aer de orășeancă.

Ines o sfătui să se ducă la coafor. Sîmbătă seara, fără să-i spună stăpînei ei ceva, Mara se duse la salonul de coafură indicat de prietena ei. Acolo i-au tăiat părul, i l-au spălat și i l-au coafat ; Mara a trebuit să recunoască și ea că arăta mult mai bine ; părul îi stătea acum la locul lui, moale și lucios.

S-a întors după ce stăpînii ei închiseseră prăvălia și veniseră cu toții acasă ; și totuși, n-a primit nici o dojană. Ba chiar domnișoara a lăudat-o.

— Acum, într-adevăr faci o impresie frumoasă ; mai înainte, cu părul acela țepos, păreai o neisprăvită. Și bătrînul o privi cu plăcere : — Adu vinul, blondino ! îi spuse el și rîseră cu toții.

Marei nu i-a trebuit mult să-și dea seama că nu erau oameni fini și nici cine știe ce de capul lor, chiar dacă aveau bani. Bătrînul înjura, stîrnind indignarea nurorii și a nepoatei care-i spuneau : „Taci, gura iadului ! Tînărul era dealtfel în stare de orice grosolănie : nu pregeta deloc să-i spună cîte o vorbă deșucheată surorii lui, ba chiar și mamei.

A doua zi Mara se duse la cinematograf cu Ines. Era un film cu Robert Taylor ; actrița însă era necunoscută și la început, Marei nici nu i s-a părut frumoasă. Dar încet, încet, în rolul actriței se vedea pe ea, victimă a acelei întîmplări tragice. Eroina principală și Robert Taylor se iubeau — ea era o balerină, el un ofițer ; apoi,

el a plecat la război și ea n-a mai știut nimic de el, ba chiar într-o zi i-a sosit știrea că el murise. Atunci, deznădăjduită, s-a dedat viciului. Dar într-o seară s-au regăsit : în realitate, el fusese doar rănit. Nu și-a dat seama că ea decăzuse ; a dus-o într-un castel ca s-o prezinte familiei lui ; erau în timpul petrecerii de logodnă, dar ea, dîndu-și seama că nu se mai putea căsători, a fugit în timpul nopții cu gîndul să se înece.

Ines nu făcuse altceva decît să plîngă tot timpul filmului ; și la ieșire i-a spus : — Uite ce e, la asemenea filme, eu nu mai merg niciodată. Mi-a făcut rău... oare ea nu putea să-și țină totuși ascuns trecutul ? Ce știa el de tot ce se petrecuse în lipsa lui ? și începu să rîdă. — Ce proastă sînt că pun atîta suflet... doar nu-i nimic adevărat.

Fredonînd motivul cîntecului din film, Mara sui cele patru porțiuni de scară și se duse să se schimbe. Încă sub impresia tragicei întîmplări din filmul pe care-l văzuse, se simțea mai străină ca oricînd de acea familie zgomotoasă și grosolană. Spălă iute vasele, curăță bucătăria și sufrageria, stinse luminile și se retrase în camera ei

Prima privire și-o aruncă, la fel ca în fiece seară, asupra siluetei negre a fabricii cu lumina puternică ce apărea în valuri, valuri, în geamurile ei mari. Nici duminica nu încetau lucrul. Și, cu imaginea aceea orbitoare, în ochi, și dulcea melodie din film în inima ei, alunecă în somn.

Motivul acela muzical ajunse imediat la modă : îl auzeai fluierîndu-se peste tot. Mara învăță și ea cuvintele de pe o foaie roză cumpărată de Ines. Și astfel, în timp ce făcea treabă, singură în casa aceea mare, își mai alina dorul cîntînd :

„Mîine tu mă vei lăsa; oare cînd te-oi revedea?
Mîine visele-mi frumoase, toate, toate le vei lua...“

Cuvintele cîntecului, în mintea ei, i le adresa lui Bube; exprimau ceea ce simțise ca în noaptea în care se iubiseră, știind bine că el urma să plece...

Era încîntată că nu mai trăia în sat la ea. Și Poggibonsi era un sat, dar mai mare, la șes, iar noaptea se însuflețea în mod misterios. Mara ieșea numai cînd era întuneric. După ce cumpăra laptele, hoinărea pe strada principală și prin piață, printre luminile magazinelor și ale cafenelelor, claxoanele automobilelor și ale autobuzelor care străbăteau aleea plină de copaci, de dincolo de calea ferată. Se oglindea în geamurile vitrinelor: dar nu din vanitatea de a constata că avea un trup bine făcut și un chip plăcut. Figura care-i apărea pentru o clipă în cadrul geamului era o imagine tragică, dureroasă. Și cînd și-a cumpărat un impermeabil de culoare deschisă, iluzia a fost completă: i se părea că e fata pierdută din film și din cantonetă.

Tatăl ei se opusese ca ea să se angajeze într-o asemenea slujbă, era contrar principiilor lui.

„Fata mea nu trebuie să facă pe servitoarea nimănui“, spunea el. Și cînd Mara se întorsese acasă, de Crăciun, el insistase ca ea să nu mai plece. „Da, și să le las lor toate lucrurile mele“, răspunse prompt Mara. „Ce are una cu alta? Mă duc eu să-ți aduc lucrurile“. „Dar nu poți să părăsești o familie așa cît ai bate din palme“, „Da, într-adevăr, este și cazul să te porți cu mănuși cu niște oameni ca ei. Se lasă serviți și onorați și ar pretinde ca cineva să le mai și mulțumească...“

Ce-i drept, cu cîțiva ani în urmă, cînd ea nu era decît

o copilă, nu-şi făcuse scrupule s-o trimită în serviciu la o familie din Colle. Dar pe vremea aceea era un biet nenorocit, şomer şi persecutat pentru ideile lui ; în timp ce acum devenise cea mai mare autoritate din sat.

Mama, în schimb, nu se arătase potrivnică. Ea spera ca Mara, ducîndu-se într-un loc nou, să-l uite pe Bube.

Oricum, Mara făcea după cum o tăia capul. Nici nu ajunsese bine şi de-abia aştepta momentul să plece din nou. Viaţa somnolentă din sătuleţ, vederea cîmpului îi dădeau o stare de descurajare.

A doua zi dimineaţă, mai mult ca să fie şi ea utilă, se duse la vilă să cumpere flori.

— De ce nu iei un ghiveci ? o întrebă ţăranca.

Mara se hotărî pe loc. Banii daţi de mama ei nu-i ajungeau, dar avea banii ei. Greul a fost la dus. N-a vrut să şi-l pună pe cap, de teamă să nu-şi strice pieptănătura ; şi ţinîndu-l sub braţ obosea prea iute.

Se oprise să se mai odihnească lîngă un zid. Cerul era mai mult alb decît albastru ; soarele abia se întrezărea. Jos, în vale, o femeie cînta un cîntec popular făcînd o pauză lungă între un vers şi altul. Mara scrută valea cu privirea. Copacii, despuiaţi de frunze, nu mai ascundeau vederea terenului : totul era o continuare uniformă de trunchiuri goale şi cîmpuri lipsite de vegetaţie. Şi culorile păliseră : violaceul castanilor, albul murdar al plopilor, cafeniul mărăcinilor şi al perdelelor de copaci, cafeniul pămîntului arat. Cu un oftat, Mara se ridică şi-şi reluă drumul.

Mama se pregătea să se ducă la cimitir.

— Şi florile ? o întrebă, văzînd-o că se întoarce cu mîinile goale.

— Am cumpărat o camelie, mamă. N-o mai puteam duce şi am lăsat-o la Liliana. Am cumpărat-o cu banii mei, se grăbi să adauge.

Mama se arătă impresionată. Cînd văzu planta nu mai spuse nimic.

— Îți place ?

— Da, da. Dar spune-mi cît ai dat pe ea, să-ți dau banii înapoi.

— Nu, nu, eu am vrut s-o cumpăr.

În timp ce stăteau acolo să spele piatra, sosi și tatăl. Avea un costum nou, din postav de culoare închisă, cămașă curată și o cravată de un roșu aprins. Era ras și pieptănat cu grijă ; arăta mult mai tînăr decît cei patruzeci și cinci de ani. Părul îl avea încă foarte negru ; abia dacă îi strălucea pe la tîmple cîte un fir alb. Mara se apropie de el, fiindcă nu putuse încă să discute ceea ce o ardea pe ea mai mult.

— Ai aflat ceva ? îl întrebă în șoaptă.

— Ce crezi ? făcu tatăl. Să fi știut ceva, aș fi venit imediat să-ți spun.

— Dar cum de nu ne vine nici o veste ?

— Ei ! făcu tatăl. Pot fi atîtea motive... Dar fii liniștită, nu i s-a întîmplat nimic ; altfel am fi știut și noi.

— Și cu amnistia ? .

— Amnistia ? A, da, o amnistie vor face ei, fără îndoială. Să plece americanii ăștia și punem noi lucrurile la punct. Atunci, vreau să văd cine-i mai spune ceva lui Bube...

S-au întors acasă. Mama nu se uita nici în dreapta, nici în stînga, vrînd parcă să treacă neobservată ; tatăl, în schimb, îi saluta pe toți. Așa că, rămase în urma lor, apoi se opri în curte să stea de vorbă cu doi oameni care-l însoțiseră pe ultima porțiune de drum. Cînd castronul de supă a fost pus pe masă, Mara l-a strigat de la fereastră.

Au terminat de mîncat ; apoi Mara o ajută pe maică-sa la vase. După aceea, s-ar fi putut duce la vreo prietenă, dar n-avea chef. Se duse în cameră ; maică-sa

împletea de zor cu andrelele. Începu să-i povestească viața pe care o ducea la Poggibonsi :

— ...Toată treaba eu o fac... Afară de piață, pe care o face soțul ei...

— Atunci e prea multă treabă în casa aceea ; o să te distrugi, Marina.

— E destul de lucru, dar cel puțin am mulțumirea că fac singură totul. Nu le trece prin cap să-mi spună ceva ; cum fac eu treaba, e bine făcută. Alaltăieri, fiul lor începu să se vaite că nu-i călcasem pantalonii și eu i-am răspuns de față cu toți : „Cu cîtă treabă am, nu pot să vă mai calc și pantalonii în fiece moment".

— Fii atentă, să nu devină prea intim cu tine, o preveni maică-sa.

— O, nu-i nici un pericol. Nu-ți fie teamă, mamă, știu eu să mă fac respectată.

— Vezi, Mara, eu totdeauna sînt îngrijorată pentru tine. Acum e încă prea curînd, dar cînd va veni momentul... aș vrea să găsești într-adevăr un tînăr cumsecade, un muncitor...

Mara rămase tăcută.

După puțin timp se sui în camera ei. Nu avea nimic de făcut, se întinse pe pat. Se gîndea la Bube, la ceea ce fusese între ei : încă îi mai erau clare amintirile, dar fără să-i mai stîrnească totuși emoția dinainte, de cîte ori îi revenea în minte tot ceea ce fusese. Aproape că nici nu i se părea adevărat ceea ce i se întîmplase.

Căscînd, se duse să ia o gustare, apoi se așeză la fereastră. Amintirile iubirii ei de scurtă durată se îndepărtaseră, dar ea era schimbată : nu mai avea nimic comun cu Mara de altădată. I se părea chiar că nu mai avea nimic comun cu satul ei : casele acelea vechi, lumea așezată pe scări, măgarii priponiți de inelele de fier fixate

pe porți, puii care scurmau prin jurul caselor, totul i se părea murdar, vechi, mizer...

Bine că se apropia ora plecării. I se oferise o ocazie cu o mașină care mergea la Colle; de acolo avea timp să prindă un tren pînă la Poggibonsi. De pe acum trăia bucuria regăsirii cămărutei ei, însuflețită de fluxul vital al zgomotelor și al luminilor.

Pavilioanele din Luna Park erau dispuse într-o piață mare, sub nivelul străzii. O mulțime de oameni se învîrteau prin băltoace, în timp ce megafoanele transmiteau muzică ușoară și cantonete.

— O! Ce plăcere! exclama Ines, salutînd un tînăr. — Ea e prietena mea — adăugă, prezentînd-o pe Mara.

— Încîntat de cunoștință, făcu băiatul; îl prezentă apoi pe prietenul lui care stătea la trei pași depărtare.

Deși luată prin surprindere, Mara înțelese imediat ce ascundea întîlnirea aceea, în aparență întîmplătoare. Îi aruncă o privire furioasă lui Ines, apoi în mod ostentativ privi în altă parte.

— Ne suim în aeroplane? propuse tînărul, prietenul lui Ines.

Ines acceptă.

— La revedere — îi salută ea, zîmbindu-le complice, înfuriind-o pe Mara la culme.

— Mergem și noi, domnișoară?

— Nu, răspunse sec, Mara; și aproape că-i întoarse spatele.

— Vă e teamă să nu amețiți?

Mara se uită drept în ochii lui.

— Nicidecum. Dar nu-mi face plăcere să mă duc cu o persoană necunoscută. Și ca să clarifice lucrurile adăugă: — Caraghioasa mea de prietenă a combinat toată povestea

asta fără să-mi spună nimic. Dacă aș fi știut, nici n-aș fi venit.

Tînărul schițase un zîmbet ; dar dîndu-și seama că ea era într-adevăr furioasă, lăsă ochii în jos, stînjenit.

Ines se reîntoarse rîzînd, urmată de cavalerul ei.

— Și așa ! Am făcut cunoștință ?

Mara dădu din umeri.

— De ce nu vă duceți și voi cu aeroplanul ? insistă Ines. — E distractiv... e adevărat că ți-e teamă, dar nu-i nici un pericol.

Deodată Mara se năpusti asupra ei.

— De ce nu mi-ai spus că ai aranjat o întîlnire ? N-aș fi venit, fii sigură, dacă mi-aș fi închipuit așa ceva.

— Și ce e rău în asta ? spuse Ines.

— Pentru tine n-o fi nimic rău, dar pentru mine, da. Nu-mi place să stau cu tineri pe care nu-i cunosc.

Prietenul lui Ines consideră oportun să intervină.

— Hai, domnișoară, nu lua lucrurile în tragic. Acum să vă explic eu cum s-au petrecut lucrurile. Noi doi aveam întîlnire, după aceea Ines mi-a spus că ea era cu o prietenă... așa că am venit și eu cu un prieten.

— Am făcut-o ca să nu te las singură, se justifică Ines.

— Ines e perechea mea, iar dumneata faci pereche cu Stefano, încheie tînărul.

— Eu nu fac o pereche cu nimeni, replică Mara. Nici nu știu cine-i acest Stefano.

— Dar e el ! exclamă tînărul, începînd să rîdă. Încă n-ai fost în stare să te prezinți ? se adresă el prietenului.

— Încetează ! făcu acela plictisit.

Celălalt păru că nu înțelege : era convins că nu va izbuti să-i risipească Marei proasta dispoziție. — Se vede că tu chiar nu știi să te porți cu fetele ; eu, chiar cînd sînt bosumflate, tot nu-mi pierd curajul. Încep să înșir atîtea prostii că pînă la urmă se văd silite să rîdă.

— Numai că nu sîntem toți la fel, îi răspunse prietenul. Deodată se adresă Marei : — Mă scuzați, domnișoară... nici eu n-am vrut să vin. Dar după aceea m-am lăsat tîrît...

— Asta-i culmea ! exclamă celălalt. Eu îi aduc o fată și el în loc să-mi mulțumească... Știi ce-ți spun ? Descurcă-te singur. Vino, Ines, hai să ne ducem la mașinuțe — și luînd-o pe fată se îndepărtă.

— Ce stupid ! spuse Mara. Și prietena mea e la fel. Se potrivesc de minune, adăugă ea cu dispreț. Pe lîngă toate, din cauza proastei de Ines am pierdut și filmul.

— Dar mai e timp să vă duceți, făcu grijuliu tînărul.

— Acum e prea tîrziu să mai găsesc pe cineva.

Tînărul șovăi o clipă.

— V-aș putea însoți eu. O, nu vă fie teamă, v-o spun fără nici o intenție rea. Și eu aveam de gînd să văd filmul.

Tînărul avea un aer atît de serios, încît Mara acceptă în cele din urmă. Puse doar condiția să-și plătească ea biletul.

— Cum doriți, răspunse prompt tînărul. Așteptați-mă aici. Mă duc să le spun și lor.

— Nu. Să mergem fără să le spunem nimic.

Urcară pe caldarîm și o porniră în tăcere. Mergeau la distanță unul de celălalt ; cînd să traverseze piața, fiindcă Mara nu fusese atentă la un automobil care trecea, el o opri, atingîndu-i brațul. La intrare, Mara îi dădu banii pentru ea și el se duse să cumpere biletele.

— A trebuit să iau la balcon — îi spuse cînd se întoarse cu ele. — La parter nu mai e nici un loc, nici măcar în picioare.

— Atunci trebuie să vă dau diferența.

— Mi-o veți da după film.

Și la balcon era plin. Au rămas lîngă intrare, sprijiniți de perete. Filmul era pe sfîrșite. Se făcu lumină, dar

se ridică puțină lume. Nici n-au avut timp să se miște, că locurile s-au și ocupat.

— Mi-e teamă că va trebui să rămînem în picioare tot filmul — spuse tînărul.

— Toate astea din cauza proastei de Ines... reîncepu Mara. În primul rînd, știe că sînt logodită, atunci de ce mă mai bagă în încurcături ? Și apoi, chiar dacă aș fi liberă, tot n-aș face asemenea lucruri. Nu-mi place să ies cu primul venit. Nu vă simțiți jignit. N-o spun pentru dumneavoastră.

— Nu, dar aveți dreptate.

După jurnal a urmat o nouă pauză.

— Fumați ?

— Nu, răspunse Mara. Și simțindu-se în formă pentru a face pe moralista, spuse că după părerea ei nu-i stătea bine unei fete să fumeze. Mai ales în public. — Lui Ines, în schimb, nu-i e rușine să fumeze chiar și la cinematograf... și tinerii care o văd își închipuie cine știe ce. Duminica trecută s-au legat doi de ele, încît abia au putut scăpa de ei. Fiindcă e ușor să le spui : chem plasatorul, sau îți dau o palmă ; dar o fată n-are decît de pierdut cînd face scandal.

— Nu sînteți de pe aici, nu-i așa ?

— Nu. Sînt din Monteguidi. De aceea m-am mulțumit să ies cu Ines ; fiindcă nu cunosc alte fete.

— Nici eu nu sînt de aici, spuse tînărul. Sînt din Castelfiorentino.

— Ce faceți ?

— Lucrez la o sticlărie. Își scoase impermeabilul și Mara îi văzu, la butonieră, insigna partidului comunist.

— Și logodnicul meu e comunist.

— Da ? făcu tînărul.

— Și tatăl meu. Și fratele meu... era comunist. L-au omorît nemții.

— Era partizan ?

— Da, răspunse Mara. Se afla împreună cu logodnicul meu. Adică, pe vremea aceea, nu eram încă logodiți ; nici nu ne cunoșteam măcar. Se opri : ce-o apucase să-și povestească viața acestui necunoscut ? Schimbă vorba : — Vă simțiți bine aici, la Poggibonsi ?

— Mă simt oarecum singur, răspunse tînărul.

— Și prietenul ?

— O, prieten e un fel de a spune. E un bărbier ; ocupația lui e vînzarea la negru.

Începerea filmului le-a întrerupt discuția. După terminarea primei părți s-au eliberat două locuri alături de ei pe care s-au grăbit să se așeze.

— Ați văzut *Podul Waterloo ?* îl întrebă Mara.

— Da, e adevărat că a fost un film foarte frumos.

— Asemenea filme îmi plac ; nu contează că au un sfîrșit tragic.

— Și eu gîndesc la fel, se grăbi să spună tînărul.

— Era să uit : cît e diferența ?

— Treizeci de lire. Dar cel puțin atît permiteți-mi să vă ofer.

— Nu, prefer... își scoase portofelul și-i dădu treizeci de lire.

După puțin timp, tînărul spuse :

— Credeți-mă, că acolo, la Luna Park, m-am simțit rău de tot... Mi se părea că joc rolul unui donjuan. Fiindcă eu nu sînt deloc dintre cei ce insistă pînă la plictiseală pe lîngă fete... mai ales dacă sînt logodite. Eu, cînd eram logodit, nu-mi făcea plăcere cînd vedeam că alți tineri îmi plictiseau logodnica ; deși, în cazul meu, mai degrabă ea, cu felul ei de a fi ii... N-a mai putut continua fiindcă reîncepuse filmul.

Cînd au ajuns la scena pe care o mai văzuseră, Mara îi propuse să plece. Afară îl întrebă cît era ceasul.

— Șapte, răspunse tînărul. Pentru dumneavoastră e tîrziu ?

— Nu, pot rămîne și pînă la opt. Să ne reîntoarcem la Luna Park ? Cînd au pornit-o, ea l-a întrebat : — Ce-mi povesteați despre logodnica dumneavoastră ?

— Că nu era o fată serioasă ; de asta am lăsat-o. Am lipsit trei ani, fiindcă am fost în armată ; cînd m-am întors, mi-au cam spus-o toți că felul în care se purtase ea lăsase mult de dorit. Dar ea îmi jura că nu erau decît bîrfeli, scornite de persoanele invidioase. Și eu am crezut-o fiindcă știți cum se întîmplă cînd cineva e îndrăgostit : devine orb. Pînă cînd am avut dovada că mă înșela.

— Și cum ? întrebă Mara.

— Eu am lucrat cîtăva vreme la Empoli ; plecam dimineața și mă întorceam seara. Atunci mi s-a spus că ea profita de absența mea ca să se vadă cu un vechi iubit de-al ei... Un ticălos, unul care lăsase însărcinată o fată ca apoi s-o părăsească, spălîndu-se pe mîini ca Pilat. Și astfel, într-o zi, nu m-am mai dus la lucru și am surprins-o asupra faptului. Dar ea, neobrăzata, încă mai nega : spunea că-l întîlnise din întîmplare... Din cauza asta m-am hotărît să-mi părăsesc satul — adăugă el, după cîtva timp. Fiindcă de cîte ori o întîlneam, simțeam că mă trec fiori de emoție... și că sînt gata s-o iert.

— Poate că ar fi fost mai bine s-o iertați.

— Nu. Aș fi făcut o greșală. Fiindcă e o femeie care nu merită nimic. Vedeți, eu sînt înțelegător. Spun : pe o femeie o mai poți ierta, dacă greșește : dar o dată, cel mult de două ori... Și apoi, nu-mi plăcea nici cum se purta cînd era numai cu mine.

— Ce vreți să spuneți ?

— Că și cu mine se purta ca o ușuratică, adică exact ceea ce și era.

Mara își dădea seama că ar face o impresie proastă

dacă ar mai insista cu întrebările ; dar era stăpînită de atîta curiozitate că voia să cunoască toată povestea.

— Cum adică se purta ca o ușuratică ?

— Dacă doi tineri se logodesc, eu cred că femeia trebuie să-l țină pe bărbat în frîu, își expuse tînărul părerea, fiindcă un bărbat poate să-și mai piardă capul... În schimb, în cazul nostru, ea era cea care călca strîmb. Așa că ceea ce era între noi nu mai era logodnă ; trăiam ca și cînd am fi fost căsătoriți. Atunci unde mai e poezia dragostei ? Nu mai există puritate, nu mai există nici măcar respect, totul devine o răbufnire a cărnii și atît.

Rămaseră puțin tăcuți fără să mai spună nici unul nimic. Își continuară drumul, dar în loc s-o ia spre Luna Park o cotiră la dreapta, de-a lungul căii ferate.

— După cum vorbiți, eu cred că și acum mai sînteți îndrăgostit de ea, spuse Mara.

Tînărul clătină din cap :

— Nu, nu mai sînt îndrăgostit... și poate că n-am fost niciodată. Fiindcă nu de făptura ei eram îndrăgostit, ci de o imagine pe care mi-o făurisem eu... Mai înainte de a intra în armată, știam ce înseamnă să faci dragoste, dar o făceam numai așa, ca să treacă timpul. Fiind departe, am început să mă gîndesc la ea... Cînd ești soldat simți totdeauna nevoia să te gîndești la o fată. Și mi-am făurit o imagine, care, vă spun, era foarte diferită de realitate...

— Pun rămășag că mai purtați fotografia ei în portofel.

Tînărul rămase uluit.

— Cum de-ați ghicit ?

— Hai, arătați-mi-o !

Tînărul își scoase portofelul : în mijloc era o fotografie format carte poștală. Mara o întrezărise cînd își scosese portofelul ca să-și pună cele treizeci de lire.

— Aici e prea întuneric, să mergem sub un felinar. — Măi să fie ! exclamă ea după ce-o văzu la lumină.

Fata era îmbrăcată foarte simplu : cu o fustiță de culoare închisă și o bluză deschisă. Un cordon lucios, negru, îi strîngea talia, scoțîndu-i în relief șoldurile mari și pieptul bogat. Avea fața mare, cu pomeții obrajilor turtiți, și linia sprîncenelor puțin oblică ; nasul îl avea pesemne cîrn, gura mare, cu buzele răsfrînte. Ochii mici zîmbeau cu maliției ascunzîndu-se de sub pleoape. Părul îl avea creț și lucios.

— Este foarte frumoasă, spuse Mara cu convingere.

— Este prea frumoasă. O asemenea fată sare imediat în ochi... și apoi... v-am spus, nu, ce sentimente avea! Este o nerușinată, chiar așa. Și cînd mă gîndesc că eram pe punctul de a face o nebunie !

— Nebunia de a o lua în căsătorie ?

— Nu, o nebunie și mai mare. Se oprise s-o privească fix în ochi : — Înțelegeți ce vreau să spun ? M-a salvat doar gîndul la mama mea... Schimbă vorba : — Dar nu voiați să mergem la Luna Park ?

— Acum o fi tîrziu, spuse Mara.

— E adevărat. E aproape opt. E vina mea, cu toate pălăvrăgelile mele... Mă scuzați că v-am plictisit cu ele.

— Dimpotrivă, răspunse Mara. Se gîndi o clipă la fraza pe care s-o spună în asemenea împrejurări : — Sînt încîntată că v-am cunoscut.

— Plăcerea a fost de partea mea, domnișoară, replică el cuviincios.

— Atunci... la revedere.

— La revedere. Șovăi o clipă : — La Luna Park ne-am putea duce duminica viitoare.

Mara se întoarse acasă buimacă și tulburată. În trecut nu se aflase niciodată în situația de a susține o conversație cu un tînăr ; cu cei din sat, chiar și cu Bube, se simțise în largul ei din prima clipă. De astă dată, însă, era vorba de un necunoscut, care o intimidase de la început și prin diferența de vîrstă. Era încîntată că știuse să vorbească cu el.

Şi o măgulea faptul că-i inspirase atîta încredere încît să i se destăinuiască... Dar amintindu-şi cum îl provocase să-şi continue mărturisirile, ca la spovedanie, se înroşi toată, cuprinsă de o senzaţie de ruşine.

A doua seară se întîlni cu Ines, care de cum o văzu îi şi spuse :

— Frumoasă scenă mi-ai mai făcut ieri ; să pleci fără să mă anunţi măcar. Şi eu, ca o proastă, să te caut prin toată Luna Park...

— Am fost la cinema, se justifică Mara.

— Mda, ai fost la cinema cu tînărul acela. Mai întîi ai făcut pe dispreţuitoarea, dar după aceea nu ţi s-a părut deloc greu s-o ştergi cu el.

— Ei şi ? Doar nu mă puteam duce singură la cinema.

— Într-adevăr ! exclamă Ines ironică. — Dealtfel nu te-ai gîndit deloc rău : la cinema e locul ideal de a sta în doi pe întuneric...

Mara începu să se înfurie :

— Ia te uită la ce te gîndeşti ! Închipuie-ţi că n-am găsit nici un loc liber să stăm jos : am stat în picioare, eu într-o parte şi el într-alta...

— Şi după cinema ? Să nu-mi spui că te-ai dus imediat acasă. Poate că v-aţi dus să vă plimbaţi pe la gară... pe acolo se duc perechile de...

— Ştii că eşti răutăcioasă, Ines ?

— Nu mai face şi tu atît pe mironosiţa, hai ! Eu oi fi răutăcioasă, dar tu ştii ce eşti ? O ipocrită !

— Fii atentă cum vorbeşti !

— Şi ce, poate că nu-i adevărat ? Ieri, cînd ţi l-am prezentat pe tînărul acela, se părea că cine ştie cu ce te-aş fi jignit... Şi apoi nici nu mi-am întors bine privirea, că l-ai şi luat cu tine. Şi nu ca să citiţi liturghia împreună !

— Tot ce spui nu-i decît răutate şi josnicie ! izbucni Mara. Fii sigură că de azi încolo o să te ocolesc ; de-ar fi

să crăp, și tot nu vreau să te mai văd la față. Și-i întoarse spatele.

Ardea de o furie neputincioasă. Da, pentru că își dădea seama ea însăși că se purtase într-un anume fel încît să dea naștere celor mai rele bănuieli.

Simți atîta dezgust față de tot ceea ce fusese, încît nu numai că-și jura să n-o mai vadă pe Ines, dar nici pe tînărul acela, dacă vreodată s-ar fi întîmplat să-l mai întîlnească.

Totuși, pînă una alta, rămase singură. A doua duminică, neavînd cu cine să iasă, își spuse : „Răbdare, de astă dată stau acasă" ; dar cînd se apropie ora patru, nu se putu abține să nu înceapă să se gătească : mai întîi se spălă, se dădu cu roșu pe buze ; și cu o pensetă a domnișoarei își smulse și cîteva fire răzlețe din sprîncene. Deodată, auzi zgomot pe scări ; recunoscu pașii domnișorului ; se sui iute la ea în cameră, ca să n-o vadă în cămașă.

Tînărul intră în baie : fluiera. Ea, între timp, se îmbrăcă. El o fi auzit zgomot, fiindcă se întoarse pe palier :

— Tu ești, Mara ? Credeam că ai plecat.

Mara ieși în cele din urmă din cameră ; tînărul era tot acolo.

— Oh, ce frumoasă ne-am făcut !

Mara o luă din loc și tînărul strigă în urma ei :

— Dacă tot ești aici, fă-mi un ceai.

Mara avea de gînd să i-l lase pe masă, în bucătărie ; dar tînărul coborî mai înainte ca ceaiul să fie gata.

— Unde te duci ? La cinema ? Ei, atunci, unde ?

— Nicăieri. Ies să iau puțin aer.

— Te-așteaptă iubitul ?

Mara nu-i răspunse : îi turnă ceaiul în ceașcă, apoi făcu un pas spre ieșire.

— Dacă ești atît de grăbită, înseamnă că într-adevăr te așteaptă cineva.

Mara nu se putu stăpîni să nu-i răspundă :

— Vă rog să vă ocupați de treburile dumneavoastră ; treburile mele nu vă privesc deloc.

— Ce dîrză ești, Mara. Se așezase în dreptul ușii, barîndu-i trecerea. Și ce mutriță frumoasă ai !

— Nu încercați să mă supărați, fiindcă o să vă spun mamei.

Tînărul izbucni într-un rîs zgomotos :

— Dacă crezi că mă sperii cu asta...

— Vă sperii sau nu, lăsați-mă în pace... Plecați de la ușă.

— Nu sînt oare stăpîn să stau în pragul ușii ?

— Trebuie să trec.

— Atunci treci, făcu tînărul, deschizîndu-și larg brațele.

— Deseară îi voi spune mamei dumneavoastră că m-ați necăjit ; iar mîine dimineață îmi fac bagajele și plec. După aceea va avea grijă tatăl meu, sau logodnicul meu, să vină să vă snopească în bătaie.

— Să mă snopească în bătaie pe mine ? Nu va fi prea ușor, frumoasa mea, răspunse tînărul, umflîndu-și toracele.

Atunci senzația de neputință o exasperă dîndu-i puterea să reacționeze :

— Știți ce vă spun ? Că-mi faceți silă. Da, silă : vă credeți stăpîn să faceți tot ce vreți, fiindcă sînteți fiu de oameni cu stare... Eu sînt fată de oameni săraci, ce credeți ? Că de asta sînt obligată să suport toate umilințele dumneavoastră ?

— Dar eu glumeam.

— Da, da. Cunosc eu glumele astea. Să vă fie rușine ! țipă ea: Credeți că puteți profita de mine fiindcă sîntem

singuri în casă... Sînteți un laș ! Dați-vă la o parte, acum, imediat !

— Mă dau, mă dau, spuse tînărul rușinat. Dar n-o lua în felul ăsta...

— Și nu mă mai tutuiți, ați înțeles ? Ia te uită, să admit ca un neisprăvit să-mi spună mie tu ! Trînti tare ușa în spatele ei și ieși.

Cînd ajunse în stradă, o porni în pas grăbit. Mergea la întîmplare, alegînd instinctiv străzile mai puțin frecventate. Ce ? Trebuia să suporte o jignire fiindcă era constrînsă să stea în serviciu ? „Va veni și momentul cînd îi vom face pe cei bogați să-și plătească polița. Ne vom răzbuna noi într-o bună zi", se gîndi ea cu furie. Și-i veniră în minte tatăl și logodnicul, care se ridicau în chip de răzbunători ai umilințelor suferite de cei săraci ; o străbătu un fior de mîndrie la gîndul că Bube își luase și porecla de Răzbunătorul...

— Mara ! Se întoarse : era Ines care gîfîia. — Unde te duceai ? M-ai făcut să alerg... Se oprise la doi pași și o privea cu ochi timizi și plini de bunătate. — Ne împăcăm, Mara ?

Mara nu răspunse : sub impresia jignirii domnișorului, cu greu își mai amintea și de cearta cu prietena ei. Deodată se înduioșă : luă mîna pe care i-o întinsese Ines și imediat o îmbrățișă. O biată fată și ea : fără îndoială că nu-i putea păstra ranchiună.

— Dar tu plîngi — spuse Ines — ce ți s-a întîmplat ?

— Nimic, nimic, răspunse Mara. Își șterse ochii ; își suflă nasul ; cînd se calmă, în sfîrșit, spuse : — Domnișorul a încercat să se lege de mine.

— Ei, oftă Ines, cînd e un tînăr în casă, e o treabă încurcată pentru noi, femeile. Cîteodată te sictie și cei însurați.

— Ce lași mai sînt ! Numai pentru că o femeie e săracă ei cred că pot profita de ea...

Era hotărîtă să renunțe la serviciu ; Ines se alarmă : — Dar cum așa ? Acum, după ce ne-am apropiat atît ?... Și o sfătui să-i spună stăpînei, amenințînd-o că pleacă dacă se mai repetă povestea. — Dacă ei țin să te păstreze, vei vedea că-l vor pune la punct pe domnișor. În sfîrșit, ce facem acum ?

— Tu unde te duceai ?

— Eu ? Nicăieri. Te căutam pe tine

— Tu unde ai vrea să mergem ? Spune !

— Nu, hotărăște tu.

Marei îi veni să rîdă :

— Hai, să isprăvim cu invitațiile astea ! Că de nu, tot spunîndu-ne : hotărăște tu, ba hotărăște tu, n-o să ne mai ducem nicăieri.

S-au dus la Luna Park. Luminile erau aprinse ; prin contrast, spațiile dintre bărăci și pavilioane păreau întunecate. De la unul din pavilioanele îndepărtate se auzea muzică. Pe neașteptate de la un megafon apropiat se auziră asurzitor cuvintele unei cantonete, acoperind muzica, și suprapunîndu-se vocilor, la care se adăugau acum și ciocnirile dintre automobilele electrice și împușcăturile de la tragerea la țintă.

Mara și Ines au coborît panta acoperită de pietriș, amestecîndu-se cu lumea care se înghesuia în jurul pistei de automobile.

— Hai și noi, propuse Ines. Data trecută m-am distrat la nebunie.

— Dar atunci erai cu un băiat. Două fete singure, dăm ocazia să ne ia cineva la ochi... Ia te uită colo, spuse, arătîndu-i o mașinuță care o lua mereu alături cu drumul, din cauza loviturilor primite de la alte mașini. Cele două fete rîdeau, dar erau îmbujorate de rușine.

Ines își deschise geanta, scoase țigările : dar își uitase chibriturile. Și-a aprins o țigare de la cineva care trecea.

Mara nu s-a putut stăpîni să nu-i spună :

— Prea ești și tu prietenoasă cu toți tinerii ăștia.

— Ba nu-i deloc adevărat. Sînt o bună camaradă, rîd, glumesc, dar la o adică, știu să-i pun la punct. Uite, de exemplu Mario... cel de duminica trecută ; m-a dus cu aeroplanul, cu mașinuța, în *montagne russe ;* după aceea ne-am dus la o cafea, mi-a oferit una, alta și la urmă a plătit. Cred că l-am făcut să cheltuiască o grămadă de bani ! și începu să rîdă. Redeveni serioasă : — Dar cînd a încercat să pună mîna pe mine, l-am oprit. Prost mai e ! adăugă ea înciudată. Fiindcă îmi plătise și el cîteva fleacuri, se credea în drept să... Purtarea lui m-a supărat. Dacă ar fi avut altă manieră față de mine, poate că l-aș fi lăsat... e un băiat bine, nu ți se pare ?

— Sigur, admise Mara, fără să fie deloc convinsă. Își amintea că era un tip înalt și slab, cu capul mic și cu un aer de neghiob.

— Eu, vezi, sînt sinceră, începu din nou Ines, nu mi-e rușine cîtuși de puțin să-ți spun că sînt încîntată să fac pe proasta cu un tînăr care-mi place. Nu ca să ajung la ceva rău : doar așa, ca să ne îmbrățișăm puțin, cîteva sărutări... Aici, la Poggibonsi, am și făcut dragoste cu vreo patru — adăugă ea încîntată.

— Dar și așa. dacă o fată se lasă văzută azi cu unul și mîine cu altul, își atrage tot felul de bîrfeli.

— Eu oricum, nu trebuie să-mi găsesc bărbat la Poggibonsi — replică Ines. Eu am un logodnic la Monteguidi.

— Cum ? făcu uimită Mara.

— Oare nu știai ? Ne-am logodit în casă ; și cel mai tîrziu, peste un an, ne căsătorim.

După puțin timp, Mara spuse :

— După părerea mea, faci rău ; dacă ești logodită, nu

trebuie să mai ieși cu alți tineri. Și un sărut tot o lipsă de seriozitate se cheamă că e.

Ines ridică din umeri :

— Ce vrei tu să însemne un sărut ? Ca să fiu sinceră, cu unul din tinerii de aici m-am distrat ceva : nu ne-am oprit numai la sărutări...

— Chiar ai făcut dragoste de-adevăratelea ?

— Chiar dragoste, nu... O privi ; începu să rîdă : — Of, Mara, nu vreau să fiu eu cea care trebuie să te instruiască. Citeodată nu cred că ai rămas doar o fetiță.

„Iată — se gîndea Mara — ea e sinceră, îmi spune tot ; și eu ar trebui să fac la fel ; dar cum pot eu să-i spun că nu mai sînt o fetiță și că am făcut chiar... dragoste cu Bube ?“ Dar ceea ce se petrecuse acolo, în cabană, era cu totul altceva decît ceea ce înțelegea Ines. Drept e că ea nici nu-și mai amintea amănunte : rămăsese doar cu amintirea unei fericiri nemărginite... Doamne, Doamne, ce zile frumoase !

Deodată totul îi deveni indiferent, Luna Park, pălăvrăgelile lui Ines, pînă și tînărul pe care, pînă cu o clipă în urmă, dorise să-l reîntîlnească.

— Oooo ! Uite-i ! spuse Ines dîndu-i una cu cotul.

— Cine ?

— Mario și Stefano. Nu te întoarce, te rog ; e mai bine să ne prefacem că nu i-am văzut. Și așa ei ne-au văzut ; vei vedea că-și vor face de îndată apariția.

— Ascultă-mă Ines, eu chiar că n-am chef să fim cu toții.

— Dar de ce ? Stînd singure ne plictisim. Ah, îți spuneam eu : uite-i că vin.

Se prezentară împreună cu un : „Bună seara, domnișoarelor“ ; ba Mario, chiar cu un zîmbet frumos.

— Bună seara, răspunse Ines. Să ne înțelegem, lui i-am spus bună seara — făcu ea arătînd spre Stefano,

fiindcă pe tine nici nu vreau să te mai văd. Dar tonul glasului dezmintea amenințarea vorbelor.

— Din cauza celor întîmplate data trecută ? întrebă Mario. Cît o țineți și voi femeile lanț, tot aia și tot aia...

— A, ți-se pare chiar că ai avut dreptate ?

— Ei bine, dacă într-adevăr îți la asta, îți prezint scuzele mele. Mergem cu mașinuțele ?

— Vreți să mergeți și dumneavoastră ? întrebă după puțin timp și Stefano.

— Unde ? făcu Mara, absentă la discuție. Nu, n-am chef.

— Mă înșel... sau aveți ceva în seara asta ?

— Sînt prost dispusă : asta-i tot.

— Și eu sînt prost dispus, spuse tînărul. Sau ca să spun mai clar, sînt neliniștit... Ieri am primit o scrisoare de la fata aceea.

— Și ce v-a scris ? făcu Mara, brusc interesată. — O, dar dacă nu vreți să-mi spuneți... mă scuzați că am fost atît de indiscretă încît să vă întreb...

— Dimpotrivă, vă spun cu plăcere. Mi-a scris aceleași lucruri de totdeauna : se căiește și-mi imploră iertarea...

— Dar vă scrie deseori ?

— Și de două ori pe săptămînă.

— Și-i răspundeți ?

— Îi răspund, da... dar ca să-i spun că nu cred în sinceritatea căinței sale și nici în bunele ei intenții pe viitor. Regret doar familia ei, mai adaugă el după cîtva timp. — Nu meritau o asemenea fată. Închipuiți-vă surorile ei sînt date de exemplu : două fete serioase, despre care nu s-a auzit niciodată vreo bîrfă... Dar se vede că iarba rea crește oriunde. Cînd mă gîndesc la ea, fac totdeauna comparația cu *Iarba rea*. Alaltăieri am scris o nuvelă și am intitulat-o *Iarba rea*.

— Scrieți nuvele ?

— Așa, ca să-mi treacă timpul, raspunse tînărul. Ca să spun drept, este prima pe care am scris-o ; în trecut scriam numai poezii. Dar alaltăieri am citit în *„Toscana Nouă“* că e un concurs de nuvele și astfel mi-a venit în minte să scriu una. Am istorisit, nici mai mult nici mai puțin, povestea logodnei mele. Bineînțeles, am schimbat numele eroilor.

Conversația le-a fost întreruptă de întoarcerea celorlalți doi. Se certau : Ines spunea că se lovise la încheietura mîinii și arunca vina asupra lui Mario, care se distrase urmărind să ciocnească alte mașini, în loc s-o conducă atent pe-a lui.

— De fapt asta-i adevărata distracție ! răspunse Mario. Și apoi nu mai face pe grozava, doar nu ți-ai rupt mîna.

— Mda, fiindcă nu e a ta, nu te doare ! Bădăranule !

Mario nu se simți deloc jignit : ochișorii îi străluceau cu vicleníe și gura lui schița un zîmbet de satisfacție. — Dar voi nu v-ați urnit de aici ? îi întrebă el pe Mara și pe Stefano. Original gust să vii la Luna Park ca să nu te distrezi cu nici o jucărie de pe aici.

— Mă doare capul, făcu Mara, mai mult ca să găsească o scuză.

— Atunci du-te cu aeroplanele ; îți trece imediat durerea de cap, spuse Mario, luînd-o dezinvolt cu *tu*. După o clipă, continuă : — Sigur că te-a apucat durerea de cap ; fiindcă ai stat să asculți pălăvrăgelile lui... Stefano nu-i un tînăr ca toți ceilalți ; e un filozof, și izbucni în rîs.

— Ba nu-i așa, este într-adevăr un băiat binecrescut ; nu un prostcrescut ca tine, interveni Ines.

Rămaseră acolo pînă la șapte, Mario cumpără migdale în zahăr ars, și vată de zahăr pentru toți, le învață pe fete să tragă la țintă și dădu dovadă de dibăcie, nimerind să

pună un cerculeț pe gîtul unei sticle de vermut pe care i-o dărui lui Ines. Îl numea pe Stefano „filozoful", pe Ines „monteguideza", pe Mara „monteguidina" și pe el însuși „unchiul".

După ce-au plecat de la Luna Park s-au format din nou cele două perechi : Mario și Ines în față, Stefano și Mara în urma lor. La cotitura străzii, de-a lungul liniei ferate, Mario se opri să-i aștepte : — Luați-o voi înainte ; nu vrem să vă dăm exemplu rău ! Ines rîdea.

După vreo sută de pași, Mara se întoarse și văzu două umbre îmbrățișate în spatele zidului. Brusc, simți un gol imens în inimă... Se uită la Stefano : mergea cu mîinile înfundate în buzunarele impermeabilului ; toată figura lui era în umbră, numai ochii îi străluceau.

În cele din urmă păru că-și dă seama de privirea ei.

— Vă e frig ? Văd că v-ați tras gulerul în sus.

— Mi-e puțin frig, da.

— Eu sufăr, stînd în atîta căldură în timpul lucrului, așa că frigul îmi face totdeauna plăcere.

— Cum oare ?

— Nu știți cum e munca într-o sticlărie ? Și începu să-i explice.

Mara asculta distrată cuvintele lui și între timp, fără să pară, se mai întorcea să se uite la cealaltă pereche. I-a văzut mergînd strîns îmbrățișați, și apoi oprindu-se ca să se sărute îndelung. De astă dată a putut vedea clar, fiindcă se opriseră în dreptul luminii.

— ...așa că sîntem siliți să lucrăm pe jumătate goi chiar în toiul iernii. Și, mai ales, pomparea aerului în forjă e un efort nemaipomenit... Și totuși, pînă la urmă ajungi să îndrăgești lucrul pe care-l faci. Chiar dacă e o muncă grea și nici măcar sănătoasă. Mie mi-ar fi greu să încep o altă meserie.

— Mara ! Ne întoarcem înapoi ! Era glasul lui Ines.

Reintrînd în casă, Mara se simțea parcă frustrată. Nu aproba purtarea prietenei ei, care deși era logodită se lăsa totuși îmbrățișată și sărutată de un tînăr ; și în același timp o invidia că e lipsită de scrupule.

Spera să-l revadă pe Stefano în prima duminică ; dar se prezentă doar Mario. Cît au stat la Luna Park, Mara nu s-a simțit de prisos ; dimpotrivă, Mario a fost atît de amabil încît a dus-o și pe ea cu mașinuța ; dar după asta, înțelese că era cazul să-i lase singuri. Se întoarse acasă mai devreme ca de obicei și toată seara se simți singură și tristă.

Duminica următoare Stefano se scuză : fusese nevoit să plece, fiindcă mama lui era bolnavă. S-au dus toți patru la cinematograf.

Cu o clipă înainte de a se despărți, Stefano îi spuse :

— V-am adus o poezie, și-i oferi o foaie de hîrtie împăturită în patru.

Înainte de a se culca, Mara citi poezia. Era scrisă la mașină, cu litere de un albastru închis :

MAMEI MELE

„Mamă,
Tu știi de ce-am plecat departe
Din pragul casei tale :
Ca să muncesc și ca iubita
Să nu-mi mai iasă-n cale...

Mamă,
Puternic este fiul tău,
Cînd focul îl stirnește,
Și sticlei viață vrînd să-i dea
Nicicînd nu obosește.
Dar,
Cînd pe fosta lui iubită
O vede,-ngălbenește.

Mamă,
Pe fiul tău îl înțelegi
Și-l ierți, deși te doare,
Preferi să-l știi departe dus,
Decît
Robit de-o vrăjitoare.

Mamă,
De vraja ei eu voi scăpa,
Puternic voi fi iară,
Stăpîn din nou pe forța mea,
Și-atunci, măicuță, tot la fel
Precum odinioară,
La pieptu-ți cald eu voi cădea
Și părul alb ți-oi săruta
O, mamă !"

Mara se întrebă ce simțea ea pentru Stefano. Îi plăcea privirea lui pătrunzătoare, profilul său ferm, calmul gesturilor. Dar felul lui de a fi — discuțiile lui lungi ca și lungile tăceri — o stînjeneau.

În această stare sufletească se afla ea cînd, în primele zile ale lunii martie îi sosi o scrisoare de la Bube.

IV

Stefano stătea sprijinit de bariera vopsită în roșu și alb. Avea un costum nou, la două rînduri. Aruncă restul țigării și veni s-o întîmpine.

— Iartă-mă că am întîrziat, începu Mara.

— O, nu face nimic

— La drept vorbind nici nu voiam să vin.

— De ce ? întrebă Stefano uimit.

— Fiindcă nu e bine ceea ce fac. Eu sînt logodită... și dumneata ești în corespondență cu o fată...

— Ei bine, să nu vorbim despre toate astea aici, spuse Stefano, și ridică bariera, invitînd-o să treacă.

Platanii de pe alee erau încă despuiați de frunze ; la fel, pe cîmp, duzii din marginea perdelei de copaci. Întreg șirul de pomi era dezgolit de frunze, încît privirea străbătea dincolo de fragilul lor ecran, descoperind alte ogoare, în vale, departe, pînă la pădurice. Pe pămînt, grîul era abia o iarbă verde și fragedă. Dar goliciunea monotonă a cîmpiei de iarnă era întreruptă de cîțiva norulețî albi, trandafirii. Mara i-i arătă celui ce-o însoțea.

— Nu, cei cu flori trandafirii sînt piersici ; migdalii și merii au florile albe !

— Eu nu mă prea pricep în tainele livezilor și ale cîmpului, admise Stefano.

Acum, cînd exclamația Marei întrerupsese tăcerea, se simți dator să reia discuția : — De ce mi-ați vorbit în felul acela, mai adineauri ?

— Dar nu-i nevoie de explicații ; se înțelege de la sine că nu e ceva bun și firesc ceea ce facem noi.

Stefano nu răspunse. După cîtva timp reluă :

— De ce oare în ultimele dăți n-ai găsit nimic rău... și acuma da ?

— Ei bine, fiindcă... nu mă gîndisem la asta. Și apoi ieri am primit o scrisoare de la logodnicul meu.

— Aha, spuse Stefano. Și adăugă : — Poate că logodnicul dumitale a aflat de mine și ți-a trimis o scrisoare de dojană ?

— Logodnicul meu nu poate afla nimic din ceea ce fac eu. Închipuie-ți, e în Franța.

— În Franța ? exclamă Stefano uluit.

— Da, în Franța. De nouă luni nu primisem vești ; în sfîrșit, ieri mi-a sosit o scrisoare.

— Este acolo pe motive de lucru ? întrebă Stefano.

Mara nu răspunse. Mergea privind în jos. Simțea cum îi creștea dorința de a-i mărturisi lui Stefano gîndurile ei, după cum și Stefano îi făcuse mărturisirile lui. În cele din urmă luă o hotărîre : nu avea să-l mai revadă, dar acum avea să-i povestească toate cele întîmplate. Trecuse prea multă vreme de cînd simțea nevoia să-și spună păsul.

— Ascultă-mă, ești de părere că nu trebuie să ne mai vedem ?

— Dacă într-adevăr nu-ți mai face plăcere...

— Nu că nu mi-ar face plăcere, dar pentru că nu trebuie s-o facem. Prin urmare asta-i ultima noastră plimbare. De acord ?

— De acord, făcu Stefano supus.

— În felul ăsta îmi va fi mai ușor să-ți spun ceva... Ne oprim undeva ?

— Acolo, pe podeț.

După ce s-au așezat pe zidul podețului, Mara începu să-și depene firul povestirii :

— Logodnicul meu se află în Franța fiindcă a fost nevoit să fugă ; era pus sub urmărire, îl căutau carabinierii. O, să nu te gîndești la vreo ticăloșie : din motive politice. Am mai vorbit noi, că logodnicul meu era partizan ; așa s-a și întîmplat că l-am cunoscut fiindcă fusese împreună cu fratele meu și după terminarea războiului a venit să-mi cunoască familia... Prin urmare, anul trecut se afla într-un sat de lîngă Florența, unde împreună cu alți doi înjghebase o cooperativă numai din partizani. Pînă cînd într-o zi s-a întîmplat ceea ce-ți spuneam... din care cauză logodnicul meu a fost nevoit să dispară.

Stefano asculta atent, dar din discreție, evita să-i pună întrebări.

— M-am pomenit pe neașteptate cu el la Monteguidi... Mi-a povestit cele întîmplate. Preotul nu-i lăsa să intre în biserică fiindcă purtau basma roșie la gît. Nu că ar fi ținut ei prea mult să se ducă la slujbă, dar voiau să însoțească o fată... logodnica unuia din ceilalți doi. Sosi acolo și șeful de post... Aici Mara începu să simtă că o costa mult efortul de a continua povestirea ; și totuși nevoia de a merge mai departe a fost mai tare.

— Ei încercau să-i explice că atitudinea preotului era un abuz, adică faptul că nu-i lăsa să intre în biserică ; iar șeful de post luă apărarea preotului. Atunci începu cearta; s-au întărîtat pînă cînd șeful de post a scos revolverul și l-a omorît pe cel cu logodnica.

— Cum ? exclamă Stefano.

— Da, șeful a tras, omorîndu-l pe Umberto... Atunci celălalt a scos și el revolverul și l-a omorît pe șef. Dar a fost ceva drept, spun eu : deoarece înțeleg și eu că era un șef de post, totuși asta nu-i dădea dreptul să omoare un om.

— Oricum, n-a fost logodnicul dumitale.

— Nu, a fost celălalt, Ivan... dar așteaptă să vezi că nu e gata. S-a întîmplat ca fiul șefului să vină să vadă ce se întîmplase. Și atunci, Bube, logodnicul meu, ... — Mara își făcu iute curaj — înțelegi, în asemenea situație cu totul neobișnuită, omul își pierde capul... îi omorîse un tovarăș sub ochii lui... și iată că se pomeni urmărindu-l pe băiatul șefului de post... — a vrut să-i spună chiar totul — el s-a ascuns într-o casă, dar Bube a fugit după el, și, în vîrful scării, a tras și l-a omorît. Și astfel au fost trei morți ; gîndește-te ce tragedie ! Acum eu nu vreau deloc să spun că ei n-ar fi putut evita asta... dar principalul răspunzător este șeful de post. El și preotul. Nu ți se pare ?

— Da, bineînțeles... Dar după asta, ce-a mai fost ?

— Logodnicul meu a rămas acolo toată ziua, l-au îmbrăcat pe tovarășul mort și l-au incinerat la Casa Poporului ; seara, cînd au sosit alți carabinieri, a fost silit să se ascundă. Sau, mai degrabă l-au constrîns, fiindcă el ar fi vrut să se predea. Într-adevăr, nu se simțea vinovat : fiind provocați, au reacționat... Dar Partidul i-a dat ordin să nu se lase prins. Așa că, mai întîi a venit la mine, la Monteguidi, după aceea eu l-am însoțit La Volterra, și de acolo, a plecat în Franța. Și în toate lunile astea, n-a putut să-mi dea nici o știre ; doar ieri, după cum îți spuneam, am primit o scrisoare... în care-mi spune că o duce bine, că e liniștit, că speră să se întoarcă în curînd... Ce-i drept, mi-o spun toți că în curînd va fi o amnistie... Dar pînă una alta, e departe și dacă ai ști cît de singură mă simt... Fără să am pe nimeni căruia să-i spun ce am pe suflet... pentru că în primul rînd e și ceva ce trebuie ținut secret.

Stefano începuse să fumeze. Apoi spuse :

— Eu mi-am dat seama că ascunzi ceva... Te vedeam prea serioasă pentru vîrsta dumitale. Îmi spuneam : fata asta are un necaz... Eram aproape pe punctul de a te întreba ; dar după aceea n-am avut curajul...

— Vezi bine că nu sînt mai norocoasă decît dumneata.

— Mda, poate de asta ne-am simțit atrași unul față de celălalt... în mod inconștient simțeam că exista o asemănare de soartă.

— Poate că așa este, admise Mara.

— Dar atunci, nu-i un rău că ne vedem ; cel puțin ne încurajăm pe rînd.

— Nu, Stefano. Era pentru prima oară că-i spunea pe nume. — Acum am hotărît că e pentru ultima oară cînd ne mai vedem.

— Fie, spuse Stefano. — Dar atunci, dacă într-adevăr nu mai trebuie să ne revedem, permite-mi să-ți spun și

eu ceva... Stătea în picioare în fața ei : — Mara... regret că nu te-am cunoscut mai înainte.

Ea își lăsă privirea în jos.

— Cînd, mai înainte ?

— Cînd erai liberă. Și adăugă : — Mara, spune-mi un singur lucru : dacă inima dumitale ar fi fost liberă, crezi că ai fi putut avea o oarecare simpatie față de mine ? Ea dădu din cap în semn afirmativ. — Nu, vreau să mi-o spui privindu-mă în ochi. Mara ascultă în mod mecanic și repetă : — Da.

— Mulțumesc, Mara. Va fi o slabă consolare, dar îmi face plăcere să cred că dacă ne-am fi cunoscut în alte împrejurări, ai fi putut ține la mine. Fiindcă eu te-am iubit încă din prima clipă.

Mara își luă privirea de pe chipul brun și pătimaș al lui Stefano ca să privească piezișe peretele stîncos de dincolo de rîu și de drum. Auzea din nou, pentru prima oară după atîta timp, chinuitoarea plăcere a cuvintelor de dragoste ; și-i era recunoscătoare lui Stefano că le rostise.

Oare cît timp trecuse ? Galbenul unui tufiș de grozame pălise cu totul deasupra stîncii, făcînd-o pe Mara să înțeleagă că se înserа. — Să mergem — spuse ea fără să-l privească.

S-au întors încet înapoi și numai cînd au ajuns în sat, printre lumini, siluetele întunecate ale caselor și zgomotul îndepărtat dinspre Luna Park, s-au putut privi din nou în față și vorbi. Ca și cum s-ar fi înțeles că așa trebuia să fie, au vorbit despre alte lucruri. Dar, cu o clipă înainte de a se despărți, Stefano a întrebat-o :

— Într-adevăr, nu vrei să ne mai vedem ?

— Stefano, încearcă să mă înțelegi...

— Da, te înțeleg, Mara, și-i strînse puternic mîna.

Nici ea n-a mai spus nimic ; s-au despărțit fără o vorbă de salut.

În aprilie a primit o altă scrisoare de la Bube. De astă dată i-a adus-o tatăl ei, care a venit duminică și a stat cu ea toată după-amiaza.

A doua scrisoare repeta aproape aceleași lucruri din prima. Era doar o aluzie la iminentele alegeri și la amnistia care avea să fie hotărîtă imediat după alegeri.

— Cînd sînt alegerile ?

— La 2 iunie, îi răspunse tatăl. Vom cîștiga fără greș ; încă din primele alegeri administrative s-a și văzut că poporul e cu noi.

Era prins mai mult ca oricînd de activitatea politică. Mara îl întrebă ce mai face mama ; n-o ducea prea bine cu sănătatea, avea dureri : tatăl ei totuși n-a prea știut să-i explice clar ce fel de dureri o chinuiau.

S-au dus să se plimbe pe aleea cu pomi. Cîmpia își schimbase înfățișarea : șirurile de viță de vie erau acum ca un gard viu, despărțind ordonat brazdele lungi și înguste în care grîul înverzea uniform.

Tatăl mergea cu mîinile în buzunare, fluierînd. La butonieră purta insigna partidului comunist, o panglicuță albastră, cu bordura neagră și o minusculă steluță de bronz în mijloc. Mara îl întrebă ce era.

— Tatăl unui erou răpus în război are medalia de bronz. Și începu iar să fluiere.

Au ajuns în fața podețului. Acolo rîul se adîncea într-un fel de chei. Ca să facă și ea ceva, Mara se cățără pe o stîncă să culeagă o floare, două. Tatăl ei o aștepta pe șosea, fumînd.

Cînd s-au întors în sat, se făcuse aproape ora de plecare a trenului. S-au așezat în sala de așteptare, o cameră mare, goală, slab luminată.

— Te întorci acasă în seara asta ? — îl întrebă Mara.

— Nu. Aș ajunge prea tîrziu. Și apoi să merg noaptea

pe drum... Cît timp nu reintră în funcțiune mijloacele directe de comunicație, e o mare plictiseală...

În sfîrșit sosi trenul.

Mara își încheie seara plimbîndu-se în sus și în jos pe strada principală. În timp ce servea masa de seară, tînărul patron spuse :

— I-ați dat scrisoarea aceea Marei ?

— A, da — făcu sora lui ; — ți-a sosit o scrisoare, Mara ; am uitat să ți-o dau.

Adresa era bătută la mașină. Mara recunoscu literele albăstrii și se grăbi să-și vîre scrisoarea în buzunarul șorțului.

O deschise după ce se așeză în pat. Conținea doar o foaie de hîrtie velină pe care era scrisă o poezie :

MAREI

„Mara,
Copilă curajoasă,
Care-n tăcere suferi...

'Naintea lui de te-aș fi îndrăgit
Prin vorbe de iubire fără pereche-n lume
Că te iubesc, ți-aș fi mărturisit —
Dar altuia, iubito, îi aparții acum !

De-aceea e mai bine să nu-ți mai stau în drum...
Adio deci, iubire, adio vis frumos,
Adio-ți spun, copilă, căci totu-i de prisos.“

Nici nu era semnată și Mara, care aștepta o scrisoare adevărată, rămase dezamăgită. Reciti și scrisoarea lui Bube : nici aceea nu vorbea sufletului ei. „Prin urmare sînt sortită să-mi petrec tinerețea așa, fără dragoste ?“ Cu

o lună în urmă împlinise șaptesprezece ani ; și totuși i se părea că ceea ce fusese mai frumos în viața ei trecuse.

Duminica următoare o chemă Ines. Rupsese relațiile cu Mario și, cu obișnuita ei franchețe, îi explică motivul: Mario, încet, încet, devenise din ce în ce mai îndrăzneț : nu se mai mulțumea doar cu sărutări. Iar ea nu voise să-i ofere chiar tot, ca să-i dea deplină satisfacție. „Nu de altceva, dar el e tipul care ar fi început apoi să se laude față de toți ceilalți băieți... le-ar fi spus tuturor că s-a distrat cu mine în fel și chip."

Totuși nu era deloc mulțumită de cele întîmplate ; la cinematograf s-a plictisit ; și după aceea i-a spus Marei :

— Vezi ? Fără tovărășia unui bărbat ce greu trece timpul !

Se plimbau pe strada principală : cînd, l-au văzut pe Stefano. Era pe celălalt trotuar și nu le observase ; Ines l-a strigat ; și Mara n-a făcut nimic ca s-o împiedice.

Stefano era foarte stînjenit cînd a salutat-o. Din fericire era și Ines. I-a povestit că ele fuseseră la cinematograf, că ea se plictisise de moarte ; apoi l-a întrebat dacă-l mai văzuse pe Mario.

— Nu, răspunse Stefano. În zilele de lucru nu văd pe nimeni și de obicei duminica mă duc acasă.

— Ei bine... dacă-l vezi, spune-i din partea mea că e un prostcrescut. Spune-i că de astă dată nu i-o mai iert. Ah, dar voi doi vreți să stați o clipă singuri : vă salut — spuse ea, făcîndu-i Marei cu ochiul.

Cîtva timp cei doi nu-și spuseră nimic.

— Prin urmare... ne-am împăcat cu logodnica ?

— Nu, de ce ? întrebă Stefano surprins.

— Din moment ce te duci în fiece duminică acasă ?

— Mă duc acasă, pentru că nu am nimic altceva de făcut.

— Nici eu nu mai știu ce să fac duminicile, întări Mara.

— Dumneata ai vrut să nu ne mai vedem, o dojeni Stefano.

Mara nu mai adăugă nimic. După puțin timp întrebă:

— Și logodnicei dumitale îi scriai poezii ?

— Nu, ei nu... N-ar fi înțeles. Vezi, ceea ce mă atrăgea la logodnica mea era numai fizicul... Nu exista altă afinitate între noi doi. Cu dumneata e cu totul altceva, Mara, eu am simțit imediat că ești sufletul meu geamăn.

— Dar mă placi... și ca înfățișare, nu ? îl provocă Mara.

Stefano reflectă mai înainte de a-i răspunde :

— Înfățișarea este oglinda sufletului, spuse el la urmă. Nu sînt două lucruri separate. Logodnica mea e frumoasă, dar are un aspect vulgar ; în timp ce frumusețea dumitale este spirituală. Privirea, vreau să spun, expresia feții, mișcările dumitale sînt atît de pline de grație... Mă simt în al nouălea cer cînd te privesc. Nu fii crudă, oh, nu-mi lua singurul sprijin sufletesc pe care-l mai am : acela de a te putea vedea, de a-ți putea asculta glasul...

Mara, deși uluită de toate cuvintele acelea, nu mai simți totuși emoția care o cuprinsese data trecută, cînd, cu cuvinte puține și simple, Stefano îi spusese că o iubește. Și totuși simțea că nu se poate lipsi de el ; în clipa despărțirii, lăsă să i se smulgă o întîlnire pentru prima duminică.

Și astfel au început din nou să se vadă. De fiecare dată, Mara se ducea, plină de speranțe, la întîlnire, apoi rămînea ușor decepționată de purtarea lui. Stefano îi vorbea și iar îi vorbea, chiar și de politică ; dar cu totul altfel de cum îi vorbea tatăl ei. Spunea că devenise comunist pe vremea cînd fusese soldat, ca urmare a lecturii unui roman *Și stelele stau să privească*. A vrut să i-l îm-

prumute ; dar ea, care nu citise decît reviste ilustrate pînă atunci, nu prea pricepea mare lucru și după vreo două, trei seri se plictisi să-l mai citească.

Stefano vorbea, vorbea într-una; și după aceea rămînea cufundat în tăceri nesfîrșite, gîndindu-se cine știe la ce. Și dacă discuțiile lui lungi o oboseau, tăcerile lui lungi o intimidau. Dar seara, cînd se întorcea acasă și intra în camera ei, rămînea îndelung cu privirea pironită asupra fabricii cu ferestre uriașe palpitînd de lumină ; deși știa că nu era sticlăria.

În luna mai tatăl ei a venit s-o ia acasă : mama ei trebuia să se opereze de ulcer.

Deși operația reușise, mama își revenea cu greu. Mara împreună cu tatăl ei mîncau în casa secretarului de la sediu ; ea chiar dormea acolo, iar tatăl ei își pusese un pat de campanie în camera ei. Vinicio rămăsese la Monteguidi în casa mătușii.

Se aflau acum în plină campanie electorală, și tatăl ei, în anumite zile, nu mai avea timp nici în fugă să dea pe la spital. Seara, era totdeauna cîte o adunare ; și Mara, în trecere, se oprea să asculte. Cînd vorbea un comunist sau un socialist, piața era plină ; în vreme ce la adunările democraților creștini, nu se ducea niciodată nimeni, iar pe un monarhist, care îndrăznise să se prezinte într-una din ultimele seri, nici nu l-au lăsat să vorbească.

Pe neașteptate sosi vestea că fusese acordată o amnistie. Mara a aflat de la o bolnavă, internată și ea, care își avea soțul în închisoare din cauza unei nereguli la aprovizionare. Nerăbdătoare să afle mai mult, se duse imediat la sediu ; dar tatăl ei era plecat pentru campania electorală ; de asemenea și secretarul ; și numai a doua zi dimineață a putut vorbi despre amnistie.

— Este o adevărată capodoperă această amnistie! spunea tatăl ei înfuriat. Fasciștii vor ieși cu toții; și tot așa și cei care au înfometat poporul și s-au îmbogățit de pe urma lui.

— Dar Bube?

— Bube e partizan; și nu pentru partizani au făcut ei amnistia.

Atmosfera era foarte agitată și într-o seară, la o întrunire comunistă, s-au stîrnit incidente; cînd oratorul a început să vorbească despre amnistie, glasul i-a fost înăbușit de fluierături.

— Cum așa? spusese tatăl Marei soției sale, o amnistie se face în dauna poporului?

— Atunci Bube nu se va putea întoarce niciodată, spuse Mara desperată.

— Se va întoarce, se va întoarce; fii sigură că se va întoarce. După ce vom pune mîna pe putere...

— Dacă veți cîștiga voi în alegeri, Bube se va putea întoarce?

— Dar ce alegeri! Ai mai văzut vreodată să învingă comunismul prin buletine de vot? Comunismul învinge el, dar numai prin revoluție. Dacă ne-am fi făcut iluzia că și noi putem lua puterea cu buletine de vot, de ce s-ar mai fi făcut sciziunea de la Livorno? Pe vremea aceea nu eram decît un copil, și totuși îmi aduc aminte de discursurile șefilor noștri. Puterea, spuneau ei, se cucerește prin revoluție, nu prin buletine de vot.

Sosi și ziua votării și apoi veni momentul cunoașterii rezultatului; cînd s-a aflat că succesul a fost de partea republicii, s-a improvizat o demonstrație, pe care Mara a privit-o de la o fereastră a spitalului. Și mama ei a vrut să se ridice din pat ca să se uite. A urmat apoi proclamarea oficială a Republicii, iar seara, în piață, se strînsese o mulțime nemaipomenită, venită și din afara satului;

grupul de orchestranți cîntă *Imnul lui Mameli* și *Imnul lui Garibaldi*. Mara, cuprinsă și ea de entuziasm, bătea din palme și cînta. Tatăl ei era din nou vesel, spunea că întîmplarea de la San Donato era uitată și că Bube ar fi putut foarte bine să se întoarcă.

Chiar în ziua aceea îi sosise o scrisoare : Bube se arăta și el încrezător în ideea de a se întoarce în curînd. Mara era convinsă că așa va fi, că Bube avea să revină la ea în curînd și că se vor putea căsători.

Dar această perspectivă n-o mai bucura ca în trecut. Acolo, la Colle, și apoi după ce mama ei s-a restabilit și s-au putut întoarce acasă, se surprindea cum gîndul îi zbura la Stefano mult mai mult decît la Bube. Ba chiar la Bube nu se mai gîndea deloc, doar tatăl ei ce-i mai amintea de el, sau poate altcineva. În schimb Stefano era mereu în mintea ei. Nu el anume, poate, ci amintirea lunilor petrecute la Poggibonsi. Fuseseră luni frumoase. Ofta, cînd se gîndea la drumul de-a lungul șinelor de tren, la aleea cu pomi, la cinematograf, la Luna Park, la peisagiul satului, noaptea, cu ferestrele mari luminoase de la fabrică.

Nu avusese cum să-l anunțe pe Stefano de plecarea ei. Și se întreba dacă n-ar fi făcut bine să-i scrie. Desigur, putea să-i trimită o scrisoare prin Ines. Dar o sîcîia ideea de a o amesteca în povestea asta și pe prietena ei, care ar fi putut rămîne cu impresia că între ea și Stefano fusese ceva. În realitate nu fusese nimic ; el nu întinsese mîna nici măcar s-o mîngîie. Doar cuvintele lui pătimașe îi confirmaseră că o iubea, că regreta că n-o cunoscuse el mai înainte de... Acum, cînd era sigură de reîntoarcerea lui Bube, Mara regreta și ea că nu-l cunoscuse pe Stefano mai înainte.

Mama ei își recăpăta încet, încet puterile. Deocamdată Mara făcea totul acasă și la cîmp. Avea aproape mai mult

de lucru acolo, la Monteguidi, decît la familia aceea din Poggibonsi. Şi în clipele de libertate nu ştia ce să facă.

Noutăţile din sat n-o mai interesau. Cînd o vedea pe Liliana, la braţ cu Mauro (se logodiseră de trei luni), nu numai că nu simţea vreun necaz, ci îl compătimea sincer pe Mauro că ajunsese în ghearele vrăjitoarei aceleia.

Într-o zi poştaşul strigă : — Castellucci ! Mara alergă să ia scrisoarea : era pentru ea. Dar nu era scrisul lui Bube. Poate era de la Stefano ? Inima începu să-i bată puternic. Nu era nici de la Stefano : era de la stăpîna ei : îi scria că fusese nevoită să angajeze pe altcineva, dar că era dispusă oricînd s-o reia pe ea, în clipa cînd s-ar fi hotărît să se reîntoarcă.

Pe neaşteptate, îi sosi o citaţie din partea judecătorului de plasă din Colle. Se duse însoţită de tatăl ei. Judecătorul îi spuse că era însărcinat s-o interogheze în numele Tribunalului din Florenţa care pusese pe rol procesul acuzaţilor Ballerini Ivan şi Cappellini Arturo. A întrebat-o dacă reconfirma depoziţia făcută în faţa carabinierilor. Mara a confirmat cele depuse şi apoi a fost lăsată să plece.

Nu prea pricepuse ea mult din toată povestea aceea, dar tatăl ei se alarmase : dădu un telefon la Volterra, şi Lidori îi confirmă că la Florenţa se pregătea instrucţia procesului : nu numai atît, dar că celălalt, Ballerini Ivan, fusese arestat la Milano. Prin urmare amnistia nu şterse cele întîmplate la San Donato ; în vreme ce criminalii fascişti, condamnaţi la treizeci de ani, fuseseră eliberaţi ! Cîteva zile tatăl ei nu mai încetase cu ocărîtul „împotriva cui ştiu eu" ; şi Mara căzu din nou la îndoială. Acum iar se gîndea la Bube, la ea însăşi, la soarta ei tristă. Avea şaptesprezece ani şi jumătate şi tinereţea i se iroseа inu-

til, legată cum era, de un bărbat pe care n-avea cum să-l mai vadă.

Într-o dimineață se auzi strigată : glasul îi era cunoscut, totuși nu reușea să înțeleagă... Era Ines. S-au îmbrățișat cu mare emoție.

— Cum de ești aici ?

— Am plecat din serviciu, răspunse Ines.

Ieșise din serviciu, și nu intenționa să-și mai caute altul. Și pentru faptul că în curînd avea să se căsătorească. Apoi Mara o întrebă de Mario, dar nu era decît un prilej ca s-o poată face să-i vorbească despre Stefano.

Ines se întunecă.

— Nu cumva ai vorbit pe socoteala mea ?

— Ce aveam eu de vorbit pe socoteala ta ?

— Nu te-oi fi trezit să povestești că la Poggibonsi mă vedeam cu un băiat ?

— Nici pomeneală, poți fi sigură.

— Tare aș vrea să știu cine a pălăvrăgit. Și-i destăinui cum ajunsese totul pînă la urechea logodnicului ei, care-i făcuse o scenă cumplită. — Bineînțeles că eu am negat ; ba chiar i-am jurat ; în fond ce contează un jurămînt, spuse ea, înălțîndu-se pe tocuri.

— Te-a văzut cineva pe acolo, din Monteguidi ?

— Chiar din Monteguidi, nu... Dar într-o seară, tocmai cînd eram cu Mario, a trecut Carlino ; îl știi, samsarul din Volterra...

— Fără îndoială că el e autorul : e un nesuferit cum nu-i al doilea, are un suflet tare hain. O știu din proprie experiență. Apoi văzînd că Ines nu mai scotea o vorbă, se hotărî s-o întrebe dacă-l mai văzuse pe Stefano.

— Da, l-am văzut, și chiar am stat de vorbă cu el... M-a întrebat de tine.

— I-ai spus că a trebuit să plec pe neașteptate ?

— Sigur că i-am spus... Ascultă Mara, acum că a trecut, poți să-mi spui și mie adevărul: ce a fost între tine și Stefano?

— N-a fost nimic.

— Hai, fii sinceră...

— Sînt sinceră, Ines: ți-o jur. El mi-a spus că mă iubește: asta-i adevărat, dar nu m-a atins nici măcar cu un deget.

— Și tu?

— Și eu i-am spus că-l plac.

— Of, Mara, chiar că nu te înțeleg: dacă-ți plăcea, de ce n-ai rămas alături de el?

— Pentru că sînt logodită.

— Ei, las-o-ncolo. Ești logodită cu unul care nici nu e în Italia măcar; ia-l de unde nu-i... Și nu-ți îngădui să te vezi cu un tînăr, să-ți mai descreți puțin fruntea... Și apoi dacă spui că-ți plăcea... Ei și, atunci puteai să-l lași naibii pe logodnic și să rămîi cu el.

— Nu puteam.

— Și de ce?

— Ines, logodnicul meu a fost nevoit să fugă în străinătate din cauza unei chestiuni politice: acum nu pot să-ți explic pe larg. Dar te rog să nu spui nimănui nimic. Ei bine, închipuiește-ți în ce stare sufletească se află: e singur într-o țară străină... Unicul sprijin pe care-l mai are este certitudinea că eu îl aștept aici; cum i-aș putea înșela încrederea? Să presupunem că s-ar întoarce mîine și că m-ar găsi logodită sau chiar căsătorită cu un altul: ce s-ar întîmpla cu el?

— Dar tu, de fapt, pe cine iubești, pe logodnicul tău sau pe Stefano?

— Nu știu, răspunse Mara, deznădăjduită. Dar iartă-mă, cum aș putea face o comparație... între unul care e

departe de mai bine de un an... și altul care-i aici, vreau să spun, destul de aproape de mine... și alături de care am fost pînă acum cîtva timp?

Ines dădu din cap.

— Tu iei lucrurile prea în tragic. Dacă-ți plăcea Stefano, pînă una alta, puteai sta alături de el... Și cînd acest faimos logodnic și-ar fi făcut apariția, ai fi avut timp să alegi atunci... Mie nu mi s-ar fi părut firesc să am doi băieți care să se țină după mine.

— Și nu i-ai avut oare? o întrebă Mara zîmbind. — Da, logodnicul tău și Mario...

— Numai eu știu cum se ținea Mario după mine. El voia să se distreze și-atît. Fii atentă la ce-ți spun: ultima dată cînd am fost împreună, am comis greșala să merg cu el la iarbă verde... Acolo să vezi ce luptă! Mi-a rupt fusta, furoul ce mai... Dar tot n-a reușit să ajungă unde voia el.

— În schimb Stefano a fost totdeauna foarte respectuos cu mine.

— Fiindcă te iubea cu adevărat. Nu era ca Mario cu mine, spuse Ines cu tristețe.

Mara a mai primit alte două scrisori de la Bube, la o mică distanță una de alta. Nu erau prea pline de încredere, dimpotrivă. Într-a doua spunea chiar că pierduse orice speranță să se mai poată întoarce în Italia. *„Va trebui să vii tu după mine, aici. Acum sînt în căutarea unei soluții ca să te ajut să vii aici, am și vorbit despre asta cu tovarășii mei...“*

Nu, asta nu. Nu, nu avea să ajungă chiar în situația de a se duce ea la el, în Franța. Dacă într-adevăr nu-i mai era posibil să revină în Italia, atunci...

Cînd mama ei se restabili complet, îi scrise doamnei de la Poggibonsi că ar vrea să se întoarcă la ea.

V

Îl întîlni chiar într-una din primele seri. Pesemne că abia ieșise de la lucru, fiindcă era în salopetă și avea aerul obosit. În primul moment, o privi, de parcă n-ar fi cunoscut-o ; apoi se lumină la chip.

— Cum așa ? spuse el.

— M-am întors, răspunse ea.

— De cînd ?

— De luni.

— Și tot... la familia aceea ?

— Da. Și dumneata... lucrezi tot la sticlărie ?

Stefano dădu din cap în sens afirmativ. O așteptă apoi să iasă din lăptărie, și-o însoți pînă aproape de casă.

— Îți pare bine că m-am întors ?

— Mă mai întrebi ?

— Și mie îmi pare bine.

— Mara... începu Stefano ; dar ea îl întrerupse spunînd că trebuie să plece. Pentru seara aceea îi era de ajuns că-l văzuse.

S-au întîlnit din nou în după-amiaza primei duminici ; și, ca în trecut, s-au dus să facă o plimbare pe aleea cu platani. Aceștia își pierdeau frunzele și, pe ogoare, perdelele de copaci aveau culoarea ruginie. Pămîntul, proaspăt arat, se vedea negru și lucios.

— Alaltăseară amuțisem de emoție, începu Stefano. Nu mai speram să te revăd.

— Pun rămășag că nici nu ți-ai mai amintit că exist, cochetă ea.

— Dimpotrivă, răspunse Stefano serios. N-am făcut altceva decît să mă gîndesc la dumneata în toate aceste luni. Mara, ascultă-mă ; ceea ce ți-am spus atunci e-adevărat ; n-a fost o toană. Mara, am încercat să lupt îm-

potriva acestui sentiment ; dar n-a fost posibil. Nu-l pot izgoni din inima mea, Mara.

— Şi eu am făcut totul ca să te pot uita ; dar n-am reuşit, se destăinui şi ea.

Ajunseseră la podeţ.

— Nu-ţi aminteşte nimic podeţul ? începu Stefano. Mara făcu semn că da. — Aici ţi-am spus că te iubesc. A ţinut să-şi mai arate o dată fidelitatea. — Ţi-am spus, pentru că hotărîsem să nu ne mai vedem : altfel, nu mi-aş fi îngăduit... Dar destinul a hotărît altfel. Mara, noi nu ne putem opune destinului, adăugă el cu căldură.

— Ce trebuie să facem ? întrebă Mara încet ; mai mult decît pe Stefano părea că se întreabă pe ea însăşi.

— Să ne lăsăm în voia destinului ; ne iubim, prin urmare...

— Destinul meu e altul, spuse Mara, mi-am dat un cuvînt şi trebuie să mi-l ţin.

— Dar noi doi ne iubim. Îşi apropiase foarte mult obrazul de ea.

— Nu, Stefano, nu ! mai spuse ea ; dar se lăsă în voia lui. Se lăsă sărutată. Simţi mai întîi contactul buzelor, apoi o senzaţie confuză de ceva moale, voluptuos.

Se desprinse de Stefano şi redeschise ochii.

— Nu-i bine, spuse ea.

— E bine, dragostea mea. Se apropie din nou de ea ; ea întoarse ochii ca să n-o sărute ; rămaseră astfel, cu obrajii apropiaţi în timp ce-şi încleştau degetele.

— Nu trebuie s-o facem, Stefano

— Dar şi tu mă iubeşti.

— Nu contează. Tot nu trebuie.

— Mara, ascultă-mă...

— N-ar fi trebuit să te ascult niciodată.

Spunea aşa, şi totuşi, se lăsa strînsă de mijloc ; se lăsa mîngîiată pe mînă şi sărutată pe obraz.

— Stefano, nu.

— M-am străduit din răsputeri,Mara, să mă stăpînesc; dar n-am putut.

— Nu trebuie, nu trebuie...

— Lasă-te iubită, cel puțin pentru cîtva timp; o oră măcar. O oră de dragoste; și după asta dacă vrei tu așa, n-o să mă mai vezi.

— Dar va fi și mai rău după asta... Te rog, lasă-mă în pace. Și așa sînt prea îndrăgostită de tine, dacă mă mai și săruți...

— Ce vină am eu, dacă te iubesc?

Cuvintele îi erau întrerupte de mîngîieri și îmbrățișări. Pînă cînd Mara se lăsă sărutată fără să mai opună rezistență.

S-au întors înapoi, ținîndu-se de mînă. Se priveau, apoi își plecau privirile asupra frunzelor, rămurelelor și mingiuțelor de platani, ruginii și pufoase, risipite pe tot asfaltul. Mara nu se gîndea la nimic; se lăsa furată de plăcerea acelui contact al mîinilor lor, a acelor priviri. Dar cînd ajunse în sat, redeveni conștientă că nu trebuia să se lase pradă acelui sentiment.

— Stefano, nu trebuia să...

— De ce? Din moment ce ne iubim. De ce-ar trebui să ascundem adevărul chiar și față de noi înșine? Tu și cu mine ne iubim, Mara. Nu-i așa?

— Așa e.

— Și-atunci, de ce n-ar trebui să rămînem împreună? De ce n-ar trebui să ne logodim? Ce ne împiedică s-o facem?

— Eu sînt logodită cu altcineva, Stefano.

— Dar mă iubești pe mine; și atunci rupi cealaltă legătură...

— Nu pot.

— Dar de ce ? Iartă-mă, doar nu-i greu ; tu îi scrii că te-ai înșelat asupra sentimentelor tale față de el...

— Dar Stefano, nu pot să-i fac figura asta ! Vezi, dacă el ar fi aici, atunci i-aș putea destăinui totul ; dar e departe, e singur, trăiește ca un nenorocit ; pot eu să-i pricinuiesc durerea asta, scriindu-i că nu mai vreau să știu nimic de el ?

— I-o vei spune cînd se va întoarce.

— Dar poate că nu se va mai întoarce niciodată, Stefano.

— Cum ? exclamă el peste măsură de mirat.

— Așa e ; amnistia a fost făcută, dar pentru el nu contează ; la Florența a și început procesul. Îl vor condamna la cine știe cîți ani, și nu se va mai putea întoarce în țară.

— Hm, s-ar putea să-l și achite.

Mara dădu din cap.

— Nu, este chiar așa cum ți-am spus eu. Iartă-mă, dar dacă nu-l cheamă să se prezinte, înseamnă că sînt siguri că va fi condamnat ; și pentru cei ce nu se prezintă, totdeauna, s-a spus că e și mai gravă condamnarea.

— Firește că dacă nu se prezintă, își agravează situația, admise Stefano.

— Dealtfel, cred că și el a înțeles cum stau lucrurile, fiindcă mi-a scris să-l urmez în Franța.

Stefano se îngrozi :

— Și tu te gîndești să pleci acolo ?

— Nu, i-am și scris, că nu sînt în stare s-o fac. Nu sînt în stare să-l urmez acolo, dar nici să-l părăsesc... Nici eu nu știu ce să fac.

După puțin timp, Stefano îi spuse :

— Înțeleg situația în care te afli, Mara. Dar lasă-mi cel puțin o umbră de speranță...

Cînd se întunecă de-a binelea, s-au dus să se plimbe

de-a lungul liniei ferate. Stefano tăcea și stătea ceva mai departe de ea. Ea a fost cea care l-a luat de braț.

— Ești supărat pe mine ?

— Supărat pe tine ? Nu, poate... pe mine însumi. Am fost un egoist, Mara. Nu m-am gîndit la tine, la problemele pe care ți le-aș fi creat. Ar fi trebuit... dar nu-și încheie fraza. — De acum încolo, voi face numai ce vei vrea tu. Nu te voi mai atinge nici cu un deget măcar, dacă tu nu vei vrea. Uite : dacă-mi spui că nu mai trebuie să ne vedem, las lucrul de aici și mă transfer în alt oraș. Eu... nu vreau să-ți tulbur inima, Mara. Vreau să te știu mulțumită. Spune-mi ce anume trebuie să fac, ca tu să fii mulțumită. Te voi asculta întocmai.

— Sărută-mă !

Uimit, Stefano o sărută, dar fără căldură.

— Mai sărută-mă o dată. Și acum ține-mă în brațe ; nu vreau să mă mai gîndesc la nimic... Brusc se desprinse de el și-l privi fix : — Stefano. Chiar dacă dragostea noastră nu are viitor... nu contează !

El voi să mai spună ceva ; ea îl împiedică. Și petrecu restul serii în brațele lui, fără să mai rostească un cuvînt.

Seara, acum, se lăsa devreme, și întîlnindu-se la patru după-amiază, nu aveau mult de așteptat pînă cînd întunericul și ceața să învăluie drumul de-a lungul liniei ferate. Felinarele erau rare, nu trecea aproape nimeni ; și celelalte perechi aveau același interes, de a se feri de lume.

Era plăcut și cînd se duceau la cinematograf împreună. El își strecura brațul pe sub brațul ei, și cu degetele încleștate unul în mîna celuilalt, cînd și cînd nu mai priveau ecranul, ca să se uite unul la altul, sau chiar să-și șoptească vreo vorbă de dragoste. Apoi le rămînea

totdeauna timp și pentru plimbare, să se îmbrățișeze și să se sărute la adăpostul unei grămezi de traverse de cale ferată.

Mara nu mai trăia decît cu gîndul la serile acelea. Număra zilele, începînd de luni. Seara, înainte de a se culca, trimitea un salut fantomei luminoase a fabricii, și-și spunea în gînd că mai trecuse o zi.

De fiecare dată cînd se ducea la întîlnire, o cuprindea un freamăt, de parcă ar fi fost prima oară. Și simțea un chin adînc în suflet cînd îl revedea pe Stefano.

Îi plăcea atît de mult cînd o îmbrățișa ! Îi plăcea să simtă cum i se contractă mușchii de cîte ori o strîngea în brațe. Și să rămînă așa, îmbrățișată, fără să vorbească, privind nimbul gălbui al felinarelor în ceața întunecoasă, sau ochiul roșu al vreunei lanterne de semnalizare care se deslușea clar în întuneric. Și, cînd și cînd, să-și schimbe poziția, pentru a reînnoi plăcerea mîngîierilor.

Asta era dragostea : ceva ce încălzea inima și chinuia membrele. Mara nu simțea nevoia unor discuții lungi, ci numai vaga murmurare a îndrăgostiților. Și nu-i făcea plăcere cînd Stefano destrăma farmecul, începînd să vorbească. Nu voia să fie readusă la realitate.

— Mara, trebuie să te întreb ceva...

— Nu mă întreba nimic.

— Ai mai primit scrisori de la Bube .

— De ce vrei să-mi amintești de el ?

— Dar, trebuie să vorbim despre asta, Mara.

— Ce nevoie avem ? Și-l împiedica să continue, strîngîndu-l tare în brațe.

Dar el se descătușa.

— Mara, trebuie să luăm o hotărîre.

— Stefano, de ce mă chinui ? Ne simțim atît de bine așa...

— Dar trebuie să ne gîndim la viitor.

— De ce ? E atît de frumos prezentul... Să facem ca în filmul pe care l-am văzut... *Amanți de o zi*... Să ne bucurăm de clipa prezentă, fără a ne gîndi la viitor. Oh, Stefano, îți jur că n-am mai trăit ore atît de fericite, cum le-am trăit alături de tine. De ce vrei să-mi tulburi fericirea, amintindu-mi de lucruri neplăcute ?

— Dar dacă ești fericită cu mine, de ce să nu ne logodim ? Ba chiar de ce să nu ne căsătorim ?

— O, Stefano, ar fi prea frumos.

— Dar cine ne împiedică ?

— Nu știu ; dar mi-e teamă și să mă gîndesc că fericirea asta ar putea dura o veșnicie. Mi-e teamă să n-o văd cum dispare. Nu vreau să mă gîndesc la ziua de mîine, Stefano. Nu vreau să-mi fac planuri. Mi-e de ajuns să stau în brațele tale și să nu mă gîndesc la nimic.

Dar lui, orele acelea fericite nu-i erau de ajuns ; cu egoismul bărbatului, care ține mai mult la posesia iubitei decît la fericirea dragostei, voia să fie sigur că Mara va fi a lui pentru totdeauna. Și de aceea revenea mereu, cu insistență, de a o rupe cu Bube, legîndu-și viața de a lui.

— Ți-e teamă că ai tăi n-ar vrea ?

— Nu de asta. Mama, dimpotrivă, ar fi mulțumită să-l părăsesc pe Bube... Poate că tata nu, dar eu am făcut totdeauna după capul meu.

— Și atunci de ce nu faci și acum ?

— Dar nu putem merge înainte în felul ăsta ?

— Nu, Mara. Eu vreau să mă însor cu tine. Ne putem căsători imediat : cu ceea ce cheltuiesc stînd în pensiune, am putea trăi în doi. Ne vom căuta o cameră cu acces la bucătărie...

Dar pe măsură ce Stefano se entuziasma vorbind despre viața lor de oameni căsătoriți, ea se răcea. Căsătoria, camera cu acces la bucătărie, copiii pe care i-ar fi

avut... cine știe de ce, nu era o perspectivă atrăgătoare. Era absurd că-i făcea această impresie ; și totuși așa era.

Și mai era și altceva ce nu-i plăcea la Stefano. De exemplu, ea insistase să se vadă și în celelalte seri : el ieșea de la lucru la șase, și Mara, pe la ora aceea, se ducea să cumpere lapte ; puteau sta foarte bine împreună o oră. S-ar fi plimbat tot timpul de-a lungul liniei ferate... Dar el trebuia să se ducă acasă, să se spele și să se schimbe : — Nu pot să stau murdar. Și-apoi avea de citit, voia să se instruiască. — Dacă nu profit de orele de seară, cînd să mai citesc, să mă mai instruiesc și eu ? Eu n-am studiat decît pînă într-a doua industrială...

Îl sfătuia în lecturile pe care le făcea un profesor care era și un tovarăș.

— Noi, muncitorii, nu vom ajunge niciodată nimic, dacă nu ne instruim, spunea el. — Eu nu sînt ca atîția alții care se mulțumesc să citească „*L'Unità*“ și atît... care nu citesc nici măcar „*Toscana Nuova*“... Eu vreau să devin un muncitor conștient.

Continua chiar să scrie : era încurajat de faptul că nuvela lui fusese remarcată la concurs și publicată în „*Toscana Nuova*“ împreună cu nuvelele premiate.

— Eu mă străduiesc cît pot să înțeleg viața, spunea el adesea.

— Dar ce e de înțeles în viața asta ?

— Totul e de înțeles de acum încolo pentru noi, care sîntem ignoranți și avem atîta de învățat. De exemplu, Giglioli, profesorul, un tovarăș... ei bine, stînd de vorbă cu el, mi-am dat seama cît de în urmă sînt eu. Firește că nu pot pretinde să ajung ca Giglioli. Dar nicăieri nu-i scris că dacă n-ai învățat la timp trebuie să renunți să te instruiești atunci cînd poți s-o faci.

Și căuta s-o atragă în studiile sale ; dar ea n-avea altă dorință decît să fie îmbrățișată.

— Nu-l cunosc pe prietenul tău, profesorul, dar fără îndoială că trebuie să fie un antipatic, îi spuse ea într-o seară, îmboldită de gelozie.

— Ce spui ? făcu Stefano uluit.

— Antipatic, da ; am spus-o și-o repet. Pun rămășag că e mic, urît... ba cred că poartă și ochelari dacă e profesor.

— Și ce importanță are asta ? El e o persoană învățată și eu deocamdată sînt un biet neștiutor.

— Dar tu ești frumos. Și ai mușchi tari, uite-așa...

— Firește că am mușchi, cu munca pe care-o fac...

— Și el, firește că e instruit, din moment ce e profesor... Un profesor care să fie un măgar n-ar mai fi profesor, și începu să rîdă.

Într-o seară au vorbit despre Mario.

— Eu chiar că nu-l înțeleg pe omul ăsta, spuse Stefano. Zice că e comunist, dar nu se dă în lături să facă și comerț clandestin... Oare are și el o conștiință, mă întreb ? Dar cîți nu sînt ca el ! Tineri, logodiți chiar, și în același timp au relații cu cîte o femeie căsătorită.. Și altceva ce nu-mi place : felul cum își tratează unii tineri părinții. De exemplu, mă gîndesc la familia la care stau eu în pensiune ; băiatul lor muncește cu mine la sticlărie. De aceea știu și cît cîștigă. Ei bine, acasă nu dă nici o centimă măcar. Maică-sa, biata femeie, se spetește muncind și el risipește toți banii pe care îi cîștigă. Și-a făcut patru costume numai de cînd stau eu în casa lor.

Erau păreri care ar fi trebuit să-i inspire încredere : un tînăr cu asemenea idei avea să fie, fără îndoială, un soț bun. Dar în rolul acesta, Mara nu reușea să și-l închipuie.

Odată, cînd el insista în ideea că trebuie să se căsătorească, ea îl întrerupse :

— Dar sînt prea tînără ca să mă gîndesc la măritiș.

Era adevărat : căsătoria nu era o idee care s-o ademenească. „Sînt tînără, vreau să trăiesc", astfel gîndea în adîncul inimii ei.

De Crăciun se duse acasă ; era într-o foarte bună dispoziție. Dar din privirile îngrijorate, într-un fel ale mamei și în alt fel ale tatălui, înțelese că știau sau bănuiau ceva.

Ea era totuși hotărîtă să nu le spună nimic ; ceea ce era mai frumos în relația ei cu Stefano era tocmai această taină pe care nimeni n-o descoperise. Nici lui Ines nu i-a destăinuit nimic. Sau, mai degrabă a mințit-o, fiindcă Ines o întrebă imediat de Stefano, iar ea îi răspunse că nu-l mai văzuse deloc.

— Și Mario ? întrebă prietena ei.

— Nici pe el nu s-a întîmplat să-l mai văd.

Ines oftă :

— Ei, trebuie să mi-i scot din minte pe toți prietenii mei dinainte... Mă mărit luna viitoare.

Nici mama ei și nici tatăl n-au riscat să-i pună vreo întrebare, dar se vedea că aveau o poftă nemaipomenită să afle ceva. Tatăl, într-o clipă cînd reuși să rămînă singur cu ea, îi ceru vești despre Bube.

— Ca de obicei, răspunse Mara.

— Cînd mă gîndesc că bietul băiat e acolo, singur... spuse el melodramatic. Pentru mine e ca și băiatul meu.

— Doar n-ai vrea să mă duc după el în Franța ? Cum mi-a scris el.

— Nu, nu, se grăbi tatăl ei să spună. Sper doar că se va putea întoarce în curînd...

De Bobotează, Mara se întoarse din nou acasă ; dealtfel și Stefano se ducea la părinții lui. Ea, dacă ar fi rămas singură la Poggibonsi, de sărbători, fără Stefano, ar fi murit de tristețe.

Într-o duminică, tocmai se pregătea să se ducă la întîlnire, cînd auzi sunînd. Coborî ca să apese pe butonul care deschidea automat ușa. Încremeni cînd îl văzu pe tatăl ei.

Imediat presimți un necaz.

— Ce s-a întîmplat? Ce face mama?

— Bine, fata mea, bine, răspunse tatăl ei, sărutînd-o. Sîntem toți bine. Numai că fiind duminică, m-am gîndit să vin să te văd... E cineva acasă?

— Nu, răspunse Mara.

— Atunci vin în camera ta; acolo vom sta de vorbă în liniște.

În timp ce-o urma, gîfîind, spuse: — Fir-ar să fie, sînt ceva scări în casa asta. Apoi se scandalizâ de debaraua care-i servea Marei drept cameră. — Dar cum așa, te obligă să dormi în odăița asta mizerabilă?

— Lasă că stau foarte bine aici, tată. Am și baia alături.

Tatăl ei se așeză pe pat. Mara, în picioare, aștepta să se hotărască să-i spună adevăratul motiv pentru care venise.

— Mara, trebuie să mai vii o dată acasă.

— Atunci, nu-i adevărat că mama e sănătoasă.

— Nu, nu din cauza mamei, ci din cauza lui Bube.

— Bube?

Imaginația ei începu să lucreze febril; totuși nu reușea să înțeleagă ce anume se putuse întîmpla... Fără îndoială că era o veste proastă; reținerea tatălui ei o demonstra limpede...

— L-au arestat, spuse tatăl ei fără s-o privească.

— Ce spui? Deodată îi veni în minte că poate înfăptuise și acolo cine știe ce. — De ce? Ce-a mai făcut?

Tatăl ei o privi uimit.

— N-a făcut nimic. Tot din cauza... întîmplării de atunci. A fost arestat la frontieră.

—Încerca să se întoarcă în Italia ?

— Nu, a fost expulzat. Împreună cu alți vreo sută de tovarăși. În Franța a triumfat reacțiunea, și astfel noul guvern a declarat expulzarea multor comuniști italieni... Și Bube a fost arestat la frontieră. Cine știe : poate că a și fost predat autorităților din Florența.

VI

Strada era pustie. Numai în capătul ei, măturătorul își împingea căruciorul ; și ceva mai departe, băiatul de la cafenea ridica oblenul de fier.

„Poate că am venit prea devreme", se gîndi Mara. Se sculase după deșteptătorul din bucătărie ; dar nu era sigură că arăta ora exactă.

Ca răspuns al temerilor sale, se auzi sirena fabricii. Prin urmare era șapte : la ora aceea tatăl ei îi spusese să fie gata.

Sau poate că înțelesese rău. La telefon vocea tatălui ei apărea și dispărea în timp ce intervenea mereu vocea nazală a telefonistei : „Alo... Aloooo...". Dar nu, ea era sigură că cel puțin ora o înțelesese bine.

După puțin timp, simți c-o trece un fior ; intră din nou, lăsînd ușa întredeschisă. Era mai bine să se ducă la bucătărie : și de acolo, de sus, ar fi auzit zgomotul mașinii.

În casă domnea o liniște deplină ; duminica, stăpînii nu se sculau niciodată mai devreme de nouă. Mara nu știa ce să facă : clăti o ceașcă, puse la loc un pahar ; în cele din urmă se așeză.

Peste cîteva ore, avea să-l revadă pe Bube. Era absurd numai gîndul în sine. Făcu socoteala cît timp se scursese de atunci : un an și nouă luni. Bube ! Nici nu-și mai amintea de chipul lui. Trăsăturile poate, da, dar nu și expresia.

„Ce-i voi spune ?“ Nu asta o îngrijora. Pur și simplu faptul de a apărea în fața lui. De a se duce să-l viziteze la închisoare. Era bine că aveau s-o însoțească și tatăl ei și Lidori : singură, n-ar fi avut curajul să se ducă.

Auzi o mașină. Coborî iute treptele, deschise ușa ; mașina se oprise lîngă trotuar ; îl văzu coborînd pe Lidori și pe tatăl ei ; la volan era un tînăr cu șapcă de șofer.

— Te salut, fata mea, spuse tatăl, îmbrățișînd-o și sărutînd-o pe obraji.

— Bună, Mara, spuse Lidori, o îmbrățișă și o sărută și el. Pe Mara o uimi ; se crispă și nu răspunse efuziunii lor. — Trebuie să-ți faci curaj, îi mai spuse Lidori ; Mara nu răspunse și se uită în altă parte. Ce voiau de la ea ? De ce n-o lăsau în pace ?

Au invitat-o să se suie în spatele mașinii ; tatăl ei se sui alături de ea, Lidori se așeză lîngă șofer. Mașina o porni ; parcurse strada într-un ușor coborîș și dădu în piață ; cînd să ajungă la barieră, au găsit-o lăsată.

— Ai mîncat ceva de dimineață ? o întrebă tatăl ei ; și adresîndu-se lui Lidori : — Dacă tot trebuie să așteptăm, am putea lua ceva de la bar.

Dar ea spuse că nu voia nimic și rămase singură în mașină, deoarece coborîse și șoferul.

Avea senzația că era forțată să facă ceea ce voiau ei ; că o constrîngeau la ceva ce din proprie voință n-ar fi făcut niciodată. Îi venea poftă să coboare și s-o ia la goană.

Bărbații se întoarseră ; o locomotivă trecu prin fața barierei care a fost imediat ridicată ; o porniră mai de-

parte. Într-o clipă, mașina ajunse pe șoseaua străjuită de copaci. Toți tăceau ; Mara abia avu cînd să descopere, între un platan și altul, un grup de migdali înfloriți ; automobilul o luă apoi pe un drum îngust, trecu peste micul pod, gata să-i atingă peretele ; și apoi pe o nouă porțiune de șosea, dreaptă. Mara privea cu încăpățînare pe fereastră. Îl simți pe Lidori cum se întoarce ca să-i ofere o țigară tatălui ei ; auzi scrîșnetul chibritului de ceară pe fosforul cutiuței și fumul îi trecu pe sub nas ; îl îndepărtă cu mîna, enervată.

— Te supără dacă fumăm ? se auzi glasul lui Lidori. Mara răspunse că nu, fără să se întoarcă. — Fiindcă sînt și persoane care nu suportă tutunul, mai spuse Lidori. După puțin timp făcu : — Aici e bine cultivat pămîntul, nu ca la noi. Și adăugă : — Ce păcat că e vreme urîtă !

Atmosfera se întunecase ; și jos în vale era chiar întuneric de-a binelea, pesemne că ploua. Deodată cîteva picături izbiră în geam. Instinctiv, Mara se trase înapoi. Primelor dîre de ploaie li se adăugară altele, pînă cînd geamul se aburi cu totul ; și Marei nu-i mai rămase altceva de făcut decît să contemple spectacolul monoton al picăturilor care coborau lent, se opreau, din nou se prelingeau pe geam și la urmă se destrămau, inundîndu-l.

— Mergi încet, te rog, îi spuse tatăl ei, șoferului. Cînd e umed asfaltul e ușor să derapezi... Și începu să-i povestească lui Lidori despre un accident care i se întîmplase cu puțin timp în urmă, mergînd cu o mașină a federației.
— Mare minune că n-am nimerit cu toții în șanț !

Mara se mira cum de nu vorbeau despre Bube : poate că din cauza șoferului... Dar tocmai șoferul aduse vorba :

— Duminica trecută, cînd le-am condus pe mama și pe sora lui Bube, era o vreme ca acum; dar după aceea s-a înseninat. Să sperăm că și azi va fi la fel.

— Știi, Mara, începu Lidori, mi-a spus Elvira că Bube o duce bine cu sănătatea. Și cu moralul o duce la fel de bine.

— Ei, Bube este un băiat dîrz, e o forță, un adevărat comunist, comentă tatăl ei, nu se teme de nimic.

Mara abia aștepta să-i audă schimbînd vorba; dar acum, după ce începuseră, nu mai încetau vorbind despre Bube.

— Eu o spun și nu mi-e teamă s-o spun, se înfierbîntă Lidori, în ceea ce mă privește, greșeala au făcut-o ai noștri. De ce să-l trimită în Franța? Să-l fi trimis în Jugoslavia, nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Sigur, fiindcă în Franța i-au scos pe comuniști în afara guvernului — spuse șoferul.

— Da, dar în Jugoslavia, ai să vezi că n-o să-i scoată din guvern; în Jugoslavia noi comandăm, nu ceilalți. Și acum mă întreb: de ce nu l-au trimis într-o țară sigură?

— Fiindcă cine-și putea închipui că în Franța aveau să-i scoată din guvern?

— În curînd așa va fi și aici, spuse Lidori posomorît. — Acum am văzut cu toții cum merg lucrurile astea. Ne-am lăsat induși în eroare, ăsta-i adevărul; în '45, atunci era momentul să acționăm...

— Cu englezii și cu americanii în casă?

Tatăl ei nu lua parte la discuție. În adîncul sufletului său, îi dădea dreptate lui Lidori; dar se obișnuise să nu critice acțiunile celor mari. Mai mult ca să pună capăt unei discuții care-l făcea să stea ca pe ghimpi, întrebă:

— Cum se numește avocatul lui Bube?

— Raffaelli, spuse Lidori.

— E un tovarăș, nu-i așa?

— Un tovarăș socialist.

Automobilul începu să suie. Prin vălul lichid, se întrezăreau confuze, formele copacilor, silueta unei case,

doi chiparoși la începutul unei cărări. Lidori căscă ; era în picioare de la ora cinci dimineața. Și Mara simți cum o cuprinde somnul ; închise ochii. Dar schimbările bruște de direcție o zdruncinau prea tare ; pînă la urmă îi deschise din nou.

Ploaia părea că se mai domolise ; în vreme ce mai înainte biciuia cu violență geamul, acum doar cîteva picături se mai prelingeau ușor pe el. Intraseră într-un sat : se vedeau porțile, ferestrele, prăvăliile ; rar, cîte un trecător care mergea de-a lungul zidurilor. Lidori se trezi :

— Am și ajuns la San Casciano ?

— Nu, la Tavarnelle, răspunse șoferul — Acum coborîm și apoi suim din nou la San Casciano. Așa e tot drumul : în sus și în jos, pînă la Florența.

Florența : Mara nu fusese niciodată. Dacă n-ar fi trebuit să-l vadă pe Bube, ar fi fost încîntată să se ducă acolo. Se adresă tatălui ei :

— Cînd ne întoarcem ?

Dar tatăl ei nu-i răspunse : adormise. Răspunse Lidori :

— Vizita e fixată pentru amiază... După aceea mergem să luăm masa și, pe la două, două și jumătate, putem s-o pornim din nou la drum. Cît facem de la Florența la Volterra ? îl întrebă pe șofer.

— Ei, vreo trei ore. Cu atît mai mult, cu cît facem o deviație la Monteguidi...

— Și de la Florența la Poggibonsi ? întrebă Mara.

— De la Florența la Poggibonsi, o oră și jumătate. Poggibonsi este exact la jumătate de drum.

Prin urmare, ceea ce i se părea mai greu de trecut era dimineața ; dar după ce avea să scape de gîndul revederii cu Bube, totul avea să decurgă perfect. La patru s-ar fi întors la Poggibonsi, deci n-ar fi pierdut întîlnirea cu Stefano.

Se reînsufleți ; și parcă în aceeași clipă, o rază de soare

se oglindi în geam, făcînd să strălucească picăturile de ploaie înfirzíate pe el.

Cînd au intrat în Florența, timpul se înseninase de-a binelea, și Mara s-a putut bucura de spectacolul, nou pentru ea, al străzilor și piețelor, în plin trafic și animație.

Era abia ora nouă ; prea devreme, ca să se ducă la avocat ; așa că s-au oprit la o cafea. Mara luă două prăjiturele și o cafea cu lapte. Observa lumea din jur, nedînd atenție la ceea ce discutau tatăl ei și Lidori. Șoferul plecase la treburile lui.

Nu-i convenea că trebuia să se miște de la locul ei. Au străbătut o stradă foarte aglomerată, cu o mulțime de vitrine splendide ; au cotit pe o stradă și s-au oprit în fața unei porți.

„Eu ce să fac ?“ se gîndea Mara ; ar fi preferat să rămînă să colinde pe străzi. Dar n-a avut curajul să-și mărturisească dorința.

Ușa biroului era cu două canaturi, capitonată ca ușile de cinematograf ; o împinseră și intrară într-o odăiță cu două fotolii mici, un divan și o măsuță : o domnișoară cu ochelari și halat negru, după ce le-a auzit numele, le-a spus că avocatul avea să-i primească imediat.

S-au așezat ; Lidori și tatăl ei, intimidați, vorbeau în șoaptă, deși domnișoara se retrăsese. Mara se uita în jurul ei, dar nu era nimic interesant de văzut. Minutele treceau ; Lidori începea să dea semne de nerăbdare. Din odaia de alături se auzea un glas indignat ; și, în pauze, se deslușea țăcănitul rapid al mașinii de scris.

În sfîrșit domnișoara se întoarse ca să le spună că avocatul îi aștepta.

Au intrat într-o cameră la fel de mică, dar mobilată cu mai mult lux. Avocatul stătea în picioare, în spatele

biroului : firav, palid, cu capul mic, avea părul lins, negru, și purta mustăcioară. Strînse mîna tuturor, și-i invită să ia loc. Lidori și tatăl ei s-au lăsat în cele două fotolii de piele, Mara s-a așezat pe un scaun.

— Prin urmare, ce doreați să aflați ?

— Hm, făcu Lidori, ceva din felul cum se prezinta procesul... Și ca să începem : cînd va fi procesul ?

Avocatul se juca, distrat, cu cuțitașul de tăiat pagini.

— Data încă nu-i fixată... eu cred că cel mai curînd va avea loc în mai-iunie... dacă nu cumva va fi amînat pentru la toamnă. În acest moment sînt la procese cu duiumul... pentru colaborationism, pentru contravențiile de la aprovizionare... Noi, apărătorii, e clar că ne vom strădui să fie pus pe rol cît mai curînd posibil. Eu, împreună cu avocatul Testa, care-l apără pe Ballerini Ivan, am căzut de acord asupra acestui lucru. În primul rînd dintr-un motiv de ordin politic. În zilele noastre, există o mai mare posibilitate să găsești înțelegere printre judecători... în vreme ce mîine, într-o altă situație politică... Se aplecă în față cu un aer confidențial. — Gîndiți-vă că s-ar întîmpla la noi ce s-a întîmplat în Franța. Să ne scoată în afara guvernului, pe voi și pe noi. Spun, pe voi, PCI [1], și pe noi, PSI [2]. E clar că magistratura ar fi influențată... De pe-acum, sînt multiple simptome că lucrurile se desfășoară în rău. În aceste ultime două luni, au avut loc trei sentințe scandaloase în legătură cu colaboraționiștii. Firește că aceste lucruri nu sînt de spus... și totuși sînt adevărate...

Mara pierdu șirul discuției. Pricepea prea puțin din cele discutate, și apoi, nu vedea ce legătură aveau toate astea cu cazul lui Bube. Dar redeveni atentă, cînd avocatul începu să vorbească de procesul lor.

[1] Partidul comunist italian. (n.tr.).

[2] Partidul socialist italian. (n.tr.).

— Vreți să știți cum văd eu procesul ? Mai întîi trebuie să iau cunoștință de actele instrucției procesului... După aceea îmi voi putea exprima o părere clară... Fără îndoială că e o situație dificilă. Cu colegul Testa am și avut un schimb de păreri. Punctul important este acesta : oare va fi posibil să susținem teza mobilului politic ? Eu sînt puțin sceptic în legătură cu această posibilitate. Șeful de post și fiul lui erau și ei foști partizani... Printr-un gest, îl întrerupse pe Lidori care voia să intervină : — Să lăsăm deoparte ce soi de partizani erau, dar brevetul îl aveau, și asta contează. Că șeful era de fapt un monarhist, un reacționar, și așa mai departe, nu mai e ceva care să aibă importanță în ochii judecătorului. Am putea-o coti pe legitimă apărare. Dar e o teză care, cel mult, poate s-o susțină Testa pentru Ballerini ; pentru că clientului său i se impută numai uciderea șefului de post. În timp ce clientul meu e acuzat, pe lîngă concursul dat la uciderea șefului de post, Cécora, și de uciderea fiului acestuia... Și Cécora-fiul nu era înarmat... Voi putea încerca să încadrez crima ca exces de apărare ? Repet — mai mult decît lor, avocatul părea că-și vorbește sieși — mai întîi trebuie să examinez actele instrucției...

— Dar faptul că au fost provocați este un adevăr neîndoielnic, izbucni Lidori. Încercase pînă în clipa aceea să vorbească, dar avocatul îl împiedicase. — Pînă ce șeful de post n-a scos revolverul, ei n-au făcut nimic. Dimpotrivă, pînă cînd șeful n-a tras, omorîndu-l pe bietul Biagioni Umberto... De acest fapt va trebui să țină cont judecătorii, dacă nu sînt într-adevăr vînduți — și se întoarse spre tatăl Marei, care-i aprobă spusele.

— Ceea ce a făcut șeful de post nu intră în discuție. Procesul nu e intentat șefului de post. Fără îndoială că dacă ei n-ar fi reacționat, șeful ar fi fost chemat să răspundă pentru actul său .. Nenorocirea e că șeful a fost

ucis ; și ceea ce e și mai rău e că a fost ucis și fiu-său. Și uciderea băiatului nu s-a petrecut acolo, ci la o sută de metri distanță... Și nici măcar pe stradă, ci într-o casă... Nu este vorba de un glonte, care să-l fi atins din greșeală, vreau să spun. Și pentru acest fapt este chemat să răspundă clientul meu : uciderea fiului lui Cécora...

Lidori se ridicase în picioare :

— Dar cum asta ? Vor să-l considere agresor pe cel ce a fost atacat ? În sfîrșit cine a tras primul glonte, ei sau șeful de post ? Restul n-a fost decît o consecință. Prin urmare, toată vina o poartă șeful de post. În ceea ce mă privește, situația e clară ca lumina zilei.

— Și pentru mine e clar, dragul meu — încercă zadarnic să-și amintească numele — dragă prietene și tovarășe ; totuși, în ochii judecătorului, lucrurile se prezintă cu totul diferit. Șeful de post e mort și de aceea nu poate să răspundă de nimic . Cînd izbucnește o încăierare și mortul scapă de răspundere, sînt chemați să dea socoteală cei ce au rămas în viață : chiar dacă din cauza mortului a izbucnit scandalul.

— Dar cum de nu vor să recunoască adevărul-adevărat ? Și anume că șeful de post era un provocator, și că sînt și precedente, de exemplu, sechestrarea camionului...

— Precedentele, poate e mai bine să le dăm uitării, spuse avocatul. Ar putea deveni o armă cu două tăișuri. Din sechestrarea camionului s-ar putea deduce nu chiar o premeditare, dar un impuls de a ajunge la o punere la punct a socotelilor cu acest șef de post...

Lidori mai insistă, și de fiecare dată, avocatul îi replica faptul că nu el era cel ce trebuia convins, ci judecătorii, ei să fie convinși. Și tatăl Marei încercă să intervină ; dar se încurcă în vorbe și pînă la urmă tăcu, fistîcit.

Deodată interveni Mara :

— După părerea dumneavoastră, la cîți ani îl vor condamna ?

Avocatul o privi uimit ; își deschise brațele :

— Ce vreți să vă spun, dragă domnișoară... Nu se pot face previziuni, cît timp e încă incertă configurația delictului... Trebuie să așteptăm sentința de prorogare a procesului... Va trebui să vedem în primul rînd motivarea... Atunci îmi voi putea face o idee despre consistența capetelor de acuzare... Și pînă la ce punct va fi posibil să le combatem. Ș. apoi există un element imponderabil : acela politic. De aceea vă spuneam adineauri că este important ca procesul să aibă loc cît mai curînd cu putință... cît timp partidele noastre mai au o influență în guvern.

— Eu, în schimb, aș aștepta să izbucnească revoluția, spuse Lidori întunecat la față. Atunci n-ar mai avea loc nici un proces.

Avocatul avu un zîmbet care ar fi vrut să fie cordial.

— O schimbare politică radicală este ceea ce ne dorim cu toții, firește... Dar acest proces trebuie să-l încadrăm în situația actuală... sau într-o situație și mai defavorabilă...

Mara își închipuise închisoarea într-un anume fel, mult mai îngrozitoare. În afara celor două rînduri de porți ferecate de la intrare, și de multiplele formalități de a le deschide, în interior părea o clădire oarecare. Au traversat, una după alta, patru, cinci încăperi, care păreau tot atîtea birouri, cu funcționari îmbrăcați civil ; apoi au fost invitați să treacă într-o cameră, și ea mobilată în stilul unui birou, dar unde nu era nimeni. Acolo au rămas să aștepte singuri.

— Îl vor aduce aici ? întrebă Mara.

Tatăl ei dădu din cap :

— Nu, ne vor chema pe noi la vorbitor... care e o cameră împărțită în două, de o perdea de gratii. Și tocmai

voia să adauge că el le știa toate astea din experiență personală.

Paznicul, un meridional, se întoarse cu o foaie de hîrtie. Spuse :

— Aici e un permis pentru o singură persoană. Pentru Castellucci Mara.

— Cum așa ? sări Lidori. Avocatul ne-a spus că a cerut și pentru noi doi.

Printr-un gest, paznicul voia parcă să spună că el nu putea face nimic.

— Aici permisul vorbește clar ; este numai pentru dumneavoastră, adăugă el, arătînd-o pe Mara.

Mara simți cum i se strînge inima. Tocmai asta nu dorea. Nu era pregătită să-l vadă ea singură pe Bube... Se adresă, cu un aer rătăcit, tatălui ei și lui Lidori.

— Trebuie să-ți faci curaj, Mara, spuse Lidori. Trebuie să te duci singură.

Tatăl ei se revoltă :

— Cel puțin pe mine m-ar putea lăsa să mă duc... Tocmai ca s-o însoțesc pe ea...

— Regret, dar nu pot face nimic, spuse paznicul. Sau renunță domnișoara la întrevedere, sau se duce singură.

„Nu, singură, nu... Renunț" era gata să spună Mara ; dar deodată simți cum o năpădește o putere extraordinară și ridică, orgolioasă, capul și spuse :

— Bine, mă duc singură.

Și zîmbi încrezătoare tatălui ei și lui Lidori, vrînd parcă să-i asigure să fie liniștiți, că pe ea n-o impresiona nimic.

Și chiar așa era : mergea în spatele paznicului, liniștită, sigură pe ea ; după ce-a intrat în vorbitor, s-a uitat cu indiferență la dublele gratii în spatele cărora avea să apară Bube. Paznicul sună un clopoțel ; apoi i se adresă :

— Întrevederea durează un sfert de oră, spuse el cu o voce monotonă. Amintiți-vă că între dumneavoastră și deținut nu trebuie să existe nici o comunicare secretă... nici prin gesturi, nici prin cuvinte... Ați înțeles ?

Mara răspunse că da. Era mîndră, extrem de mîndră că era atît de calmă... Și cînd apăru Bube, urmat și el de un paznic, îl privi liniștită. Zîmbi.

— Bună, Bube, spuse ea cu glas limpede.

El, în schimb, era palid și parcă tremura.

— Bună, Mara...

— Sînt fericită că te revăd.

El înghiți :

— Și eu...

— De cînd nu ne-am mai văzut... Dar tu nu te-ai schimbat deloc... Arăți într-adevăr bine. Ba chiar te-ai îngrășat. Pe mine, cum mă găsești ? El bîlbîi ceva. — Dincolo așteaptă tata și Lidori. Dar ei n-au avut permis și nu i-a lăsat să intre. Știi, azi-dimineață am vorbit cu avocatul. Ne-a spus să fim liniștiți, nu-i așa ? Îl fixa în ochi, dar de fapt nu-l privea ; știa că, dacă l-ar fi privit, și-ar fi pierdut curajul... Își continuă monologul calm, întrerupt doar de cîte o monosilabă a lui Bube. Îi povesti ce făcuse de cînd nu se văzuseră ; perioada de la Poggibonsi, operația mamei, reîntoarcerea ei la serviciu... Și tu ? îl întrebă. Tu ce-ai făcut în tot acest timp ?

— Eu, începu Bube ; dar nu vorbi mai departe. „Poate că nu vrea să-mi spună în prezența polițiștilor", se gîndi Mara. Dar nu, de fapt nu se simțea în stare să articuleze un cuvînt. — Ce ai, de stai așa mut ? Curaj, haide — și rîse ca să-i dea curaj.

— Eu... doream atît de mult să te revăd... dar să te revăd din spatele acestor gratii... Și începu să plîngă încet.

Mara închisese ochii. „Nu trebuie să-l privesc" — își

repeta în gînd. — Gata, încetează, îi impuse. Ce fel de bărbat ești tu, să te lași pradă deznădejdii chiar așa ?

Bube încetă să mai plîngă. Dar continua să țină capul plecat.

— Nu trebuie să fii atît de abătut. Ai înțeles ? Nu trebuie să te lași doborît. Încearcă să fii tare. Prietenii tăi sînt afară și nu te vor părăsi. Ai un avocat bun. Ai să vezi că totul se va sfîrși cu bine. Dar tu nu trebuie să te lași pradă deznădejdii. Trebuie să fii tare. Ai înțeles ?

— Da, Mara. Iartă-mă... Dar m-a impresionat atît de mult revederea noastră. Nu sînt descurajat, crede-mă... dimpotrivă. Înțeleg, e nevoie de răbdare ; dar știi, închisoarea, la început, are un efect puternic asupra oricui...

— Mai bine spune, ai nevoie de ceva ?

— Nu, nu, de nimic. A venit sora mea duminica trecută și mi-a adus lenjerie. N-am nevoie de nimic, sincer...

— Dacă vei avea nevoie de ceva, anunță-mă.

— Fii sigură... c-o voi face.

— Cele trei mii de lire pe care mi le-ai dat pentru geantă le-am păstrat pentru tine.

— Mulțumesc, dar nu contează...

Acum, după ce el își revenise, Marei nu-i mai era teamă că-și pierde controlul asupra nervilor ; dar... nu mai știa despre ce să-i vorbească. Bube întrerupse tăcerea :

— Mara, voiam să te întreb ceva...

— Spune.

El se întoarse, de parcă l-ar fi stînjenit prezența temnicerului ; apoi îi spuse :

— Tu, pentru mine... mai simți ceea ce simțeai atunci ? Vreau să spun, în timpul cît am stat despărțiți, nu ți-ai schimbat gîndurile ? Înțelegi ce vreau să spun ?

— Și de ce ar fi trebuit să-mi schimb gîndurile ?

— Știi, cînd cineva e singur, departe, e frămîntat de

atîtea idei ! Cît timp am fost acolo, îmi treceau prin minte atîtea... Cel puțin acum te-am văzut. Sînt mai liniștit.

— Dar bineînțeles că trebuie să fii liniștit.

— O să mai vii pe la mine ?

— Sigur că da. De îndată ce-mi vor mai elibera un alt permis.

— Vizita s-a încheiat, spuse gardianul. Să mergem, luați-vă rămas bun.

— La revedere, Bube. Rămîi cu bine, fii liniștit.

— La revedere, Mara. Mi-a făcut atît de bine că te-am revăzut. Acum... nu-mi mai este teamă de nimic.

Un nou gînd începu s-o roadă în timp ce se aflau la restaurant. La început, ușurarea de a fi ieșit din închisoare, străzile pline de lume, și apoi satisfacția de a sta la restaurant și pofta de mîncare care-i venise, toate astea o sustraseră de la orice alt gînd. Dar abia după aceea, îi reveni în minte tot ceea ce discutase cu Bube.

Acolo, la vorbitor, în mod voit își interzisese orice sentiment de milă : numai așa îl putuse consola pe Bube ridicîndu-i moralul. Dar acum figura lui umilită, anumite lucruri pe care le spusese, și mai ales lacrimile lui tăcute îi reveneau în memorie, și-i strîngeau inima.

„Doamne, cît era de palid cînd a intrat ! Nu era în stare nici să vorbească. De cum a început să rostească un cuvînt, l-au podidit lacrimile. Bine că cel puțin la despărțire a rămas mulțumit. Chiar mi-a și spus : «Acum, că te-am văzut, sînt mulțumit...»"

— Marina, ce mai dorești să iei ?

— Ce crezi tu, tată.

— Ia o friptură ; ai nevoie să te hrănești ; ești palidă, ai aerul obosit.

— Ba nu, mă simt bine.

— Ticăloșii aceia, ocărî Lidori ; dacă ne-ar fi lăsat și pe noi să trecem, i-am fi fost de ajutor...

— Te-a impresionat, nu ? o întrebă tatăl ei — să-l vezi în spatele gratiilor...

— Nu, te asigur că nu m-a impresionat. Eram pregătită.

— Știi, mama nu voia cu nici un chip să te aduc aici. Mi-a făcut o scenă, aseară... Dar eu m-am gîndit că pentru bietul băiat e o consolare să te poată revedea...

Iată gîndul care o rodea : acum își dădea bine seama. Dacă nu-l putuse părăsi pe Bube, cînd era departe, cu atît mai puțin l-ar fi putut părăsi acum cînd era la închisoare...

— Tată, ai dreptate ; nu mai pot rămîne la Poggibonsi ; trebuie să mă întorc acasă.

Nu trecuse mult de ora patru și jumătate, cînd se reîntorseseră la Poggibonsi. Mara coborî, sună la ușă ; dar după cum prevedea, nu era nimeni și ea n-avea cheia.

— Ți-am spus că voi găsi casa încuiată.

— Și ce contează ? făcu tatăl ei. — Acum vino cu noi ; apoi ne vom întoarce să-ți luăm lucrurile.

— Nu, e mai bine să rămîn. Deseară vorbesc cu doamna, și mîine iau trenul și vin acasă.

Coborîse și Lidori.

— Ascultă-mă pe mine, pînă una alta, vino în seara asta acasă ; o să-ți facă bine, după ce-ai trecut prin cîte ai trecut azi. Fiindcă tu Mara, ești fata care pe moment arată curaj, pentru ca mai tîrziu să o coste cît n-ai crede.

— Ei, asta-i ! Am fost, ce-i drept, foarte impresionată, cînd a venit tata să-mi spună că l-au arestat. Dar azi, ce crezi că a fost ?

— Ei bine, dacă într-adevăr te-ai hotărît... Deocamdată îți mai ținem noi de urît. Hai să mergem să luăm o cafea.

Prima încăpere era ticsită de lume care asculta transmisia meciului ; dar a doua cameră era goală. Șoferul rămase și el să asculte la radio ; ei trei se așezară la o masă.

Lidori începu să vorbească din nou despre avocat. Trebuia neapărat să caute un altul, unul care să fie un adevărat tovarăș, să vrea să pledeze cu suflet la proces...

Tatăl ei obiectă, cu timiditate, că dacă l-a ales Partidul, puteau avea încredere în el.

— Ai noștri, nu Partidul. E cît se poate de ușor, de spus întruna : Partidul. Adevărul e că noi, cei din Volterra, ne interesăm cu tot sufletul de acest caz : fiindcă Bube este un tovarăș de-al nostru. Dar la Pisa, sau și mai rău, la Florența, iau lucrurile mult mai ușor. Au atîtea altele la care să se gîndească... Vreau să mă duc chiar eu, să vorbesc la Federație. Vreau să știu, pentru început, de ce l-au ales pe acest Raffaelli, și nu, pe Signori, un tovarăș de-al nostru, care a fost și candidat la alegeri... Sau un mare învățat din Tribunal, fără a mai ține cont de culoarea politică ? E de ajuns să-i promiți o sumă frumușică, îl scoate din închisoare și după aceea, să vezi cum se agită. Iată, așa ar trebui să se desfășoare lucrurile după părerea mea : să luăm doi avocați : unul, să fie un tovarăș, care să simtă cazul din punct de vedere politic și celălalt, un avocat cu un nume de răsunet, din Tribunalul din Florența... dacă nu chiar de la Roma...

Mara aproba, dînd din cap : Lidori judeca situația, nu se mulțumea numai cu ceea ce i se spunea, ci voia să vadă lucrurile clar.

— Uite cum vom acționa : chiar în seara asta, eu le vorbesc tovarășilor mei despre Bube : și pînă într-o săptămînă, fac un nou drum la Florența. Și vă asigur că voi da procesul pe mîini bune. Cum adică ? Un avocat care nu știe să ne spună nimic... care trebuie să aștepte rezultatul instrucției, ca să-și facă o idee despre proces... dar eu pun rămășag că omul acela n-a stat nici cinci minute să se gîndească la procesul nostru... Cine știe cîte altele n-o mai fi avînd pe mînă...

— Adevărul e că nu pune zel, spuse tatăl ei. — E posibil să-şi fi asumat obligaţia asta, fără să fi ţinut prea mult...

— Atunci s-o spună ; doar nu-i singurul avocat...

— Lidori, eu mă bazez pe tine, spuse Mara. Dacă nu te ocupi tu cum trebuie de acest proces, totul e pierdut.

— Fii fără grijă, o asigură Lidori ; fii sigură că n-am să stau cu mîinile în sîn. Dacă alţii dorm, am eu grijă să-i trezesc.

Meciul se terminase ; şoferul apăru în pragul uşii :

— Se face tîrziu, trebuie să mergem.

— Plecăm acum — răspunse cam repezit Lidori. — Iar cu permisele de intrare, degeaba ne-am supărat noi pe cei de la închisoare, fiindcă e tot vina avocatului. Nu trebuia să facă doar o cerere, trebuia să controleze dacă s-au eliberat toate permisele... Să presupunem că nu i l-ar fi dat nici pe al ei : atunci, degeaba am mai fi făcut drumul. Antrenat de fervoarea discuţiei se ridică, şi tatăl ei luă gestul lui drept semnalul plecării, ridicîndu-se şi el.

Saluturile de rămas bun au fost rapide.

— Atunci, Marina, ne-am înţeles, mîine te aşteptăm acasă. Şi tatăl ei o îmbrăţişă şi se sui în maşină.

— La revedere, Mara, îi spuse Lidori, strîngîndu-i mîna cu putere şi privind-o în ochi. Mara răspunse privirii lui şi strîngerii lui de mînă comunicîndu-şi în acest fel că aveau deplină încredere unul în celălalt. Şi şoferul îi dădu mîna şi se grăbi să treacă la volan. Maşina o porni ; deşi cu spatele la ea, i-au mai făcut semn de salut cu mîna. Şi Mara rămase singură pe trotuar.

Ziua ei nu se încheiase : trebuia să-l vadă pe Stefano. Ora de întîlnire trecuse de prea mult timp, ca să mai poată spera să-l găsească ; dar poate că rămăsese acolo...

Se plimbă de două, trei ori pe strada principală. „Să nu se fi dus la cinematograf. Sau mai degrabă la Luna

Park". Dar nu-i venea să se ducă pînă la Luna Park ; și între altele, începea să se simtă și obosită.

Rămase să mai dea o raită pe Corso : oprindu-se să privească vitrînele și să tragă cu coada ochiului prin cafenele, să încerce dacă nu cumva l-o vedea și pe el, din întîmplare, pe acolo. Se întuneca : felinarele erau aprinse și interioarele locuințelor luminate. În fața unei cafenele, unde era expus un afiș mare de la Sisal, se strînsese o grămadă de lume. Mara își aminti că jucase și ea în săptămîna aceea ; o interesa să vadă rezultatele, ridicîndu-se pe vîrful picioarelor. Un tînăr, ieșind din pîlcul de oameni, o izbi, îi ceru scuze și imediat după aceea exclamă :

— Oh ! Pe cine văd ? Pe monteguidina !

— L-ai văzut pe Stefano ? îl întrebă ea imediat.

— Da, l-am văzut, răspunse Mario : stai să mă gîndesc unde. Ah, da, se ducea la cinematograf.

— Cînd ? Acum cît timp ?

— Ei, să fi fost acum vreo oră.

— Ești sigur ?

— Bineînțeles că sînt sigur. Hai, spune-mi și tu ceva, Mara : ai mai văzut-o pe... Ines ?

— Da, am văzut-o. E pe punctul de a se căsători. Ba chiar cred că s-a și căsătorit zilele astea.

— Dacă aș fi știut, i-aș fi trimis felicitări, spuse Mario, și rise ; dar se vedea că nu-i prea convenea ceea ce auzise.

Mara continuă să umble încoace și încolo. Văzu lăptăria deschisă, intră cu intenția să schimbe două vorbe cu vînzătoarea ; dar era prea ocupată cu servitul clienților. Ieși de acolo și continuă să meargă ; se simțea peste măsură de istovită. În cele din urmă, se sprijini de un stîlp de la intrarea în cinematograf : avea să-l aștepte acolo.

Deasupra casei de bilete era un ceas: arăta șapte fără zece. Întîlnirea era la patru, Stefano o fi așteptat-o, cel mult pînă la cinci fără un sfert... Și data trecută, cînd venise tatăl ei să-i spună de arestarea lui Bube, Stefano o așteptase trei sferturi de oră și după aceea se dusese la cinema. Așa-i povestise el însuși în duminica următoare. Ea îi vorbise de Bube. Îi povestise despre Bube și apoi i se aruncase în brațe... pentru că niciodată, mai mult ca atunci, nu simțise nevoia de sprijinul lui, de protecția lui... Ajunsese să-i spună: „Da, Stefano, voi fi a ta, mă voi mărita cu tine. Consideră-mă ca și cum ți-aș fi soție de pe acum... Du-mă în camera ta, Stefano. Mi-ai spus că nu e nimeni în casă, de ce nu mă duci acolo?“...

Voia să fie a lui, imediat, fără să mai aștepte măcar o oră. Să se întîmple ireparabilul, fiindcă după aceea, nu i-ar mai fi fost cu putință să dea înapoi.

Dar Stefano nu vedea astfel lucrurile. Voia să fie a lui, dar legal, și pentru toată viața.

În duminica următoare, ea era din nou șovăitoare; și nu răspunsese nimic, cînd Stefano îi spusese: „A venit momentul să te hotărăști. Sau el sau eu, Mara; nu mai putem continua“.

Bine, acum se hotărîse. Se hotărîse acolo, în restaurant, cu o clipă înainte de a-i spune tatălui ei că avea să se întoarcă acasă.

Se întorcea acasă, la părinții ei, nu fiindcă i-ar fi fost teamă că în familia aceea ar fi ajuns să se afle că logodnicul ei era la închisoare. Nici pomeneală să fi fost acesta motivul. Ea nu se rușina deloc de Bube. Și mai ales în fața unor oameni ca ei! Oamenii aceia nu făceau altceva decît să-i vorbească de rău pe comuniști... Îi auzea, cînd erau la masă, spunînd că toți comuniștii ar trebui să fie închiși, ba chiar omorîți. Și-l auzea și pe tatăl copiilor

cum le spunea tuturor să vorbească încet, că în bucătărie e fata aceea, fiica unui comunist. Și pe cel tînăr spunînd tare : „Cui îi pasă că e fiica unui comunist!“ — „Ssst... vorbește încet ; vrei să se ducă să le spună tuturor ce discutăm în casă ?“

Se uită la ceas : șapte și zece, Stefano nu avea să mai întîrzie mult. Cu el avea să fie sinceră : nu-i va ascunde nimic. Îi va spune : — Stefano, eu nu știu dacă te iubesc pe tine sau pe Bube ; dar sentimentele mele nu au nici un amestec în hotărîrea pe care am luat-o : eu... sînt logodnica lui Bube. Chiar așa era : ea era logodnica lui Bube ; nu-l putea părăsi ; ar fi fost o lașitate nemaipomenită dacă l-ar fi părăsit acum cînd era în închisoare.

— Mara ! Era glasul lui, surprins și în același timp încîntat.

— Bună, Stefano.

— Cum de ești aici ?

— Mi-a spus Mario că te-a văzut intrînd la cinematograf. Și am venit să te aștept la ieșire.

— Dar ce s-a întîmplat ? De ce n-ai venit la întîlnire ? Te-am așteptat pînă la cinci fără un sfert...

— M-am întors exact la ora aceea. Eram însă împreună cu tata ; a trebuit să aștept să plece, ca să vin să te caut.

— Dar unde ai fost plecată, acasă ?

— Nu, la Florența.

— La Florența ?

— Da, răspunse Mara. Aseară m-a chemat tata la telefon, ca să-mi spună că primisem permisul de a-l vedea pe Bube... Azi-dimineață a trecut să mă ia cu mașina și ne-am dus împreună.

Tot vorbind, ajunseseră pe drumul lor obișnuit. Dar după ce Mara i-a vorbit în felul acela, Stefano a rămas

mut. Mergea cu mîinile înfundate în buzunarele impermeabilului, privind înaintea lui.

— Stefano, ne oprim ? Sînt atît de obosită...

S-au oprit în faţa unei grămezi de traverse de cale ferată ; Mara se sprijini de ele şi Stefano rămase în picioare, în faţa ei.

— Stefano — începu Mara — tu mi-ai spus că nu mai putem continua aşa. Şi ai dreptate. Trebuie să luăm o hotărîre...

— Tu trebuie s-o iei, Mara.

— Da, eu trebuie s-o iau... şi am luat-o... Dar văzînd neliniştea cumplită, întipărită pe chipul lui, se tulbură şi ea ; nu mai era capabilă să continue... Fiindcă pe neaşteptate îşi dăduse seama cît de mult o iubea el, şi ce-ar fi pierdut, pierzîndu-l... — Stefano, eu... — se mai bîlbîi ea.

Deodată el o strînse de braţ.

— Tu mă iubeşti pe mine, Mara ; tu nu poţi hotărî altceva decît să te căsătoreşti cu mine.

Ea îl privi rătăcită... Dar pe neaşteptate îşi regăsi acea putere care o susţinuse şi de dimineaţă, în închisoare, cînd avusese de înfruntat discuţia cu Bube. N-ar fi ştiut să-i dea un nume, dar ştia că era de neînvins ; că alunga orice temere, orice ezitare ; că o făcea calmă, sigură pe ea şi indiferentă faţă de orice ar fi împiedicat-o să-şi îndeplinească datoria... Nimic, nimic n-o mai putea opri, nici măcar privirea rugătoare a lui Stefano...

— Stefano, asta-i ultima oară că ne mai vedem. Mîine plec din Poggibonsi. Şi nu mă voi mai întoarce niciodată... Fiindcă locul meu e lîngă Bube. Pentru totdeauna.

El nu spuse nimic ; abia după cîteva clipe, slăbi încet strînsoarea braţului ei, ca la urmă, să se desprindă cu totul de ea, ca şi cum ar fi înţeles că nu mai era cu putinţă să se împotrivească hotărîrii ei. Îşi vîrî din nou

mîinile în buzunare ; apoi vorbi cu un glas scăzut, resemnat :

— Știi că-mi zdrobești inima, vorbindu-mi astfel ?

— Poate că și mie mi se zdrobește inima, Stefano. Stefano — mai spuse ea după puțin timp — nu voi uita niciodată orele petrecute împreună cu tine... și cît de fericită m-ai făcut... poate că vor fi ultimele ore de fericire din viața mea. Dar acum... trebuie să ne despărțim, Stefano... trebuie să ne îndreptăm fiecare pe drumul său. Adio, Stefano ; îți urez mult noroc !

Ea făcu un prim pas, dar Stefano o apucă de un braț, doar ca să-i șoptească încet, la ureche :

— Și eu îți urez noroc... Dar pentru mine nu va mai veni niciodată norocul... pentru mine va fi totdeauna rău. Mara... te voi regreta tot restul vieții mele...

Atunci simți c-o podidește plînsul ; de aceea începu să meargă iute de tot. Cînd s-a apropiat de piață, s-a întors ; Stefano rămăsese pe loc. Deslușì pata deschisă a impermeabilului său lîngă mormanul întunecat al șinelor.

Ultimul adio și l-a luat seara, din cameră, aruncînd o privire desperată siluetei luminoase a fabricii. Oh, nu credea că-l iubește atît de mult. I se părea cumplit să nu-l mai vadă niciodată.

Și totuși își puse toate lucrurile în valiză, îndesîndu-le bine ; se asigură că nu uitase nimic ; își puse banii în portofel, calculă în minte dacă doamna făcuse bine socoteala ; apoi își învîrti ceasul, punîndu-l să sune la șase, fiindcă se hotărise să plece cu primul tren.

PARTEA A PATRA

I

IMEDIAT DUPĂ SAN CASCIANO, A trebuit să se oprească să schimbe un cauciuc.

— Puteam să-mi fi dat seama mai înainte — spuse șoferul contrariat; și, destul de enervat, trecu la treabă, cu ajutorul secretarului de la sediu. În schimb, tatăl Marei adormise atît de bine că nu l-a trezit nici oprirea.

Coborî și Mara. Locurile acelea îi erau familiare acum: trecuse pe-acolo de atîtea ori cu mașina. Recunoștea, dincolo, de vale, o colină rotundă plină de pini. Ultima oară fusese acum o lună. Atunci încă nu fixaseră data procesului.

Privi în jos, pe povîrnișul acoperit cu iarbă; vîntul sufla, înviorînd verdele ierbii în valuri, valuri, ca mîngîierea unei mîini pe catifea. Un car cu boi înainta alene

pe o cărăruie de-a lungul crestei. Ceva mai departe se vedea un sat. Bătîndu-i lumina în ochi, Mara, pentru un moment, nu-l observase : crezuse că e vîrful festonat al unei coline.

Era ciudat cum de nu se simțea emoționată, și aproape nici nu se gîndea la Bube. Deși, pentru el se ducea la Florența ; de astă dată, avea să-l vadă în boxa acuzaților. Dar dacă reușise să se obișnuiască cu închisoarea, n-avea s-o impresioneze nici Tribunalul...

Acum, totuși, avea să i se hotărască soarta. „Peste cinci, șase zile, cînd mă voi întoarce pe drumul ăsta, destinul meu va fi hotărît." Dar și atunci, viața ar fi continuat să-i arate aspectele ei obișnuite. Nu fusese oare o zi ca toate celelalte, ziua în care ei aflaseră de moartea lui Sante ? Pe vremea aceea, ea nu era decît o fetișcană fără minte, dar la o distanță de timp, de atunci, putea să-și dea bine seama ce nenorocire însemnase. Își amintea de clipa în care apăruse omul acela în curte. Ea era la fereastră și-și rodea unghiile și iată că apăruse un bărbat, un țăran obișnuit, ca atîția alții, dar care nu aducea o veste obișnuită, ci vestea morții lui Sante...

Fără să-și dea seama, distrată, ea se depărtase cu vreo sută de pași. Întorcîndu-se, îi descoperi pe cei doi bărbați care urinau la marginea drumului, mai înainte de a se sui din nou în mașină. Și în momentele cele mai tragice, nevoile elementare ale vieții cereau să fie satisfăcute : cei doi urinau, tatăl ei dormea, iar ei îi era o foame nemaipomenită și abia aștepta să ajungă ca să se ducă să ia masa.

Mașina se opri ca să se suie și ea. În cîteva minute se aflau jos în vale ; trecură printr-o așezare omenească, un sat, apoi de-a lungul coastei, în paralel cu cursul unei ape. De partea cealaltă era o plantație de măslini, împrejmuită de un zid ; și în vîrful dealului, o vilă cu

cadran solar pe fațadă. Erau în apropierea Florenței, își dădeau seama după traficul mereu mai intens, casele din ce în ce mai numeroase, zidurile albe care împrejmuiau ogoarele.

Era ora opt cînd au intrat în oraș prin Porta Romana ; aveau tot timpul să-și rezolve treburile pe îndelete. S-au dus la aceeași cafenea de totdeauna. Ea mîncă două brioșe și poate că ar fi cerut-o și pe a treia ; dar se rușină. Cafeaua, cu spuma de lapte deasupra, era fierbinte ; așteptă să se mai răcească. Cine-i vedea astfel, pe ea sorbindu-și încet cafeaua, iar pe bărbați cufundați în lectura ziarului, nu și-ar fi putut închipui pentru nimic în lume, motivul pentru care se aflau acolo. „În curînd îl voi vedea în boxă", își repetă Mara. Dar nu se simțea cîtuși de puțin emoționată... În schimb, simți cum i se strînge inima, cînd îi veni în minte că avea să le întîlnească pe mama și pe sora lui Bube.

— Tată, te rog să nu mă lași singură, îi spuse ea, strîngîndu-l de braț.

— Cum ? făcu tatăl ei. Dar bineînțeles, fata mea : unde vrei să mă duc ?

— Ei, cînd vom fi în aulă, să nu faci cum faci totdeauna, să începi să discuți ba cu unul, ba cu altul...

Tatăl ei se uită la ea și-i luă mîna.

— Fii liniștită, fata tatii.

În aulă au întîlnit multe persoane din Volterra, printre care pe Elvira, Lidori, Arnaldo.

Boxa acuzaților era goală și de asemenea goală era și banca judecătorilor și mesele avocaților ; dincolo de bara despărțitoare străjuiau doar doi carabinieri. După învălmășeala din primele momente, Mara se pomeni alături de Elvira.

— Cînd începe ? întrebă Mara ca să spună şi ea ceva.

— Mai devreme era pe-aici avocatul ; a spus că va fi greu să înceapă înainte de zece.

— Avocatul Raffaelli ?

— Nu, celălalt... sicilianul.

— Am înţeles : Paternò.

Îi era simpatic Paternò ; nu se apăra în spatele unor fraze goale, ci explica lucrurile clar şi nu ascundea nimic. Deodată îşi aminti că trebuia s-o întrebe de mamă-sa.

— Şi mama ta... cum o duce ?

— Nu prea bine, răspunse Elvira. Dorea să vină şi ea, dar noi n-am vrut... Ar fi impresionat-o prea mult, nu crezi ?

Apoi Elvira începu să vorbească cu altă femeie şi Mara privi în jurul ei. La doi paşi de ea, o fixa Arnaldo. Mara îi zîmbi :

— Te-ai făcut băiat mare ! exclamă ea.

— Îţi mai aminteşti de ce a fost cu atîta timp în urmă? făcu Arnaldo.

— Da. Nu ne-am mai văzut de atunci. Ce faci ? Munceşti ?

— Nu. Studiez, răspunse Arnaldo.

— Studiezi ? întrebă Mara uimită.

— Frecventez ultimul an la Şcoala de Artă.

— Ah ! Dar nu ştia prea bine despre ce era vorba, aşa că după puţin timp îl întrebă : — Şi după asta ce vei face ?

— Cum ce voi face ? Voi fi sculptor. Studiez ca să învăţ o meserie.

— Şi în dimineaţa asta nu aveai şcoală ?

— În dimineaţa asta am ţinut să vin aici...

După o mică pauză, Mara îl întrebă :

— Cîţi ani ai ?

— Optsprezece.

— Da, e-adevărat, cu un an mai puțin decît mine... Pun rămășag că ai și o logodnică.

— Nu... chiar logodnică n-am încă, răspunse serios tînărul.

O chemă tatăl ei :

— Ce vrei să faci, fata tatii ? Să plecăm înapoi astă-seară, sau să mai stăm pînă mîine ? Eu, ca să spun drept, n-aș putea rămîne... dar ai putea rămîne tu cu sora lui Bube, cu Lidori... Ei vor sta aici, cît timp va dura procesul.

— Hm, făcu Mara, dînd din umeri.

— Poate că e mai bine să vii cu mine. Dacă nu vii, mama începe să bodogănească.

— Da, poate că e mai bine.

Mama nu mai spusese nimic de cînd, cu o lună în urmă, avusese loc o scenă cumplită. Faptul se întîmplase în ajunul ultimei întrevederi cu Bube. Mai întîi mama se răfuise cu soțul ei, apoi cu Mara. „Dar de ce nu-l dai uitării pe nenorocitul ăsta ?“ spusese ea. În sfîrșit, trecuse multă vreme de cînd nu-l mai numise astfel. — Dacă el e un nenorocit, vrei să fii și tu o nenorocită ? Atunci tatăl ei intervenise spunînd : — Dar vei vedea că-l vor achita ! Mara în schimb nu simțise nevoia să mintă.

— Tocmai pentru că e nenorocit nu-l pot părăsi. Ar trebui să înțelegi, mamă : dacă el găsește putere să suporte închisoarea, numai mie mi se datorește, deoarece știe că-l aștept. Ar înnebuni dacă l-aș părăsi. — Dar cît vrei să-l aștepți ? De trei ani, îl tot aștepți... Îți irosești tinerețea pentru un prăpădit... — Îl voi aștepta, chiar de-ar fi să mai treacă alți trei ani. Chiar dacă ar fi să treacă și zece. — Oh, dar știu că ești încăpățînată, fata mea ! Cînd îți pui tu ceva în cap ! — Chiar așa e, mamă. De aceea e inutil să încerci să mă convingi să fac altfel de cum am hotărît eu.

Mama ei izbucni în plîns, cu totul deznădăjduită ; spunea că femeie mai nefericită nu există pe fața pămîntu-

lui... Deodată îi privise pe amîndoi, mai întîi pe soțul ei, apoi pe fată. „Mi-am ispășit vina, ce să mai spun ! Of, Doamne ! Dar de ce nu m-ai lăsat numai pe mine să ispășesc ? De ce te-ai răfuit și cu copiii mei ?“

Așa era mama ei ; aduna în inimă necazurile, săptămîni și luni întregi, pînă cînd venea momentul cînd nu mai putea, și atunci izbucnea în plîns și-și zdrobea inima. Cu o seară înainte, Marei îi fusese teamă de o altă scenă ; dar din fericire nu se întîmplase nimic.

— Bună ziua, domnișoară. Era Paternò. — Ce mai faceți ? Vă simțiți liniștită ? Ea făcu semn că da. — Bravo, ați fost totdeauna curajoasă.

Raffaelli, în schimb, n-a mai salutat pe nimeni, așezîndu-se direct la masa lui : și-a scos un dosar din servietă și a început să-și facă unele însemnări cu creionul. Paternò se duse și el, în sfîrșit, la masa lui ; îl salută și pe celălalt avocat, evident, apărătorul lui Ivan Ballerini. Sosi un al patrulea, și se așeză la o măsuță alături.

— Cine e ? îl întrebă Mara pe Arnaldo.

— O fi avocatul părții civile...

— Asta e rău, nu-i așa ?

— Sigur că nu-i prea bine. Dar, pe de altă parte, era de prevăzut. Pune-te în situația unei femei, căreia i-a fost omorît și bărbatul și copilul.

Mara, din descrierea lui Arnaldo, și-o închipui pe văduvă ca pe mama ei : o femeie mică, îmbrăcată în negru... Și se simți copleșită de o mare neliniște : de parcă abia acum și-ar fi dat seama de gravitatea celor întîmplate.

— Of, de ce o fi făcut-o ? oftă ea deznădăjduită.

Arnaldo o privi :

— Bube e vinovat pînă la un moment dat... Oh, n-o spun deloc ca să-l apăr. Dar sînt atîția, mai vinovați decît el, care sînt liberi acum, și care n-au motiv să-și facă nici o grijă.

Cum Mara nu înțelegea, Arnaldo continuă :

— Bube a fost împins s-o facă. Eu, deși eram copil, îmi amintesc totuși de aceste lucruri. Cînd s-a întors din munți, fiindcă avea faimă de om curajos, lumea îl aținea și-i spunea : „Du-te de-l bate pe omul acela ! Du-te de-l bate pe celălalt". Îi spuneau așa, fiindcă ei nu voiau să se expună. Și Bube aproape că se simțea obligat să-i satisfacă, răspunzînd astfel, faimei pe care o avea... Și la San Donato, ce crezi ? Pesemne că tot așa a fost : cineva l-a întărîtat și-apoi a dat înapoi. Totdeauna se întîmplă așa : adevăraților răspunzători nu li se întîmplă nimic, ca la urmă să plătească cei mai puțin vinovați.

— Da, făcu Mara. Își aminti de femeia care se aplecase pe fereastra autobuzului spre Volterra, țipînd cît putea : „Bine că ești tu, Bube !" fiindcă voia ca el să-l ia la bătaie pe preotul Ciolfi. „Ce scorpie !" se gîndi ea. Da, e întocmai așa cum spui tu.

— Profitau de el fiindcă era un copil. I se urcase puțin la cap... aici e toată vina lui. Dar ceilalți... Oameni bătrîni, chiar de patruzeci și cincizeci de ani... Ei sînt adevărații răspunzători. Mi-amintesc într-o seară, cînd eram cu Bube și cînd l-a oprit un om... unul pe care nu l-am mai văzut de atunci. Un om urît, fără dinți, închipuie-ți... Care voia să-l convingă pe Bube să-l bată pe nu știu cine... Și nici gînd să fi avut ceva de împărțit cu el, în sensul că ar fi fost fascist, ci chestiuni personale. Dădu din cap. Nenorocirea a fost că Bube n-a avut pe nimeni să-l sfătuiască. Ce vrei, în familie, cu cele două femei... De-ar fi trăit taică-său, de-ar fi avut un frate mai mare... Fiindcă un băiat nu prea ia în seamă ceea ce spun femeile. Să fi fost eu cu cîțiva ani mai mare... L-aș fi pus în gardă pe Bube... l-aș fi făcut eu să-și dea seama că o apucă pe un drum greșit.

— Dar avocații vor pomeni de toate astea.

— Ce anume ?

— Ceea ce spui tu acum.

— Dar ce vrei, toate astea n-au nici o importanță... Știi cum fac judecătorii ? Răsfoiesc Codul Penal, cutare crimă, articolul cutare... Nici gînd să țină seamă că pot fi atîtea motive care să...

— Spune-mi adevărul, Arnaldo : ce părere ai tu de Bube ?

Arnaldo îi susținu liniștit privirea :

— Eu sînt convins că e un băiat bun, îi răspunse el.

Bube și tovarășul său erau în boxă de cel puțin un sfert de oră, și Curtea încă nu-și făcuse apariția. Mara rămăsese pe locul ei, ținîndu-se cu mîinile de bară. Se salutase cu Bube, după ce carabinierii îi scoaseră cătușele ; pînă în clipa aceea, el stătuse, ce-i drept, cu capul plecat, ca și cum i-ar fi fost rușine. Tovarășul lui era mult mai dezinvolt ; privea în jurul lui și zîmbea rudelor și consătenilor, care alcătuiau un grup compact în fundul sălii, lîngă fereastră. Era înalt și robust, cu părul castaniu, ondulat ; era îmbrăcat cu o haină sport, cu cămașa descheiată la guler. Bube avea un costum nou de haine, de culoare închisă, și purta cravată.

Se așezară pe bănci ; fumau și schimbau cîteva vorbe. În spatele lor, în picioare, stăteau doi carabinieri.

Deodată se stîrni o mică agitație în aulă ; avocații și ziariștii se grăbiră să-și reia locurile în spatele meselor ; în mijlocul publicului, se făcu tăcere ; se stinseră țigările, și un bărbat în halat negru anunță :

— Curtea !

Intrară unul după altul, șapte oameni : trei în toga, ceilalți patru, în civil, cu o diagonală tricoloră pe piept ; rămaseră o clipă în picioare, apoi se așezară.

— Ședința e deschisă, spuse președintele cu o voce stinsă, abia perceptibilă.

Grefierul se ridică și citi actul de acuzare. Citea în grabă și aproape că nu se înțelegea nimic. Dar de fiecare dată cînd auzea numele de Cappellini Arturo, Mara tresarea.

— Și-acum ? Ce-au să facă ? îl întrebă ea pe Arnaldo.

— Acum îi vor interoga pe acuzați, cred, răspunse Arnaldo.

Dar n-a fost așa : președintele făcu semn avocatului Raffaelli, care se ridică și se apropie de el ; schimbară cîteva cuvinte în șoaptă, apoi avocatul se întoarse la locul lui și începu să pledeze. Deși rostea clar și răspicat cuvintele, Mara nu reuși să priceapă nimic din tot ce vorbise. La urmă, președintele rosti și el ceva si Curtea se retrase.

După o oră, Curtea intră din nou, respingînd excepția de incompetență ridicată de apărare și amînînd ședința pentru ora două după-amiază. Și Mara se trezi din nou pe stradă, în mijlocul a vreo zece persoane.

Din nou, ca și de dimineață, îi era o foame nemaipomenită. Dar trebuia să-l aștepte mai întîi pe Paternò ; intrînd cu toții în restaurant, n-au găsit loc, așa că au fost nevoiți să se mulțumească cu un alt restaurant, mai modest. Au cerut să li se alăture două mese și l-au așezat pe avocat în capul mesei.

— Să sperăm, tovarăși, că vom putea lua în curînd masa împreună cu Bube — rupse tăcerea Paternò ca un bun augur. Tensiunea lungilor ore de așteptare în aulă trecuse și aproape că se simțeau oarecum veseli. Vorbeau rîdeau, mîncau cu poftă ; Mara, mai cu seamă, observă că Elvira mînca cu o poftă care nu prea se potrivea cu si-

tuația ei. În schimb ea, după spaghete cu parmezan, se simți sătulă. Bărbații recurgeau cu frecvență chiar la sticlele cu vin. La un moment dat, Mara se simți datoare să-și înfrîneze tatăl :

— Gata, tată, nu mai bea că-ți face rău !

Rușinat, tatăl puse la loc sticla cu vin.

În fața ei, Arnaldo mînca într-o atitudine reținută, tăcut. Privindu-l, Mara se gîndea ce diferit era el față de toți ceilalți. „Este un student, de aceea se poartă altfel decît ceilalți."

Toți cei din jurul mesei atrăgeau atenția celorlalți clienți din restaurant. „Cine știe — se gîndea Mara — poate că ei cred că ne-am întrunit aici la masă ca să sărbătorim ceva." Dar așa era, lumea mînca, bea, discuta, rîdea, ca să-și mai facă curaj. „Poate că și Bube împreună cu tovarășul lui mănîncă cu poftă, discută și glumesc între ei." Știa că după-amiază aveau să fie interogați... Închise ochii : „Cu ce inimă avea să redea Bube judecătorilor cumplita lui faptă ? Vreau să fiu și eu de față" — se gîndi ea. Da, trebuia să rămînă pînă cînd Bube avea să-și încheie toată povestirea. Ca să le arate tuturor că nu-i era rușine cu el... că accepta să împartă răspunderea cu el. Se înflăcără la ideea, asta : „Adevărații responsabili nu sînt învinuiți... Mai întîi l-au îmboldit, ca după faptele comise, să-l părăsească, pentru ca el singur să sufere consecințele... De aceea eu aleg să împart cu el răspunderea care i se impută".

Din nou îl privi pe Arnaldo. Băiatul acesta, care nu era decît un copil pe vremea cînd se petrecuse toată povestea cu Bube, înțelesese clar cum decurseseră lucrurile. E cu putință ca judecătorii, persoane în vîrstă, să nu priceapă ? Să nu-și dea seama că Bube nu era decît un biet copil necălăuzit de nimeni, pe care alții l-au împins să facă ceea ce voiau ei ?

„Luați în considerație, o clipă, domnilor judecători: Bube era un băiat de nouăsprezece ani... Orfan de tată, n-a avut niciodată pe nimeni alături de el care să-i dea un sfat, să-l călăuzească. Se duce partizan în munți: atît de tînăr, se trezește manevrînd un revolver, o pușcă; și cînd se întoarce acasă, lumea se adună în jurul lui și începe să-l îmboldească să continue să tragă, ca să-i răzbune pe cei căzuți; i se spune mereu că trebuie să bată, că trebuie să ucidă... De unde să știe el că a trecut vremea să mai tragă cu arma, să mai ucidă? I se spune: tu trebuie să rămîi credincios poreclei care ți s-a dat: oare nu te numeai Răzbunătorul? Of, eu îmi amintesc bine cum au decurs lucrurile în blestemata aceea de cursă spre Volterra. El n-ar fi avut de gînd să-i facă nimic preotului... dimpotrivă, ar fi vrut să-l cruțe de orice palmă sau pumn din partea altora. Dar ce impresie le-ar fi făcut tuturor acelora care erau în mașină? Oare cineva face numai ceea ce simte cu adevărat? Nu, un om face ceea ce alții se așteaptă ca el să facă...“

Și astfel timpul trecea, ceilalți fumau și pălăvrăgeau, în timp ce Mara rumega în mintea ei toată povestea. Pînă cînd îi veni în minte că trebuia să-i vorbească avocatului. Îi spuse tatălui ei să schimbe locul, ca să stea ea lîngă avocatul Paternò.

— Domnule avocat, trebuie să vă spun ceva. Eu... aș vrea să depun mărturie la proces.

— Dar dumneata ai făcut anumite declarații în fața carabinierilor... Ai spus că nu știai nimic, prin urmare...

— În realitate, am știut tot. Eu știu tot. Ascultați-mă, domnule avocat: eu eram de față cînd Bube l-a bătut pe preotul Ciolfi... Vreau să spun, n-am asistat propriu-zis la bătaie; dar cînd l-au provocat în mașină ca să-l bată pe preot...

— Da, dar ce legătură are asta cu fapta de la San Donato ?

— Ascultați-mă, vă rog. Bube nu avea nici o intenție să-l bată pe preot : cînd l-am întîlnit la Colle, el mi-a spus că vrea să evite să-l vadă, ca să nu fie obligat să-i vorbească... Eram la cafenea și-i era teamă ca preotul să nu cumva să întoarcă privirea spre el și să-l recunoască. Cînd a sosit cursa, o femeie s-a aplecat pe fereastra mașinii și a început să strige : „Bine că ești tu aici, Bube !“ Și după ce ne-am urcat și noi, n-a făcut altceva decît să spună : „Acum are grijă Bube să-l cotonogească pe preot“. Fiindcă Bube avea această faimă... Dar el tot nu voia să dea ascultare provocărilor ei ; dimpotrivă, el voia să-l cruțe pe preot de o eventuală bătaie... Și, la coborîre, l-a luat de un braț împreună cu alt băiat, ca să-l ducă la închisoare. Și fără îndoială, că asta le era intenția, ca să nu i se întîmple nimic rău, îl duceau la închisoare, să-l știe în loc sigur ; dar după asta, femeile i-au blocat drumul și una a început să-l lovească, și atunci Bube, văzîndu-le pe femei că-l bateau, s-a simțit umilit... și a crezut că e de datoria lui să intervină și să-l bată el... Înțelegeți ? Tot ceea ce a făcut Bube, chiar și omorîrea băiatului șefului de post, s-a întîmplat fiindcă așa a crezut el că e de datoria lui s-o facă...

— Dar în fond ce-ai vrea dumneata să mărturisești ?

— Aș vrea să le spun judecătorilor... adevărul.

— În legătură cu bătaia preotului ? Dar asta-i o poveste pe care e mai bine să n-o mai dezgropi. Oh, dar se face tîrziu : Lidori, trebuie să mergem. Cel puțin eu, trebuie să plec. Și se grăbi să se ridice și să plece.

Ei, în schimb, s-au mai foit cîtva timp, pînă să se ridice ; Lidori aștepta restul, apoi au fost așteptați cei ce se duseseră la toaletă, și, astfel, cînd au ajuns în aulă, Bube stătea în fața judecătorilor și-și depăna povestea.

În sfîrșit Bube a fost trimis din nou în boxă, urmînd Ballerini. Tatăl o atinse pe umăr :

— Să mergem, Mara, se face prea tîrziu !

Ploua ; și s-au udat leoarcă, pînă să ajungă la mașina care fusese lăsată pe o străduță laterală. Secretarul se sui lîngă șofer, ea și cu tatăl ei, în spate.

— O vreme mizerabilă — spuse tatăl ; se vede că sîntem în martie.

— Măcar de-ar fi frumos în aprilie, și tot ar fi bine — răspunse secretarul, făcînd aluzie la iminentele alegeri.

După care n-au mai schimbat nici o vorbă. Vederea străzilor goale, a rîului cu apa întunecată de ploaie, și a străduțelor mizere din cartierele populare îi strîngea inima Marei. În sfîrșit, au ieșit din oraș ; dar și ogorul avea tot o față încruntată : ploaia se întețise din ce în ce mai aprig, reducînd vizibilitatea. Cu greu se deslușea vila din vîrful plantației de măslini ; în timp ce colina cu pomi, de dincolo de rîu, era ca o umbră mai deschisă la culoare.

La o curbă, mașina derapă ; tatăl ei îl rugă pe șofer să meargă mai încet. Apoi începu urcușul lung de la San Casciano. Mara se uita cu încăpățînare afară, imaginile succedîndu-i-se pe dinaintea ochilor cu repeziciune, una după alta : un mic desiș de muri, un zid netencuit care mărginea un cîmp, un măslin ciudat, plantat chiar în margine, un dud cu ramurile strîmbe, răsucite și curățate, un piersic cu florile veștede. Toate astea nu aveau putere să se apere de ploaia care le biciuia ; aidoma lor era și ea, deoarece nu găsea o apărare împotriva oamenilor care i-l închiseseră pe Bube în temniță și acum se grăbeau să-l condamne. Nu putea face nimic... trebuia să sufere loviturile.

În timp ce-l interogau, Bube părea resemnat în fața propriului său destin. Ea nu putea vedea ce față avea el, fiindcă stătea cu spatele întors la public ; și nici nu-i

auzea cuvintele rostite, fiindcă vorbea încet, încît pînă și avocații și ziariștii fuseseră nevoiți să se ridice de la masă ca să-l audă. Din cînd în cînd, președintele îl întrerupea și-i dicta grefierului ceea ce trebuia să menționeze în procesul verbal. Sărmanul Bube! Îi pierise îndrăzneala de altădată. Ajunsese un biet om, resemnat în fața soartei. Și Mara, fixîndu-i spatele încovoiat, simțea cum o podidește plînsul.

Apoi se uita la figurile judecătorilor, una după alta; oare vor avea puțină milă față de el?

Nu era vorba de altceva decît de puțină milă.

„Domnilor judecători, nu vă cerem altceva decît puțină milă față de acest tînăr nefericit." Iată, așa ar fi trebuit să le vorbească avocații. Dar Paternò, și în ziua aceea, la masă, discutînd cu Lidori, vorbea de dreptate. Era drept, după părerea lui, ca judecătorii să-i acorde beneficiul provocării grave... să țină cont de faptul că un tovarăș al celor acuzați fusese ucis sub ochii lor... prin urmare, ei reacționaseră din motive de o deosebită valoare morală... Iar Raffaelli, care venise să stea de vorbă cu ei, după ce Curtea se retrăsese, ca să delibereze asupra excepției de incompetență ridicată de apărare, se exprima și mai dificil pentru puterea lor de înțelegere, citînd numere, rostind cuvinte de neînțeles...

Mara, în trecut, se interesase temeinic de situația procesului, vorbind cu avocații, cu Lidori, cu secretarul de la sediu, avocații răsfoiseră chiar *Codul penal* și-i arătaseră articolele. Aproape că se familiarizase cu conceptele juridice, știa în ce cazuri și pînă la ce punct s-ar fi putut aplica amnistia din '46... Dar acum înțelegea că singurul lucru de știut era dacă judecătorii aveau să arate sau nu puțină milă. Numai atît.

„Puțină milă, domnilor judecători. Noi nu cerem altceva decît puțină milă."

Au sosit la Poggibonsi noaptea. Luminile, siluetele caselor, străzile ce i se perindau cu repeziciune într-o înşiruire de o clipă au trezit-o pe Mara din trista ei meditaţie. Şi pentru un moment, regretul pentru ceea ce pierduse i se furişă în suflet.

Tatăl ei şi secretarul reîncepuseră să discute. Despre alegeri. Sperau într-o victorie de mare răsunet; în orice caz, guvernul ar fi acordat o amnistie.

— Dacă nu beneficiază de cealaltă, va beneficia de asta, spunea tatăl ei; — şi într-un caz şi într-altul, va trebui să iasă de acolo.

Secretarul era chiar şi mai optimist: era sigur de majoritatea absolută. — Vom lua 53—54 la sută. Îmi spunea şeful federaţiei că a fost de curînd la Roma şi că a vorbit cu cei mari...

Mara se agăţă din nou de această speranţă: alegerile, victoria comunismului, amnistia. Întunericul, care ştersese palidele imagini ale zilei, o făcea să-şi recapete încrederea.

Au sosit, la Colle, la timp, încît să poată prinde cursa; dar secretarul, în timp ce cobora, îi spuse şoferului să-i conducă pînă la Monteguidi.

— Cînd vor fi alegerile, tată? întrebă, după puţin timp, Mara.

— La 18 aprilie.

— Tu speri că vom cîştiga?

— Hm, făcu tatăl ei. — Că vom puta cîştiga prin buletinele de vot, niciodată n-am crezut prea mult... Dar cel puţin să sperăm în amnistie.

— Şi ce părere ai de felul cum decurge procesul?

— Deocamdată nu putem prevedea. Curtea a respins obiecţia împotriva acţiunii juridice ridicată de apărare, dar avocaţii o făcuseră mai mult aşa, ca să spună şi ei că au făcut-o... Mara — adăugă el după o clipă, trebuie să-ţi

spun ceva. Cînd mama s-a dezlănțuit împotriva lui Bube, eu i-am luat totdeauna apărarea... totuși trebuie să înțelegem și punctul ei de vedere. Pe un părinte, tot ceea ce-l interesează mai mult pe lumea asta este binele copilului său. Acum să așteptăm, să vedem cum se termină procesul; și pe urmă, dacă va veni această amnistie... Dar dacă ar fi să se termine prost...

— Dacă s-ar termina prost ?...

— Tu te-ai sacrificat și așa destul pentru el, fata mea, spuse iute tatăl ei.

Mara se întoarse cu tatăl ei la Florența, în cea de a treia zi a procesului, în timp ce se desfășura interogatoriul martorilor. Era vorba de persoane din San Donato: printre alții au depus și preotul și logodnica lui Umberto Biagioni. Și de mai multe ori s-a întîmplat ca Procurorul General și avocații să se ia la ceartă, iar Președintele i-a chemat în mod, energic, la ordine. Dar motivele pentru care se luau la harță, Mara nu reușea să le priceapă bine.

Și-apoi s-a mai întors în ultima zi. Timp de patru ore a rămas acolo neclintită, prinsă cu mîinile de bară, ca să-i audă pe avocați vorbind. Mai întîi pledă Paternò, apoi avocatul Testa, apărătorul lui Ballerini. După aceea, s-au dus să ia masa; tatăl ei și Lidori cît și alții din Volterra spuneau că avocații pledaseră foarte bine: mai ales elocvența pătimașă a lui Paternò făcuse o impresie nemaipomenită.

— Un asemenea orator trebuie să prezinte Partidul în chip de candidat la alegeri — remarcă Lidori.

Mai mult decît altceva, Paternò vorbise de politică. Evocase perioada luptei partizane, omorurile făcute de nazifasciști, eroismul lui Bube, faptul că fuseseră băgate la închisoare mama și sora lui. Ceea ce se petrecuse la

San Donato era dureros și evitabil, dar se încadra într-un moment istoric. „Dacă situația asta s-ar fi petrecut în Nord, nimeni n-ar fi fost chemat să răspundă. Oare aici, la noi, atmosfera e atît de diferită? Oare aici nu sînt încă vii în minte gropile partizanilor masacrați în mod barbar?" — Era fraza care-l entuziasmase pe Lidori. E adevărat că la această frază, Procurorul General și partea civilă îl întrerupseseră pe Paternò, amintindu-i că și cei doi asasinați erau partizani, dar el, așteptîndu-se, evident la această întrerupere, replicase cu promptitudine: „E adevărat, după cum tot adevărat este și faptul că tot partizan era și Biagoni Umberto, prietenul lui Ballerini și al celui apărat de mine. Acesta e punctul cheie al procesului: și Curtea, sîntem convinși, va ține seama de asta". Apoi începuse să vorbească despre faptul în sine, susținînd mai întîi legitima apărare, apoi excesul de apărare, apoi grava provocare... Și încheiase, amintind un proces împotriva unui grup de colaboraționiști fasciști, dezbătut cu cîteva săptămîni în urmă, în aceeași aulă și încheiat cu un verdict de clemență. „— Pe și mai bună dreptate, noi invocăm clemența pentru un tînăr care a luptat de partea justă a baricadei."

Și Mara se lăsase cuprinsă de elanul oratoric al avocatului; dar după aceea, reflectînd cu mintea clară, se întrebase de ce Paternò nu pusese în lumină atîtea alte lucruri, de exemplu, faptul că Bube fusese orfan, că nu avusese niciodată pe nimeni să-i călăuzească pașii, să-i dea sfaturi înțelepte... cum, dimpotrivă, se luaseră cu toții la întrecere, în a-l împinge pe calea violenței... Din cîte i se spusese, Procurorul General, în rechizitoriul său, îl descrisese drept un violent: făcînd aluzie la bătăile fasciștilor, în care se specializase Bube, după reîntoarcerea lui din munți. Dar avocații îl întrerupseseră, spunînd că toate astea nu rezultau din actele procesului. „Totuși voi știți

că e adevărat" — replicase Procurorul General ; dar Președintele îi impusese să se refere strict la rezultatele procesului.

Și Procurorul General vorbise de politică : făcînd apologia carabinierilor, a acestor merituoși militanți ai datoriei care nu aparțin nici unei grupări politice, ei fiind imparțiali tutori ai ordinei. Readuse în discuție sechestrarea camionului, în legătură cu care fuseseră depuse mărturii precise : sechestru perfect legal, dar care avusese totuși efectul de a-i înfuria pe actualii acuzați „obișnuiți cum erau să nu respecte nici o lege" ; și că acuzații l-ar fi amenințat pe sergentul major C'ècora că-i vor veni de hac cu prima ocazie, și acest lucru era pe larg documentat în mărturiile depuse : desigur că omorul avusese loc într-un mod mai puțin întîmplător, decît voia apărarea să-l facă să apară. Nu era adevărat că primul gest îl făcuse sergentul major : și asupra acestui punct, mărturia preotului și a altor persoane prezente la înfăptuirea crimei erau zdrobitoare : șeful de post reacționase, obligat de împrejurări, după ce Cappellini, Ballerini și Biagioni încercaseră să-l dezarmeze.

Acestea și multe altele mai spusese Procurorul General în rechizitoriul său care durase peste trei ore, încheiat cu cererea de douăzeci și doi de ani pentru Ballerini și douăzeci și patru pentru Cappellini.

Avocatul Raffaelli își rosti pledoaria după-amiază. Spre deosebire de colegul lui, nu vorbi despre politică, restrîngîndu-și examinarea situației la fapt, așa cum se desfășurase el, și la interpretarea juridică ce trebuia să i se acorde. El căută să infirme cîteva mărturii, deplînse faptul că nu se făcuse o constatare la fața locului, cum ceruse apărarea, excluse că cel apărat de el ar avea vreo răspundere în omorîrea șefului de post. Era ora șase cînd

în sfîrșit, cu spume la gură, încetă să mai vorbească. Curtea se retrase.

Mai întîi publicul stătuse dincolo de bară, dar după aceea. Elvira, Mara, Lidori și alți cîțiva reușiră să intre în locul rezervat completului juridic și să se apropie de boxă.

Mara și Bube își strîngeau mîinile, printre gratii, și se priveau. Și, din cînd în cînd, vorbeau.

— Lidori mi-a spus că e semn bun, dacă mai stau încă în camera de consiliu.

— Ar putea fi și semn rău, răspunse Bube.

— Tu nu te speria, chiar dacă e gravă condamnarea; important e să fie aplicată amnistia.

— Eu... sînt acum pregătit pentru orice.

După puțin timp, Mara spuse:

— Luna viitoare vor fi alegerile. De astă dată vom cîștiga · o spun toți.

— Eu nu mai sper în asemenea lucruri.

— Oricum, guvernul va trebui să acorde o altă amnistie.

— Dacă m-aș fi predat atunci, altfel ar fi decurs lucrurile; dar în situația în care sînt acum, e zadarnic să-mi mai fac iluzii.

Mara îi spuse din nou.

— Eu nu te voi părăsi niciodată, Bube, orice s-ar întîmpla... la orice pedeapsă te-or condamna.

Și el îi răspunse:

— In tine cred, Mara, numai în tine.

— Și Lidori a fost la înălțime: numai cît s-a străduit să facă rost de bani...

— Da, și Lidori a fost la înălțime. Dar nimeni nu m-a ajutat ca tine. Numai pentru că exiști tu, mai am dorința de a trăi. Altfel... m-aș fi spînzurat de gratii.

— Nu mai spune asemenea lucruri, te rog.

— Vreau să știi că ție îți datorez totul... fiindcă azi n-aș mai fi fost în viață, dacă nu erai tu. În tot nenorocul meu de pînă acum, am avut și un mare noroc : acela de a te fi întîlnit... Pentru tine, în schimb, a fost o mare nenorocire.

— Taci ; cum poți vorbi așa ?

— Nu mă crede un egoist, într-atît încît să nu-mi dau seama că am fost nenorocirea vieții tale. Doamne ! dacă te-aș fi cunoscut mai înainte !

— Tu n-ai nici o vină... alții, dacă vrei, sînt adevărații vinovați.

— Adevărul e că eu sînt vinovat de toate.

— Erai atît de tînăr... nu puteai înțelege.

— Nu înseamnă nimic să fii tînăr. Atîția alții erau tineri ca mine, și n-au făcut ce-am făcut eu !

— Dar tu ai fost orfan de mic. N-ai avut pe nimeni să te călăuzească, să-ți fie aproape.

— Și asta-i adevărat. Dar vina rămîne totuși a mea...

„Judecătorii își vor da seama că s-a căit de ceea ce a făcut. Și cînd omul se căiește, nu mai e nevoie să-l condamni... Fiindcă el e primul care se condamnă. Judecătorii își vor da seama... vor înțelege că nu e cazul să-l țină în temniță... Bube nu mai e același de altădată, a devenit alt om... Vor înțelege că el nu va mai comite alte violențe... fiindcă Procurorul a mințit cînd a spus că Bube constituie un pericol pentru societate... Oh ! ar trebui să fie orbi de-a binelea să nu priceapă toate astea."

Mintea ei fremăta febril de toate aceste gînduri... și în acele ultime minute pe care le trăi alături de Bube mai

înainte de a-i ordona carabinierii să treacă în spatele barei, ca se convinse că Bube avea să fie iertat de pedeapsă... Buimăcită, ajunse în băncile rezervate publicului ; cineva îi făcu loc, altcineva o strînse de braț...

— Curtea ! anunță ușierul.

II

Trenul era aglomerat și mai mult decît cel de dimineață ; Mara, de îndată ce-și găsi un locșor pe coridor, între o femeie și un bărbat în vîrstă, respiră ușurată. Și cînd trenul se puse în mișcare și cînd, dinaintea ochilor dispărură peronul cu plăci de ciment, șinele de cale ferată, vagoanele de mărfuri, cînd trecură și de case și trenul intră în plin cîmp, Mara se simți și mai bine. În sfîrșit, începuse călătoria care avea s-o ducă înapoi acasă. Cînd ? Nu știa : știa doar că pînă la Florența nu trebuia să schimbe trenul.

Asta i-o spusese controlorul din fața sălii de așteptare, cînd îi perforase biletul, și apoi i-o mai repetase și un altul, de la poliția feroviară, cînd o văzuse singură, în picioare, pe peronul pustiu, și o întrebase ce tren aștepta. „— Cel pentru Colle Valdelsa. Pentru Florența. — Oh ! dar vine peste două ore. De ce nu vă duceți în sala de așteptare ? Acolo e mai comod." Ea dăduse din umeri. Și rămăsese să aștepte în picioare pe peron. Nu mîncase : ce-i drept, de la închisoare venise direct la gară. După puțin timp, scoase din geantă jumătatea de chiflă rămasă, rupse o bucățică și începu să mănînce. După ce termină, se duse la țîșnitoarea din fundul peronului ; dar nu știa cum să facă, pentru ca să țîșnească apa. Un feroviar i-a venit în ajutor : i-a ținut pompa, în timp ce ea bea. Apoi

a întrebat-o și el unde se ducea. „La Florența — îi răspunsese Mara. — Nu cumva știți cînd voi ajunge ?" Feroviarul nu știa : s-a dus să se informeze pentru ea. „— La nouăsprezece și douăzeci. Șapte și douăzeci."

Toți erau amabili în orașul acela ; dimineață i-au arătat tramvaiul pe care trebuia să-l ia ; în tramvai o anunțaseră cînd să coboare, și o femeie, care coborîse cu ea, îi arătase drumul spre închisoare. Toți erau amabili, numai felul lor de a vorbi, cu un accent străin, o chinuia pe Mara.

Din fericire, la închisoare avusese norocul să întîlnească un paznic, consătean de-al lui Bube. El însuși îi mărturisise asta, în timp ce-i ținea de urît, pe cînd aștepta să fie chemată la vorbitor. Și Mara se simțise încurajată la ideea că are o persoană prietenă între zidurile acelea. Apoi a urmat convorbirea cu Bube...

Scoase un geamăt, atît de tare, că femeia de lîngă ea o privi. Atunci, pentru ca desperarea să n-o copleșească, încercă să-și concentreze privirea asupra cîmpului. Dar și cîmpul acela îi era străin, ostil : brazde despărțite de perdele de pomi, se succedau fără întrerupere ; ca o ieșire din monotonia peisajului, apăreau, abia vizibile, un drum alb și drept, sau o margine de șanț pe care pedala o femeie ; sau dincolo de desișul copacilor și al perdelelor de pomi, care zăgăzuiau vederea, se zăreau acoperișul unei case sau clopotnița unei biserici. Nimic n-o putea distrage pe Mara de la gîndurile ei.

De cum începuse vizita, ea începu să-i enumere ceea ce-i adusese, cînd Bube o întrerupse : „Ceea ce mi-ai adus tu, primesc cu plăcere, dar ce ai adus din partea lui Lidori, ia înapoi". Ea îl privise uimită ; și Bube : „— Fiindcă Lidori n-a cumpărat nimic din banii lui. O fi făcut vreo

colectă printre prieteni. Şi tocmai de asta nu vreau să primesc. Buni prieteni ! De-ar fi vrut soarta să nu-mi fi fost prieteni ! — Nu te înţeleg : de ce vorbeşti aşa ? — Spun aşa, fiindcă ei m-au distrus. Da, ei toţi. În închisoare ai vreme să te gîndeşti ; şi eu n-am făcut altceva în tot acest timp decît să mă gîndesc. Şi-am înţeles că vina mea nu însemna nimic în comparaţie cu a altora. Dar spune-mi, Mara, te rog : nu-i oare adevărat că ei m-au împins să fac ceea ce am făcut ? A fost oare cineva care să-mi oprească mîna ? Nu ; ei mi-au înarmat mîna. Eram un copil, nu ştiam ce fac... cînd m-am întors din munţi, văzîndu-i pe toţi cum mă respectau, ba chiar mă lăudau şi mă dădeau de exemplu... cum mă îndemnau să continui, spunîndu-mi să-l iau la bătaie cînd pe unul, cînd pe altul... Şi-acum, vrei să primesc pachetele trimise de oamenii aceia ? Cînd ei au fost cauza nenorocirii mele ?... O, de ce n-am găsit un om, măcar unul, să-mi fi deschis ochii la timp ? !... Chiar şi după tot ceea ce a fost ; căci dacă m-aş fi predat înainte de amnistie, la ora asta aş fi liber. În schimb, toţi m-au îndemnat să nu mă predau... Ţi-aminteşti de Memmo, cînd i-am povestit toate cele întîmplate ? El era o persoană instruită şi se pricepea la asemenea lucruri : de ce nu mi-a dat de înţeles că făcusem rău omorîndu-l pe fiul şefului de post ? Dacă mi-ar fi explicat el, clar, situaţia, eu m-aş fi dus să mă predau... Ţi-aminteşti şi cînd a venit Lidori să mă trezească, în toiul nopţii, ca să-mi spună că trebuia să fug şi eu nu voiam ? Fiindcă înţelegeam şi singur că ascunzîndu-mă, însemna să-mi recunosc vina... — Dar Lidori, cel puţin el, ţi-e în mod sincer prieten. Dacă ai ţine cont măcar de cît de devotat ţi-a fost în timpul procesului... — Şi totuşi eu îl consider mai rău decît pe ceilalţi. Uite, spune-i-o : să nu îndrăznească să vină să mă vadă : fiindcă aş refuza să-l văd. — Va veni momentul cînd vei

găsi ceva de spus și despre mine — îi spuse cu tristețe Mara. Atunci privirea lui se îmblînzi : — Nu, tu ești singura ființă pe care sînt fericit s-o văd. Pe tine nu, Mara... Pe ceilalți îi urăsc, nici nu vreau să mai știu de ei. Fiindcă sînt mai vinovați decît mine și ei sînt liberi și se bucură de viață. Numai în fața ta mă simt vinovat... singurul lucru care mă îndurerează este că te fac pe tine să suferi. — Nu mai spune așa, dragă Bube — îl întrerupsese ea, începînd să plîngă. — E adevărat, Mara, e adevărat — insistase el furios. Toți ceilalți îmi sînt datori ; pe cînd eu numai ție îți sînt dator... Pentru că fărîma aceea de fericire pe care am avut-o în viață, tu mi-ai dăruit-o ; și eu cum te-am răsplătit ? Ea vru să-i răspundă, vru să-i spună că și el o răsplătise, că și el o făcuse fericită ; dar lacrimile o împiedicară să vorbească. — Mara, mă ierți pentru răul ce ți l-am pricinuit ?“

Cum vederea cîmpului se încețoșase, Mara pricepu că ochii îi erau din nou împăienjeniți de lacrimi. Căută să-și ascundă lacrimile, ștergîndu-și pe furiș obrajii și suflîndu-și nasul ; dar femeia de lîngă ea, dîndu-și seama că plînge, îi puse o mînă pe umeri :

— Ce ai, fată dragă ?

— Nimic, nimic — răspunse ea, făcînd efortul să-i zîmbească. Și din nou privi în fața ei, dar fără să vadă nimic. Femeia continua s-o strîngă cu duioșie de umăr.

— Cum de călătorești singură ? De unde vii ?

— De la Piacenza — răspunse Mara.

— Dar tu nu ești de prin părțile astea...

— Nu. Sînt din... Colle Valdelsa. Lîngă Siena.

— Aha !... Ești toscană : mi se părea, după accent. Și... de ce te-ai dus la Piacenza ?

— Fiindcă acolo e logodnicul meu.

Femeia o scrută, atentă, cu privirea.

— Plîngi pentru că te-a părăsit ?

— Nu, nu — se grăbi să-i răspundă Mara.

— Atunci, de ce ?

Văzînd însă că Mara se codea să-i răspundă, nu insistă, ci o mîngîie pe Mara și mai afectuos pe umăr.

Acum, prin fața ferestrei din compartiment se perindau case, străzi, fabrici ; din ce în ce mai dese, dar din ce în ce cu mai puțină zvelțețe ; apăsarea de pe umărul ei slăbi în intensitate.

— Ei bine, eu am ajuns la destinație. Drum bun, mai departe, fată dragă.

Mara o descoperi apoi cu privirea, pe peron ; și femeia se străduí s-o zărească, făcîndu-i un semn de salut. În locul ei, veni o fată fardată excentric, cu genele rimelate, care fuma. Mara avu un moment de curiozitate feminină, o observă și constată că rochia ei nu era de prea bună calitate ; după aceea se uită iar pe fereastră.

Trenul o pornise din nou, reîncepea defilarea monotonă a brazdelor dreptunghiulare, a șoselelor albe, a marginilor ierboase ale rambleului de-a lungul cărora șerpuia iute, pe dinaintea ochilor ei, o cărăruie. Își reluă fluxul egal al gîndurilor...

După convorbirea cu el, îl revăzuse pe paznicul Pistolesi. — Cum l-ați găsit pe Bube ? Și fără a mai aștepta răspunsul : — Știți, chiar și cei ce-și fac mult curaj, și tot mai cad în deznădejde. Și dacă asemenea stare se întîmplă să-l stăpînească tocmai în ziua în care primesc o vizită...

Mara i-a spus și lui că Bube nu voia să accepte pachetul trimis de Lidori. — Am eu grijă să-l conving să accepte. Apoi, în grabă, i-a dat o fițuică : — Este adresa mea. De orice ați avea nevoie să-mi scrieți. Și cu prima ocazie cînd mai veniți, treceți pe la mine pe-acasă : soția

mea va fi încîntată să vă cunoască... Și dumneavoastră vă va face plăcere să fiți în mijlocul unor persoane din Volterra... Fiindcă aici, noi, toscanii, ne simțim stinghieri..."

Mara i-a mulțumit, iar el : „Se poate ? Pentru logodnica unui consătean, o fac bucuros... Măcar de-aș putea face mai mult..."

Trenul înainta încet, fiindcă se lucra de-a lungul liniei. Pe Mara o impresionă diferența netă dintre verdele ogoarelor și albul șoselelor. Și femeile pe bicicletă, care pedalau lipsite de grație, cu basmalele negre lăsate pe ochi. Se întoarse spre fata de lîngă ea, sperînd să vadă o figură prietenoasă. O privi și ea pe Mara, apoi o întrebă : — Mai e mult pînă la Bologna ?

— Nu știu, nu prea știu să apreciez — răspunse Mara.

— Cine știe dacă la Bologna nu va trebui să schimb trenul, mai spuse fata, vorbind parcă în sinea ei.

— Nu, trenul ăsta merge și mai departe. Și-i explică mai bine : — Trenul ăsta merge pînă la Florența... Mi s-a spus la gara de unde m-am urcat eu.

— Dar eu nu trebuie să mă duc la Florența. Trebuie să mă duc la Forlí. Apoi se văită că o dor picioarele. La urmă scoase o revistă și începu să citească.

Și Mara se simțea obosită. Dar la prima oprire, din compartimentul de alături coborî cineva și ea, dacă s-ar fi grăbit, ar fi putut să se așeze pe locul liber ; o lăsă însă pe fată să se ducă, cuprinsă de o neașteptată silă de a se așeza în mijlocul unor oameni străini.

Cîmpul continua să-i fugă pe dinaintea ochilor, rămînînd totuși mereu același. Umbrele deveneau tot mai lungi, lumina mai clară : era singura diferență ; cît privea restul, putea crede că abia atunci plecase trenul.

La Bologna, coborî lume multă; și Mara se hotărî să se așeze și ea într-un compartiment unde erau trei călugărițe. Apoi au mai venit și alte persoane, o femeie cu un copil în brațe, doi bărbați, un tînăr.

Mara se așezase lîngă fereastră. Se uita la ceea ce făceau feroviarii, la agitația vînzătorilor de sandvișuri și de ziare, a călătorilor: toată această activitate, care nu avea nici un scop în ochii ei, îi dădea o neliniște și mai mare decît vederea ogoarelor ostile pe care le străbătuse cu privirea în timpul după-amiezii.

În sfîrșit, trenul porni din nou; și odată cu ivirea colinelor, se apropia și sfîrșitul zilei. Din cînd în cînd mai intrau în cîte un tunel și cînd ieșeau din el, peisajul părea mai golaș și mai palid. Un alt munte arid și dezolat se ridica acum în fața ei: Mara îl privea înfricoșată. Apoi trenul pătrunse într-un fel de chei între munți: peretele de rocă avea porii umezi. Peretelui de rocă îi urmă un zid înalt și gros, și din nou trenul intră într-un tunel. De astă dată, parcă nu mai avea de gînd să iasă din el... și la lumina albăstrie și palidă a lămpii din compartiment, chipurile călătorilor păreau livide, dezumanizate...

„Nimeni nu mai are milă, nimeni, se gîndea Mara. Nimănui nu i-a fost milă de noi; Bube e la închisoare și eu...“ Și ea era o biată creatură abandonată, o biată ființă fără apărare. La drept vorbind, ce puțin ceruse de la viață!...

Trecu controlorul. Dîndu-i înapoi biletul, îi spuse:

— Dumneavoastră, domnișoară, trebuie să schimbați trenul la Florența.

Amabilitatea lui grijulie față de ea, și mai ales faptul că vorbea în dialect toscan, au îndemnat-o să-l întrebe cînd avea să ia trenul pentru Colle.

— Nu pentru Colle, ci pentru Empoli — corectă controlorul ; la Empoli veți găsi legătura pentru Colle. Să vedem, — și după ce-și scoase mersul trenurilor, îl răsfoi : — Pentru Empoli îl aveți la nouă și un sfert... să vedem Siena... hei, din păcate, pînă mîine dimineață, la șapte, nu aveți legătura pentru Colle.

— Pînă mîine dimineață la șapte ? făcu Mara speriată.

— Ei da. Atunci, uitați-vă : e mai bine să înnoptați la Florența. Cel puțin acolo sala de așteptare e mare, comodă... barul e deschis toată noaptea... Consultă din nou mersul trenurilor, și-i spuse : — Dumneavoastră, mîine dimineață, la șase fix, luați trenul pentru Empoli. Sosiți la Empoli la șase și treizeci și unu... și la șapte și două minute luați trenul pînă la Colle.

Zdrobită de oboseală, adormise. Se trezi brusc ; și privirea ei căută grăbită ceasul : arăta patru. Mai erau două ore pînă la plecarea trenului.

Dar nu voia să riște să adoarmă din nou ; și astfel, mai întîi mîncă pîinea care-i rămăsese, apoi iar se lăsă pradă gîndurilor... O durea capul, îi ardeau ochii... și totuși mintea îi era lucidă, fugîndu-i mereu către aceleași frămîntări.

Bube spusese : „— Numai față de tine mă simt vinovat. Toți ceilalți sînt mai vinovați decît mine... Numai tu nu ești vinovată". — Dar adevărul e că și eu sînt vinovată. Este și vina mea ! Ceea ce i-a lipsit totdeauna a fost o fată care să-l îndrăgească... Dacă ar fi avut-o mai înainte, n-ar fi făcut ceea ce a făcut. Dar eu eram o fetiță proastă : nu înțelegeam, nu înțelegeam nimic ! L-am iubit

prea tîrziu... după ce s-a comis ireparabilul. Da, și a mea e vina : mai ales a mea...“

Lîngă ea, un bărbat începu să tușească : se trezi, mormăi ceva ; la puțin timp după aceea începu iar să sforăie.

O durea din nou capul, în timp ce trenul mergea în viteză spre Empoli ; mijea de ziuă. Dar cel puțin peisajul îi devenise familiar, cu ondulațiile sale line, plantațiile de măslini, o pădure de pini și chiparoși care se întindea pe o bună distanță de-a lungul căii ferate.

La Empoli răsărise soarele ; i s-a spus că trenul de Colle trebuie să sosească dintr-o clipă în alta ; trecu peste șinele de cale ferată, pășind pe traverse și se opri pe peron.

Sosi trenul ; ea se grăbi să se suie, dar un feroviar care cobora, îi spuse : — Lăsați coborîrea liberă ; și-așa nu-i grabă mare ; pleacă abia peste o jumătate de oră ; după el s-au dat jos călătorii, aproape toți muncitori cu valijoare în mînă... Ultimul fu Stefano.

Rămaseră încremeniți unul în fața celuilalt, în timp ce lumea, care voia să se urce, îi îmbrîncea. S-au retras mai la o parte.

În cele din urmă el o întrebă :

— Cum de ești aici ?

— Mă întorc acasă. Am fost să-l văd pe Bube.

Stefano își lăsă capul în jos :

— Da, am citit în ziar...

— Și tu ? Ce faci aici ?

— Acum lucrez la Empoli. Vin în fiecare dimineață cu trenul. Își duse țigara la gură ; abia în clipa aceea, observă Mara inelul.

— Ah, văd că te-ai căsătorit. Stefano se înroși. — Cu cea... cu care erai logodit ?

— Nu, cu alta.

— Adio — făcu Mara pe neașteptate și se sui în tren. Găsind un compartiment gol, se grăbi să intre în el. Atunci nu era adevărat că Stefano o iubise : se consolase atît de repede... Niciodată n-a fost nimic adevărat în viața ei : numai nenorocirea, cumplita nenorocire, care se abătuse asupră-i. Numai faptul că Bube trebuia să facă paisprezece ani de temniță : numai asta era adevărat. Toate celelalte, tinerețea, frumusețea, dragostea, nu fuseseră nimic, doar o batjocură și nimic altceva, o batjocură și nimic altceva...

III

Tonino locuia pe a doua ulicioară după penitenciar ; dar acea scurtă bucată de drum a fost de ajuns ca Mara să se ude leoarcă, din cap pînă în picioare. Ulicioara, în pantă, devenise un torent.

Urcă iute treptele și ajungînd la al doilea etaj, împinse ușa și intră. Din bucătărie, veni iute s-o întîmpine soția lui Tonino :

— Doamne, Mara, în ce hal ești ! Nu puteai aștepta să înceteze ploaia ?

— Da, mai e mult și bine pînă să stea ploaia. Și apoi e tîrziu, nu mai ajung la timp să prind cursa.

— Doar nu vrei să pleci pe vremea asta ! Ești udă leoarcă.

— Trebuie neapărat să plec, Vilma : mîine dimineață trebuie să fiu la lucru.

— Tocmai de aceea ; ce rost are să te întorci acasă, din moment ce mîine dimineață trebuie să fii din nou la Colle... E mai bine să te duci de aici direct la Colle.

— Dar dacă mama nu mă vede, începe să-și facă griji.

— Dacă nu te vede, va înțelege că te-ai oprit să dormi la noi. Cu vremea asta, să umbli pe drum, înseamnă să te îmbolnăvești de-a binelea. Și-apoi, de atîta vreme ne tot promiți că vei rămîne o dată și la noi...

Mara, în cele din urmă, primi ; Vilma îi dădu capodul ei și o pereche de papuci, și-i puse rochia și ciorapii să se usuce lîngă mașina de gătit care ardea cu lemne.

— Acum pregătesc ceaiul ; așa îți mai încălzești stomacul.

— Și Danilo ? întrebă Mara.

— E la familia care stă deasupra noastră.

— La sicilienii aceia ?

— Da, la ei. Oameni cumsecade, n-am ce spune ; dar, ce vrei, noi, toscanii, nu prea legăm mare prietenie cu cei din sud. Totuși, mai bine cu ei decît cu cei de sus. „De sus" — pentru Vilma însemna cei din nord, Piacenza, unde se simțise totdeauna stingheră. — Crede-mă, Mara, că și eu număram zilele cînd știam că trebuie să vii. Cel puțin pentru o oră, mă bucuram de tovărășia uneia de pe meleagurile mele...

— A fost un noroc pentru mine că erați și voi la Piacenza, spuse Mara. — Maaamă ! Cînd mă gîndesc la călătoriile mele de-atunci... Cel puțin acum sînt aproape.

Vilma puse o față de masă de nailon și așeză cestile, zahărul și o farfurioară, în care erau pregătite feliile de lămîie. Deși atît ea cît și Tonino făceau parte din familii modeste, știa cum să ofere ceva musafirilor ; și totdeauna ținea casa într-o ordine, de-ți făcea plăcere s-o vezi.

— Tu, Vilma, îți ții căsuța ca pe-o oglindă.

— Ce tot spui! Totuși se vedea că era mulțumită. — Bineînțeles că și aici sîntem puțin chinuiți... greu ne învîrtim în cameră... Dar, ce vrei, cu ceea ce cîștigă Tonino, nu ne putem permite luxul să plătim o chirie mai mare.

După ce și-a băut ceaiul, Mara și-a aprins o țigară; și Vilma s-a grăbit să-i aducă o scrumieră.

— Nu cred că fumezi de multă vreme ?!

— Nu — răspunse Mara zîmbind. — E un viciu cu care m-am deprins în fabrică. Și-i spuse că, la cantină, multe dintre ele de îndată ce terminau masa, își aprindeau o țigară și așa se obișnuise și ea. — Dar fumez puține țigări: una după-masa de prînz, una după-masa de seară... Cîteodată seara, și două sau trei: cînd ne ducem la televizor, fumez ca să pot sta trează.

— De ce ? Te plictisești ?

— Nu că m-aș plictisi; dar seara sînt obosită și fac un efort ca să ies din casă. Aș prefera să mă duc să mă culc, sau să citesc o carte. Mă duc numai ca s-o fac pe mama să mai uite de-ale ei... Acolo, la prăvălie, își dă întîlnire tot satul... Fiindcă nici mamei nu-i face bine să stea mereu singură.

— Tu ești chiar un înger, Mara — spuse Vilma, pe un ton de profundă convingere.

Mara rîse stingherită:

— Ce tot spui ? Adevărul e că mama, numai eu știu cît a suferit. Și pentru mine, ce crezi că nu ? Chiar dacă vorbește rareori, se gîndește totuși într-una. Bine că e Vinicio — mai adăugă ea, după un moment — cel puțin, el i-a dat numai satisfacții — si începu să rîdă. Cînd i se

întîmpla să rîdă așa, pe neașteptate, părea aceeași Mara de altădată.

— Mama ta n-a mai avut durerile acelea? întrebă după puțin timp Vilma.

— Din fericire, nu. Fiindcă mă speriasem destul de tare. În ziua aceea, cînd am găsit-o leșinată... Dar acum ne-am dat seama din ce anume i-a provenit: de la cărbune. A fost de ajuns să gătim și noi cu lemne ca să nu mai aibă amețeli. Dar desigur, biata mama, începe și ea să aibă o anumită vîrstă.

— Și tatăl tău cum o mai duce?

— O, tata e bine. Pare un tinerel, dacă l-ai vedea! Ca stare sufletească, însă, nu mai e același.

— Ce vrei să spui?

— De cînd nu mai lucrează la Partid. Nu credea că aveau să-i facă asemenea figură. În fond, ce vrei, nu mai e în stare să înceapă s-o facă din nou pe pădurarul, sau pe salahorul... ca să nu mai vorbim de forța lui fizică, fiindcă n-a fost niciodată prea voinic — și din nou izbucni într-un hohot de rîs strengăresc. — Bietul tata, adăugă ea, redevenind serioasă, și el a avut partea lui de deziluzii în viață...

În cameră nu se mai vedea; au aprins lumina. Vilma se duse să-și cheme copilul care mai avea de făcut lecții; și în timp ce Vilma lucra, „mătușa Mara" îl ajută pe Danilo să facă adunările și să învețe pe dinafară o poezie.

Tonino se întoarse după șapte, și el ud leoarcă.

— Bravo, ai făcut bine că ai rămas aici — îi spuse. — Cum ți s-a părut Bube?

— Bine — răspunse Mara. De cînd e-acolo sus, și-a ridicat incomparabil moralul.

— Ei, ce vrei, aici la San Gimignano, numai vizitele pe care le primește și-i sînt de ajuns... Ti-a spus că duminica trecută a venit Lidori ?

— Da, mi-a spus. Și după un moment adăugă : — Sînt mulțumită că i-a trecut ranchiuna pe care o avea față de el. Fiindcă Lidori a fost pentru Bube mai mult decît un prieten ; i-a fost ca un frate. De aceea nu-mi făceă plăcere cînd Bube spunea unele lucruri despre el...

— Toți deținuții au cîte o idee fixă — spuse Tonino. — Tot așa și Bube avea ideea că alții îl distruseseră... Dar mai tîrziu i-a trecut. A înțeles că nu era drept să le găsească altora vină.

— Vina, dacă vrei să știi — nu-i a nimănui — spuse Mara hotărîtă. Închipuie-ți de cîte ori m-am gîndit la ziua aceea blestemată. N-am făcut altceva decît să mă tot gîndesc la asta, în toți acești ani. Și m-am convins că n-a fost vina nimănui...

— Sigur că dacă șeful de post n-ar fi tras... începu Tonino ; dar ea îl întrerupse :

— În schimb eu nu-l acuz nici pe șeful de post. Nimeni n-a avut vreo vină... a fost doar un lucru rău. Dar ce cred ei că au făcut, aruncîndu-i pe Bube și pe Ivan în temniță ? Dreptate ? Nu, au făcut un alt rău : lui Bube, lui Ivan, familiilor lor și mie... Tot ceea ce ne-au făcut să pătimim și ne vor mai face să pătimim, crezi că a servit la ceva ? Eu aș vrea chiar să-i întreb pe judecători : „Făcîndu-ne pe noi să suferim, ați ușurat cumva durerea altuia ?" Bietul Ivan, — adăugă după un moment : mi-l amintesc la proces, era o mîndrețe de băiat, cu un spate frumos, voinic ; acum e tuberculos, și se pare că e pe moarte.

— Din fericire, Bube o duce bine cu sănătatea.

— Da, spuse Mara, înseninată. Cu sănătatea o duce bine, și moralul îi e mult mai ridicat. Azi am vorbit despre viitorul nostru. Am hotărît că vom avea doi copii, un băiat și-o fată... Se întoarse spre Vilma care se oprise din lucru și o privea ; — Doar nu vom fi chiar atît de bătrîni, încît să nu mai putem avea doi copii. Eu voi avea treizeci și doi și Bube treizeci și șase... atîta lume se căsătorește la o vîrstă și mai înaintată... Vilma vru să spună ceva, dar se abținu sau nu fu în stare. Mara își dete seama : — Ți se pare stupid să faci proiecte, cînd timpul despre care vorbești e încă atît de departe ?

Vilma își mișcă energic capul :

— Nu, Mara, te înțeleg... numai că nu știu cum de reușești să ai atîta curaj.

— Dar Bube, care e închis acolo ? Și totuși își face curaj și suportă cu resemnare... Nu-i așa ? adăugă ea, adresîndu-i-se lui Tonino. — Începutul e cumplit. Dar după ce treci de o primă etapă, ajungi să te obișnuiești... Au trecut șapte ani, vor mai trece și ceilalți șapte. Și-apoi eu încerc să nu mă mai gîndesc la ei. Număr doar zilele de la o vizită la alta. Fiindcă simt atîta bucurie cînd îl revăd...

— Și el tot așa face, spuse Tonino. — Nu se gîndește decît la clipa în care va putea să te revadă. În dimineața cînd știe că va avea vorbitor, e agitat, nu reușește să stea o clipă locului...

Cîteva minute rămaseră toți tăcuți. Apoi Vilma se ridică și spuse :

— Hai să pregătim cina. Mîine dimineață Mara trebuie să se scoale devreme.

— Oh, dar sînt obișnuită, făcu Mara. Dimineața autobuzul pleacă la șapte fără zece, așa că vezi bine că diferența e mică.

Au pregătit împreună cina și au pus masa. După ce-au mîncat, Vilma a trecut la spălatul vaselor și Mara a ajutat-o să le șteargă. Tonino a avut grijă să culce copilul, apoi s-a întors în bucătărie.

Au mai stat cîtva timp de vorbă. La un moment dat discuția a ajuns la preotul Ciolfi, care murise la scurt timp după proces ; fasciștii spuneau că în urma loviturilor date de Bube, dar nu era decît o calomnie ; de fapt murise de cancer.

— Ba chiar mai mult, interveni Tonino ; — lui Bube nu i-a făcut nici o plăcere cînd a auzit de moartea lui Ciolfi. Ca să vezi ce rea e lumea, cum se pornește să răstălmăcească anumite lucruri !

— Rea e lumea care n-a simțit ce e durerea — spuse Mara. Deoarece cînd simți ce e durerea, nu mai poți dori răul nimănui.

— Întocmai, așa e, făcu Tonino. — Și noi, trăind lîngă oamenii care suferă, o știm mai bine decît oricare altul.

Veni și momentul să se ducă la culcare. Mara le ură „noapte bună" și le mulțumi.

— Nici în glumă măcar să nu mai spui asta ! exclamă Vilma ca răspuns. Ar trebui să te oprești la noi de fiecare dată. Pentru că e o plăcere pentru noi...

Pe Mara au poftit-o să doarmă pe divanul din salonaș ; stătea comod, dar nu reușea să adoarmă. Faptul de a fi într-un pat străin, tic-tac-ul deșteptătorului, cadența ritmică a stropilor de ploaie, vîntul care se strecura pe ulicioară și zgîlțîia rama ferestrei, toate contribuiau s-o țină treaz. Auzi zece bătăi de ceas : veneau de la penitenciar. Și o cuprinse neliniștea la gîndul că Bube se afla între zidurile acelea, unde avea să mai rămînă alți șapte ani.

Dar numai pentru o clipă : pentru că încă o dată, puterea care o ajutase în toate împrejurările dureroase din viață, o susținu și acum, insuflîndu-i curaj. Mara rămase mult timp trează, cu ochii deschiși, gîndindu-se că parcursese jumătate de drum și că la capătul acestui drum, infinit de lung, avea să dea de lumină...

Garajul era deschis, dar nu scoseseră autobuzul. Și cafeneaua cea mică, de peste drum, era deschisă : dar filtrul abia fusese pus în funcțiune, așa că Mara a fost obligată să aștepte zece minute, pînă să i se servească o cafea.

Cum localul era gol, profită ca să fumeze. Dar se grăbi să-și stingă țigara, cînd intrară primii clienți.

Erau muncitori, ca și ea, care mergeau spre Colle. În timp ce așteptau să fie serviți, vorbeau, rîdeau și, cînd și cînd, îi aruncau cîte-o ocheadă. Fiecare, cum intra, era salutat printr-o exclamație și cu cîte o palmă prietenească, pe spate. Sosi și taxatorul, cu bereta pusă invers, apoi șoferul, cu haina pe umeri. După ce și-au băut cafeaua, au rămas sprijiniți de tejghea, să mai schimbe o vorbă cu muncitorii ; pînă cînd unul dintre ei îi spuse șoferului :

— Hai, mișcă-te, du-te să scoți rabla din garaj.

Șoferul se prefăcu că-i dă un pumn, celălalt, că se apără. După două minute, autobuzul ieșea încet din garaj și se oprea de-a curmezișul drumului. Călătorii se suiră fără grabă ; Mara se așeză pe primul scaun.

În sfîrșit, se urcă și taxatorul, trînti portiera, și-i spuse șoferului : — Să mergem ! Autobuzul o porni, trecu pe sub poartă, parcurse o parte din aleea străjuită de pomi, de-a lungul zidurilor ; apoi înfruntă coborîșul.

La prima curbă ieși la iveală Valdelsa. O perdea imensă de ceață plutea în vale, din care se ridicau, aidoma insulelor, crestele colinelor joase. Iar soarele, străpungînd ceața cu razele lui oblice, stîrnea sclipiri de lumină în fundul văii. Mara nu-și desprinse nici o clipă ochii de la spectacolul văii, care se trezea în strălucirea cețoasă a dimineții.

1958-59